

KLP

KLP
årsrapport 2012

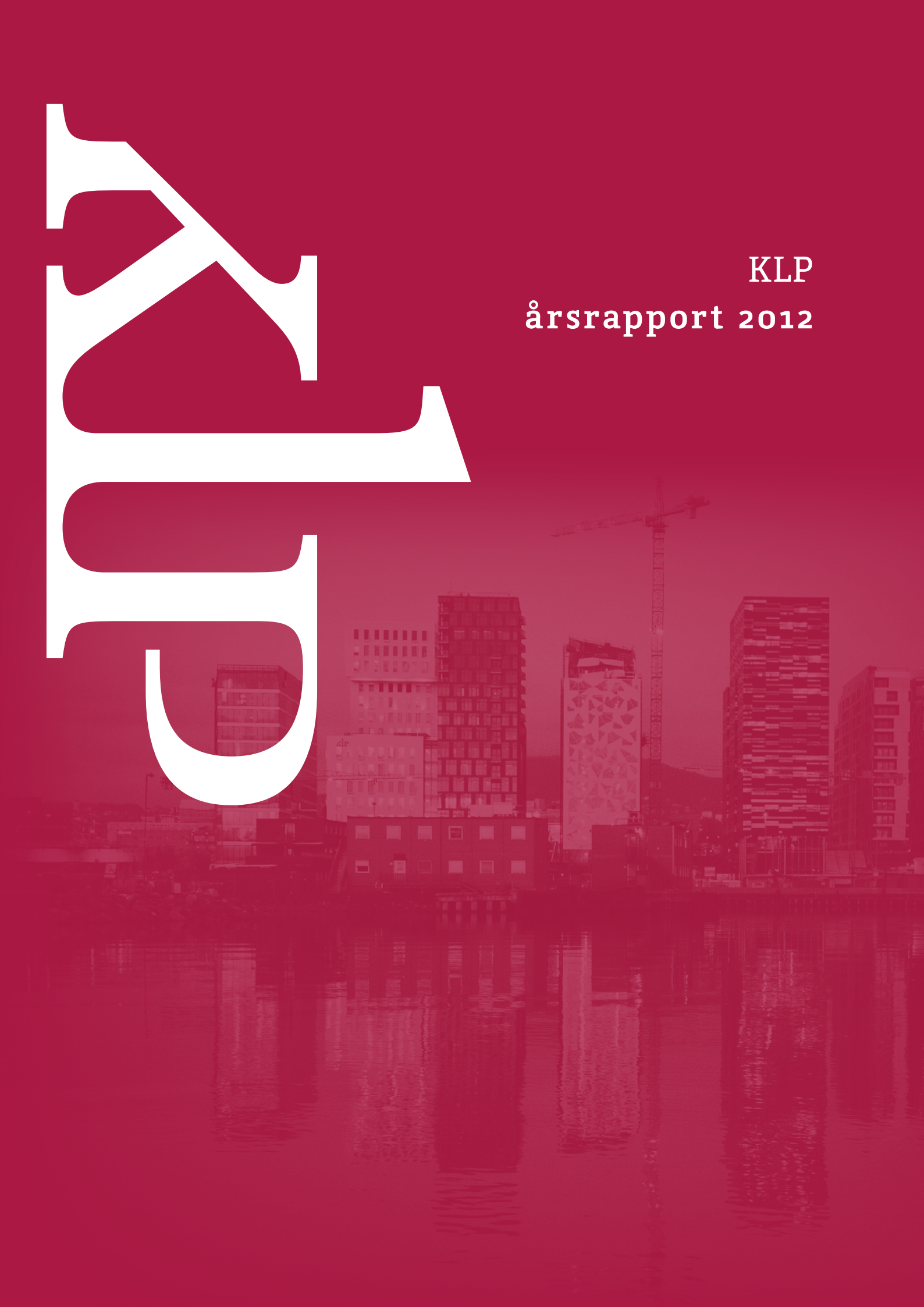
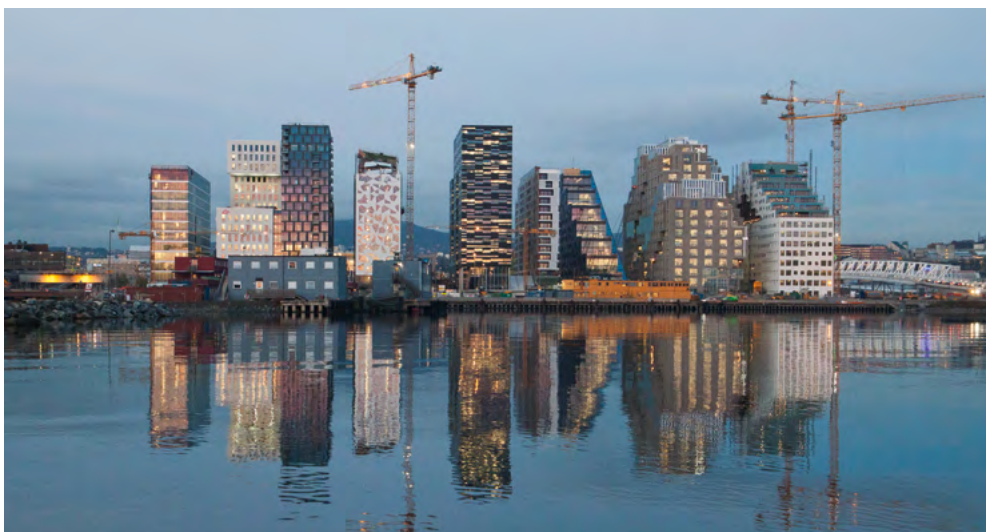

FOTO SVEIN MAGNE FURULUND

FOTO ANDERS EIDSNES

FORSIDEFOTO ANNE WESTAD

FOTO ELI BLEIE MUNKELIEN

KLP inviterte i 2012 til en intern fotokonkurranse der ansatte skulle visualisere en av KLPs verdier: Åpen, Tydelig, Ansvarlig og Engasjert. Juryens leder var fotograf Olav Storm. **Vi presenterer noen av bidragene i denne årsberetningen.**

Utvikling de siste 5 år

Millioner kroner

	2012	2011	2010	2009	2008
KLP Konsern					
Resultat før skatt	1 002	653	515	776	348
Forvaltningskapital	331 783	291 784	271 736	258 549	205 264
Egenkapital	13 547	12 064	10 749	9 721	8 429
Kapitaldekning	10,3 %	10,9 %	11,5 %	12,0 %	13,5 %
Antall ansatte	808	775	762	741	683
Kommunal Landspensjonskasse					
Resultat før skatt	775	705	563	738	397
Premieinntekter (uten tilflyttede premiereserver)	27 477	21 641	20 291	18 583	21 993
Netto til-/fraflytting av premiereserver og andre fond	1 401	-199	-1 335	-1 784	-2 707
Resultat til kunder	5 455	3 594	4 651	6 636	-1 802
herav til tilleggsavsetninger	-	2 143	2 070	4 211	-3 705
herav til premiefond	2 365	1 451	2 581	2 425	1 903
Forsikringsfond	275 843	243 439	227 533	204 486	180 076
Forvaltningskapital	299 671	261 746	244 194	223 863	201 896
Egenkapital	13 390	11 941	10 647	9 642	8 437
Soliditetskapital	44 132	36 190	33 338	25 329	17 882
Soliditetskapital målt mot forsikringsfond med rentegaranti	17,4 %	16,0 %	15,9 %	13,1 %	9,9 %
Kapitaldekning	10,6 %	11,5 %	12,0 %	12,6 %	14,6 %
Solvensmargindekning	233,2 %	243,5 %	230,6 %	221,5 %	195,5 %
Avkastning kollektivportefølje:					
- bokført avkastning	5,0 %	4,5 %	5,1 %	6,4 %	1,0 %
- verdjustert avkastning	6,7 %	3,2 %	7,5 %	7,7 %	-3,0 %
- verdjustert avkastning inkl. merverdier i eiendeler bokført til amortisert kost	7,5 %	3,9 %	7,4 %	7,6 %	-1,7 %
Avkastning investeringsvalgportefølje	7,5 %	2,2 %	8,6 %	9,2 %	n/a
Forsikringsrelaterte administrasjonskostnader målt mot gjennomsnittlig kundefond	0,32 %	0,34 %	0,34 %	0,33 %	0,36 %
Antall premiebetalende medlemmer	316 298	309 333	304 985	304 651	299 408
Antall pensjonister	182 562	172 272	163 701	155 306	149 833
Antall ansatte	477	460	449	427	407
KLP Bedriftspensjon AS					
Resultat før skatt	-25	-24	-17	-13	-10
Premieinntekter (uten tilflyttede premiereserver)	126	93	52	25	24
Netto til-/fraflytting av premiereserver	216	182	89	21	32
Resultat til kunder	15	16	10	12	11
Forvaltningskapital	1 317	904	614	436	360
Kapitaldekning	9,6 %	13,9 %	19,6 %	18,9 %	21,7 %
KLP Skadeforsikring AS					
Resultat før skatt	106	25	70	217	35
Årlig premie	750	650	631	609	574
Totalkostnadsprosent (Combined ratio)	107,8 %	118,1 %	121,9 %	95,5 %	97,3 %
Kapitaldekning	34,1 %	31,8 %	32,0 %	33,6 %	39,3 %
KLP Banken Konsern					
Resultat før skatt	83	-62	36	-39	n/a
Innskudd	2 946	1 840	1 026	36	n/a
Utlån	21 875	28 416	26 320	33 097	n/a
Kapitaldekning	20,1 %	14,4 %	26,7 %	113,0 %	n/a
KLP Kapitalforvaltning AS og KLP Fondforvaltning AS					
Resultat før skatt	21	26	19	12	63
Midler til forvaltning totalt	252 037	215 915	196 046	176 609	160 192
Midler til forvaltning fra eksterne kunder	21 153	13 650	14 132	11 343	7 580

Foto: Olav Storm

KONSERNSJEF **SVERRE THORNES**

Solid årsresultat for KLP

KLP leverer gode resultater for 2012. Selskapet kan vise til god avkastning, lave kostnader og stor tilflytting av nye kunder. Vi gleder oss over at KLP for fjerde år på rad har den beste verdijusterte avkastningen av selskapene som konkurrerer i det offentlige tjenestepensjonsmarkedet.

Til tross for tidvis urolige finansmarkeder og lavt rentenivå kan KLP vise til en god avkastning for 2012. Verdijustert og bokført avkastning i 2012 endte på henholdsvis 6,7 og 5,0 prosent. Aksjer, omløpsobligasjoner og eiendom er de viktigste bidragsyterne til den gode avkastningen.

KLP gjorde det meget godt i anbudskonkurransen innen offentlig tjenestepensjon i høst. Fra nyttår har KLP fått 14 nye kommunekunder. I tillegg valgte de tre av KLP-kommunene som var på anbud å videreføre kundeforholdet i selskapet. Fra årsskiftet får KLP derved en netto tilflytting av kundemidler på nær 6 milliarder kroner og 28 000 nye medlemmer i pensjonsordningen. Dette er KLPs beste flytteresultat på flere tiår, og en anerkjennelse av KLP som en konkurransedyktig og kostnadseffektiv pensjonsleverandør.

Alle forretningsområder viser god vekst og gode resultater. Ekstra gledelig er det å se at så mange av våre eieres ansatte har blitt kunder innenfor bank og skadeforsikring, og at de er svært fornøyde med både service og betingelser. Vi skal forsette arbeidet for å tilby nettopp dette, som støtte til våre eiere i kampen for å beholde og tiltrekke seg dyktige medarbeidere.

Med en forvaltningskapital på over 330 milliarder kroner er KLP Norges største livselskap, noe som gir oss stordriftsfordeler som våre kunder og eiere vil ha glede av i dagene som kommer. Med et økt antall nye pensjonister og økende behov for informasjon om pensjon, investeres det mye i datasystemer, prosesser og kunde-betjening for å møte denne veksten på en rasjonell og god måte.

KLP har fortsatt en meget god soliditet. Ved utgangen av 2012 hadde KLP en total soliditetskapital på 44,1 milliarder kroner som tilsvarer 17,4 prosent av forsikringsfond, og der kursreguleringsfondet utgjorde 9,3 milliarder kroner. Soliditeten er sterk i forhold til myndighetenes krav.

Forventet levealder i befolkningen øker. Det innebærer at pensjonene skal utbetales over lengre tid og medfører behov for å styrke premiereserven. Av overskuddet fra 2012 vil vi derfor sette av 3,0 milliarder kroner for å styrke disse reservene samtidig som vi overfører 2,3 milliarder kroner til kundenes premiefond.

Det å ta samfunnsansvar er en viktig del av KLPs identitet. Med økt markedsandel og økte pensjonsmidler til forvaltning følger også mer ansvar. I 2013 er det ti år siden KLP signerte FNs Global Compact, som er en universell standard for samfunnsansvar. Vi skal fortsatt jobbe for å verne om menneskerettigheter, arbeidstagerrettigheter, samt miljø, og mot korrupsjon.

Vi skal være våre eieres beste partner for dagene som kommer. Derfor vil eiernes behov alltid stå i sentrum, og vår virksomhet har som mål å styrke deres økonomi, lette deres hverdag, og styrke dem som arbeidsgivere.

KLP har kunder og eiere som prioriterer soliditet og langsiktighet i kapitalforvaltningen. Med god soliditet, og medarbeidere som er både kompetente og engasjerte, har vi de beste forutsetninger for å oppnå gode resultater også fremover for våre kunder og eiere.

Sverre Thornes
Konsernsjef

Viktige begivenheter i 2012

FOTO LIV NÆRSTAD

FOTO MARIANN KILLI BJØLVERUD

JANUAR

Fornøyde vinnere av KLPs arbeidsmiljøpris KLP delte i år ut to priser, hver på 150 000 kroner. Trond Gunnar Skillingsstad fra Helse Nord-Trøndelag HF er kåret til vinneren av KLPs arbeidsmiljøpris «Årets ildsjel 2011». Rissa kommune vant prisen for «Årets arbeidsmiljøprosjekt.»

KLP lanserer barneforsikring KLP lanserte en utvidet barneforsikring som gir erstatning også ved alvorlig sykdom, og som gjelder døgnet rundt.

Kjøper mer eiendom KLP har inngått avtale med Norwegian Property om å gjennomføre et eiendomsbytte som omfatter Norwegian Property-eide C.J. Hambros plass 2 (Ibsenkvartalet) og KLP Eiendom sine seksjoner i Bryggetorget 1 på Aker Brygge (Fondbygget).

FEBRUAR

Gode resultater Til tross for urolige finansmarkeder kan KLP vise til gode resultater i 2011. Samlet finansavkastning endte på 9,9 milliarder kroner og selskapet går inn i 2012 med solide buffere.

Kundeside på klp.no KLP lanserte Kundeside, som gir kommuner, fylkeskommuner, helseforetak og bedrifter full oversikt over sitt eget engasjement i KLP, med én felles innlogging til alle tjenester de benytter i KLP. Målet med Kundeside er å gi kundene en enklere hverdag og økt mulighet for selvbetjening.

MARS

Møteplass for kommunene KLP Kommunekreditt har i over ti år arrangert en av landets største kommunekonferanser i Trondheim. I 2012 var temaet «Norske kommuner i en urolig verden».

Lansering av kredittkort KLP Banken lanserte kredittkort for medlemmer. Kortet gir deg mulighet for å dele opp betalingen ved større kjøp, og gir deg inntil 45 dager rentefri betalingsutsettelse.

APRIL

Utlånsvekst KLP passerer ti milliarder kroner i boligutlån. Dette er en vekst på fire milliarder kroner på to år.

Flere eiendomskjøp KLP Eiendom har inngått kontrakt om kjøp av Såpsjudaren 15 i Stockholm. Eiendommen ligger i Birger Jarls-gatan 43-51, som er en sentral beliggenhet i Stockholm. I tillegg inngikk KLP Eiendom kontrakt om kjøp av Quality Airport Hotel Stavanger som driftes av hotellkjeden Choice.

MAI

Sterkt første kvartal Den gode utviklingen fra slutten av 2011 fortsetter inn i 2012. Verdijustert og bokført avkastning endte på henholdsvis 2,7 og 1,2 prosent i første kvartal.

Generalforsamling i KLP KLP avholder sin ordinære generalforsamling. Generalforsamlingen slutter seg til styrets forslag om å tilbakeføre 1,4 milliarder kroner til kundenes premiefond.

JUNI

Duke Energy inn i varmen KLP har ekskludert 62 selskaper fra sine investeringsporteføljer. Duke Energy er tilbake i KLPs investeringsunivers etter at selskapet har installert moderne utslippsteknologi ved sine kraftverk.

Miljøvennlig kjøpesenter i verdensklassen Bærum Kommune har gitt klarsignal for byggestart av et miljøvennlig kjøpesenter i verdensklassen. Det gjøres nå klart for byggestart for Fornebu S, et grensesprengende bygg når det gjelder miljø, energibruk og design.

Senteret vil stå ferdig i 2014, og blir Oslofjordens nye sentrumskerne med handlegater, boliger, butikker og restauranter.

JULI

Bare helse bekymrer mer enn økonomi

En av tre nordmenn frykter mest av alt at de får dårlig helse når de blir pensjonister. Deretter følger bekymringen for å få dårligere råd (18,8 prosent). Det viser en spørreundersøkelse InFact har gjennomført på vegne av KLP.

FOTO HANNE-KJERSTI GRINNA

FOTO ELIN ANNE PEDERSEN

AUGUST

Barna går til skolen Det lages ofte et bilde av at barn blir kjørt til skolen. Dette stemmer ikke med de tallene som fremkommer i en undersøkelse Perduco har gjennomført på vegne av KLP. Den viser at nesten 8 av 10 foreldre unngår å kjøre barna til skolen.

Godt halvårsresultat KLP kan vise til gode resultater etter første halvår. Til tross for uro i finansmarkedene leverer KLP en avkastning på 3,1 prosent (verdijustert). Bokført avkastning endte på 1,9 prosent.

Investeringsavtale med Norfund KLP og Norfund har signert en avtale om saminvesteringer på til sammen 1 milliard kroner i prosjekter i utviklingsland som skal bidra til en bærekraftig utvikling. Dette er første gang en institusjonell investor som KLP inngår denne type samarbeid.

SEPTEMBER

Vil hjelpe kommunene med inn klima I samarbeid med Norges Astma- og Allergiforbund har KLP gjennomført prosjekter og utviklet et verktøy for hvordan skoler kan arbeide systematisk for bedre inn klima, og dermed bedre arbeidsmiljø for elever og ansatte.

Paleet totaloppusses KLP Eiendom har besluttet å gjennomføre en fullstendig oppgradering av kjøpesenteret Paleet på Karl Johans gate, mellom Stortinget og Slottet. Målsettingen er at det nye senteret skal stå klart til 17. mai 2014, i året der Oslo feirer 700-års jubileum som hovedstad.

Miljøkundekonseptet Alle forsikringskunder i kommune- og bedriftssegmentet kan bli Miljøkunde i KLP. De kan velge å få tilgang på virksomheten sine forsikringsavtaler kun på innlogget område på klp.no, og ikke i papirformat. Enklere og mer effektivt for kunden, og bedre for miljøet.

OKTOBER

Bedring i norsk klimarapportering Andelen norske selskaper som rapporterer vokser. Økningen i antallet selskaper som rapporterer til CDP har vært svak i en årrekke, men er nå den høyeste siden starten. Åtte nye norske selskaper rapporterer i år.

Etikkpris til Stavanger kommune Stavanger Kommune vant årets pris for å fremme arbeidet med etiske aspekter i innkjøp i offentlig sektor. Prisen «Ikke for enhver pris» deles ut av

KLP til en person eller en organisasjon i offentlig sektor som på særskilt måte har arbeidet for å fremme etiske aspekter i leverandørkjeden.

NOVEMBER

Solid tredje kvartal KLP kan vise til gode resultater. Selskapet leverer en avkastning etter tredje kvartal på 5,3 prosent (verdijustert). Bokført avkastning endte på 3,2 prosent.

Fornøyde skadeforsikringskunder Årets EPSI-analyse av kundetilfredsheten i skadeforsikringsbransjen viste at KLP Skadeforsikring AS har de mest tilfredse og lojale bedriftskundene for andre året på rad.

KLP inn i Tussa Kraft KLP gikk inn med egenkapital i Tussa Kraft AS. Avtalen vil ha en verdi på nær 305 millioner kroner.

FOTO HELGE HOLTER

FOTO KARI JAKOBSEN

DESEMBER

Nye kunder til KLP KLP vant alle de 17 kommunene som var på anbud med sin offentlige tjenstepensjonsordning i 2012. Dermed har KLP kunnet ønske 14 nye kommuner velkommen som kunder og eiere, samtidig som KLP fikk fornyet tillit fra de tre av selskapets egne kunder som var på anbud. Fra årsskiftet fikk KLP derved en netto tilflytting av kundemidler på nær 6 milliarder kroner og 28 000 nye medlemmer i pensjonsordningen.

Ti år med KLP-listen KLP feiret ti år med ansvarlige investeringer. Hvert halvår siden 1. desember 2002 har vi offentliggjort KLP-listen med utelukkede selskaper. Ett nytt selskap ble ekskludert i desember.

Rekordutbetaling til KLP-pensjonister

KLP setter ny utbetalingsrekord i 2012. Brutto er det utbetalt over 10,5 milliarder kroner i pensjoner – det er en milliard mer enn året før.

FOTO STINA HAUKNES

FOTO ELI BLEIE MUNKELIEN

FOTO INGRID KLEBA-NÆSS

! **KLPS VISJON:** Den beste partner for dagene som kommer.

FORRETNINGSIDÉ: KLP skal levere trygge og konkurransedyktige finans- og forsikrings-tjenester til offentlig sektor, virksomheter med tilknytning til denne og deres ansatte.

KLPS KJERNEVERDIER: Verdien uttrykker hvordan hver enkelt ansatt i KLP må opptre for å realisere visjonen. Alle medarbeidere skal følge verdien i relasjon med kunder og kollegaer:
Åpen. Tydelig. Ansvarlig. Engasjert.

Dette er KLP

KLP er Norges største livsforsikringselskap. KLP leverer trygge og konkurransedyktige finans- og forsikringstjenester til offentlig sektor, virksomheter med tilknytning til denne og deres ansatte.

KLPs viktigste oppgave er å være ledende på pensjon til det offentlige i Norge ved å ha de laveste kostnadene, best avkastning over tid og høy kundetilfredshet.

Kundene skal oppleve at KLP er en forutsigbar partner som styrker deres økonomi, letter deres hverdag, bidrar til å gjøre dem til gode og attraktive arbeidsgivere, og samtidig bidrar til å skape en litt bedre verden. KLPs gjensidige eiermodell, der kundene også er eiere, gjør at KLP til enhver tid skal levere produkter og løsninger i dialog med kundene.

KLP-konsernet

KLP er organisert som et finanskonsern. KLP er fellesbetegnelsen på morselskapet, Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikrings-selskap, og syv heleide datterselskaper som er organisert som aksjeselskap. Konsernet har til sammen 808 ansatte. Konsernets forvaltningskapital var 331,8 milliarder ved utgangen av 2012.

Konsernet leverer produkter og tjenester innen:

- Pensjon og pensjonskassetjenester
- Bank
- Forsikring
- Fond og kapitalforvaltning
- Eiendom

Markedsleder - offentlig tjenestepensjon

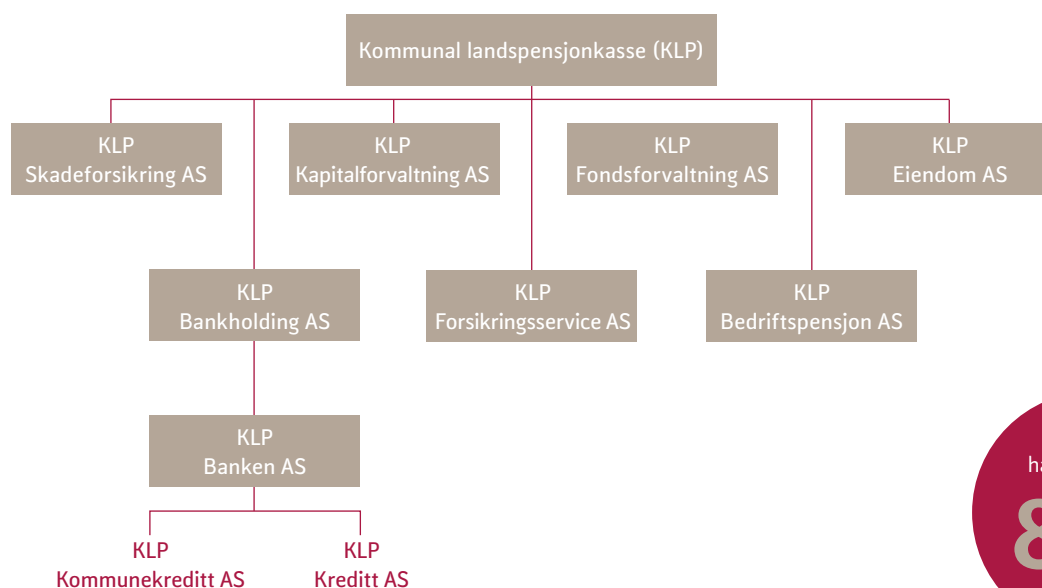
KLP er den foretrukne leverandør av offentlig tjenestepensjon i Norge. KLP har de laveste kostnadene og har i flere år på rad hatt bransjens beste avkastning. KLP vinner markedsandeler på offentlig tjenestepensjon, og har styrket markedsposisjonen til konsernets øvrige forretningsvirksomheter. KLP vant alle de kommunene som var på anbud i 2012, og får dermed 14 nye kommuner som kunder fra 2013.

Ved inngangen til 2013 har 345 kommuner og fylkeskommuner sin pensjonsordning i selskapet. Det samme gjelder 25 av landets 26 helseforetak, i tillegg til de fire regionale helseforetakene, og om lag 2 500 bedrifter. Selskapets pensjonsordninger omfatter mer enn 316 000 yrkesaktive og 183 000 pensjonister. I tillegg har 130 000 medlemmer en pensjonsrettighet i KLP fra tidligere arbeidsforhold.

Personmarkedssatsing i fremgang

KLP har de siste årene satset aktivt på å tilby medlemmene forsikringsprodukter og finanstjenester som møter deres behov. Det er etablert mer enn 50 000 kundeforhold i løpet av de siste par årene, noe som viser at KLP tilbyr konkurransedyktige og gode produkter i markedet.

Ved utgangen
av 2012 hadde over
629 000
personer pensjons-
rettigheter i KLP

Datterselskaper

KLP Skadeforsikring AS er markedsleder på skadeforsikring innen offentlig sektor. Ved utgangen av 2012 har selskapet et kundeforhold til 308 kommuner og fylkeskommuner, mer enn 2 600 bedrifter og 16 000 personkunder.

Selskapet leverer også private forsikringsprodukter, primært rettet mot ansatte hos konsernets eiere.

KLP Eiendom AS er en av landets største eiendomsforvaltere med 1 350 000 kvadratmeter lokaler og 365 000 kvadratmeter festetomter til forvaltning, samt betydelige prosjekter under utvikling. Eiendomsmassen hadde pr 31.12.2012 en verdi på 33,5 milliarder kroner. KLP Eiendom har virksomhet i Norge, Sverige og Danmark. Eiendommene har god beliggenhet, høy bygningsmessig standard og effektiv arealutnyttelse.

KLP Forsikringservice AS har spesialkompetanse på offentlige pensjonsordninger og tilbyr et fullt spekter av pensjonskassetjenester.

KLP Bedriftspensjon AS tilbyr innskudds- og foretakspensjon til bedrifter i privat og offentlig sektor.

KLP Kapitalforvaltning AS er et av Norges største kapitalforvaltningsmiljøer, og utfører et bredt spekter av investerings- og forvaltningstjenester. I investeringsprosessen jobber KLP systematisk for å ivareta og fremme etiske hensyn samt en bærekraftig verdiskapning.

KLP Fondsforvaltning AS tilbyr et bredt spekter av fond med ulike investeringsmandater og risikoer. Selskapet har fond innen aktiv og indeksnær forvaltning som passer både for institusjoner, bedrifter og privatkunders investeringer. Alle fondene forvaltes i tråd med KLPs etiske kriterier.

KLP Banken AS er en nettbank med vekt på boliglån og innskudd. Det gir grunnlaget for effektiv drift og lave kostnader.

KLP Kommunekreditt AS og **KLP Kreditt AS** er datterselskaper av KLP Banken AS. Disse selskapene skal bidra til å sikre offentlig sektor gode betingelser på lån.

Byforbundet og Herredsforbundet (forløperen til KS) vedtar å opprette Kommunal Landspensjonkasse. KLP etableres som en «forvaltet» kasse inn under Norsk Kollektiv Pensjonskasse.

HISTORIKK: 1949

Stortinget fatter vedtak om innføring av folketrygden.

1967

1962

Pensjonsordningen for sykepleiere blir etablert i KLP som følge av egen lov.

1972

KLP passerer 1 milliard kroner i forvaltningskapital.

Lønnsomt å være eier i KLP

KLPs selskapsform gir flere fordeler. Det er kundene på offentlig tjenestepensjon som eier selskapet og tilfører nødvendig egenkapital. Dette gir god avkastning og store påvirkningsmuligheter.

I tillegg til den direkte avkastningen, er det også et lønnsomhetsaspekt ved å ha egenkapital i KLP. Å være eier i det gjensidige

KLP betyr at overskudd på premieelementene tilbakeføres til eierne/kundene. Dersom KLP hadde vært et aksjeselskap, ville dette overskuddet gått til aksjonærene og ikke til kundene. Å være kunde og eier i det gjensidige selskapet KLP er derfor lønnsomt.

! **FORNØYDE KUNDER.** KLP gjennomførte i samarbeid med Opinion Perduco en medlemsundersøkelse i november/desember 2012. Det ble gjennomført 1000 telefonintervjuer med KLPs aktive medlemmer som har offentlig tjenestepensjon.

Hovedresultater fra medlemsundersøkelsen viser at medlemmene har en økende tilfredshet med KLPs kundebetjening.

KLPS HOVEDKONTOR LIGGER I OSLO KLP har også et kontor i Bergen som ivaretar tjenester og service innen liv- og pensjon. Eiendomsselskapet har kontorer i Oslo, Trondheim, København og Stockholm. Banken har kontorer i Trondheim og Oslo.

KLP får egen konsesjon som forsikringselskap, og oppretter en felles kommunal pensjonsordning.

1974

Kommunal Ulykkesforsikring (KUF) får konsesjon til å drive tingskadeforsikring.

1984

1993

1994

KLP utvider sitt produktspekter med gruppeliv og ulykkesforsikring for kommuneansatte.

Etablering av KLP Skadeforsikring AS.

FOTO INGRID ERIKSEN

FOTO ROBIN ØSTBY

Samfunnsansvar

KLP skal bidra til bærekraftige investeringer og ansvarlig forretningsdrift. Å ta samfunnsansvar handler om hvordan vi svarer på samfunnets utfordringer gjennom selskapets egen virksomhet.

KLPs samfunnsansvar omfatter blant annet; ansvarlige investeringer, reduksjon av energiforbruk i næringseiendommer, forebygging av skade knyttet til helse, miljø og sikkerhet.

Beskrivelsen av KLPs samfunnsansvar er integrert i omtalen av de ulike forretningsområder.

Rapportering av samfunnsansvar

Like viktig som å sette seg mål, er det å rapportere på måloppnåelsen. KLPs samfunnsansvarsrapportering er viktig for å sikre og dokumentere kontinuerlig forbedring. Som de første selskap i Norge har KLP publisert et ikke-finansielt regnskap i sine kvartalsrapporter. Selskapets ulike mål, måleindikatorer og måloppnåelse følger rapporteringsstandarden Global Reporting Initiative (nivå A) og Global Compacts krav til Communication on Progress gjennom en fullstendig rapportering på våre nettsider.

Global Compact

Siden 2003 har KLP vært medlem av Global Compact, et FN-initiativ der bedrifter og andre organisasjoner frivillig forplikter seg til å støtte de internasjonale menneskerettigheter, beskytte miljøet, respektere arbeidstagerrettigheter og jobbe mot korrupsjon. KLP jobber for en bærekraftig samfunnsutvikling.

For å sikre at KLP når sine ambisjoner om kontinuerlig forbedring ønsker KLP å fortsette dialogen med sine interessenter. På selskapets nettsider, klp.no/samfunnsansvar og KLPs blogg kan alle gi tilbakemeldinger og innspill, samt finne relevant informasjon.

Ansvarlige investeringer og eierskapsutøvelse

KLP har signert FNs prinsipper for ansvarlige investeringer (FNs PRI) og dermed forpliktet seg til å integrere disse temaene i forvaltningen. Dette er viktig fordi KLP forvalter pensjonen til mer enn en halv million nordmenn. KLP skal forvalte disse pengene på en ansvarlig og bærekraftig måte.

Alle selskaper KLP investerer i, overvåkes for kritikkverdige forhold og potensielle brudd på sentrale FN-konvensjoner og

KLP kjøper Nora Eiendom.

1995

1997

Nora eiendom skifter navn til KLP Eiendom AS.

KLP Kapitalforvaltning AS blir opprettet under navnet KLP Aktiv Forvaltning ASA.

1999

2001

KLP passerer 100 milliarder kroner i forvaltningskapital og etablerer strategien for ansvarlige investeringer med eksklusjon av tobakksproduserende selskaper.

KLP signerte FNs Global Compact.

2003

! **GLOBAL COMPACT** er et FN-initiert nettverk som mobiliserer næringsliv og frivillige organisasjoner for en bærekraftig verden. KLP har vært medlem siden 2003. Medlemskapet innebærer en forpliktelse til å etterleve 10 prinsipper knyttet til menneskerettigheter, arbeidsforhold, miljø og korrupsjon.

I 2012 er det
10 år
siden KLP etablerte
etiske kriterier
for alle sine
investeringer

KLP SKAL

- 1 Støtte internasjonalt anerkjente menneskerettigheter innen de områder bedriften opererer
- 2 Sikre at selskapet ikke medvirker til brudd mot menneskerettighetene
- 3 Anerkjennelse foreningsfriheten og retten til å føre kollektive forhandlinger
- 4 Avskaffe alle former for tvangsarbeid
- 5 Fjerne bruken av barnarbeid
- 6 Avskaffe diskriminering i sysselsetting og yrke
- 7 Støtte «føre-var»-prinsippet i miljøspørsmål
- 8 Ta initiativ til å fremme miljøansvar
- 9 Oppfordre til utvikling og spredning av miljøvennlig teknologi
- 10 Bekjempe all form for korrupsjon, inklusive utpressing og bestikkelser

erklæringer på følgende områder:

- Menneske- og arbeidstakerrettigheter
- Miljø
- Korrupsjon
- Forretningsetikk

Som investor engasjerer KLP seg i dialog med selskaper rundt disse temaene, og i de mest alvorlige tilfellene kan selskaper bli ekskludert fra våre investeringer. Ved utgangen av 2012 var 64 børsnoterte selskaper ekskludert fra KLPs investeringer. Se listen over ekskluderte selskaper på klp.no/samfunnsansvar. Det å utelukke selskaper er ikke et mål i seg selv. KLP har en løpende dialog med ekskluderte selskaper og med selskaper som står i fare for å bli det. Dette er viktig både for å hindre at selskaper må utelukkes, og for å få utelukkede selskaper inn i porteføljene igjen.

I tillegg har KLP valgt å ikke investere i selskaper som produserer tobakk eller våpen som bryter med grunnleggende humanitære prinsipper.

KLP er en aktiv og ansvarlig eier i selskaper og jobber aktivt for å fremme samfunnsansvar og en bærekraftig verdiskapning gjennom dialog, en rekke tiltak og prosjekter, samt gjennom å stemme på

selskapers generalforsamling. KLP har eierprinsipper for å signalisere til interessenter og markedet hvem vi er og hva vi står for som eier og investor. Prinsippene skal sikre at vi opptrer ansvarlig i forhold til vårt verdigrunnlag og ivaretar våre finansielle interesser gjennom god eierskapsutøvelse. KLPs rolle som investor, eier og forvalter av fremtidige pensjonsmidler er forankret i vår visjon og våre verdier. Ved å være den beste partner for dagene som kommer må langsiktighet være sentralt i det vi gjør. Les mer om KLPs eierambisjoner, vår utøvelse og oppnåelser på klp.no.

Ti år med etikk i KLP

I 2012 er det ti år siden KLP etablerte etiske kriterier for alle sine investeringer. Mange kjente merkenavn har vært på KLP-listen over ekskluderte selskaper. Mange av selskapene har også ryddet opp og forbedret sin praksis slik at de er investerbare igjen. I løpet av de ti årene har dette vært tilfelle for 43 selskaper.

Historisk investeringsavtale

KLP inngikk i 2012 en historisk investeringsavtale med Norfund, ved å signere en avtale om saminvesteringer på til sammen 1 milliard kroner i prosjekter i utviklingsland som skal bidra til en bærekraftig utvikling. Det er første gang en institusjonell investor som KLP inngår denne type samarbeid.

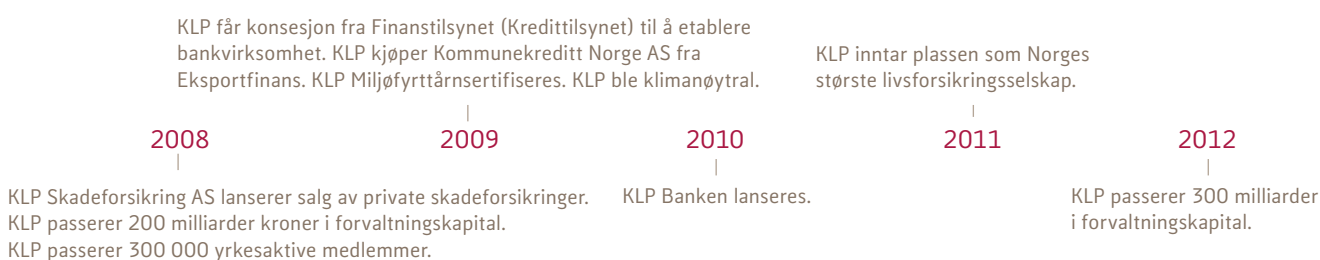

FOTO INGRID ERIKSEN

Pensjons- og Livsforsikring i KLP

KLP tilbyr trygg og effektiv forvaltning av offentlig tjenstepensjon. KLP har bransjens laveste administrasjonskostnader, og de siste fire årene har KLP også hatt bransjens beste avkastning. Dette kommer kundene, som også er eiere, til gode.

KLPs markedsposisjon innen offentlig tjenstepensjon ble betydelig styrket gjennom 2012. Resultatene av anbudskonkurransene i 2012 viser at KLP vant 17 av i alt 18 anbudskonkurranser. Det fører til at KLP får 14 nye kommunekunder som flytter til KLP fra 1.1.2013. Samlet premiereserve på anbud i 2012 utgjorde ca 7 milliarder hvorav nær 6 milliarder blir tilført KLP.

Offentlig tjenstepensjon

KLP er markedsleder innen offentlige pensjonsordninger til kommuner, fylkeskommuner, helseforetak og bedrifter med offentlig tilknytning. Selskapet tilbyr også gode ordninger for innskuddspensjon og foretakspensjon til bedrifter som ikke har tariffestet krav om offentlig tjenstepensjon. I tillegg yter KLP forsikringsfaglige tjenester til en rekke pensjonskasser i kommunal sektor, gjennom datterselskapet KLP Forsikringsservice AS.

Offentlig tjenstepensjon er en bruttoordning. I dette ligger at ordningen gir en garanti om pensjonsutbetaling på minimum 66 prosent av pensjonistens sluttlønn inntil 12 G, ved full opptjeningstid, som er 30 år. Det skjer stadig endringer i norsk pensjonsregelverk, som påvirker de rammebetingelser KLP må forholde seg til.

Det er arbeidsgiver som har ansvaret for å spare til pensjon for de ansatte. I offentlige ordninger bidrar den ansatte selv med to prosent av lønnen. I tillegg må arbeidsgiver betale for eventuelle risikoutgifter. Alle tjenstepensjonsordninger må omfatte betalingsfritak

ved uførhet. For offentlig tjenstepensjon må risikoytelsene i tillegg omfatte uførepensjon og etterlattepensjon, mens dette er valgfritt for de private tjenstepensjonene. For offentlig tjenstepensjon må arbeidsgiver også dekke en del ikke-forsikringsbare ytelser (AFP, tidligpensjon, bruttogaranti og årlig lønns- og G-regulering av opptjente og oppsatte rettigheter) som må betales løpende når faktisk kostnad for året er fastslått.

Gjennom tariffavtaler har alle kommuner, helseforetak og en del bedrifter innenfor offentlig sektor, plikt til å ha offentlig tjenstepensjonsordning for sine ansatte. KLPs hovedoppgave er, innenfor hovedtariffavtalens bestemmelser, å levere det avtalte produktet for arbeidsgivere og forsikrede (ansatte) med god service og lave kostnader. KLP jobber for å bidra til å holde arbeidsgivers kostnader så lave som mulig gjennom å gi god avkastning på pensjonsmidlene samt å holde administrasjons- og kapitalforvaltningskostnadene nede.

Fra 1.1.13 administrerer KLP pensjonsordningen for 330 kommuner og 15 fylkeskommuner, samt 2 500 bedrifter og organisasjoner. Av landets 26 helseforetak har 25 minst én pensjonsordning i KLP. I tillegg er alle sykehusleger omfattet av pensjonsordningen for sykehusleger i KLP gjennom en særskilt tariffavtale. Sykepleierne har pensjonsordning i KLP gjennom lov om pensjonsordning for sykepleiere.

I 2012 kom det totalt inn over 117 000 pensjonssaker.

KLP BLE ETABLERT I 1949 som et spesialselskap for kommunal sektor. KLP ble opprettet av kommunene for å ivareta behovet for pensjonsordning på en effektiv måte. Siden 1949 har KLP vært i stor utvikling, men offentlig tjenstepensjon har hele tiden vært selskapets hovedforretningsområde.

KLP ER ET GJENSIDIG SELSKAP, eid og styrt av kundene med offentlig tjenstepensjonsordning i KLP. Dette sikrer at offentlig tjenstepensjon også i fremtiden vil være hovedforretningsområdet i KLP.

KLP HAR TILBUDT og administrert pensjonsløsninger til kommunal sektor i over 60 år.

Ved inngangen
til 2013 har
345
kommuner og
fylkeskommuner
pensjonsordning
i KLP

! **KLPS ARBEIDSMILJØPRIS** KLP delte i 2012 ut to priser, hver på 150.000 kroner. Trond Gunnar Skillingstad fra Helse Nord-Trøndelag HF ble kåret til vinner av KLPs arbeidsmiljøpris «Årets ildsjel 2011». Rissa kommune vant prisen for «Årets arbeidsmiljøprosjekt».

Gruppeliv

Også på gruppelivsområdet er KLP en sterk aktør blant kommuner, fylkeskommuner, helseforetak og bedrifter i offentlig sektor. Gruppeliv bidrar sammen med øvrige forsikringsprodukter til at KLP kan være en totalleverandør til kunder og eiere. KLP ivaretar forsikringskravene i ulike tariffområder og hele 140 000 personer var gruppelivsforsikret i selskapet ved utgangen av 2012.

Kunderelasjoner

KLP strekker seg mot å være den beste partneren for dagene som kommer. Kundeoppfølgingen mot de store kundene tilpasses den enkelte kundes behov, der det i KLP etterstrebes å ha effektive rutiner, rask oppfølging og høy kvalitet i tjenesten. Alle kunder har faste kontaktpersoner i KLP, og kundene får tilbud om budsjettbistand, kurs og informasjon knyttet til pensjonsordningen sin. De siste årene har medlemmer med offentlig tjenestepensjon også fått tilbud om KLPs øvrige tjenester innen bank, fond og skadeforsikringsprodukter.

KLP Bedriftspensjon AS

KLP tilbyr privat tjenestepensjon gjennom datterselskapet KLP Bedriftspensjon AS. Gjennom datterselskapet tilbys innskuddsbasert tjenestepensjon. Med dette produktet er KLP en konkurransedyktig leverandør også av privat tjenestepensjon. Som en del av ansvaret for private tjenestepensjonsordninger, tilligger også ansvar for foretakspensjon, fripoliser og pensjonskapitalbevis.

Bestanden i KLP Bedriftspensjon økte jevnt i 2012, med nytegning av nærmere 300 avtaler og 8 800 nye medlemmer. Totalt har selskapet ca 10 000 avtaler, fordelt på produktene ytelsespensjon, innskuddspensjon, fripoliser og pensjonskapitalbevis. De siste årene har KLP Bedriftspensjon oppnådd god avkastning. Selskapets portefølje på privat tjenestepensjon hadde en akkumulert vekst i premievolum på 47 millioner. Vekst i premiereserver i 2012 er på 300 millioner.

Selskapet besluttet i 2012 å ikke ta imot nye ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger eller fripoliser fra slike.

KLP Forsikringservice AS

KLP har siden 1967 levert tjenester til pensjonskasser. Siden 1993 har virksomheten rettet mot pensjonskassene vært organisert gjennom KLP Forsikringservice AS (KLP FS), som er et heleid datterselskap av KLP. Selskapets virksomhet er å levere forsikringsrelaterte tjenester til pensjonskasser med kommunal eller annen offentlig tilknytning. Leveranseområdene omfatter blant annet aktuærtjenester, pensjonskostnadsberegninger, pensjonsberegning og pensjonsutbetalinger. I tillegg tilbyr KLP FS avtale- og medlemsadministrasjon til pensjonskassekunder.

12 av til sammen 21 kommunale og fylkeskommunale pensjonskasser i Norge, benytter KLP FS som tjenesteleverandør innenfor en eller flere av de ovennevnte tjenesteområdene. Leveranse av tjenestene gjøres i nært samarbeid med KLPs livsforsikringsdivisjon, og sammen utgjør KLP FS og KLP et av landets ledende fagmiljøer innenfor offentlig tjenestepensjon.

Samfunnsansvar i Livsforsikring

KLP har en viktig rolle som pådriver og inspirator i kundenes HMS-arbeid. En felles innsats på dette området sikrer et trygt og lønnsomt pensjonsfelleskap, og er en del av selskapets samfunnsansvar.

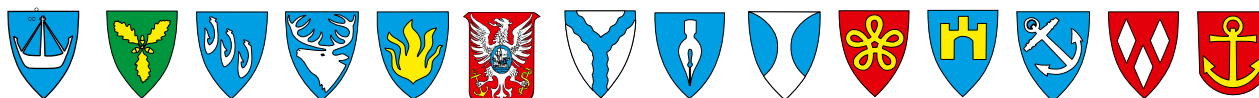
KLP bistår kunder i livsforsikringsselskapet med gjennomføring av HMS-aktiviteter. Dette er en del av selskapets kundebehandling og servicetilbud. KLP har stor tro på at kompetansehevende tiltak og HMS-prosjekter har en positiv effekt på arbeidsmiljøet. Flere av kundeprosjektene kan vise til reduksjon av sykefravær, færre uføre og et lavere uttak av AFP. Les mer om prosjektene KLP støtter på www.klp.no/hms.

HMS

KLP bistår faglig og økonomisk i utvalgte HMS-prosjekter hos kunder med offentlig tjenestepensjon i selskapet. HMS-midler tildeles to ganger i året.

KLPs HMS-team har spesialkompetanse på arbeidsmiljø, lederutvikling og livsfasepolitikk. Gjennom ulike kurs og foredrag ønsker

NYE KOMMUNEKUNDER FRA 1. JANUAR 2013

Hvaler Songdalen Frøya Hitra Røyken Holmestrand Kvinnherad Volda Klæbu Lødingen Sortland Nøtterøy Ås Narvik

teamet å bidra til kompetanseheving og inspirasjon hos kundene. For å stimulere til HMS-innsats deler KLP ut to priser: Årets ildsjel og Årets arbeidsmiljøpris.

Økonomiske resultater

KLP kan vise til gode resultater for 2012 med god avkastning, lave kostnader og stor tilflytting av nye kunder. Årets resultat gir grunnlag for å overføre 2,3 milliarder kroner til kundenes premiefond og samtidig sette av 3,0 milliarder kroner til oppreservering for langt liv.

Livsforsikringselskapets forvaltningskapital økte fra 261,7 i 2011 til på 299,6 milliarder kroner i 2012.

For dagene som kommer

Antallet pensjonister vil øke betraktelig de neste årene. Det forventes opp mot en dobling i antallet pensjonister frem mot 2020. For å møte denne veksten på en mest mulig effektiv måte, jobber KLP systematisk med å forbedre, utvide og samkjøre tjenestetilbudet for arbeidsgiverkunder og deres ansatte. Dette skal oppnås ved mer effektive prosesser og fokus på kontinuerlig forbedring.

KLP arbeider for å være den foretrukne leverandøren av offentlig tjenstepensjon, og hele tiden søker å oppfylle visjonen om å være den beste partner for dagene som kommer.

I 2012
besluttet
14
kommuner
å flytte til KLP fra
01.01 2013

NØKKELTALL

	31.12. 2012	31.12. 2011
Antall kunder		
Kommuner	330	317
Fylkeskommuner	15	15
Helseforetak	25	25
Bedrifter	2500	2300

Ved utgangen av 2012 hadde over 629 000 personer pensjonsrettigheter i KLP. Disse fordeler seg på:

	31.12. 2012	31.12. 2011
Volum Livsforsikring		
Antall medlemmer:		
Aktive arbeidstakere (medlemmer)	316 000	300 000
Oppsatte rettigheter *	130 000	125 000
Pensjonister	183 000	175 000

*Personer som tidligere har vært ansatt hos arbeidsgiver med offentlig tjenstepensjon

Skadeforsikring

KLP Skadeforsikring AS er et heleid datterselskap av Kommunal Landspensjonskasse (KLP). KLP Skadeforsikring tilbyr skadeforsikring til kommunal sektor. Selskapet tilbyr også forsikringsløsninger i personmarkedet med spesielle fordeler for medlemmer i KLP.

Siden starten i 1994 har KLP Skadeforsikring bygget opp en solid forsikringsportefølje. Selskapet har opprettholdt en stabil og god posisjon som en av de ledende tilbydere innen skade- og personalforsikring tilpasset kommuner, fylkeskommuner, bedrifter og næringsliv knyttet til offentlig sektor. Siden 2008 har selskapet også tilbudt forsikringsløsninger til de ansatte hos de samme kundene.

KLP Skadeforsikring har 97 ansatte.

Vekst i 2012

Innen kjernemarkedet Offentlig og bedrift fortsatte den positive trenden fra 2011 med vekst i bestandspremien. Premieveksten for året var 59,1 millioner kroner. Det er fortsatt sterk konkurranse i kjernemarkedet, og selskapet opplever stor mobilitet i kundemassen.

Også selskapets satsning mot personmarkedet viser fortsatt god utvikling. Netto premievekst var 40,9 millioner i 2012.

Alt i alt hadde selskapet i 2012 en premieinntekt på 659 millioner kroner. Dette er en økning på 60 millioner kroner eller 10 prosent fra året før. Veksten var størst innen personmarkedet hvor selskapet som en liten aktør rettet mot konsernets medlemmer har dokumentert sine attraktive løsninger. Innen det offentlige markedet er konkurransen anbudsstyrt. Den generelle veksten innen offentlig sektor tilsier at dette markedet også fremover vil ha en god vekst. Bedriftsmarkedet består vesentlig av enheter innen den offentlige sfæren, et marked selskapet har god kompetanse til å kunne betjene.

I forsikringsåret 2012 ble det innrapportert åtte større eiendoms-skader med skadebeløp over 5 millioner kroner. Disse skadene ga et samlet skadebeløp på 99 millioner kroner. Det generelle skadebildet var positivt med fallende skadetall innen de fleste bransjene.

Kundedialeg

KLP Skadeforsikring kan for andre år på rad vise til best kundetilfredshet, og scorer jevnt over høyere enn konkurrentene på alle parametrene i årets EPSI-undersøkelse (European Performance Satisfaction Index). Bedriftskundene gir KLP høyest score på kundetilfredshet, lojalitet, merkevare, forventninger, opplevd servicekvalitet, opplevd produkt/tjenestekvalitet og verdi for pengene.

I KLP Skadeforsikring får den enkelte kommune- og bedriftskunde sin egen kontaktperson. Løpende vedlikehold av kundenes forsikringsavtaler håndteres i en egen kundeserviceavdeling for å sikre kundene best mulig tilgjengelighet og service.

Kundene i offentlig sektor og bedriftssegmentet har i 2012 fått elektronisk tilgang til en totaloversikt over sine KLP-engasjement via KLPs Kundeside. Det gir kundene en enklere hverdag og økt mulighet for selvbetjening. Skadeforsikringskunder kan på dette innloggede området finne skadestatistikker og status på skader, forsikringsoversikt og dokumentarkiv, og de kan melde skader.

Ved nyttårsskiftet ble en tilsvarende Min Side for personmarkedet lansert. Når denne i løpet av året er videre utviklet med skademeldingsfunksjonalitet, vil selskapets kunder ha en effektiv portal for betjening av sine forsikringsbehov.

Personmarkedskundene betjenes av et eget salgskorps hvor medarbeiderne håndterer alle kundehenvendelsene direkte. I tillegg betjenes kundene gjennom en fullfunksjonell webtjeneste. Gjennom den løpende kundekontakten stimulerer KLP Skadeforsikring til salg av hele bredden av KLPs tjenester til personmarkedet.

Et nytt datasystem for helhetlig kundebejening er nå tatt i aktiv bruk i såvel KLP Skadeforsikring som i resten av KLP, og vil gi økt effektivitet og forbedret kundebehandling på tvers i konsernet.

Skadeforebyggende arbeid

KLP Skadeforsikring har i 2012 gjennomført skadeforebyggende aktiviteter som har en positiv effekt både på selskapets skaderesultater, kundenes økonomi gjennom færre skadehendelser, og arbeidsmiljø. Ut fra selskapets synsvinkel tillegges også samfunnsansvarsperspektivet stor vekt.

Selskapet har deltatt i flere landsdekkende prosjekter som:

- Trygge skoleveier
- Bedring av innemiljøet på skolene
- Tryggere arbeidsmiljø for de hjemmebaserte tjenestene
- Bedring av sikkerheten i kommunale utleieboliger
- Systematisk sikkerhetsforvaltning i kommunale bygg
- Samarbeid med Norsk Kommunalteknisk Forening og tilsynsmyndigheter for å øke sikkerheten i kommunale og fylkeskommunale bygg.

! **KLP SKADEFORSIKRING VIL I 2013** øke innsatsen mot personmarkedet ytterligere.

KLP Skadeforsikring har samarbeidet nært med en del eksterne kompetansemiljøer for at alle parter skal få størst mulig effekt av prosjektene. Noen av selskapets partnere er Trygg Trafikk, Kommunal Kompetanse, Norges Astma og Allergiforbund, Norsk Kommunalteknisk Forening og Norsk Brannvernforening.

Kompetanse og informasjon fra prosjektene videregives til hele landet gjennom nyhetsbrev til kundene, artikler i KLP Magasinet, i direkte dialog med kunder og samarbeidspartnere og ved å forelese på konferanser.

Tiltaket med besøk av skoler for veiledning og informasjon rundt brannsikring og brannforebyggende aktiviteter ble videreført i 2012. Videre har man hatt egne tiltak rettet mot kunder med negativ skadeutvikling. Det oppleves at det generelt er stor bevissthet rundt brann- og skaderisiko hos kundene, men at man fortsatt med enkle tiltak kan redusere brannrisikoen.

Samfunnsansvar

Det viktigste når det gjelder samfunnsansvar i KLP Skadeforsikring er å forebygge skader, ta vare på miljøet og å ha en gjennomført etisk forretningsførsel.

KLP Skadeforsikring ønsker å spare både miljø og ressurser ved å gå over til elektronisk dokumenthåndtering i kundekommunikasjonen. Derfor har selskapet igangsatt prosjektet Miljøkunde. Målet er at 80 prosent av kundene skal få virksomhetens forsikringsavtaler via innlogget område på www.klp.no, og ikke per post.

KLP Skadeforsikring har vært Miljøfyrtårnsertifisert siden 2008, og ble sammen med konsernet for øvrig resertifisert i 2012.

Selv om selskapet som hovedregel ikke er direkte part ved skadeutbedring, stilles det miljørelaterte krav til eksterne samarbeidspartnere både innenfor skadeoppgjør, innkjøp og andre tjenester.

En undersøkelse fra FNO viser at etikk er det respondentene mener er det viktigste innen samfunnsansvar for forsikringsbransjen. KLP Skadeforsikring ønsker at salg av skadeforsikring skal være basert på kundebehov, og riktig opplæring av kunderådgiverne skal gjøre dem i stand til å identifisere disse. Samtlige kunderådgivere i selskapet har gjennomført en omfattende kunnskapsprøve og en praktisk prøve i 2012, og bestått godkjenningsordningen.

For dagene som kommer

KLP Skadeforsikring har som mål å styrke markedsposisjonen på Offentlig og bedrift gjennom god seleksjon, risikoriktig prising og effektive kundeløsninger.

Offentlige innkjøpsregler tilsier at om lag hver fjerde kommune vil komme på anbud hvert år. Selskapet ser på dette som en mulighet for ytterligere vekst innenfor kjernemarkedene.

Premienivået innenfor flere av bransjene oppleves å være for lavt, noe som til dels kan forklares gjennom sterk konkurranse. Det vil derfor være en utfordring å oppnå ønsket vekst samtidig med en nødvendig prisøkning.

Som et ledd i konsernets samlede satsning mot medlemmene i KLP, vil KLP Skadeforsikring i 2013 øke innsatsen mot personmarkedet ytterligere. Nye salgsstillinger er opprettet, det blir investert i markedsføring, og kundeopplevelsene i digitale kanaler skal utvikles og optimaliseres.

KLP Skadeforsikring er et solid selskap med sunn økonomi. Med kundeundersøkelser som viser en meget høy grad av kundetilfredshet i ryggen, er det gode forutsetninger for videre vekst i 2013.

NØKKELTALL

Antall kunder	31.12. 2012	31.12. 2011
Kommuner	291	261
Fylkeskommuner	14	14
Bedrifter	2 655	2 630
Personmarkeds kunder	16 000	12 400
Resultat før skatt (millioner kroner)	105,6	25,2

Netto premieinntekt
659
millioner kroner.
10 prosent
økning fra
året før

Kapital- og fondsforvaltning

KLP Kapitalforvaltning og KLP Fondsforvaltning utgjør KLPs forvaltningsmiljø innenfor verdipapirer og institusjonell egenkapital. Selskapene tilbyr et bredt spekter av investerings- og forvaltningstjenester til offentlig sektor og virksomheter med tilknytning til denne.

KLP Fondsforvaltning tilbyr også kostnadseffektive fond til personmarkedet. De to selskapene forvaltet ved utgangen av året 252 milliarder kroner for morselskapet og eksterne kunder. Dette er en økning på 36 milliarder kroner fra 2011. Hoveddelen av midlene er forvaltet på vegne av Kommunal Landspensjonskasse og datterselskapene i KLP-konsernet.

Forvaltningsselskapenes overordnede målsetting er å gi kundene en konkurransedyktig avkastning i forhold til forhåndsdefinerte risikorammer. KLP Kapitalforvaltning og KLP Fondsforvaltning har et nært samarbeid basert på en effektiv oppgave- og ansvarsdeling. Kapitalforvaltningsselskapet forestår all forvaltning med tilhørende funksjoner knyttet til oppgjør, risikoovervåkning, rapportering, rådgivning og IT. Fondsforvaltningsselskapet har ansvar for markedsarbeidet. Samarbeidet mellom selskapene er regulert gjennom forretningsmessige avtaler.

Kapitalforvaltning

KLP Kapitalforvaltning er et av Norges største kapitalforvaltningsselskaper. I KLP Kapitalforvaltning er forvaltningsvirksomheten organisert i de

tre områdene indekxnær forvaltning, aktiv forvaltning og institusjonell egenkapital, alle med ulik tilnærming til sin investeringsvirksomhet.

Indekxnær forvaltning har som formål å gi en kostnadseffektiv markedseksponering i aksje- og obligasjonsmarkedet. Målsettingen er å gi en avkastning likest mulig markedet. KLP har derfor utviklet metoder og prosesser som gjør det mulig å drive indekxnær forvaltning med meget lave kostnader.

Aktiv forvaltning har som oppgave å forvalte spesialiserte verdipapirporteføljer hvor hensikten er å velge enkeltpapirer eller bransjer som har en bedre utvikling enn gjennomsnittet i markedet – for på den måten å skape en meravkastning. Innen dette området forvaltes tradisjonelle aksje- og obligasjonsporteføljer, samt spesialfond. Innen institusjonell egenkapital investeres det i fond med ikke-børsnoterte selskaper som er i en oppstartsfase eller omstrukturingsprosess. Fondene har en levetid på åtte til ti år med en investeringsperiode på fire til fem år.

FOTO ELI BLEIE MUNKELIEN

FOTO TORUN WAHL

Fondsforvaltning

KLP Fondsforvaltning forvaltet ved utgangen av året 30 fond, fordelt på to kombinasjonsfond, ni rentefond, to aktive aksjefond, femten indeksnære aksjefond og to spesialfond. Samlet forvaltningskapital var 67 milliarder kroner ved utgangen av 2012.

Forvaltning på vegne av kunder utenfor KLP-konsernet vokste i løpet av året med 52 prosent. 21 milliarder kroner forvaltes på vegne av eksterne investorer og personkunder ved utgangen av 2012. Totalt er det over 23 000 kunder i fondene. De institusjonelle kundene er klart største gruppering målt etter forvaltningskapital. Kundene betjenes direkte eller via samarbeidspartnere.

Ansvarlige investeringer

KLP er en ansvarlig samfunnsaktør som ønsker å bidra til langsiktig verdiskaping og bærekraftig utvikling. Gjennom sitt medlemskap i FN Global Compact har selskapet forpliktet seg til å ta hensyn til menneskerettigheter, arbeidsrettigheter, miljø og antikorrupsjon i hele sin virksomhet.

Siden 2002 har KLP hatt en ansvarlig investeringsstrategi. Åpenhet har vært grunnleggende for denne strategien. Hvert halvår offentliggjør KLP hvilke selskaper som utelukkes fra selskapets investeringer og på hvilke grunnlag. I tillegg fører KLP Kapitalforvaltning dialog med selskaper og ekskluderer selskaper som bryter med våre etiske retningslinjer. Totalt var 64 selskaper ekskludert ved utgangen av 2012. Ett selskap ble inkludert i porteføljene igjen.

KLP utøver eierskap overfor børsnoterte selskaper, blant annet gjennom å stemme på generalforsamlinger. I 2012 ble det stemt på

113 generalforsamlinger i Norge og 2099 i utenlandske markeder. Dette tilsvarer cirka 92 og 75 prosent av generalforsamlingene KLP har hatt stemmerett på i løpet av året. Hva KLP har stemt og begrunnelser for dette er publisert på hjemmesiden.

KLP har signert FNs prinsipper for ansvarlige investeringer. KLP er blant de ledende investorer når det gjelder etterlevelse av prinsippene og arbeider aktivt for å fremme initiativet.

KLP er norsk partner i prosjektet Carbon Disclosure Project (CDP). Dette er et prosjekt der mange av verdens største institusjonelle investorer har gått sammen for å påvirke selskaper til å rapportere om deres klimapåvirkning.

Resultater

Kapitalforvaltningsvirksomheten oppnådde et resultat på 7,9 millioner kroner i 2012. Dette er tilfredsstillende sett i forhold til et urolig år i verdipapirmarkedene.

For dagene som kommer

Markedsutsiktene for selskapet vurderes som gode. Det vil over tid være en betydelig vekst i KLP-konsernets forvaltningskapital, der hovedtyngden forventes investert i produkter forvaltet av KLP Kapitalforvaltning. Stabilt gode resultater fra indeksforvaltningen og økt interesse fra eksterne kunder gir grunnlag for videre vekst i kapital til forvaltning. Gode forvaltningsresultater fra selskapets meravkastningsstrategier gir økt sannsynlighet for at også aktivt forvaltede fond vil bli etterspurt både av interne og eksterne kunder.

Totalt er det over
23 000
kunder
i verdipapirfondene

NØKKELTALL

	31.12. 2012	31.12. 2011
Samlet forvaltningskapital	252 mrd.	216 mrd.
Forvaltning konserneksterne kunder	21 mrd.	14 mrd.
Antall kunder KLP Fondsforvaltning	23 000	13 900

Eiendom

KLP Eiendom er en av Norges største eiendomsforvaltere med 1 350 000 kvadratmeter lokaler og 365 000 kvadratmeter festetomter til forvaltning, samt betydelige prosjekter under utvikling.

Eiendomsmassen hadde pr 31.12.2012 en verdi på 33,5 milliarder kroner. KLP Eiendom har virksomhet i Norge, Sverige og Danmark. Eiendommene har god beliggenhet, høy bygningsmessig standard og effektiv arealutnyttelse.

All forvaltning og utvikling av KLPs eiendommer utføres gjennom det heleide datterselskapet KLP Eiendom AS. KLP Eiendom forvalter eiendomsinvesteringer for kollektivporteføljen, selskapsporteføljen, KLP Bedriftspensjon AS og KLP Skadeforsikring AS.

Avkastningen på KLPs eiendomsinvesteringer har vært tilfredsstillende de senere år. Den gode prisingen av investeringseiendommer i 2011 fortsatte igjennom 2012. Deler av porteføljen er lokalisert i andre land. Dette har medført en liten oppskrivning av eiendomsverdiene målt i norske kroner, og en moderat oppskrivning når endringer på valutakontrakter hensyntas. Verdijustert virksomhetsavkastning var 6,5 prosent i 2012 (6,5 prosent i kollektivporteføljen). Eiendomsverdiene ble, uten hensyntagen til valutakontrakter, brutto oppskrevet med 39 millioner i 2012 (hvorav oppskrivningen i kollektivporteføljen utgjorde 14 millioner kroner).

Eiendomsverdiene er fastsatt dels på bakgrunn av vurderinger foretatt av uavhengige eksterne verdsetterer som har vurdert en representativ andel av porteføljen, og dels på interne modeller hvor erfaringer fra den eksterne verdsettelsesprosessen er hensyntatt.

KLP Eiendom hadde i 2012 leieinntekter på 1 907 millioner kroner. Kollektivporteføljens direkte eiendomsinvesteringer utgjorde ved årsskiftet 11,3 prosent av finansielle eiendeler i porteføljen.

KLP Eiendom foretok flere eiendomstransaksjoner i løpet av året. I første kvartal ble Fondbygget (Oslo) solgt, Ibsenkvartalet (Oslo) og Akersgata 64-68 (Oslo) overtatt. I andre kvartal ble Såpsjudaren (Stockholm) og Stavanger Airport Hotel (Stavanger) overtatt, og i fjerde kvartal overtok selskapet Scandic Aarhus City (Århus) og Klamparen (Stockholm). Netto investeringer utgjorde om lag 3,3 milliarder kroner i tillegg til investeringer i allerede eide bygg og utviklingsprosjekter.

Eiendomsmassen
hadde pr 31.12.2012
en verdi på
33,5
milliarder kroner

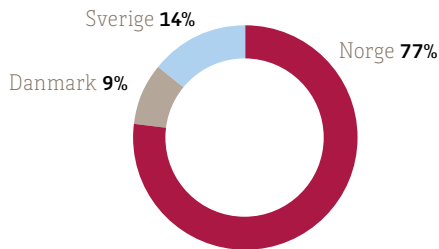

FOTO STINA HAUKNES

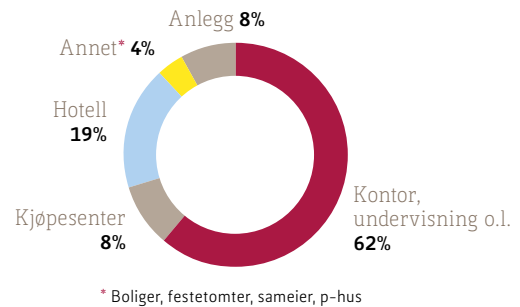

FOTO ELIN ANNE PEDERSEN

GEOGRAFISK FORDELING ETTER VERDI PER 31.12.2012

SEKTORFORDELING ETTER VERDI PER 31.12.2012

Eiendomsfond

I tillegg til investeringer i eiendomsvirksomheten forvaltet av KLP Eiendom har kollektivporteføljen investert i internasjonale eiendomsfond forvaltet av velrenommerte forvaltere. Verdijustert avkastning på investeringene utgjorde om lag minus 6,6 prosent. Verdien på KLPs investeringer i slike fond utgjorde 614 millioner ved utgangen av 2012. Kollektivporteføljens investeringer i eiendomsfond utgjorde ved årsskiftet 0,2 prosent av finansielle eiendeler i porteføljen.

Samfunnsansvar

KLP Eiendom har fokus på energi og miljø, og hele virksomheten i Oslo, Trondheim og København er miljøsertifisert etter ISO 14001. KLP Eiendom har som mål å bygge miljøvennlige kontorbygg for fremtiden. Gjennom en aktiv miljøpolicy vil KLP Eiendom bidra med å redusere belastningen på miljø og klima, samt fremme nye adferdsmønstre, produkter, tjenester og tekniske løsninger som kan redusere miljøbelastningen og CO₂-utslippene. I 2012 ble det reelle energiforbruket redusert med 3,2 GWh. Pågående nye prosjekter har stort miljøfokus og sertifiseres under BREEAM-NOR.

Resultater

Eiendomsinvesteringer og forvaltning foretas kun på vegne av selskapene i eget konsern og har derved primært bidratt til avkastning på investert kapital for kundene i livsforsikring. I sum ble virksomhetsavkastningen på egne forvaltede eiendommer 6,5 prosent i 2012.

For dagene som kommer

Med en stor prosjektportefølje, gode eiendommer og kompetente medarbeidere er KLP Eiendom godt rustet til å møte utfordringene både når det gjelder vekstambisjoner og god forvaltning av eksisterende eiendomsportefølje. Kollektivporteføljens eiendomsinvesteringer utgjorde ved årsskiftet 11,5 prosent av finansielle eiendeler i porteføljen. Strategien er å øke denne andelen til 14 prosent innen rimelig tid.

NØKKELTALL

	31.12. 2012	31.12. 2011
Eiendomsverdi	33,5 mrd.	29,9 mrd.
Verdijustert virksomhetsavkastning inklusive eiendomsfond	6,2%	7,2%
Økonomisk utleiegrad	96,8%	95,1%

Banken og Kommunekreditt

KLP Banken AS er en nettbank med fokus på boliglån og innskudd. Utlånsvirksomheten mot offentlig sektor drives under merkenavnet KLP Kommunekreditt AS, som er nest største leverandør av langsiktige lån til denne sektoren i Norge.

KLP Banken

KLP Banken ble lansert i markedet i februar 2010. Siden etableringen har bankvirksomheten i KLP vist en positiv utvikling. KLP Banken har hatt en god vekst i antall personkunder og hadde ca 23 000 kunder ved utgangen av 2012. KLP Banken har i sin virksomhet og markedsføring særlig oppmerksomhet på medlemmene i pensjonsordninger forvaltet av KLP. De skal oppleve at KLP Banken er spesielt fordelaktig for dem. KLP Banken er en nettbank med gode og enkle spare- og lånetilbud.

KLP Bankholding AS eies 100 prosent av KLP. KLP Banken AS er heleid datterselskap og har selv to heleide datterselskaper, KLP Kreditt AS (tidligere Kommunekreditt Norge AS) og KLP Kommunekreditt AS.

Den samlede virksomheten i KLP Banken AS med datterselskaper er inndelt i forretningsområdene personmarked og offentlige lån. Virksomheten er landsdekkende og selskapenes hovedkontor ligger i Trondheim.

KLPs erfaringer fra utlånsvirksomheten har vært god. KLPs låntagere er pålitelige og solide. Selv innenfor boliglån er misligholdet meget lavt.

Porteføljen er pantsikret innenfor forsiktige verddivurderinger, hovedsaklig innenfor 60 prosent av låneverdi, og låntageres betalingsevne inngår også i kredittvurderingen.

FOTO TORUN WAHL

FOTO HANNE-KJERSTI GRINNA

! **KLP BANKEN TILBYR FØLGENDE TJENESTER:** Brukskonto, sparekonto, nettbank, bankkort, kredittkort, ordinære boliglån, boligkreditt, lån til fritidsbolig og Litt Extra (seniorlån). Det vil bli en gradvis introduksjon av flere produkter og tjenester.

KLP Kommunekreditt

KLP kjøpte Kommunekreditt Norge AS i 2009, og Kommunekreditt ble ved overtakelsen lagt inn som et datterselskap av banken. KLP Kommunekreditt har lang erfaring med utlån til norske kommuner og deres virksomheter. KLP Kommunekreditts samlede utlån er på 20 milliarder kroner.

KLP Kommunekreditts mål er å være en sentral finanspartner for offentlig sektor. Det vil også fremover være store utbyggingsoppgaver. Stadig sterkere fokus på oppgaver knyttet til klima og miljø vil dessuten medføre økt finansieringsbehov for våre kundegrupper. KLP Kommunekreditt vektlegger høy kompetanse i kommunefinansiering og rådgiving, kostnadseffektiv drift og konkurransedyktig finansiering, særlig på lån med lang rentebinding.

KLP Kommunekreditt har AAA rating fra de to ratingbyråene Moody's og Fitch på sitt låneprogram for obligasjoner med fortrinnsrett (OMF). Med denne ratingen har KLP Kommunekreditt utstedt OMF i det norske og svenske verdipapirmarkedet. Lånebeløpet så langt er 18,7 milliarder kroner i det norske markedet, og tilsvarende 1,5 milliarder norske kroner i det svenske markedet.

Markedsføringen av lån til kommuner, fylkeskommuner og andre låntagere tilknyttet offentlig sektor skjer under merkenavnet KLP Kommunekreditt uavhengig av hvilket selskap i KLP som faktisk er långiver.

Utlån på regioner fordeler seg slik: Øst- og Sørlandet 54 prosent, vestlandet 14 prosent, Midt-Norge 12 prosent og Nord-Norge 15 prosent.

Samfunnsansvar

KLP Banken har i år hatt fokus på miljøsertifisering. I 2012 ble hele KLP miljøsertifisert, etter at KLP Banken i Trondheim fikk sin sertifisering.

For dagene som kommer

KLP Bankens medlemsatsning skal understøtte KLPs strategiske innretning mot personkundemarkedet. Den er begrunnet i et mål at pensjonsselskapets eiere skal fremstå som attraktive arbeidsgivere.

Banken skal bidra ved å tilby konkurransedyktige og standardiserte produkter rettet mot eierselskapenes ansatte. Ny teknologi skal utnyttes forretningsmessig til økt effektivitet og bedret kundetilfredshet. Banken planlegger å utvide tilgjengeligheten for nettbaserte tjenester ved å ta i bruk teknologi rettet mot mobiltelefoner og nettbrett i 2013.

Det forventes økt etterspørsel etter lån i kommunal sektor og til prosjekter med kommunale garantier og kommunalt eierskap i årene framover, men det er vanskelig å forutsi hvor stor veksten vil bli. Tilstedeværelsen av KLP Kommunekreditt i markedet skal bidra til konkurranse og derved til at offentlig sektor får tilgang til langsiktig finansiering til lave kostnader.

NØKKELTALL

	31.12. 2012	31.12. 2011
Nye utlån	6,8 mrd.	5,5 mrd.
Utlån på egen balanse	21,5 mrd.	28,4 mrd.
Utlån som forvaltes av KLP	29,8 mrd.	24,7 mrd.
Antall kunder	22 665	18 271
- herav medlemmer	65%	63%

Eierstyring og selskapsledelse

Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringselskap (KLP) eies av kunder med offentlig tjenestepensjon i selskapet. Eierne er kommuner, fylkeskommuner og helseforetak, samt bedrifter med tilknytning til offentlig sektor.

KLPs vedtekter og gjeldende lovgivning legger til rette for en hensiktsmessig eierstyring og selskapsledelse, og gir en klar rolledeling mellom styrende organer og daglig ledelse. Selskapet har ikke utstedt omsettelige egenkapitalinstrumenter og KLP er følgelig ikke notert på Oslo Børs eller annen markedsplass. KLP følger den norske anbefalingen for god eierstyring og selskapsledelse, så langt denne er hensiktsmessig i forhold til den gjensidige selskapsformen. Norsk anbefaling for god eierstyring og selskapsledelse gir uttrykk for allment aksepterte prinsipper for selskapsstyring.

Styret foretar en årlig gjennomgang av eierstyring og selskapsledelse. Det er videre et mål å bidra til god eierstyring og selskapsledelse også i de selskaper der KLP har eierskap.

KLPs visjon er å være den beste partner for dagene som kommer. Kundene skal oppleve at KLP er en forutsigbar partner som styrker deres økonomi, letter deres hverdag, gjør dem til attraktive arbeidsgivere og bidrar til en litt bedre verden. Verdiane uttrykker hvordan hver enkelt ansatt i KLP må opptre for å realisere visjonen.

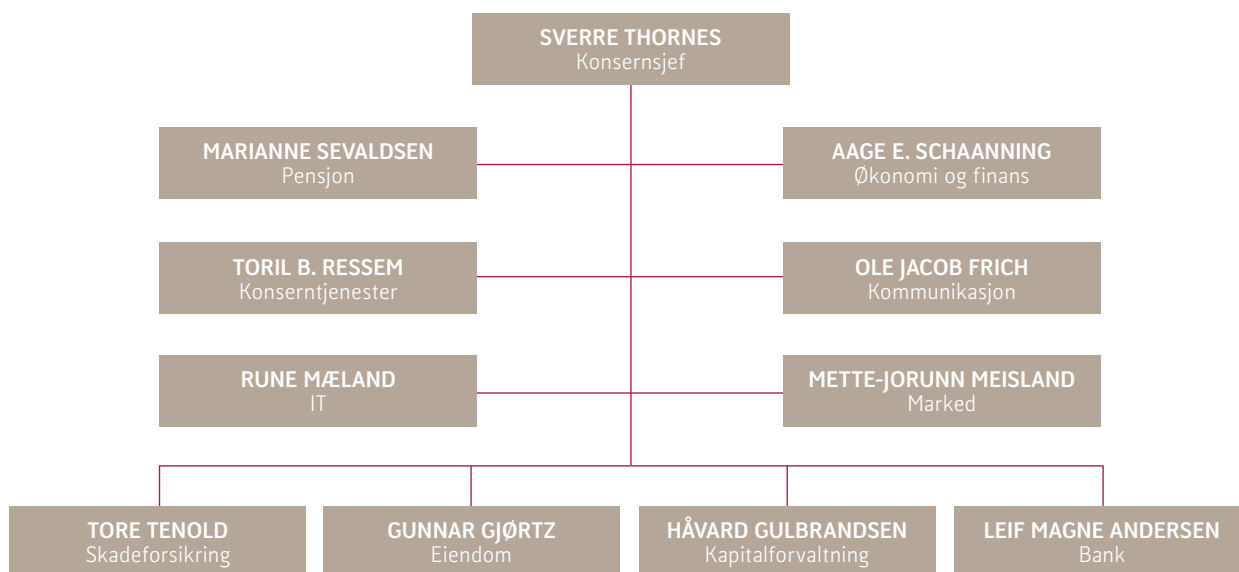
I KLP er samfunnsansvar inkludert i mange av prosessene knyttet til virksomhetsstyring. Blant annet er det en del av konsernets forretningsplan, målkort, strategiarbeid, kvartalsrapportering og styrets årsberetning.

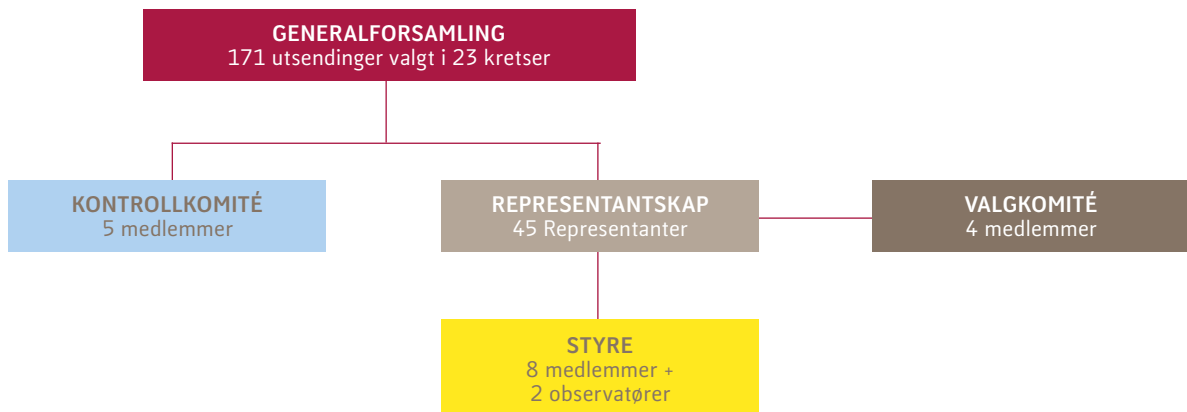
KLPs samfunnsansvar er forankret i internasjonale normer gjennom signering av FNs Global Compact og FNs prinsipper for ansvarlige investeringer (UN PRI) som forplikter oss til å arbeide for menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter, miljø og anti-korrupsjon. Utfyllende informasjon om dette finnes på klp.no/samfunnsansvar.

Konsernledelsen

Konsernledelsen i KLP består av elleve erfarne personer med bred bakgrunn fra norsk næringsliv. Se presentasjon på side 32-33.

Konsernledelsen er organisert etter forretningsområder, hvor enhetene Livsforsikring, Kapitalforvaltning, Skadeforsikring, Eiendom og Bank er representert. I tillegg består konsernledelsen av stabshetene finans/økonomi, kommunikasjon, IT, marked og konserntjenester.

Generalforsamlingen

Generalforsamlingen er selskapets øverste myndighet, og består av valgte representanter for selskapets eiere. Til generalforsamlingen for 2012 og 2013 ble det valgt 171 utsendinger fra 23 valgkretser.

18 av valgkretsene utgjøres av fylkeskommunene og kommunene i hvert fylke. De 4 regionale helseforetakene med datterselskaper utgjør hver sin valgkrets. Bedriftene utgjør til sammen én krets. I hver valgkrets avholdes det valgmøte som velger utsendinger til generalforsamlingen.

Generalforsamlingen har blant annet som oppgave å velge kontrollkomité og 24 av representantskapets 45 medlemmer. Generalforsamlingen fastsetter godtgjørelse til representantskap og kontrollkomité.

Representantskapet

Representantskapet består av 45 medlemmer. I tillegg til 24 medlemmer som velges av generalforsamlingen, oppnevnes 6 representanter av arbeidstakerorganisasjonene i kommunal sektor. 15 representanter velges av og blant de ansatte i konsernet.

Representantskapet har i hovedsak de samme oppgaver som påligger en bedriftsforsamling etter allmennaksjelovens bestemmelser.

De av representantskapets medlemmer som er valgt av generalforsamlingen velger fem styremedlemmer med varamedlem, mens det samlede representantskap velger styrets leder og nestleder.

Representantskapet velger en valgkomité med fire medlemmer og et varamedlem.

Styret i Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringselskap

Styret er et kollektivt organ som skal ivareta selskapets og eiernes interesser. Styret skal følge opp selskapets etterlevelse av virksomhetsregelverk og konsesjonskrav.

Styret skal sørge for en forsvarlig organisering av virksomheten, fastsette planer og budsjetter, holde seg orientert om selskapets økonomiske stilling og plikter, og påse at virksomheten, regnskap og formuesforvaltning er gjenstand for betryggende kontroll. Styret skal føre tilsyn med den daglige ledelse og selskapets virksomhet for øvrig.

Styret består av åtte medlemmer som velges for to år av gangen, slik at halvparten er på valg hvert år. Fem styremedlemmer med inntill like mange varamedlemmer velges av de medlemmene i representantskapet som er valgt av generalforsamlingen. To medlemmer med varamedlemmer velges av og blant de ansatte i KLP. Ett medlem med varamedlem oppnevnes av den arbeidstakerorganisasjon eller forhandlingssammenslutning som har flest medlemmer i pensjonsordningene. I tillegg oppnevnes to observatører fra de organisasjonene som er nummer 2 og 3 med hensyn til antall medlemmer. Konsernsjefen er ikke medlem av styret.

Styret

Se presentasjon av styremedlemmene på side 34–35.

Revisjonsutvalget og kompensasjonsutvalget

Styret har to arbeidsutvalg, et kompensasjonsutvalg og et revisjonsutvalg. Utvalgene treffer ikke beslutninger på vegne av styret, men fremlegger sine vurderinger og anbefalinger til styret.

Kompensasjonsutvalg

Kompensasjonsutvalget er et saksforberedende og rådgivende arbeidsutvalg for styrets behandling av kompensasjonsspørsmål. Finanstilsynet ga i 2011 tillatelse til et felles godtgjørelses/kompensasjonsutvalg i KLP-konsernet. Utvalget fungerer på denne bakgrunn som godtgjørelses/kompensasjonsutvalg for de styrer i KLP konsernet som etter loven skal ha godtgjørelsesutvalg. Utvalget har blant annet ansvaret for å tilrettelegge for at kravene i lov og forskrift om godtgjørelsesordninger i finansinstitusjoner, verdipapirforetak og forvaltningsselskap for verdipapirfond, overholdes for de selskapene i KLP-konsernet som er underlagt dette regelverket. Medlemmer: Arne Øren (leder), Marit Torgersen, Liv Kari Eskeland.

Revisjonsutvalg

Revisjonsutvalget er et saksforberedende og rådgivende arbeidsutvalg for styret. Utvalget er opprettet i samsvar med kravene til et revisjonsutvalg som følger av forsikringsvirksomhetsloven. Utvalget skal bistå i å kvalitetssikre styrets arbeide knyttet til finansiell rapportering, revisjon, risikostyring og internkontroll. Medlemmer: Finn Jebesen (leder), Herlof Nilssen, Freddy Larsen.

Valgkomiteen

Valgkomiteen er vedtektsbestemt og foreslår kandidater ved valg til følgende stillingsverv:

- De medlemmer av representantskapet som velges av generalforsamlingen samt representantskapets leder og nestleder.
- De styremedlemmer som velges av de generalforsamlingsvalgte medlemmer i representantskapet, samt dennes leder og nestleder.
- Kontrollkomiteen samt dennes leder og nestleder.
- Representantskapet har vedtatt instruks for valgkomiteens arbeid. Medlemmer: Nils A. Røhne (leder), Ingunn Foss, Mette Qvortrup og varamedlem Trond Lesjø.

Forretnings- og risikomessig styring og kontroll

Risikostyringssystemet i KLP er under utvikling for å tilpasses nytt europeisk solvensregelverk, Solvens II. De ulike funksjonene deles inn etter prinsippet om tre forsvarslinjer. Det primære ansvaret for god risikostyring ligger i første linje, de operasjonelle enhetene. Andre linje består av risikostyringsfunksjonen, aktuarfunksjonen og compliancefunksjonen. Tredjelinjen er Internrevisjonen. I tillegg er det etablert en Risikostyringskomite som fungerer som rådgivende og utredende organ for konsernsjefens og risikostyringsfunksjonen.

Risikostyringsfunksjonen ledes av Risikodirektør og har ansvaret for å overvåke risikostyringssystemet og har oversikt over de risikoer virksomheten er eller kan bli eksponert mot. Avdelingen er underlagt divisjon Økonomi og finans, men har egen rapporteringsrett til konsernsjef og styre. Konsernets Internrevisjon vurderer på vegne av styrene og ledelsen i konsernet, på uavhengig og objektivt grunnlag, om risikostyringen som utføres er hensiktsmessig og effektiv.

Interne og eksterne kontrollorganer

KONTROLLKOMITEEN

Kontrollkomiteen fører tilsyn med selskapets virksomhet. Arbeidet utføres i henhold til forsikringsvirksomhetsloven, selskapets vedtekter og instruks gitt av representantskapet. Medlemmer: Ole Hetland (leder), Jan Rune Fagermoen (nestleder), Bengt Petter Johansen, Dordi Flormælen. Varamedlem: Thorvald Hillestad.

Konsernets internrevisjon foretar uavhengige vurderinger av om selskapets vesentligste risikoer er tilstrekkelig håndtert og kontrollert. Internrevisjonen evaluerer også hensiktsmessigheten og

effektiviteten av konsernets styrings- og kontrollprosesser. Risiko for misligheter og kontrolltiltak inngår som en del av vurderingene ved revisjonsgjennomgangene. Internrevisjonen arbeider etter instruks fastsatt av styret og rapporterer til styret. I tillegg til selskapets interne kontrollorganer er selskapet underlagt faglig tilsyn fra Finanstilsynet. Finanstilsynet kontrollerer at finansinstitusjonene driver på en betryggende måte og i samsvar med lovgivningen.

KLP-konsernets eksterne revisor velges av representantskapet. Revisor deltar på styremøte hvor årsregnskapets vedtas. Det avholdes årlig møte mellom ekstern revisor og styret uten at konsernsjefen eller andre fra ledelsen er til stede.

Intern styring og kontroll

Styret har fastsatt egen styreinstruks og instruks for konsernsjefen. Konsernsjefens instruks regulerer utøvelsen av den daglige ledelsen i KLP. KLPs konsernsjef er styreleder i KLP Skadeforsikring AS, KLP Kapitalforvaltning AS, KLP Eiendom AS, KLP Bankholding AS, KLP Banken AS og KLP Forsikringsservice AS.

KLP har etiske retningslinjer for ansatte og tillitsvalgte. Konsernsjefen har fastsatt et eget regelverk for egenhandel med verdipapirer. Regelverket er av særlig betydning for ansatte i KLP Kapitalforvaltning AS og ansatte i KLP med spesielt innsyn i investeringsvirksomheten.

Balansert målstyring

KLP benytter «balansert målstyring» som en viktig del av den strategiske styringen. Dette er et viktig verktøy for å videreutvikle KLP til en verdistyrte- og visjonsdrevet organisasjon som er markeds- og forretningsorientert. Konsernets målkort innehar også mål knyttet til vårt samfunnsansvar.

Styrer i datterselskapene

KLP Bedriftspensjon AS (pr. 8. mars 2013)

Marianne Sevaldsen, leder

Stig Even Jacobsen, Cathrine Hellandsvik, Alexander Vistnes, Alexander Berg-Larsen, Harald Ramon Hagen (ansattes representant), Marit Clemetsen (vara for Harald Ramon Hagen).

Adm. dir: Torun Wahl

KLP Eiendom AS

Sverre Thornes, leder

Aage Elmenhorst Schaanning, Ida Louise Skaurum Mo, Svein Sivertsen, Per Victor Nordan (fast møtende vara), Ingrid Dahl Hovland, Jan Vidar Løvsland (ansattes representant), Ruth Hege Havdal (vara ansattes repr.).

Adm. dir: Gunnar Gjørtz

KLP Kapitalforvaltning AS

Sverre Thornes, leder

Kjersti Storm, Torun Wahl, Elizabeth Lee Marinelli, Jørn Gunnar Kleven, Per Rustad Ørvik (ansattes representant), Heidi Sofia Finskas (ansattes representant), Marie Elisabeth Mørtvedt Andersen (varamedlem ansattes representant), Per Gunnar Bull Karlsen (varamedlem ansattes representant).

Adm. dir: Håvard Gulbrandsen

KLP Fondsforvaltning AS

Håvard Gulbrandsen, leder

Per Victor Nordan, Anne Beate Lien, Monica Mæland, Hans Jørgen Gade (andelseiervalgt), Wenche Øveraas (andelseiervalgt), Kjetil Houg (vara-andelseier), Cathrine Hellandsvik (vara), Elin Evjen Hagen (vara).

Adm. dir: Ståle Øksnes

KLP Forsikringservice AS

Sverre Thornes, leder

Roar Engen, Bjørn Eknes, Anne Käte Grøholt, Irene Ormestad.

Adm. dir: Roar Engen

KLP Skadeforsikring AS

Sverre Thornes, leder

Kjell Arvid Svendsen, Toril Bariusdotter Ressem, Reidun W. Ravem, Reidar Mæland, Bengt Kristian Hansen (ansattes representant), Steinar Haukeland (vara for Bengt Kristian Hansen), Lene Bjerkan (vara).

Adm. dir: Tore Tenold

KLP Bankholding AS og KLP Banken AS (pr. 15. mars 2013)

Sverre Thornes, leder

Aage Elmenhorst Schaanning, nestleder

Eva Salvesen, Jan Otto Langmoen, Mette-Jorunn Meisland, Mette Rinde (ansattes representant), Christin Kleppe (vara ansattes representant).

Adm. dir: Leif Magne Andersen

KLP Kreditt AS (pr. 15. mars 2013)

Sverre Thornes, leder

Aage Elmenhorst Schaanning, nestleder

Eva Salvesen, Merete Birgit Hessen.

Adm. dir: Arnulf Arnøy

KLP Kommunekreditt AS (pr. 15. mars 2013)

Sverre Thornes, leder

Aage Elmenhorst Schaanning, nestleder

Eva Salvesen, Toril Lahnstein.

Adm. dir: Arnulf Arnøy

KLP-Huset AS

Eskil Rolstad, leder

Hans Vidar Sund (styremedlem)

Tina Kristine Korsrud (styremedlem)

FOTO SIGMUND DOKKEN

FOTO KICKO STIEBER

SVERRE THORNES

Konsernsjef og adm. direktør i KLP

Sverre Thornes har en bachelor of arts degree i business administration fra The American College in Paris. Han har bred erfaring fra forsikring og kapitalforvaltning. Han kommer sist fra stillingen som konserndirektør med ansvar for Livsforsikring i KLP. Thornes kom til KLP i 1995 og arbeidet innenfor kapitalforvaltning, som han ledet i perioden 2001- 2006.

GUNNAR GJØRTZ

Adm. direktør KLP Eiendom AS

Gunnar Gjørtz er utdannet Handelsøkonom fra Handelsakademiet i Oslo (nå BI). Han har bakgrunn som Finansdirektør i blant annet NetCom, Løvenskiold Vækerø og i Hafslund. Fra 1. august 2010 har Gjørtz vært viseadministrerende direktør i KLP Eiendom AS, og 1. januar 2011 overtok han som administrerende direktør i KLP Eiendom AS.

METTE-JORUNN MEISLAND

Konserndirektør Marked

Mette-Jorunn Meisland har bakgrunn fra NMH med spesialisering i informasjon og samfunnskontakt, et masterprogram fra NHH i merkevareledelse, og en master i Management fra BI. Kom til KLP fra Spare-Bank1, hvor hun jobbet med merkevarebygging helt fra etableringen av Sparebank1 Alliansen og frem til 2006. Hun har tidligere erfaring fra service og reiseliv. Meisland ble ansatt som markedsdirektør i KLP for konsernet 1. oktober 2006

KONSERNLEDELSEN I KLP FOTO: OLAV STORM**OLE JACOB FRICH**

Konserndirektør, Kommunikasjon

Ole Jacob Frich har utdanning fra Sagene Lærerhøgskole. Før han kom til KLP i 2000 arbeidet han i Geelmuyden.Kiese og i Finansnæringens Hovedorganisasjon (FNH/FNO). Han har bakgrunn blant annet som kommunalråd i Oslo kommune (1986-1992) og som statssekretær i Sosial- og helsedepartementet (1992-1996).

AAGE ELMENHORST SCHAANNING

Konserndirektør økonomi og finans

Aage Schaanning har MBA fra University of Colorado, USA og er autorisert finansanalytiker. Han har tidligere arbeidet med innlån, balansestyring og forvaltning i BN Bank og Kredittkassen. Han begynte i KLP i 2001 som investeringsdirektør i KLP Kapitalforvaltning. Schaanning ledet KLP Kapitalforvaltning fra 2006-2008.

TORIL BARIUSDOTTER RESSEM

Konserndirektør konserntjenester

Toril Bariusdotter Ressem er utdannet cand.polit. Hun har bakgrunn som konserndirektør for NSB, kundeservicedirektør i Telenor, direktør for HR og organisasjon ved Rikshospitalet HF, prosjektleder i Helse Sør-Øst, i tillegg til utstrakt rådgivervirksomhet. Ressem har vært konserndirektør i KLP fra april 2009. Fra 1. mars 2011 til 31. desember 2011 fungerte hun som visedirektør i KLP Banken.

LEIF MAGNE ANDERSEN

Adm. direktør KLP Banken AS

Leif Magne Andersen har en Executive MBA i Strategic management fra NHH. Andersen har jobbet i Postbanken- og DnB NOR-systemet siden 1997 hvor han blant annet har vært Regiondirektør for personmarkedssatsingen. Før det jobbet han som avdelingsleder i Intenia og han har også bakgrunn fra Forsvaret. Siden 1. desember 2011 har Andersen vært administrerende direktør i KLP Banken.

HÅVARD GULBRANDSEN

Adm. direktør i KLP Kapitalforvaltning AS

Håvard Gulbrandsen har en MSc in Management Sciences fra University of Warwick, Master in Finance & Investments 1989 og er autorisert finansanalytiker. Han har tidligere arbeidet i Storebrand Kapitalforvaltning og DnB Investor AS og kom i 2009 fra stillingen som Head of Asset Strategies Equities/Head of Core Corporate Governance i Norges Bank Investment Management.

RUNE MÆLAND

Konserndirektør IT

Rune Mæland er utdannet ingeniør innen IT/EDB fra Bergen Ingeniørhøgskole. Han har jobbet i KLP siden 1981, først som systemutvikler, deretter som systemsjef og har ledet IT i KLP siden 1993. Mæland har vært konserndirektør i KLP fra juli 2008.

TORE TENOLD

Adm. direktør KLP Skadeforsikring AS

Tore Tenold har sin utdanning fra politiskolen, universitetet og forsikringsakademiet. Han har vært administrerende direktør for SpareBank 1 Skadeforsikring AS, og har tidligere jobbet i Aktiv forsikring og Vesta forsikring. Han kom til KLP 1. oktober 2012.

MARIANNE SEVALDSEN

Konserndirektør Liv

Marianne Sevaldsen er utdannet jurist fra universitetet i Oslo. Hun har bred ledererfaring fra bank og finans, sist fra stilling som direktør for Næringsliv i Sandnes Sparebank. Hun begynte i stillingen som konserndirektør i KLP 1. februar 2013.

FINN JEBSEN Nestleder

Finn Jebesen ble gjenvalgt som nestleder i KLPs styre i mai 2011. Han har bred industriell erfaring fra Orkla-konsernet hvor han jobbet i perioden 1980-2005. Jebesen var konsernsjef i Orkla fra 2001 til 2005. Han er utdannet siviløkonom fra NHH og har en mastergrad i Business Administration fra Universitetet i Los Angeles, California (UCLA).*

HERLOF NILSSEN

ble gjenvalgt som styremedlem i KLP i mai 2012. Nilssen er administrerende direktør i Helse Vest RHF. Han har tidligere jobbet som rådmann i Sveio kommune og Randaberg kommune, samt administrerende direktør i Haga Nor. Nilssen har utdanning fra Stavanger Ingeniørhøgskole og NTH.

ARNE ØREN Leder

Arne Øren ble gjenvalgt til styreleder i KLP i mai 2012. Han har bakgrunn som fylkesordfører for Østfold fra 1991 til 2007, og var ordfører i Rolvsøy kommune fra 1982 til 1991. Han er utdannet cand.mag. fra Universitetet i Oslo.

STYRET I KLP FOTO: OLAV STORM

* Finn Jebesen er trådt ut av styret. På representantskapets møte 17. april 2013 ble innvalgt nytt styremedlem Anita Krohn Traaseth. Hun er administrerende direktør i Hewlett-Packard Norge AS (HP), og har hatt flere ledende stillinger i næringslivet. Hun har bl.a jobbet i IBM Norge, Computer Associates Norway, Oracle Norway, Det norske Veritas og Simula Innovation. Hun har vært i HP siden 2009 og administrerende direktør fra april 2012.

På samme møte ble Liv Kari Eskeland valgt som styrets nestleder.

MARIT TORGENSEN

ble innvalgt som styremedlem i mai 2011. Hun har tidligere arbeidet til sammen 18 år i forskjellige stillinger i Norges Bank og er nå direktør for konsernstab i Eidsiva Energi. Hun har bl.a. eksamen fra Nord-Trøndelag Distrikthøgskole og master of Science fra London School of Economics.

LIV KARI ESKELAND

ble valgt inn i KLPs styre i mai 2012. Hun har siden 2007 vært ordfører i Stord kommune i Hordaland. Eskeland er også fylkesleder i Hordaland Høyre. Eskeland er utdannet sivilarkitekt, og var daglig leder i arkitektfirmaet Link Signatur før hun ble ordfører.

INGJERD HOVDENAKK

er observatør i styret. Hun er sekretariatssjef i arbeidstakerorganisasjonen Unio.

ERIK KOLLERUD

er observatør i styret. Han er leder for YS Kommune og forbundsleder i Delta.

EGIL JOHANSEN

er fast møtende varamedlem. Han ble valgt i mai 2011. Johansen er fylkesrådmann i Vestfold og har tidligere arbeidet bl.a som rådmann i Re kommune og Porsgrunn kommune. Han er utdannet siviløkonom fra Norges Handelshøgskole og har hatt flere styreverv innen offentlig og privat virksomhet.

JAN HELGE GULBRANDSEN

ble oppnevnt som styremedlem i KLP i mars 2010. Han er medlem av arbeidsutvalget i Fagforbundet og representerer den arbeidstakerorganisasjonen som har flest medlemmer i KLP.

FREDDY LARSEN

ble valgt inn som KLP-ansattes representant i styret i mai 2009. Han har vært ansatt i KLP siden 1986 og jobber som spesialkonsulent i IT-Liv ved KLPs kontor i Bergen. Freddy Larsen har tidligere arbeidserfaring fra Uteseksjonen og Teknisk Etat i Askøy kommune fra 1985-1986.

SIV HOLLAND

ble valgt inn som KLP-ansattes representant i styret i mai 2010. Hun har vært ansatt i KLP siden 1998 og jobber som avdelingsleder for PS Fag i Oslo. Hun er utdannet jurist fra universitetet i Oslo.

FOTO SIGMUND DOKKEN

FOTO OLE JACOB FRICH

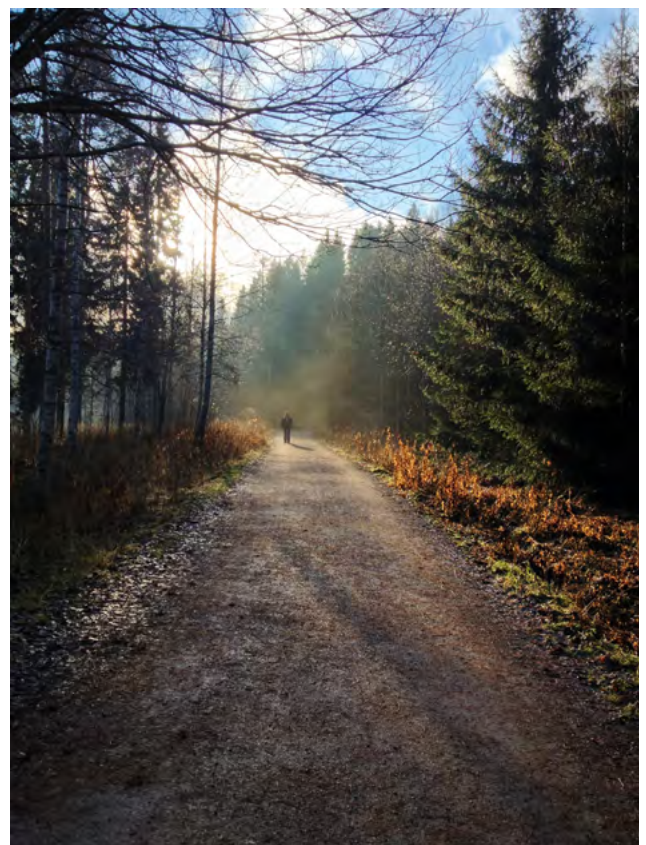

FOTO MARIANNE WRIGHT PEDERSEN

Styrets årsberetning 2012

Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap (KLP) har i 2012 oppnådd gode resultater og styrket sin markedsposisjon i det kommunale pensjonsmarkedet. Av totalt 18 kommunale og fylkeskommunale pensjonsordninger på anbud i 2012, valgte 17 KLP som leverandør.

En verdjustert avkastning på pensjonskundernes midler på 6,7 prosent og en bokført avkastning på 5,0 prosent gir rom for å bygge finansiell soliditet og å styrke avsetningene til langt liv med 3,1 milliarder kroner. Det tilbakeføres et overskudd til pensjonskundene på 2,4 milliarder kroner.

Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap (KLP) er morselskap i KLP-konsernet. KLP er opprettet av og for offentlig sektor for å ivareta dette markedets behov for tjenestepensjonsordninger. Hovedkontoret ligger i Oslo.

KLPs ambisjon er å være den foretrukne leverandøren av offentlig tjenestepensjon i Norge gjennom konkurransedyktighet og effektiv drift. KLPs viktigste mål er å ha godt fornøyde kunder. Det skal oppnås gjennom å levere best avkastning over tid, ha de laveste kostnadene og gi god service.

Øvrige virksomheter i konsernet skal styrke relasjonene til KLPs eksisterende og potensielle eiere ved å bidra til økt konkurranse på viktige produktområder innen finans og forsikring, samt til en god økonomisk utvikling for KLP.

Foruten å være den klart ledende leverandør av tjenestepensjon til norske kommuner, fylkeskommuner, helseforetak og bedrifter med kommunal tilknytning, er KLP-konsernet, i tråd med den overgripende ambisjonen, en betydelig leverandør av andre forsikringsprodukter, bank- og sparetjenester samt låneprodukter. I løpet av de siste årene er det utviklet et bredt tilbud av finansielle tjenester og produkter i personmarkedet, særlig rettet mot ansatte hos selskapets eiere og deres pensjonister.

Konsernets visjon er å være *den beste partner for dagene som kommer*. Det betyr at det samlede tilbud av produkter, tjenester og servicenivå videreutvikles gjennom en god dialog med kunder og eiere for å sikre forankring i deres behov.

Konsernets resultat

Årsresultatet i konsernet utgjorde 809,6 millioner kroner, en økning på 83 millioner kroner fra i fjor. Det er resultatforbedring i forretningsområdene bank og skadeforsikring som er hovedforklaringen på det økte resultatet.

Egenkapitalen i konsernet har i løpet av året økt med 1 483 millioner kroner, til 13 547 millioner kroner. I tillegg til årets resultat,

er det netto innbetalt 673 millioner kroner i egenkapitaltilskudd i 2012.

Konsernets samlede forvaltningskapital økte med 40 milliarder kroner, til 331,8 milliarder kroner ved utgangen av 2012. Økningen skyldes i hovedsak veksten i pensjonskundernes fond som følge av ny opptjening og tilflytting.

Virksomhetsområdene

Livsforsikring

Offentlig tjenestepensjon

Pensjonsordninger innenfor offentlig sektor tilbys og administreres av konsernets morselskap, Kommunal Landspensjonskasse (KLP). Av konsernets forvaltningskapital på 331,8 milliarder kroner utgjør 275,8 milliarder kroner pensjonsmidler tilhørende denne kundegruppen.

Konkurransesituasjonen

I alt 17 kommuner og en fylkeskommune la sine pensjonsordninger ut på anbud i 2012. KLP vant alle 17 kommuner, mens fylkeskommunen valgte å bli hos nåværende leverandør. Dette gir et tilflyttet volum på i underkant av 6 milliarder kroner og 28 000 nye forsikrede. Formelt skjer flyttingen ved årsskiftet, og midlene innregnes i balansen til KLP fra 01.01.2013.

Meget god soliditet, gode resultater over tid, høy kundetilfredshet og konkurransedyktige premier har bidratt til KLPs sterke konkurransekraft på markedet for offentlig tjenestepensjon. KLP har siden 1974 praktisert gjennomsnittspremier for sine forsikringsordninger slik at premiene er kjønns- og aldersnøytrale, og påvirkes ikke av sammensetningen i den enkelte kommune. Derfor kommer nye kunder inn på de samme betingelser som eksisterende, hvilket også omfatter samme dekning når det gjelder premierreserve og egenkapitaltilskudd.

I løpet av høsten 2012 har en viktig aktør valgt å trekke seg ut av markedet for offentlige tjenestepensjoner. Selv om dette reduserer antall tilbydere, er det fortsatt konkurranse i markedet for å tilby offentlig tjenestepensjon som forsikret løsning. Etablering av selvstendig pensjonskasse er også et alternativ som bidrar til å skjerpe konkurransen om kundene innen offentlig tjenestepensjon.

Drift og forvaltning

I 2012 mottok og behandlet KLP nær 103 000 oppgjørssaker om pensjon. Det forventes en stadig stigende vekst i antall pensjonsaker i årene som kommer, både på grunn av økning i pensjonskullene og økning som følge av tilflytting av nye kunder. Ajouritet og kvalitet i saksbehandlingen på pensjon er en av KLPs viktigste oppgaver, og det legges ned betydelige innsats, blant annet gjennom systemutvikling, for å effektivisere saksbehandlingen på en måte som opprettholder KLPs gode leveranse-kvalitet også i framtiden.

KLP har introdusert «Min Side» som med sikker og enkel innlogging via Bank ID gir konsernets personkunder en god, samlet oversikt over alle kundeforhold med KLP – på pensjon, forsikring og bank.

Arbeidet med å støtte og være pådriver og inspirator i kundenes HMS-arbeid er viktig for å sikre et trygt og lønnsomt pensjonsfelleskap, og det er en del av vårt samfunnsansvar. Flere av prosjektene kan vise til redusert sykefravær, færre uføre og lavere uttak av AFP. I 2012 ble over 50 prosjekter støttet og lldsjelprisen for bidrag til godt arbeidsmiljø ble delt ut for første gang.

De fleste kundene har valgt å forvalte sine pensjonsfond i kollektivporteføljen som er satt opp med en balansert risikoprofil. Denne kollektivporteføljen oppnådde en verdjustert avkastning på 6,7 prosent i 2012. Inkludert endringer i ikke regnskapsførte merverdier på finansielle eiendeler målt til amortisert kost, var avkastningen 7,5 prosent. Den bokførte avkastningen ble på 5,0 prosent for 2012.

Investeringene i kollektivporteføljen er fordelt mellom de ulike kategorier finansielle eiendeler slik det fremgår av tabellen under:

Milliarder kroner	Avkastning		
	Allokering 31.12.2012 ¹⁾	2012 prosent	Allokering 31.12.2011
Aksjer	44,2	13,9	34,2
Omløpsobligasjoner	60,4	8,4	52,7
Likviditet/pengemarked	23,1	3,5	20,6
Obligasjoner som holdes til forfall	83,3	4,9	79,3
Utlån	30,0	3,9	24,9
Eiendom	31,5	6,2	28,1
Sum	272,5		239,8

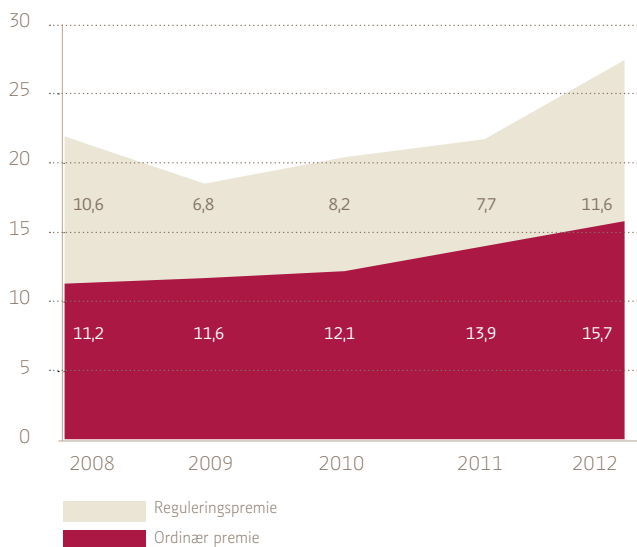
¹⁾ Tallene som er oppgitt i tabellen viser nettoeksponering, mens de offisielle balansetall fra regnskapet er presentert brutto. Derfor vil det kunne oppstå avvik mellom tallene i denne tabellen og regnskapet.

Nærmere om regnskapsresultatene

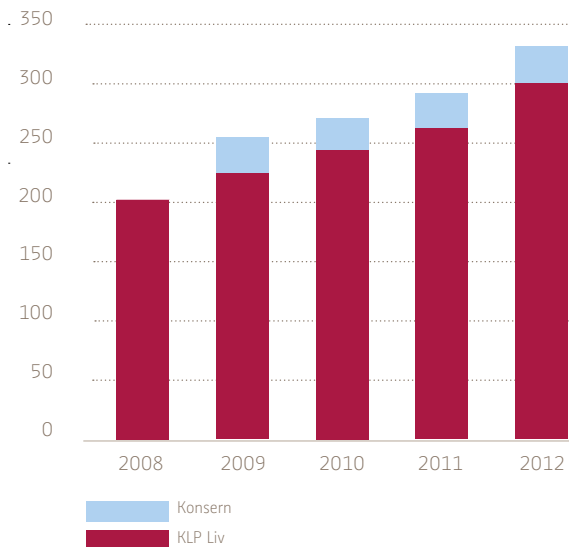
KLP er et kundeeid selskap. Det innebærer at all verdiskaping kommer kundene til gode. Det skjer både direkte ved tilbakeføring av overskudd, og indirekte ved å styrke selskapets egenkapital og soliditet. Regnskapsresultatene for året er preget av:

- God finansavkastning både fra aksjer og renteinstrumenter
- Fortsatt positiv uføreutvikling
- Kostnadseffektiv drift
- God soliditet

PREMIEUTVIKLING I MILLIARDER KRONER

FORVALTNINGSKAPITAL I MILLIARDER KRONER

Selskapsporteføljen, som i all hovedsak består av KLPs ansvarlige kapital, oppnådde en avkastning på 4,5 prosent i 2012.

Samlet bokført resultat, før fordeling mellom pensjonskundene og selskapet, ble 6 230 millioner kroner i 2012 mot 4 299 millioner kroner i 2011.

Milliarder kroner	Resultat til kunder	Resultat til selskap	Sum 2012	Sum 2011
Avkastningsresultat	5 030	21	5 051	3 286
Risikoresultat	219	38	258	305
Rentegarantipremie		292	292	61
Administrasjonsresultat		89	89	212
Netto inntekt fra investeringer i selskapskapital		541	541	434
Avkastning fra egenkapitaltilskudd tilført kunder	206	-206	-	-
Sum bokført resultat	5 455	775	6 310	4 299
<i>Disponering av resultat</i>				
Til Tilleggsavsetninger	-	-	-	2 143
Til Oppreservering	3 089	-	3 089	-
Til Premiefond	2 266	-	2 366	1 451
Til Risikoutjevningssfond	-	60	60	166
Til Egenkapitalfond	-	715	715	539
Sum disponert 2012	5 455	775	6 230	4 299
Sum disponert 2011	3 594	705	4 299	

Risikoresultat

Risikoresultatet er et uttrykk for hvordan utviklingen av dødelighet og uførhet i forsikringsbestanden har vært i forhold til forventningene som er lagt til grunn ved den årlige premiefastsettelsen. Uførehyppigheten har utviklet seg i positiv retning også i 2012, mens utviklingen har vært som forventet forøvrig. Risikoresultatet utgjør 258 millioner kroner. Av dette er 219 millioner kroner avsatt til oppreservering for langt liv, mens 38 millioner kroner er tilført risikoutjevningssfondet.

Administrasjonsresultat

Administrasjonsresultatet viser et overskudd på 292 millioner kroner mot 61 millioner kroner i 2011. KLP har stordriftsfordeler som følge av sin høye markedsandel innen offentlig tjenestepensjon, og kan dermed opprettholde god service til meget konkurransedyktig pris. Selskapet har en klar ambisjon om å redusere administrasjonskostnadene ytterligere, som andel av premiereservene i årene som kommer, gjennom de effektiviseringstiltak som er igangsatt.

Avkastningsresultat

2012 var et godt år i finansmarkedene. Gryende tegn på økonomisk vekst i viktige markeder, en viss avklaring i de hardest rammede landene i eurosone, samt stimulans av økonomien gjennom lavt rentenivå, bidro til gode avkastningsresultater. Finansinntektene fra kundeporteføljene oversteg den garanterte renteforpliktelsen på ca 3 prosent som er knyttet til pensjonsfondene. Etter at kursreguleringsfondet ble tilført 4,3 milliarder kroner, ble bokført avkastning 5,0 prosent og avkastningsresultatet 5,1 milliarder kroner.

Disponering av resultat

Finanstilsynet har gitt retningslinjer for disponering av årsresultatet i 2012. I de ordninger hvor det ikke er avsatt tilstrekkelige reserver for den nye tariffen K2013, bør avkastningsoverskuddet og risikooverskudd anvendes til oppreservering. KLP har etter søknad fått tillatelse til å overføre et beløp tilsvarende minimum 0,3 prosent av premiereserven per 31.12.2012 til kundenes premiefond, og innkreve egenkapitaltilskudd i tråd med etablert praksis. Selskapets soliditet blir da bygget i takt med veksten i premiereserven knyttet til offentlig tjenestepensjon. I noen ordninger innenfor offentlig tjenestepensjon er det allerede tilstrekkelige reserver i henhold til K2013. For disse ordningene blir avkastningsoverskudd disponert til premiefond, mens risikooverskudd fordeles likt mellom risikoutjevningssfond og premiefond. Årets kunderesultat disponeres med 3,1 milliarder kroner til oppreservering og 2,4 milliarder kroner til kundenes premiefond.

Årsresultat til selskapet utgjør 775 millioner kroner. Av årets resultat disponeres 60 millioner kroner til risikoutjevningssfond, mens 715 millioner kroner overføres annen opptjent egenkapital.

Solide buffere gir grunnlag for å oppnå god avkastning også fremover. Det muliggjør en investeringsstrategi med et langsiktig perspektiv og sikrer stabilitet og forutsigbarhet. Styret er tilfreds med at årets resultat gir rom for både en nødvendig oppreservering for langt liv og fortsatt soliditetsbygging i takt med økningen i forsikringsfondene.

Styret i KLP anser at resultatregnskapet og balansen for 2012 med noter, kontantstrømpoppstilling og oppstilling over endringer i egenkapital, gir en fyllestgjørende informasjon om driften gjennom året og den økonomiske stillingen ved utgangen av året. Regnskapet er utarbeidet i samsvar med forutsetningen om fortsatt drift, og risikoen ved selskapets virksomhet er under betryggende kontroll. Selskapsregnskapet for KLP er avlagt etter årsregnskapsforskriften for livforsikringselskaper. Konsernregnskapet er avlagt i samsvar med EU-godkjente internasjonale regnskapsstandarder (IFRS/IAS).

Privat tjenestepensjon

KLP Bedriftspensjon AS tilbyr private tjenestepensjoner etter skatloven. Selskapet oppnådde gode resultater for sine pensjonskunder i 2012. Virksomheten er i vekst, og kan vise til god kundetilgang og økt forvaltningskapital.

KLP Bedriftspensjon har inngått avtaler med 17 nye kunder med ytelsesbasert tjenestepensjon i 2012. Åtte av disse kundene flyttet til selskapet fra andre forsikringselskaper. I 2012 besluttet selskapet at det bare skulle gis tilbud til lukkede foretakspensjonsordninger hvor en innskuddbasert tjenestepensjon var tilknyttet. I tillegg ble det besluttet å trekke seg ut av flyttemarkedet for fripoliser.

Det er tegnet avtale med 288 nye kunder på innskuddspensjon i 2012, hvorav 41 prosent utgjør tilflyttinger fra andre livsforsikringselskaper. Det var 14 kunder som flyttet fra KLP Bedriftspensjon. Selskapets samlede forvaltningskapital utgjorde 1 316,8 millioner kroner ved utgangen av 2012 mot 904,3 i 2011.

Resultat

Selskapsresultatet ble negativt med 25,5 millioner kroner. Satsingen innenfor privat tjenestepensjon er relativt nystartet. Det tar tid å etablere et forretningsvolum som er tilstrekkelig til å få inndekning for kostnader som kreves for å drifte en forsikringsbestand. Konsernet tilførte 40 millioner kroner i egenkapital i 2012 i tråd med den etablerte strategi om å oppkapitalisere selskapet i en vekstfase.

Skadeforsikring

KLP Skadeforsikring AS tilbyr ting- og personskaderelaterte forsikringsprodukter. Selskapet er en ledende leverandør innen skadeforsikring til helseforetak, kommuner, fylkeskommuner og tilknyttede virksomheter. Siden 2008 har selskapet også tilbudt forsikringsløsninger til personmarkedet. Veksten har vært god, og selskapet hadde per årsslutt 2012 et kundeforhold til 308 kommuner og fylkeskommuner, 2 655 bedrifter og 16 000 personkunder.

Selskapet har i løpet av året forbedret kundeløsningene. I andre halvår ble en ny kundeside lansert. Det er en web-basert portal hvor kundene kan få full oversikt over sine engasjement i konsernet, og hvor de også kan melde sine skader elektronisk.

KLP Skadeforsikring har for andre år på rad blitt kåret til vinner av EPSI undersøkelsen, en årlig kundetilfredsundersøkelse blant norske bedrifter.

Innen kjernemarkedet Offentlig og Bedrift fortsatte selskapet den positive trenden fra i fjor med ytterligere vekst i bestandspremien. Netto premievekst for året var 59 millioner kroner. Det er sterk konkurranse i dette markedet og selskapet opplever stor mobilitet i kundemassen. Også innen personmarkedet fortsatte den positive salgsveksten, og forfalt premie økte med om lag 41 millioner kroner i løpet av året.

Skadeforebyggende tiltak er en del av virksomhetens samfunnsansvar. Etter storskadene i 2010 prioriterte man besiktigelse av skoler. I 2012 har innsatsen vært rettet mot risikoutsatte bedrifter. I tillegg har selskapet videreført samarbeidet med andre organisasjoner som har generell skadeforebygging på sin agenda. Selskapet er også aktiv i fora og konferanser hvor sentrale representanter fra kundene møtes.

Det generelle skadekostnadsbildet er positivt, og selskapets totale skadeprosent var 81,3. I dette er resultatet fra reservejusteringer av skader innmeldt før 2012 inkludert. Ser man kun på forretning tegnet i 2012 var skadeprosenten 86,7, hvorav skadeprosenten for det Offentlig/Bedriftsmarkedet var 89,8 prosent og Personmarkedet 74,9 prosent. På tross av iverksatte tiltak har deler av bilforsikringsporteføljen fortsatt lav lønnsomhet, og en bedring av denne risikogruppen vil være målsettingen i 2013.

Resultat

Netto premieinntekter utgjør 659 millioner kroner, en økning på 60 millioner kroner sammenlignet med 2011. Selskapets finansinntekter på 210 millioner kroner, en økning fra 139 millioner kroner

i 2011, bidro mest til et sterkt resultat for året. Årets driftsresultat utgjør med dette 105,6 millioner kroner, hvilket er det nest beste resultatet i selskapets historie.

Bank

KLP Banken tilbyr et spekter av utlån og innskuddsprodukter som er tilpasset målgruppen i offentlig sektor og personer tilknyttet KLPs forsikringsordninger. Konsernets samlede utlånsvirksomhet omfatter ved utgangen av 2012 til sammen 51,6 milliarder kroner. Av dette var 21,5 milliarder kroner finansiert av KLP Banken, det resterende av Kommunal Landspensjonskasse. Utlånene var fordelt med 10,5 milliarder kroner i boliglån til privatpersoner og 41,1 milliarder kroner i offentlige lån.

Utlån til personmarkedet

Banken forvalter boliglån i egen portefølje i tillegg til morselskapet Kommunal Landspensjonskasses boliglånsportefølje. Boliglånsporteføljen hadde en god utvikling også i 2012. Ved utgangen av året hadde konsernet 10,5 milliarder kroner i samlede utlån til personkunder. Det innebærer samlet sett en nettovekst på 1,0 milliarder kroner. Porteføljen er pantsikret innenfor forsiktige verddivurderinger, hovedsaklig innenfor 60 prosent av låneverdi. Låntageres betalingsevne inngår også i kredittvurderingen.

Andre bankprodukter og tjenester mot personmarkedet

KLP Banken er en internettbasert bank uten et fysisk filialnett. Nettbanken er en dagligbank med gode og enkle spare- og låne-tilbud. I 2012 ble det lansert en kredittkortløsning, og banken ble egenutsteder av Bank-id.

Utlån til offentlig sektor

KLP konsernets utlånsvirksomhet mot offentlig sektor drives av KLP Banken under merkenavnet «KLP Kommunekreditt». «KLP Kommunekreditt» er en viktig nasjonal aktør innen sitt virkeområde. Samlede utlån utgjorde 41,1 milliarder kroner ved utgangen av 2012, en reduksjon på 2,3 milliarder fra 2011. I hovedsak er reduksjonen knyttet til utlån på egen balanse i KLP Kommunekreditt AS og KLP Kreditt AS, mens utlån finansiert av KLP er økt med 2,4 milliarder kroner.

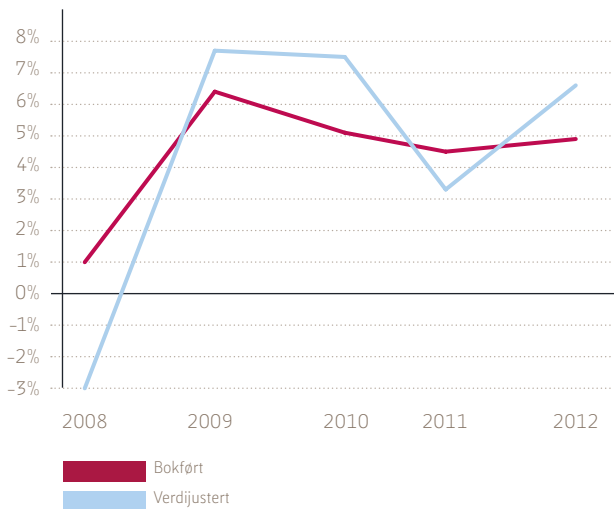
Resultat

Resultatet i KLP Banken-konsernet ble 83,4 millioner kroner før skatt, og 50,1 millioner kroner etter skatt. Resultat etter skatt er med dette økt med 85,2 millioner kroner sammenlignet med 2011. Resultatbedringen er i hovedsak knyttet til resultatet i KLP Kommunekreditt. Selskapet har gjennomført tilpasninger, spesielt på innlånsiden, for å redusere likviditetsrisiko og imøtekomme offentlige krav til likviditetsindikatorer. Netto renteinntekter er økt sammenlignet med 2011. Engangskostnader til etablering av innlånsprogrammet og rating av selskapet var betydelige i 2011, men belaster regnskapet i mindre grad i 2012. Verdiøkning på likviditetsplasseringer påvirker også resultatet positivt i form av urealiserte gevinster. Resultatet fra personmarkedet er også positivt og bedre enn forventet.

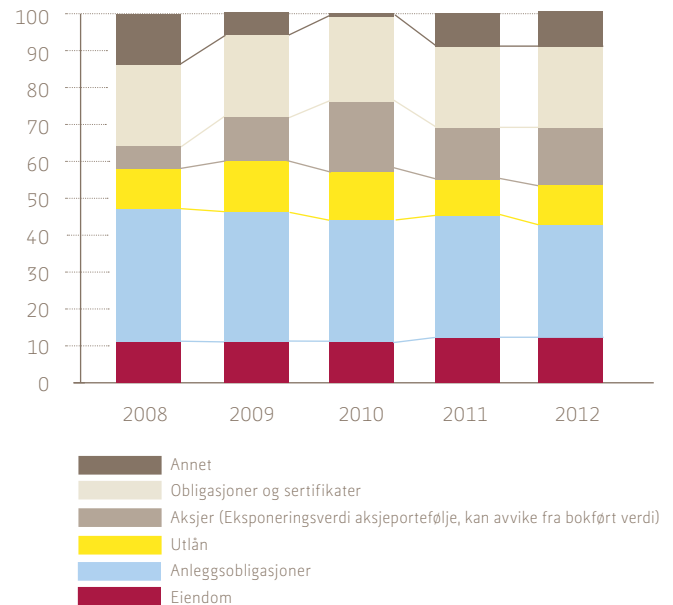
BOKFØRT OG VERDIJUSTERT AVKASTNING

Kollektivporteføljen

UTVIKLING AKTIVAALLOKERING I KLP Kollektivporteføljen

EIENDELER (% av finansielle eiendeler)

Kapitalforvaltning

Verdipapirer

KLP Kapitalforvaltning AS forvalter verdipapirporteføljer for morselskapet og de andre forsikringsvirksomhetene i gruppen, og er konsernets hovedleverandør av slike tjenester. Selskapet leverer også forvaltningstjenester til KLP Fondsforvaltning AS, som selger verdipapirfond basert på disse tjenestene til institusjonelle kunder og privatpersoner. Selskapet forvalter både aktive og indekxnære forvaltningsprodukter i så vel norske som internasjonale verdipapirer. Selskapet utgjør et av landets ledende forvaltningsmiljøer, spesielt innenfor indekxnær forvaltning. Totalt ble det forvaltet 252 milliarder kroner ved utgangen av 2012. Dette er en økning på 36 milliarder kroner fra 2011. Av dette er 21 milliarder kroner forvaltning for eksterne kunder.

KLP Kapitalforvaltning søker å maksimere en langsiktig og bærekraftig verdiskaping av KLPs og KLP Fondsforvaltnings verdipapirinvesteringer.

KLP-konsernet utøver aktivt eierskap ved deltagelse og stemmegivning på generalforsamlinger i Norge og internasjonalt. Selskap som ikke fyller KLPs krav til ansvarlighet, ekskluderes fra KLPs investeringsunivers. KLP er en av få investorer som etterlever prinsippet om åpenhet knyttet til ekskludering og stemmegivning, og rapporterer på dette som del av det ikke-finansielle regnskapet og i sin helhet på www.klp.no/samfunnsansvar.

KLP er norsk partner i prosjektet Carbon Disclosure Project (CDP). Dette er et prosjekt der mange av verdens største institusjonelle investorer har gått sammen for å påvirke selskaper til å rapportere om deres klimautslipp og klimastrategi. Antallet norske børsnoterte selskaper som rapporterte til CDP økte i 2012.

Verdipapirfond

KLP Fondsforvaltning hadde i 2012 en meget god økning i netto

innskudd fra både konsernkunder og konserneksterne kunder. Dette i tillegg til positiv avkastning i 29 av 30 fond har gjort at forvaltningskapitalen i KLP fondene har økt med 17 milliarder kroner, til 67 milliarder kroner ved årsskiftet.

Ved utgangen av 2012 forvalter KLP Fondsforvaltning i alt 30 verdipapirfond, hvorav ni rentefond, 17 aksjefond, to kombinasjonsfond og to spesialfond. I løpet av 2012 ble spesialfondet KLP Alfa Global Rente startet. Selskapet har både institusjonelle kunder og personkunder. I fondene er det i alt 307 institusjonelle kundeforhold og 23 468 personkundeforhold. De institusjonelle kundene har 98 prosent av fondenes samlede forvaltningskapital.

Resultat

Kapitalforvaltningsvirksomheten oppnådde et resultat før skatt på 21,4 millioner kroner i 2012, en nedgang på 4,9 millioner kroner sammenlignet med 2011. Virksomheten drives etter prinsippet om at en kostnadseffektiv forvaltning skal komme interne og eksterne kunder til gode gjennom pricing av forvaltningstjenestene.

Eiendomsforvaltning

All forvaltning og utvikling av KLP-konsernets eiendommer utføres gjennom det heleide datterselskapet KLP Eiendom AS, som er en av Norges største eiendomsaktører. Selskapet har virksomhet i Norge, Sverige og Danmark. KLP-konsernets eiendommer har god beliggenhet, høy bygningsmessig standard, og effektiv arealutnyttelse. Eiendomsselskapet vektlegger energisparing og miljø, og er miljøsertifisert etter ISO 14001.

I 2012 ble det kjøpt åtte eiendommer for en samlet pris på 3,6 milliarder kroner, inklusive en eiendom med overtakelse januar 2013. Kjøpene bidro til å opprettholde en uforandret eiendomsandel på 11,5 prosent i kollektivporteføljen. Gjennom året flatet prisutviklingen i eiendomsmarkedet noe ut, slik at netto verdistigning i eiendomsporteføljen ble 304,7 millioner kroner, tilsvarende

0,9 prosent. Samlet verdi på eiendomsmassen er 33,5 milliarder kroner. KLP Eiendom har solide leietakere og lange kontrakter i sine bygg. Økonomisk utleiegrad er på 97 prosent samlet for alle eiendommene.

Utvikling av nye prosjekter står sentralt og det er en ambisjon å benytte fremtidsrettede løsninger for energieffektivisering og miljø i alle nybygg, samtidig som det er et mål å øke den miljømessige effektivitet i hele eiendomsmassen. Over den neste treårsperioden er det planlagt gjennomført flere store eiendomsutviklingsprosjekter. KLP har som målsetting å øke eiendomseksponeringen, og det forventes betydelige investeringer også i ferdig utviklet eiendom i årene som kommer.

Utenfor Norden har KLP en mindre eiendomseksponering gjennom eiendomsfond. Ved årsslutt var verdien av investeringer i slike fond 614 millioner kroner.

Resultat

Eiendomsforvaltning drives kun på vegne av selskapene i eget konsern, og har derved primært bidratt til avkastning på investert kapital for kundene i livsforsikring. I sum ble eiendomsavkastningen 6,2 prosent i 2012.

Rådgivning og tjenester

Det heleide datterselskapet KLP Forsikringservice AS, tilbyr forsikringsrelaterte tjenester til kommunale og fylkeskommunale pensjonskasser. Disse tjenestene baserer seg på kompetanse og systemer som er utviklet for pensjonsvirksomheten i KLP. Ved utgangen av året hadde selskapet kunderelasjon til 80 prosent av pensjonskassene i denne sektoren. Resultatet fra virksomheten var 1,1 millioner kroner før skatt i 2012.

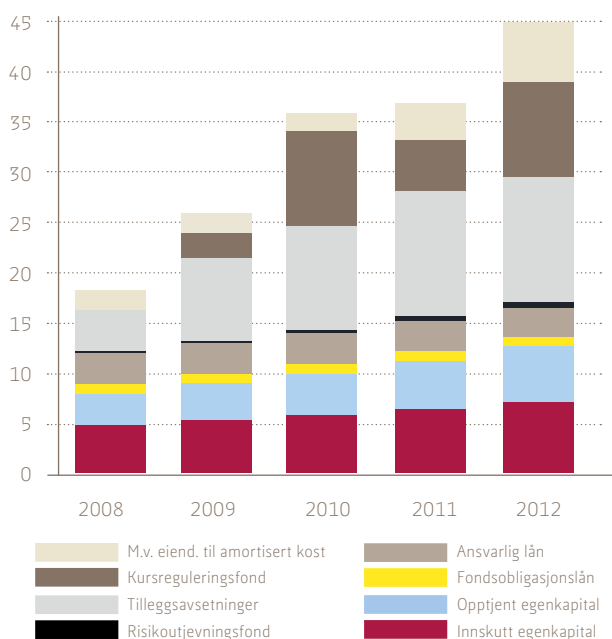
Finansiell soliditet og kapitalforhold

KLPs kapitalforhold er tilfredsstillende i forhold til virksomhet, størrelse og risikoprofil. KLP har meget tilfredsstillende likviditet, med en betydelig beholdning av likvide verdipapirer som kan realiseres på kort sikt. I tillegg viser kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter netto innbetalinger på 676 millioner kroner. Netto kontantstrømmer fra operasjonelle aktiviteter inneholder premieinnbetalinger til dekning av forpliktelser som forfaller flere år fram i tid.

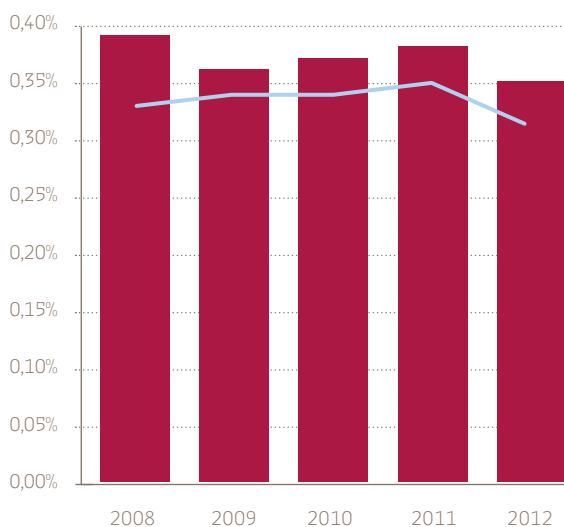
KLPs finansielle soliditet vurderes til A+ hos Fitch Ratings, A2 hos Moody's Investor Service og A- hos Standard & Poor's.

KLPs fondsobligasjonslån og ansvarlige lån er alle evigvarende, og tilfredsstillende, så langt de er klarlagt, overgangsordningene til

SOLIDITETSKAPITAL I MILLIARDER KRONER

ADMINISTRASJONSKOSTNADER

Solvens II. Første renteendring, som også gir KLP anledning til å innfri lånene, kommer i 2016. Selskapet er følgelig ikke utsatt for refinansieringsrisiko i dagens marked.

Soliditetsutvikling

Ved inngangen til 2013 har KLP en solid buffer- og soliditetssituasjon. Innenfor det handlingsrommet som er satt av Finanstilsynet for årets disponering av kunderesultat, er videre soliditetsbygging prioritert. Med Finanstilsynets anbefalinger/retningslinjer for disponeringer har det ikke vært aktuelt å styrke tilleggsavsetningene i 2012. Det er avsatt 3,1 milliarder kroner for oppreservering til ny tariff (lengre levetid) i 2012. Dette kommer i tillegg til 1,4 milliarder kroner som er øremerket til dette formålet i tidligere år, slik at samlet styrking for lengre levetid ved utgangen av 2012 var kommet opp i 4,5 milliarder kroner. Tilleggsavsetningene på 12,4 milliarder kroner utgjør 4,5 prosent av forsikringstekniske reserver og dekker 174 prosent av ett års garantert rente. Den langsiktige målsetting er at summen av kursreserver og tilleggsavsetninger skal utgjøre tre ganger den årlige garanterte avkastningen. Ved utgangen av 2012 er dekningsgraden 3,1 år.

Nye soliditetskrav, Solvens II, vil omfatte det totale risikobildet for forsikringsvirksomhet ved at både investeringsrisikoen og forsikringsforpliktelsene måles dynamisk. De nye krav som fremkommer ved denne metoden blir strengere enn dagens kapitaldekningsregime. Foreløpige beregninger viser imidlertid at KLP innfrir de nye kravene på en tilfredsstillende måte.

KLPs soliditetskapital har økt fra 36,2 milliarder kroner til 44,1 milliarder kroner i løpet av 2012, og er etablert på et nivå som gir den nødvendige handlefrihet for å drive konkurransedyktig og god kapitalforvaltning.

Soliditetskapital

Tall i milliarder kroner	2012	2011
Ansvarlig kapital bundet til kapitaldekningskrav	12,1	10,4
Ansvarlig kapital utover kapitaldekningskrav	4,0	4,5
Risikoutjevningfond	0,5	0,4
Tilleggsavsetninger	12,4	12,3
Kursreguleringsfond	9,3	5,0
Urealiserte verdier finansielle eiendeler til amortisert kost.	5,9	3,6
Sum soliditetskapital	44,1	36,2

Samlet soliditetskapital utgjør 17,4 prosent av kundemidler med rentegaranti ved utgangen av 2012, mot 16,0 prosent ved forrige årsskifte.

Kapitaldekningen var ved årets slutt på 10,6 prosent. Kjernekapitaldekningen var 8,8 prosent. Solvensmargindekningen var 233,2 prosent ved utgangen av 2012.

Risiko

Kontroll og styring av risiko er en forutsetning for god verdiskaping og trygghet for pensjonsmidlene. Å identifisere, vurdere og styre

risikofaktorene knyttet til både forsikrings- og finansforvaltning, er derfor en svært viktig del av KLPs virksomhet. Risikobildet vurderes både selskapsvis og samlet på konsernnivå, og overvåkes innenfor de enkelte operative enhetene.

KLP gjennomførte i 2012 en egevaluering på kapitalbehovet til selskapet, eller «prøve» ORSA (Own Risk and Solvency Assessment). Den var gjennomgående tilfredsstillende. Det er opprettet en egen seksjon for uavhengig Risikoanalyse og Kontroll. Seksjonen er plassert i linjen, men har rett og plikt til å rapportere avvik eller andre hendelser direkte til konsernsjefen eller konsernstyret. Seksjonen tilføres både finans- og aktuariell kompetanse.

Forsikringsmessig risiko

KLPs hovedvirksomhet er livs- og pensjonsforsikring. Bransjen er preget av forutsigbarhet og i begrenset grad av enkelthendelser som kan påvirke resultatene vesentlig. For KLP vil utviklingen innenfor uførehypighet og levealder kunne påvirke risikobildet. Forventet økt levealder medfører lengre pensjoneringstid og stiller krav til økte premiereserver. Alle norske livsforsikringsselskaper innarbeider med virkning fra 1. januar 2014 nye forutsetninger om levealder i tråd med observert dødelighet i forsikringsbestandene til og med 2009, samt forventet økning i levealder fremover etter SSBs fremskrivninger. KLP har påbegynt opptrapping av premiereserverne i samsvar med dette. Med et økende antall yrkesaktive i høyere aldersgrupper, får man økende tilgang av nye uførepenjonister. Dette er ivaretatt gjennom de avsatte premiereserver i regnskapet.

Pensjonsreformen betyr endret regelverk også for offentlig tjenestepensjon. Levealdersjustering og endret regulering ble vedtatt i 2010, mens endringer i samordning av alderspensjon for de som er født i 1954 og senere og nye regler om uførepenjon fortsatt ikke er fastsatt. Det samme gjelder eventuelle endringer for etterlattepensjoner. Ny uføretrygd i folketrygden ble vedtatt av Stortinget i desember 2011 og trer i kraft 1. januar 2015. Fra samme tidspunkt må nye uføreytelser i offentlig tjenestepensjon tre i kraft. Arbeidsdepartementet arbeider nå med utredninger om nye regler for samordning av alderspensjon for de som er født i 1954 og senere, eventuell individuell garanti for de som er født etter 1958 og nye uføreytelser i offentlig tjenestepensjon, og har i den forbindelse en prosess som involverer arbeidsgiver- og arbeidstagerorganisasjonene i offentlig sektor. Det skal på et senere tidspunkt også finne sted en vurdering av den fremtidige utforming av ytelsene til etterlatte ektefeller og barn – både i folketrygden og i offentlig tjenestepensjon.

Avkastningsrisiko

Avkastningsrisiko er i hovedtrekk knyttet til livsforsikring og denne virksomhetens evne til å innfri årlig avkastningsgaranti til kundene. Gjennom avkastningsgarantien eksponeres dermed virksomheten for finansiell risiko. Det utarbeides derfor en strategi for hvordan pensjonsmidlene skal investeres. KLPs investeringsstrategier legger vekt på stabilitet og langsiktighet. I tillegg skal midlene forvaltes i tråd med KLPs interne retningslinjer for samfunnsansvarlige investeringer og eierprinsipper. Investeringsstrategien setter rammer

for ulike finansielle risikoer som kredittrisiko, motpartseksponering, valutarisiko, bruk av derivater og likviditetsrisiko. Det er også nedfelt en kredittpolicy for konsernet, og kredittammer for totalleksponering mot de enkelte motparter fastsettes av konsernets kredittkomite.

Målet med den løpende risikostyringen er å påse at risikokapasiteten utnyttes i tråd med strategien og løpende tilpasse den finansielle risikoen til selskapets soliditet.

Ansvaret for operasjonell risikostyring og aktivaallokering ivaretas av en egen organisatorisk enhet. Den styrer KLPs forvaltningsstrategi gjennom mandater og påser at kapitalforvaltningen er innenfor rammer fastsatt av styret. En uavhengig kontrollenhet har ansvar for å føre tilsyn med og rapportere hvorvidt forvaltningen av selskapets midler skjer innenfor fastsatte rammer, gjeldende fullmakter og retningslinjer gitt av styret.

Operasjonell risiko

Konsernets operasjonelle risikoer er knyttet til uønskede hendelser som følge av svikt i interne arbeidsprosesser, feil begått av ansatte, misligheter og kriminalitet eller eksterne hendelser. Alle prosesser i hele verdikjeden er eksponert for ulike typer operasjonell risiko.

KLP har etablert rutiner for å identifisere, overvåke og treffe nødvendige tiltak som reduserer risikoen for uønskede hendelser. Det er et daglig lederansvar på alle nivåer å identifisere og følge opp de avvik som inntreffer. Konsernledelsen utfører årlig en gjennomgang av vesentlige risikoer i virksomheten, og disse er delegeret med eierskap til en operativ leder i konsernledelsen. Styret behandler årlig risikovurderinger med dokumentasjon på etablerte styrings- og kontrolltiltak sammen med en total risikooversikt. Det er etablert rutiner for uavhengig kontroll og rapportering på forskjellige nivåer. Oppgaver og funksjoner er fordelt slik at interessekonflikter unngås og ansvar tydeliggjøres.

Internrevisjon

Selskapets uavhengige internrevisjon foretar vurderinger av forsikringsmessige-, finansielle- og operasjonelle risikoer. Etter dialog med styret og ledelsen, foretas vurderinger og testing av vesentlige og risikoutsatte områder med hensyn på tilfredsstillende styring og kontroll. Resultatet med eventuelle anbefalinger om nødvendige tiltak, fremlegges for ledelsen og styret, og følges opp.

Samfunnsansvar

Samfunnsansvar er av strategisk betydning for KLP, fordi «for dagene som kommer» er mer enn et slagord. Alle har et ansvar for å bidra til en god og bærekraftig utvikling. I KLP er det å tenke samfunn, miljø og ansvarlige investeringer en del av den daglige driften.

I KLPs samfunnsansvarsstrategi er det to mål; å bidra til en bærekraftig offentlig sektor og å integrere samfunnsansvar i alle forretningsprosesser. I tråd med dette rapporterer KLP på ikke-finansielle nøkkelindikatorer kvartalsvis. KLP avgir et ikke-finansielt tilleggsregnskap i årsrapporten, som gir viktig informasjon om konsernets holdning til samfunn og miljø og humankapital.

Samfunnsansvar er integrert i KLP konsernets overordnede strategi, og er inkludert i konsernets målkortrapportering.

KLP har signert FNs Global Compact, og er med det forpliktet til å arbeide for menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter, miljø og anti-korrupsjon. Samfunnsansvar inkluderes også i styringsdokumenter gjennom retningslinjer for etikk, miljø og ansvarlige investeringer. Utdypende rapportering i tråd med Global Reporting Initiaiv (GRI) er tilgjengelig på KLPs websider, www.klp.no/samfunnsansvar.

Ansatte og helse, miljø og sikkerhet (HMS)

KLP jobber systematisk med helse- miljø og sikkerhetsarbeid (HMS). Gjennom et systematisk HMS-arbeid er sykefraværet i KLP redusert fra 4,6 i 2011 til 4,2 prosent i 2012. Målet er å ha et sykefravær på under 4,0 prosent for KLP totalt.

Som en del av det systematiske HMS-arbeidet kartlegges både det fysiske og det psykososiale arbeidsmiljøet. For det fysiske arbeidsmiljøet gjennomføres en årlig HMS runde (vernerunde). Resultatene kartlegges og følges opp. Når det gjelder det psykososiale arbeidsmiljøet gjennomføres arbeidsmiljømålingen HKI/VKI to ganger i året. HKI/VKI representerer henholdsvis en humankapitalindeks (HKI) og verdikapitalindeks (VKI) som måler etterlevelsen av kjerneverdiene; åpen, tydelig, ansvarlig og engasjert. Resultatet av disse målingene bekrefter at arbeidsmiljøet oppfattes som godt. Alle ansatte gjennomfører årlig minst to medarbeidersamtaler med sine ledere hvor personlige utviklingsplaner vektlegges. Det er i 2012 gjennomført opplæring av ledere, verneombud og tillitsvalgte i sykefraværsoppfølging både i samarbeid med NAV Arbeidslivssenter og HR. I tillegg følger HR tettere opp enn tidligere, blant annet som en følge av nye regler for sykefraværsoppfølging.

Det er gjennomført kvartalsvise samarbeids- og arbeidsmiljøutvalgs møter (SAMU) i alle forretningsenheter og staber, samt et sentralt SAMU-møte for konsernet pr kvartal. Der har det vært diskutert både arbeidsmiljø saker samt samarbeidssaker. Konsernet jobber for en god og konstruktiv dialog med de tillitsvalgte.

Ansatte

Prinsipper for avlønning

KLPs mål er å tilby sine medarbeidere gode, markedstilpassete lønns- og arbeidsbetingelser. Datterselskapene KLP Kapitalforvaltning og KLP Fondsforvaltning opererer i markeder hvor deler av lønnen er basert på oppnådde resultater og tilbyr derfor prestasjonslønn til ansatte som har direkte resultatansvar. I tråd med regelverket fordeles utbetaling av slik prestasjonslønn over flere år og er delvis tilknyttet verdiutviklingen i utvalgte verdipapirfond, siden KLP som gjensidig selskap ikke har egne børsnoterte egenkapitalinstrumenter. Det er ikke innført prestasjonslønn ellers i konsernet.

Likestilling og mangfold

KLP har nedfelt en policy for likestilling og mangfold basert på likeverd og rettferdighet. Dette medfører ikke bare oppmerksomhet på kjønnsmessig likestilling, men også inkludering av personer med redusert funksjonsevne og andre grupper som har problemer med

innpass i arbeidslivet. KLP vil reflektere mangfoldet i samfunnet for øvrig, og selskapets retningslinjer for rekruttering tilsier at minst én person med annen etnisk bakgrunn og minst én person med redusert funksjonsevne skal kalles inn til intervju så fremt de er kvalifisert til stillingen. Nye medarbeidere gjennomgår et introduksjonsprogram hvor de gjøres kjent med KLPs verdigrunnlag, etiske retningslinjer og policy for likestilling og mangfold.

Når det gjelder inkludering av personer med redusert arbeidsevne, har KLP gode rutiner for tilrettelegging for egne ansatte. I tillegg har KLP etablert et samarbeid med NAV Arbeidslivssenter og opprettet en IA plass for personer som har behov for å prøve ut sin arbeidsevne.

Lønnsforskjeller mellom kvinner og menn vurderes i forbindelse med hvert lønnsoppgjør for å unngå ubegrunnede forskjeller.

Det er et mål å ha minst 40 prosent av hvert kjønn blant konsernets ledere. Dette målet er nådd på nivå 3, men ikke på nivå 1 og 2.

Det er et mål at KLPs konsernstyre og styrene i KLPs direkte eide datterselskap har minst 40 prosent av hvert kjønn blant de eiervalgte medlemmene. I konsernstyret er det blant de fem eiervalgte, en kvinneandel på 40 prosent. Blant de to ansattevalgte er begge kjønn representert. I tillegg oppnevnes ett medlem av den arbeidstakerorganisasjon eller forhandlings sammenslutning som har flest medlemmer med pensjonsordning i KLP, for tiden er den oppnevnte en mann.

Investeringer

KLP er en ansvarlig finansiell investor og eier, som skal skape avkastning på pensjonen til mer enn 550 000 nordmenn og forvalter totalt over 300 milliarder kroner. God avkastning på disse pengene er svært viktig, men det er ikke likegyldig hvordan avkastningen skapes. KLP har i tillegg til sin tilslutning til FNs Global Compact, også forpliktet seg til å følge FNs prinsipper for ansvarlige investeringer. Dette gjenspeiles i KLPs forvaltningsstrategi.

I 2012 er det tatt et nytt initiativ for bærekraftige investeringer, ved å inngå et samarbeid med Norfund om å bidra til verdiskaping og arbeidsplasser i noen av de fattigste landene i verden. I første omgang vil investeringene konsentreres om fornybar energi, som støtter både behovet for tilgang på energi og arbeidet med klimautfordringene.

Ytre miljø

KLP påvirker ytre miljø og klima, gjennom egen aktivitet samt indirekte via kunder og samarbeidspartnere/leverandører og investeringer i selskaper og eiendom. KLP har ambisiøse mål om å bedre sin påvirkning på det ytre miljø. I 2012 ble hele KLP, inklusive datterselskapene med ansatte, miljøsertifisert.

KLP har en egen miljøkomite. Miljøkomiteen skal jobbe for å redusere KLPs miljøpåvirkning gjennom å ivareta «føre var prinsippet», iverksette miljøtiltak og fremme egne ansattes engasjement for miljø. De tre viktigste tiltakene i 2012 var å etablere

«Miljøkunde» med elektronisk håndtering av forsikringsavtaler for offentlige virksomheter som er kunder hos KLP Skadeforsikring, utvide kapasiteten for videokonferanseutstyr og tilby miljøkurs for alle ansatte.

Det overordnede mål for 2012 var å redusere CO2 utslippet pr ansatt med fem prosent. Dette målet ble etter egne beregninger nådd.

Utdypende informasjon om resultater, mål og tiltak finnes på www.klp.no/samfunnsansvar.

Rammebetingelser

Oppreservering for langt liv

Nytt dødelighetsgrunnlag i kollektiv pensjonsforsikring (K2013) ble fastsatt av Finanstilsynet 8. mars 2013.

I grunnlaget er det innarbeidet oppdaterte forutsetninger om dødelighet/levealder og antagelser om utviklingen i levealder videre fremover. I K2013 er det også innarbeidet sikkerhetsmarginer, slik at dette beregningsgrunnlaget bør kunne bli stående uendret i en lang periode fremover.

Finanstilsynet opplyser i sitt brev at oppreserveringsbehovet for offentlige ordninger delvis blir motregnet av reduksjon i premiereserve på grunn av levealdersjustering av alderspensjonen i tjenstepensjonsordningen.

I KLPs offentlige ordninger anslås samlet oppreserveringsbehov som følge av nytt beregningsgrunnlag og levealdersjustering av alderspensjonen til 10,7 milliarder kroner. Av dette er 4,5 milliarder kroner finansiert ved avsetninger i 2012 og tidligere, dvs. at det gjenstår 6,2 milliarder kroner tilsvarende ca 3,7 prosent av premiereserven i disse ordningene pr 31.12.2012. Finanstilsynet har gitt en fem års tidsramme for oppreserveringen, fra 2014 til 2018, mens for 2013 forventes det at avkastning ut over garantert rente benyttes til oppreservering under de samme forutsetninger som for 2012.

I Finanstilsynets brev sies det videre at minimum 20 prosent av oppreserveringen bør dekkes av pensjonsinnretningene. KLP vil gå i dialog med myndighetene for å avklare hvordan dette skal forstås.

Pensjonsreformen

Det pågår omfattende endringer i offentlig tjenstepensjon i samsvar med prinsipper vedtatt i 2009/2010. Endringsprosessene drives av Arbeidsdepartementet i kontakt med tariffpartene.

Banklovkommisjonen la i januar 2013 frem forslag til omfattende endringer i privat tjenstepensjon. Forslaget har medført økt debatt også om de offentlige ordningene, selv om dette er utenfor rammen av Banklovkommisjonens mandat og arbeid. De offentlige pensjonsordningene er forankret dels i lov og dels i tariffavtaler mellom partene i arbeidslivet.

I dag er situasjonen at pensjonsreformen har medført endret regelverk for alderspensjon i offentlig tjenstepensjon fra 2011, men

de regler som er gitt dekker bare årskullene født til og med 1953 med hensyn til samordning. Forslag til samordningsregler for de som er født i 1954 og senere er forventet å bli vedtatt i løpet av 2013, men dette kan også ta lengre tid. Forslag til nytt regelverk for uføreytelser i offentlig tjenestepensjon er planlagt å komme på høring etter at Arbeidsdepartementet har hatt en prosess med arbeidsgiver- og arbeidstagerorganisasjonene i forbindelse med utredningen om dette. De nye uføreytelsetene ventes å tre i kraft 1. januar 2015.

Konkurransvilkår

KLP har de siste årene gjort et omfattende arbeid overfor Finanstilsynet og Finansdepartementet for at alle leverandører av offentlig tjenestepensjon skal følge det gjeldende regelverk om premiefastsettelse. Myndighetenes avklaringer har uten unntak bekreftet KLPs forståelse av reglene. Dette har medført at rådgivere og konkurrenter har endret praksis. En likere praktisering av regelverket har gjort det lettere for kunder på anbud å gjøre en reell sammenlikning av de ulike tilbyderne, og dette har styrket KLPs konkurransekraft.

Solvens II

Implementeringen av det nye soliditetsregelverket for forsikring, Solvens II, er ytterligere utsatt, i første omgang til 1. januar 2015. Det hersker imidlertid fortsatt usikkerhet, både i Norge og internasjonalt, om endelig dato for ikrafttredelse.

Det nye kapitalkravet som beregnes med utgangspunkt i både forsikringsrisiko og markedsrisiko i tillegg til motpartsrisiko og operasjonell risiko, blir felles for hele EU/EØS-området.

Finanstilsynet arbeider med å få på plass et hensiktsmessig og godt tilpasset Solvens II regelverk i Norge. Det er viktig at de nødvendige tilpasningene av regelverket med nasjonale tolkninger, skjer innenfor tidsrammer som gjør det mulig for bransjen å kunne ferdigstille det omfattende interne arbeidet i de enkelte selskap i god tid innen de trer endelig i kraft.

KLP er godt i gang med forberedelsene til Solvens II. Det er gjort organisasjonsmessige tilpasninger, herunder opprettelse av en egen seksjon for Risikoanalyse og Kontroll under ledelse av egen Risikodirektør.

KLPs egenkapitalmodell med stabil innkalling av egenkapital gir sammen med annen bufferkapital, et viktig bidrag til soliditeten for selskapet.

Kapitalforvaltning

Finanstilsynet har i et høringsnotat om gjennomføring av Solvens II i norsk rett, blant annet foreslått å basere selskapenes kapitalforvaltning på «the prudent man principle» hvor risikostyring, spredning og overvåking er de viktigste elementene. Dette vil innebære å oppheve kvantitative begrensninger som for eksempel grensen på 15 prosent eierandel i selskap som driver forsikringsfremmed virksomhet. KLP støtter forslaget, og imøteser et mer prinsippbasert regelverk.

Skatt

I forbindelse med statsbudsjettet for 2012 ble det vedtatt at fritaksmetoden ikke lenger skal gjelde for kundeporteføljer i livsforsikringsselskaper og pensjonskasser. Endringen var varslet gjennom et forslag datert 1. januar 2012. KLP har opparbeidet store skattemessige underskudd til fremføring som blir beholdt med det nye regelverket. Selv om de nye reglene representerer en innskjerping, forventes det fortsatt at det vil ta flere år før selskapet vil være i en posisjon med betalbar skatt.

Andre forhold

Endringer i konsernledelsen

Tore Tenold tiltrådte stillingen som administrerende direktør i KLP Skadeforsikring 1. oktober 2012. Marianne Sevaldsen har tiltrådt som konserndirektør Liv 1. februar 2013.

Endringer i KLPs styre

Liv Kari Eskeland, ordfører i Stord Kommune, er valgt som nytt styremedlem i KLP. Gunn Marit Helgesen har trådt ut av styret.

Eierrelasjoner

KLP er til for sine eiere. KLPs viktigste oppgave er å være ledende på pensjon til det offentlige i Norge ved å ha de laveste kostnadene, best avkastning over tid og høy kundetilfredshet. Det er kundene på offentlig tjenestepensjon som eier selskapet og tilfører nødvendig egenkapital. For å tydeliggjøre overfor kunder med offentlig tjenestepensjon deres eierrolle og for ytterligere åpne kommunikasjonslinjene fra våre eiere inn mot selskapet, er det opprettet en ny avdeling i 2012 med ansvaret for eierrelasjoner.

Eierstyring og selskapsledelse

KLPs vedtekter og gjeldende lovgivning gir føringer for eierstyring, selskapsledelse og en klar rolledeling mellom styrende organer og daglig ledelse.

Styret i KLP foretar en årlig gjennomgang av eierstyring og selskapsledelse i KLP, også i forhold til norsk anbefalingen for god eierstyring og selskapsledelse, tilpasset KLPs gjensidig selskapsform. KLPs vedtekter på www.klp.no gir utdypende informasjon.

Innenfor det gjensidige forsikringsselskapet Kommunal Landspensjonskasse plikter selskapets medlemmer å betale egenkapitaltilskudd i den grad det er nødvendig for å gi KLP tilfredsstillende soliditet. Slike egenkapitaltilskudd kan bare tilbakebetales i forbindelse med flytting av kundeforholdet fra KLP og forutsetter forhåndssamtykke fra Finanstilsynet. Selskapet har ingen egenkapitalinstrumenter.

Veien fremover

Offentlig tjenestepensjon er kjernevirksomheten i KLP: KLPs hovedmål er «å være den foretrukne leverandør av offentlig tjenestepensjon – forsikret ordning med eierskap i KLP gjennom best avkastning, lavest kostnader og god service». KLP har i de to siste år styrket sin markedsposisjon og hovedmålet er å ytterligere styrke posisjonen innenfor et velfungerende konkurransemarked.

Den viktigste forutsetning for å nå dette målet er fornøyde kunder. KLP har derfor målsetting om å beholde en høy kundetilfredshet. For å oppnå dette legges det vekt på å videreutvikle kundebetjeningen gjennom å legge til rette for gode selvbetjeningsløsninger på web og bedre systemstøtte i saksbehandlingen. KLP erfarer at det er stadig økning i kundehenvendelser, og det ventes at denne utviklingen vil fortsette. KLP har i kraft av sin størrelse mulighet for å møte denne utviklingen på en kostnadseffektiv måte gjennom å utnytte stordriftsfordeler. Kostnadene i prosent av premiereserven skal frem til 2015 senkes fra 0,35 prosent ned til 0,30 prosent av premiereserven.

God finansavkastning er en viktig forutsetning for å nå konsernets hovedmål. Dette er krevende da det fortsatt er lave renter og stor usikkerhet i verdensøkonomien. Viktigheten av god soliditet og en god risikostyring er avgjørende. For å sikre finansiell handlefrihet har KLP som målsetting å styrke de viktigste finansielle buffere, kursreguleringsfond og tilleggsavsetninger, for å bibeholde et nivå som dekker tre års garantert rente ettersom forsikringsfondene vokser.

Det kundeide selskapet KLP møter fremtidens utfordringer ved å sette kundenes ønsker og behov i sentrum. Denne tilnærmingen har ligget bak når KLP de senere år har utvidet sin forretningsmessige bredde, blant annet gjennom å utvikle gunstige personmarkedstjenester og -tilbud for sine eieres ansatte. Markeds målet for satsingen på personmarkedsprodukter er en markedsandel på

15 prosent blant de aktive medlemmene innen 2016, og blant dem skal 45 prosent være kunde på to eller flere produkter. Dette er ambisiøse mål gitt at KLP er en ny aktør i dette markedet hvor det er stor konkurranse.

Nasjonale og internasjonale initiativ er igangsatt for å skape et bedre regelverk innen forsikring, i hovedsak med det for øyet å gi mer trygghet til forsikringstakerne og andre interesserte parter. KLP har som målsetting å være i forkant i forhold til de endringer som kommer, og samtidig føre en aktiv dialog med bransjen og myndighetene rundt den endelige utformingen av de nye regelverkene.

Oppreservering for de nye levealderforutsetningene er en utfordring for forsikringsbransjen. Selv om to store ordninger i KLP har tilstrekkelig reservering for langt liv, gjenstår det fortsatt viktige utfordringer. Det er foretatt en vesentlig styrking av reservene, men det gjenstår fortsatt en betydelig oppreservering som vil bli gjennomført over flere år. Denne oppbyggingen kan komme til å begrense selskapets handlefrihet i forhold til disponering av avkastningsoverskuddet også i de nærmeste årene.

KLP går godt og har en soliditet som gir grunn til optimisme i forhold til å kunne videreutvikle virksomheten på en måte som fortsatt vil skape gode verdier for både kunder, eiere og deres ansatte.

Oslo, 19. mars 2013

Styret i Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap

Arne Øren, leder

Finn Jebsen, nestleder

Liv Kari/Eskeland

Herlof Nilssen

Marit Torgersen

Jan Helge Gulbrandsen

Freddy Larsen
Valgt av og blant de ansatte

Sverre Thorne
Konsernsjef

Siv Holland
Valgt av og blant de ansatte

FOTO TOVE KRISTIN SKJELBOSTAD

FOTO ANNE KRISTIN KRISTIANSEN

FOTO SIDSEL KRISTIANSEN

FOTO GORDANA GRØTTJORD-FORBERG

Resultatregnskap Konsern

Noter	Millioner kroner	2012	2011
4, 21	Premieinntekter for egen regning	29 946	22 574
5	Løpende avkastning fra finansielle eiendeler	9 144	9 343
5	Netto renteinntekter bank	166	142
5	Netto verdiendringer på finansielle instrumenter	5 838	-2 842
15	Netto inntekter fra investeringseiendommer	2 206	1 879
32	Andre inntekter	781	748
	SUM NETTO INNTEKTER	48 081	31 845
21	Erstatninger for egen regning	-11 457	-10 615
21	Endring i forsikringsmessige avsetninger	-27 344	-17 291
	Rentekostnad og verdiendring ansvarlig lån og fondsobligasjonslån	234	-406
31	Driftskostnader	-1 150	-1 115
32	Andre kostnader	-651	-660
	SUM KOSTNADER	-40 367	-30 087
	DRIFTSRESULTAT	7 714	1 757
21	Til/fra kursreguleringsfond i livsforsikring	-4 342	2 505
21	Til tilleggsavsetninger i livsforsikring	0	-2 156
21	Midler tilført forsikringskundene i livsforsikring	-2 370	-1 453
	RESULTAT FØR SKATT	1 002	653
20	Skattekostnad	-7	-24
35	RESULTAT	995	629
22,35	Revaluering eiendommer til bruk i egen virksomhet	23	92
35	Valutaomregning utenlandske datterselskaper	-208	6
	SUM UTVIDET RESULTAT	-185	97
	TOTALRESULTAT	809	726

Balanse Konsern

Noter	Millioner kroner	31.12.2012	31.12.2011
EIENDELER			
24	Immaterielle eiendeler	365	344
22	Varige driftsmidler	1 033	1 041
16	Investeringer i tilknyttede selskaper	6	3
15	Investeringseiendom	32 322	28 726
6, 13	Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall	37 283	41 438
6, 13	Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer	55 917	46 936
6, 7, 11, 13	Utlån kommuner, bedrifter og personkunder til virkelig verdi over resultat	2 254	2 519
6, 13	Utlån kommuner, bedrifter og personkunder	49 874	51 024
6, 7, 11, 13	Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi over resultat	103 375	77 050
6, 7, 11	Egenkapitalinstrumenter til virkelig verdi over resultat	42 410	36 168
6, 7, 11, 13	Finansielle derivater	1 541	915
	Fordringer	1 754	1 603
8	Eiendeler i innskuddsbasert livsforsikring	300	198
	Kontanter og bankinnskudd	3 350	3 820
	SUM EIENDELER	331 783	291 784
EGENKAPITAL			
	Innskutt egenkapital	6 891	6 217
35	Opptjent egenkapital	6 656	5 847
	SUM EGENKAPITAL	13 547	12 064

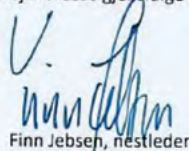
Balanse Konsern

Noter	Millioner kroner	31.12.2012	31.12.2011
GJELD			
6, 10, 17, 18, 19	Fondsobligasjonslån	974	1 145
6, 10, 17, 19	Ansvarlig lånekapital	2 891	3 143
27	Pensjonsforpliktelser	569	518
21	Forsikringsmessige avsetninger i livsforsikring	276 781	244 086
21	Avsetning i livsforsikring med investeringsvalg	300	198
21	Premie-, erstatnings-, og sikkerhetsfondsavsetning i skadeforsikring	2 626	2 567
6, 10, 19	Utstedt obligasjonslån med fortrinnsrett	20 370	22 152
6, 10, 11, 19	Gjeld til kredittinstitusjoner	4 799	1 398
6, 10, 19	Gjeld til og innskudd kunder	2 946	1 840
6, 7	Finansielle derivater	721	1 031
20	Utsatt skatt	50	45
33	Annen kortsiktig gjeld	5 208	1 596
	SUM GJELD	318 236	279 720
	SUM EGENKAPITAL OG GJELD	331 783	291 784
POSTER UTENOM BALANSEN			
34	Betingede forpliktelser	4 460	4 753

Oslo 19. mars 2013

Styret i Kommunal Landspensjonskasse gjensidige forsikringsselskap

Arne Øren, leder

Finn Jørgensen, nestleder

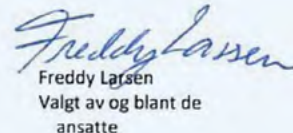

Liv Karin Eskeland

Marit Torgersen

Jan Helge Gulbrandsen

Hårfoss
Hårfoss

Siv Karina Holland
Valgt av og blant de ansatte

Freddy Larsen
Valgt av og blant de ansatte

Sverre Thornes
Konsernsjef

Oppstilling over endringer i egenkapitalen

2012			
Millioner kroner	Innskutt egenkapital	Opptjent egenkapital	Sum egenkapital
Egenkapital 01.01.2012	6 217	5 847	12 064
Resultat	0	995	995
Utvidet resultatregnskap			
Revaluering av eiendommer til eget bruk	0	23	23
Valutaomregning utenlandske datterselskaper	0	-208	-208
Sum utvidet resultat	0	-185	-185
Sum totalresultat	0	809	809
Transaksjoner med eierne			
Innbetalt egenkapitaltilskudd	677	0	677
Tilbakebetalt egenkapitaltilskudd	-4	0	-4
Sum transaksjoner med eierne	673	0	673
Egenkapital 31.12.2012	6 891	6 656	13 547
2011			
Millioner kroner	Innskutt egenkapital	Opptjent egenkapital	Sum egenkapital
Egenkapital 01.01.2011	5 628	5 121	10 749
Resultat	0	629	629
Utvidet resultatregnskap			
Revaluering av eiendommer til eget bruk	0	92	92
Valutaomregning utenlandske datterselskaper	0	6	6
Sum utvidet resultat	0	97	97
Sum totalresultat	0	726	726
Transaksjoner med eierne			
Innbetalt egenkapitaltilskudd	596	0	596
Tilbakebetalt egenkapitaltilskudd	-7	0	-7
Sum transaksjoner med eierne	589	0	589
Egenkapital 31.12.2011	6 217	5 847	12 064

Kontantstrømoppstilling Konsern

Millioner kroner	2012	2011
Kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter		
Innbetalte premier direkte forsikring	26 730	19 081
Utbetalte gjenforsikringspremier	-64	-47
Utbetalte erstatninger og forsikringsytelser direkte forsikring	-10 755	-9 805
Innbetalte gjenforsikringsoppgjør for erstatninger og forsikringsytelser	67	50
Innbetalinger ved flytting	1 779	305
Utbetalinger ved flytting	-158	-321
Utbetalinger til andre leverandører for varer og tjenester	-976	-786
Utbetalinger til ansatte, pensjonsinnetninger, arbeidsgiveravgift mv.	-666	-615
Utbetalinger av renter	-1 024	-1 068
Innbetalinger av renter	8 017	7 608
Innbetalinger av utbytte	1 895	2 433
Utbetalinger av skatter og offentlige avgifter	-161	-101
Netto inn- og utbetalinger fra eiendomsvirksomheten	2 125	2 181
Netto inn- og utbetalinger av lån til kunder mv.	2 833	3 615
Innbetalinger ved salg av aksjer	19 023	9 290
Utbetalinger ved kjøp av aksjer	-20 693	-14 440
Innbetalinger ved salg av obligasjoner	31 509	7 694
Utbetalinger ved kjøp av obligasjoner	-48 906	-22 841
Innbetalinger ved salg av sertifikater	9 711	5 879
Utbetalinger ved kjøp av sertifikater	-9 637	-8 950
Innbetalinger ved salg av obligasjoner og sertifikater	41 220	13 572
Utbetalinger ved kjøp av obligasjoner og sertifikater	-58 543	-31 791
Innbetalinger ved salg av eiendom	684	801
Utbetalinger ved kjøp av eiendom	-4 422	-2 898
Netto utbetaling til investering i eiendeler med investeringsvalg	-83	-70
Netto inn- og utbetalinger for kjøp/salg av andre verdipapirer med kort løpetid	-7 891	438
Netto kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter	-1 063	-2 569
Kontantstrøm fra investeringsaktiviteter		
Utbetalinger ved kjøp av driftsmidler mv.	-82	-96
Innbetalinger ved salg av driftsmidler mv.	1	0
Netto kontantstrøm fra investeringsaktiviteter	-81	-96
Kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter		
Innbetaling ved opptak av ny langsiktig gjeld	0	15 901
Utbetalinger ved nedbetaling av langsiktig gjeld	0	-12 929
Innbetalinger av egenkapitalinnskudd	677	597
Utbetalinger ved tilbakebetaling av egenkapitalinnskudd	-4	-8
Netto kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter	673	3 562
Netto endring i kontanter og bankinnskudd	-471	897
Beholdning av kontanter og bankinnskudd ved periodens begynnelse	3 820	2 924
Beholdning av kontanter og bankinnskudd ved periodens slutt	3 350	3 820

Noter Konsern

Note 1 Generell informasjon

Kommunal Landspensjonskasse (selskapet) og dets datterselskaper (samlet konsernet) leverer pensjons-, finans-, bank- og forsikrings-tjenester til kommuner og fylkeskommuner, helseforetak og til bedrifter både i offentlig og privat sektor.

Det største produktområdet er kollektiv pensjonsforsikring. Innen pensjonsforsikring tilbyr konsernet kommunal tjenestepensjon, foretakspensjon og innskuddspensjon. I tillegg tilbyr konsernet gruppe-

livs- og skadeforsikring, banktjenester, fonds- og kapitalforvaltning. Kommunal Landspensjonskasse (KLP) er et gjensidig forsikrings-selskap registrert og hjemmehørende i Norge. KLP har hovedkontor i Dronning Eufemias gate 10, Oslo.

Årsregnskapet til konsernet er tilgjengelig på www.klp.no.

Selskapet har et ansvarlig lån notert på London Stock Exchange.

Note 2 Sammendrag av de viktigste regnskapsprinsippene

Nedenfor følger en beskrivelse av de vesentligste regnskapsprinsippene som er benyttet i konsernregnskapet. Disse prinsippene er benyttet konsistent for alle perioder som er presentert.

2.1. BASISPRINSIPPER

Konsernregnskapet for KLP er utarbeidet i samsvar med International Financial Reporting Standards (IFRS) godkjent av EU med enkelte tillegg som følger av regnskapsloven og årsregnskapsforskriften for forsikringselskaper.

Konsernregnskapet er utarbeidet med utgangspunkt i prinsipp om historisk kost, med følgende unntak:

- Investeringseiendom målt til virkelig verdi
- Eiendommer konsernet selv benytter er revaluert til virkelig verdi
- Finansielle eiendeler og gjeld (herunder finansielle derivater) vurdert til virkelig verdi over resultatet
- Finansielle eiendeler og gjeld vurdert etter reglene om virkelig verdiskring

Ved utarbeidelsen av årsregnskapet må ledelsen foreta regnskapsmessige estimater og skjønnsmessige vurderinger. Dette vil påvirke konsernets regnskapsførte verdier av eiendeler og gjeld, inntekter og kostnader. Faktiske tall vil kunne avvike fra benyttede estimater. Områder hvor det er utvist skjønnsmessige vurderinger og estimater av vesentlig betydning for konsernet er beskrevet i note 3.

Alle beløp er presentert i millioner kroner uten desimal med mindre annet er angitt.

Regnskapet er satt opp etter forutsetning om fortsatt drift.

2.1.1 Endringer i regnskapsprinsipper og opplysninger

(a) Nye og endrede standarder tatt i bruk av konsernet.

Det er ingen nye eller endrede IFRS'er eller IFRIC-fortolkninger som er trådt i kraft for 2012 årsregnskapet som er vurdert å ha, eller forventet å få en vesentlig påvirkning på konsernet.

(b) Standarder, endringer og fortolkninger til eksisterende standarder som ikke er trådt i kraft og hvor konsernet ikke har valgt tidlig anvendelse.

Konsernet har ikke valgt tidlig anvendelse av noen nye eller endrede IFRS'er eller IFRIC-fortolkninger.

- IAS 1 «Presentation of financial statements» er endret og medfører at poster i utvidet resultat skal deles inn i to grupper, de som senere skal omklassifiseres over resultatet og de som ikke gjør det. Endringer påvirker ikke hvilke poster som skal inkluderes i utvidet resultat.
- IAS 19 «Employee Benefits» ble endret i juni 2011. Endringen medfører at alle estimatavvik føres i utvidet resultat ettersom disse oppstår (ingen korridor), en umiddelbar resultatføring av alle kostnader ved tidligere perioders pensjonsopptjening og at man erstatter rentekostnader og forventet avkastning på pensjonsmidler med et netto rentebeløp som beregnes ved å benytte diskonteringsrenten på netto pensjonsforpliktelse (eiendel). Seneste implementeringstidspunkt for standarden er 1. januar 2013. Konsernet vil implementere endringen fra dette tidspunkt.
- IFRS 9 «Financial Instruments» regulerer klassifisering, måling og regnskapsføring av finansielle eiendeler og finansielle forpliktelser. IFRS 9 ble utgitt i november 2009 og oktober 2010, og erstatter de deler av IAS 39 som omhandler regnskapsføring, klassifisering og måling av finansielle instrumenter. Etter IFRS 9 skal finansielle eiendeler deles inn i to kategorier basert på målemetode: de som er målt til virkelig verdi og de som er målt til amortisert kost. Klassifiseringsvurdering gjøres ved første gangs regnskapsføring. Klassifiseringen vil avhenge av selskapets forretningsmodell for å håndtere sine finansielle instrumenter og karakteristikkene ved de kontraktsfestede konstantstrømmene fra instrumentet. For finansielle forpliktelser er kravene i hovedsak lik IAS 39. Hovedendringen, i de tilfeller hvor man har valgt virkelig verdi for finansielle forpliktelser, er at den delen av en endring i virkelig verdi som skyldes endring i selskapets egen kredittrisiko føres over utvidet resultat i stedet

for i resultatregnskapet, dersom dette ikke medfører en periodiseringsfeil i resultatmålingen. Konsernet vil anvende IFRS 9 når standarden trer i kraft og er godkjent av EU. Standarden trer i kraft for regnskapsperioder som begynner 1. januar 2015 eller senere. Konsernet vil også se på konsekvensene av de gjestående delfasene av IFRS 9 når disse er sluttført av IASB.

- IFRS 10 «Consolidated Financial Statements» er basert på dagens prinsipper om å benytte kontrollbegrepet som det avgjørende kriteriet for å bestemme om et selskap skal inkluderes i konsernregnskapet til morselskapet. Standarden gir utvidet veiledning til vurderingen av om kontroll er til stede i de tilfeller hvor dette er vanskelig. Konsernet har ikke vurdert alle mulige konsekvenser som følge av IFRS 10. Konsernet planlegger å anvende standarden for regnskapsperioder som begynner 1. januar 2014 og senere.
- IFRS 12 «Disclosures of Interest in Other Entities» inneholder opplysningskravene for økonomiske interesser i datterselskaper, felleskontrollert virksomhet, tilknyttede selskaper, selskaper for særskilte formål "SPE" og andre ikke-balansførte selskaper. Konsernet har ikke vurdert den fulle innvirkning av IFRS 12. Konsernet planlegger å anvende standarden for regnskapsperioder som begynner 1. januar 2014 og senere.
- IFRS 13 «Fair Value Measurement» definerer hva som menes med virkelig verdi når begrepet benyttes i IFRS, standarden gir en enhetlig beskrivelse av hvordan virkelig verdi skal bestemmes i IFRS og definerer hvilke tilleggsopplysninger som skal gis når virkelig verdi benyttes. Standarden utvider ikke omfanget av regnskapsføring til virkelig verdi, men gir veiledning om anvendelsesmetode der bruken allerede er påkrevd eller tillatt i andre IFRS'er. Konsernet benytter virkelig verdi som målekriterium for visse eiendeler og forpliktelser. Konsernet har ikke vurdert den fulle innvirkning av IFRS 13. Konsernet planlegger å anvende IFRS 13 for regnskapsperioder som begynner 1. januar 2013 og senere.

For øvrig er det ingen andre IFRS'er eller IFRIC-fortolkninger som ikke er trådt i kraft som forventes å ha en vesentlig påvirkning på regnskapet.

2.1.2 Endringer av regnskap i forhold til tidligere perioder

Det er ikke foretatt reklassifiseringer i regnskapet i forhold til tidligere perioder.

2.2 KONSOLIDERINGSPRINSIPPER

2.2.1 Datterselskaper

Som datterselskaper regnes alle enheter der konsernet har bestemmende innflytelse/kontroll. Bestemmende innflytelse oppnås normalt gjennom eie av mer enn halvparten av stemmeberettiget kapital. I kontrollvurderingen inkluderes også virkningen av potensielle stemmeretter som kan utøves eller konverteres på balansedagen. Datterselskaper blir konsolidert fra det tidspunkt hvor konsernet overtar kontrollen, og de utelates fra konsolideringen når kontrollen opphører. Verdipapirfond hvor konsernet har majoriteten av investeringene er utelatt fra konsolideringen. Dette gjelder uavhengig av verdipapirfondets

juridiske form, og hvorvidt kapitalforvaltningen i fondet utføres av konsernet.

Kjøp av datterselskaper regnskapsføres etter oppkjøpsmetoden. Anskaffelseskost settes lik virkelig verdi av eiendeler som ytes som vederlag ved kjøpet, egenkapitalinstrumenter som utstedes og pådratte forpliktelser ved overføring av kontroll. Det oppkjøpte selskapets identifiserbare eiendeler og gjeld verdsettes til virkelig verdi. Dersom anskaffelseskost overstiger virkelig verdi av identifiserbare netto eiendeler i datterselskapet, balanseføres overskytende som goodwill. Dersom anskaffelseskost er lavere, resultatføres differansen på oppkjøpstidspunktet.

Konserninterne transaksjoner og mellomværende mellom konsernselskaper er eliminert. Dersom konsernselskaper avlegger regnskaper etter andre prinsipper enn konsernet, omarbeides disse for å oppnå samsvar med konsernets regnskapsprinsipper før de konsolideres. Konsernets regnskap presenteres i norske kroner, og datterselskaper i utenlandsk valuta omregnes til norske kroner på balansedagens valutakurs. Ved konsolidering av resultatposter i utenlandsk valuta, benyttes gjennomsnittlig valutakurs.

2.2.2 Tilknyttede selskaper

Tilknyttede selskaper er enheter hvor konsernet har betydelig innflytelse uten å ha kontroll. Normalt oppnås betydelig innflytelse ved eierandel mellom 20 – 50 prosent av stemmeberettiget kapital. Konsernet har i tillegg til å eie minst 20 prosent av stemmeberettiget kapital, betydelig innflytelse gjennom styrerepresentasjon eller på annen måte, i alle selskaper som er definert å være tilknyttet selskap.

På kjøpstidspunktet regnskapsføres investering i tilknyttet selskap til anskaffelseskost. Egenkapitalmetoden benyttes for regnskapsføring i påfølgende perioder. Det innebærer at konsernets andel av over- eller underskudd i tilknyttede selskaper resultatføres og tillegges balanseført verdi sammen med ikke resultatførte egenkapitalendringer. Konsernet resultatfører ikke andel av underskudd dersom det medfører at balanseført verdi av investeringen blir negativ med mindre konsernet har påtatt seg forpliktelser på vegne av det tilknyttede selskapet.

Der det har vært nødvendig er regnskapsprinsipper i tilknyttede selskap endret for å oppnå samsvar med konsernets regnskapsprinsipper.

2.3 VIRKSOMHETSSEGMENTER

Konsernets forretningsmessige segmenter er definert i forhold til forretningsområder hvor risiko og avkastning skiller seg fra hverandre. Konsernets forretningssegmenter er gruppert i offentlig tjenestepensjon og gruppelev, foretakstjenestepensjon, skadeforsikring, bank, kapitalforvaltning og øvrig virksomhet. Segmentene er nærmere omtalt i note 4.

2.4 OMREGNING AV TRANSAKSJONER

I UTENLANDSK VALUTA

2.4.1 Funksjonell valuta og presentasjonsvaluta

Konsernregnskapet presenteres i norske kroner, som er den funksjonelle valutaen til morselskapet.

2.4.2 Transaksjoner og balanseposter

Transaksjoner i utenlandsk valuta er omregnet til norske kroner ved å benytte valutakursen på transaksjonstidspunktet. Valuta-gevinster- og tap på transaksjoner i utenlandsk valuta resultatføres. Det gjelder også omregning av pengeposter (eiendeler og gjeld) på balansedagen.

Omregningsdifferanser på ikke-pengeposter inngår som del av gevinst og tap ved vurdering til virkelig verdi. Omregningsdifferanser knyttet til ikke-pengeposter som aksjer til virkelig verdi over resultatet, inngår som et element i resultatført verdiendring.

2.4.3 Konsernselskaper

Enheter som konsolideres, og som har annen funksjonell valuta enn presentasjonsvalutaen, behandles som følger:

- balansen er regnet om til balansedagens kurs
- resultatregnskapet er regnet om til gjennomsnittskurs (dersom gjennomsnittskurs ikke totalt sett gir et rimelig estimat på bruk av transaksjonskurs, brukes transaksjonskursen)
- omregningsdifferanser føres over utvidet resultat

2.5 VARIGE DRIFTSMIDLER

Konsernets varige driftsmidler består i hovedsak av kontormaskiner, inventar, biler og fast eiendom som benyttes av konsernet i dets virksomhet.

Fast eiendom benyttet av konsernet revalueres til virkelig verdi basert på periodiske verddivurderinger utført av konsernet, med fradrag for avskrivninger. Verddivurderingen utføres regelmessig. Prinsippene for verddivurdering av eiendommene er de samme som for investeringseiendom, og er nærmere beskrevet i forbindelse med prinsippene for regnskapsmessig behandling av investeringseiendom. Øvrige varige driftsmidler er regnskapsført til anskaffelseskost inkludert kostnader som kan direkte henføres til driftsmidlet, med fradrag for avskrivninger.

Påfølgende kostnader vedrørende driftsmidler aktiveres som en del av driftsmidlet dersom det er sannsynlig at påkostningen bidrar til fremtidige økonomiske fordeler for konsernet, og kostnaden kan måles pålitelig. Reparasjon og vedlikehold resultatføres i den perioden utgiftene pådras.

Økning av balanseført verdi på egenbenyttet eiendom som følge av revaluering, føres over utvidet resultat til egenkapitalen som endring i revalueringfond. En nedregulering av eiendommens virkelige verdi regnskapsføres over utvidet resultat mot eiendommens andel av revalueringfondet. En eventuell ytterligere nedregulering resultatføres over ordinært resultat.

Avskrivning er beregnet ved bruk av lineær metode, slik at anleggsmidlenes anskaffelseskost, eller revaluert verdi, avskrives til restverdi over forventet brukstid, som er:

Bygninger:	50 år
Kontormaskiner:	3 – 5 år
Biler:	5 år
Inventar:	3 – 5 år

For noen driftsmidler hvor verdifallet antas å være høyest i starten, er det benyttet saldoavskrivning.

Bygninger dekomponeres dersom vesentlige deler har signifikant ulik brukstid. Hver komponent avskrives i forhold til komponentens brukstid.

Årlig vurderes driftsmidlenes utnyttbare levetid. Ved indikasjoner på verdifall utover restverdi, foretas det beregning av gjenvinnbart beløp. Dersom gjenvinnbart beløp er lavere enn restverdi foretas det nedskrivning til gjenvinnbart beløp.

Gevinst og tap ved avgang består av salgspris fratrukket balanseført verdi på salgstidspunktet. Gevinst og tap ved avgang resultatføres. Ved salg av revaluert driftsmiddel, overføres eventuelt beløp i revalueringreserven tilknyttet driftsmidlet til opptjent egenkapital.

2.6 INVESTERINGSEIENDOM

Fast eiendom som ikke benyttes av konsernet, er klassifisert som investeringseiendom. Dersom en eiendom delvis benyttes av konsernet, og delvis er utleid til eksterne, klassifiseres den delen som leies ut til eksterne som investeringseiendom dersom den kan seksjoneres ut.

Investeringseiendom består av bygninger og tomter, og vurderes til virkelig verdi på balansedagen. Konsernet benytter en verdsettelsesmodell for å beregne markedsverdi.

Verdsettelsesmetoden er basert på neddiskontering av eiendommens forventede netto kontantstrøm med markedets avkastningskrav.

Ved beregning av netto kontantstrøm benyttes i utgangspunktet markedsleie til någjeldende betingelser, mens det for perioder etter kontraktsutløp fastsettes en antatt markedsleie. Videre hensyntas et inntektsfradrag basert på forventet ledighet, forventede påkostninger og normale driftskostnader.

Forventet kontantstrøm neddiskonteres med et avkastningskrav som fastsettes med grunnlag i den risikofrie renten (10 – års norsk statsobligasjonsrente) justert med et tillegg for estimat på en 20 – års risikofri rente. Estimater på 20 – årsrenten tilsvarer helningen på swapkurven mellom 10 og 20 år. Den risikofrie renten tillegges så en generell eiendomsrisiko for å finne avkastningskrav for prime eiendommer. Til sist legges det på en risikopremie som fastsettes ut i fra risikovilligheten blant investorene i eiendomsmarkedet hensyntatt eiendomsspesifikke forhold som geografi, eiendoms-type, kontrakter, leietakere og teknisk tilstand på eiendommen.

Kvartalsvis takseres et fast utvalg av eiendomsmassen til konsernet av eksterne, uavhengige og kvalifiserte aktører. Ved vesentlig avvik fra egen vurdering av virkelig verdi analyseres differansene og verdsettelsesmodellens parametere justeres dersom dette viser seg nødvendig.

Endringer i virkelig verdi resultatføres under linjen «Netto inntekter fra investeringseiendommer».

Dersom en investeringseiendom tas i bruk av konsernet, reklassifiseres eiendommen til varig driftsmiddel. Virkelig verdi på reklassifiseringstidspunktet utgjør kostpris for den reklassifiserte eiendommen.

Dersom en eiendom konsernet har benyttet blir leid ut til eksterne, reklassifiseres eiendommen til investeringseiendom. Enhver differanse mellom bokført verdi og virkelig verdi på reklassifiseringstidspunktet posteres mot egenkapitalen som en revaluering.

Eiendommer klassifisert som «anlegg under utførelse» bokføres til kostpris i den grad virkelig verdi ikke kan måles pålitelig. Eiendommen måles til kost fram til dens virkelige verdi enten kan måles på en pålitelig måte eller til eiendommen er ferdigstilt.

Det er tatt hensyn til utsatt skatt på verdireguleringer for investeringseiendom.

Ved eventuelt salg av eiendommer som er regnskapsført til revaluert verdi overføres revalueringreserven fra ikke resultatført egenkapital til opptjent egenkapital.

2.7 IMMATERIELLE EIENDELER

Konsernets immaterielle eiendeler består i all hovedsak av aktive IT- systemer. Ved kjøp av nytt IT- system aktiveres direkte henførbare kostnader utbetalt til systemleverandør, samt ekstern konsulentbistand og internt medgåtte kostnader for å få systemet installert og klart til bruk.

Ved videreutvikling av IT- systemer aktiveres både eksterne og interne kostnader jfr. ovenfor. Systemendringer som betraktes som vedlikehold kostnadsføres løpende.

Når et IT-system er ferdigstilt, avskrives aktiverte kostnader lineært over forventet brukstid. Ved senere aktiveringer grunnet videreutvikling avskrives disse over den opprinnelig fastsatte brukstid med mindre påkostningen øker systemets totale forventede brukstid.

Ved indikasjon på at balanseført verdi av et aktivert IT- system er høyere enn gjennvinnbart beløp, foretas det test for verdifall. Hvis balanseført verdi er høyere enn gjennvinnbart beløp (nåverdi ved fortsatt bruk/eie), foretas det nedskrivning til gjennvinnbart beløp.

2.8 FINANSIELLE INSTRUMENTER

2.8.1 Klassifisering

Finansielle instrumenter blir ved første gangs innregning klassifisert i en av følgende kategorier

Finansielle eiendeler

- Finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet
- Utlån og fordringer regnskapsført til amortisert kost
- Hold - til - forfall - investeringer regnskapsført til amortisert kost

Finansielle forpliktelser

- Finansielle forpliktelser bestemt regnskapsført til virkelig verdi
- Andre finansielle forpliktelser regnskapsført til amortisert kost

- Finansielle eiendeler og forpliktelser til virkelig verdi over resultatet
Innenfor denne kategorien kan tilordningen være pliktig eller bestemt regnskapsført til virkelig verdi med verdiendringer over resultatet.

- Finansielle eiendeler holdt for omsetning er eiendeler som er anskaffet primært med henblikk på å gi fortjeneste fra kortsiktige prissvinginger. Konsernets derivater inngår i denne kategorien med mindre de inngår som en del av en sikring.
- Finansielle eiendeler og forpliktelser bestemt regnskapsført til virkelig verdi med verdiendringer over resultatet er klassifisert i denne kategorien dersom de finansielle instrumentene enten forvaltes som en gruppe, og hvor deres inntjening vurderes og rapporteres til ledelsen på grunnlag av virkelig verdi eller dersom klassifiseringen eliminerer eller reduserer regnskapsmessig inkonsistens i måling.

De finansielle eiendelene omfatter aksjer og andeler, verdipapirfundsandeler, obligasjoner, sertifikater og utlån, mens de finansielle forpliktelsene omfatter gjeld til kredittinstitusjoner.

- Utlån og fordringer regnskapsført til amortisert kost

Utlån og fordringer er finansielle eiendeler, med unntak av derivater, med faste eller bestembare betalinger, og som ikke omsettes i et aktivt marked eller som konsernet har intensjon om å selge på kort sikt eller har øremerket til virkelig verdi over resultat. Utlån og fordringer til amortisert kost består av:

- Lån og fordringer tilknyttet investeringsvirksomheten
- Lån og fordringer øvrige inklusive fordringer på forsikringstakere

Lån og fordringer i investeringsvirksomheten omfatter gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer dvs. obligasjoner som ikke er priset i et aktivt marked samt utlån til kommuner, bedrifter og personkunder.

- Finansielle eiendeler som holdes til forfall

Finansielle eiendeler som holdes til forfall består av finansielle eiendeler, som ikke er derivater, og som har faste eller bestembare betalinger og et definert forfallstidspunkt, og som konsernet har intensjon og evne til å holde til forfall med unntak for:

- De som foretaket ved førstegangsinnregning øremerker til virkelig verdi over resultatet
- De som oppfyller definisjonen til lån og fordringer.

Kategorien omfatter obligasjoner som regnskapsføres til amortisert kost.

- Andre finansielle forpliktelser regnskapsført til amortisert kost

Kategorien omfatter ansvarlig lån, utstedt obligasjonslån med fortrinnsrett og gjeld til og innskudd fra kunder.

2.8.2 Regnskapsføring og måling

Kjøp og salg av finansielle instrumenter regnskapsføres til virkelig verdi på handelsdato, det vil si når konsernet har forpliktet seg til å kjøpe eller selge det finansielle instrumentet. Direkte kjøpsomkostninger inkluderes i anskaffelseskost med unntak for kjøpsomkostninger knyttet til finansielle instrumenter til virkelig

verdi over resultat. For disse instrumentene kostnadsføres kjøpsomkostningene direkte. Finansielle eiendeler fraregnes når konsernet ikke lenger har rett til å motta kontantstrømmen fra eiendelen eller konsernet har overført all risiko og rettigheter knyttet til eierskapet. Finansielle forpliktelser fraregnes når den underliggende plikten i kontrakten er oppfylt, kansellert eller utløpt.

a) Verdimåling til virkelig verdi

Prinsippene for beregning av virkelig verdi relatert til de ulike instrumentene fremkommer av note 6.

b) Verdimåling til amortisert kost

Finansielle instrumenter som ikke måles til virkelig verdi måles til amortisert kost ved bruk av effektiv rente metode. Internrenten fastsettes ved diskontering av kontraktsfestede kontantstrømmer over forventet løpetid. Kontantstrømmene inkluderer etableringsgebyrer og direkte transaksjonskostnader samt eventuell restverdi ved utløpet av forventet løpetid. Amortisert kost er nåverdien av disse kontantstrømmene neddiskontert med internrenten.

c) Nedskrivning av finansielle eiendeler som måles til amortisert kost

I vurderingen om det foreligger verdiforringelse av en finansiell eiendel legges det vekt på hvorvidt utsteder/debitor har vesentlige finansielle vanskeligheter og om det foreligger kontraktsbrudd, herunder mislighold. Det vurderes om det er sannsynlig at skyldner går konkurs, hvorvidt det finnes et aktivt marked for eiendelen på grunn av finansielle vanskeligheter, eller om det observeres målbar nedgang i forventet kontantstrøm fra en gruppe finansielle eiendeler. Vurderingen baseres utelukkende på historiske forhold, fremtidige hendelser vurderes ikke uansett grad av sannsynlighet.

Dersom det foreligger objektive bevis for verdifall foretas det nedskrivning. Nedskrivningen beregnes ved å sammenligne ny, forventet kontantstrøm med opprinnelig kontantstrøm diskontert med hhv. opprinnelig effektiv rente (eiendeler med fast rente) eller med effektiv rente på måletidspunktet (eiendeler med flytende rente). Nedskrivningen reduserer eiendelens balanseførte verdi og innregnes i resultatregnskapet under «Løpende avkastning fra finansielle eiendeler».

Tapsvurdering og tapsnedskrivning foretas kvartalsvis på individuelle utlån. Låneengasjement med ubetalte terminer eldre enn 90 dager eller kreditter med overtrekk eldre enn 90 dager gjennomgås på balansedagen. I tillegg foretas det en løpende vurdering av andre låneengasjementer hvor det foreligger objektive bevis for verdifall.

Utlån vurderes også gruppevis. Dersom det foreligger objektive bevis for at en gruppe av utlån har verdifall foretas det en nedskrivning.

2.8.3 Presentasjon i balanse og resultatregnskap

a) Finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultat

Finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet presenteres i balansen enten som «Utlån kommuner, bedrifter og personkunder til virkelig verdi over resultat», «Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi over resultat» eller «Egenkapitalinstrumenter til

virkelig verdi over resultat». Renteinntekter inkluderes i linjen «Løpende avkastning fra finansielle eiendeler». For bankvirksomheten inngår renteinntektene i linjen «Netto renteinntekt bank». Øvrige verdiendringer inngår i linjen «Netto gevinst fra finansielle instrumenter».

b) Utlån og fordringer til amortisert kost

Utlån og fordringer til amortisert kost presenteres i balansen enten som «Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer», «Utlån til kommuner, bedrifter og personkunder», «fordringer» eller «Kontanter og bankinnskudd». Renteinntekter inkluderes i linjen «Løpende avkastning fra finansielle eiendeler». For bankvirksomheten inngår renteinntektene i linjen «Netto renteinntekt bank». Verdiendringer som kan knyttes til objektive indikasjoner på verdifall samt valutaendringer inngår i linjen «Netto verdiendring fra finansielle instrumenter».

c) Finansielle eiendeler som holdes til forfall

Finansielle eiendeler som holdes til forfall består av obligasjoner og presenteres i balansen som «Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall». Renteinntekter etter effektiv rente metoden inkluderes i linjen «Løpende avkastning fra finansielle eiendeler». Verdiendringer som kan knyttes til objektive indikasjoner på verdifall samt urealiserte valutaendringer inngår i linjen «Netto gevinst fra finansielle instrumenter».

d) Gjeld til og innskudd fra kunder

Gjeld til og innskudd fra kunder bokføres til virkelig verdi i balansen når innskuddet blir registrert som overført til kundens konto. I etterfølgende perioder regnskapsføres gjeld til og innskudd fra kunder med flytende rente til amortisert kost etter den effektive rentemetode. Rentekostnadene inngår i linjen «Netto renteinntekt bank».

e) Ansvarlig lån

Ansvarlig lån regnskapsføres til virkelig verdi ved opptak. Ved påfølgende måling regnskapsføres ansvarlig lån til amortisert kost med bruk av effektiv rentemetode. Metoden benyttes for å tilordne rentekostnadene over en relevant periode, og posteres over resultatet på linjen «Netto kostnader ansvarlige lån og fondsobligasjonslån». Ansvarlig lån i utenlandsk valuta omregnes til norske kroner på balansedagen. Verdiendring som følge av valutaendringen posteres over resultatet, og inngår i linjen «Netto kostnader ansvarlig lån og fondsobligasjonslån».

f) Utstedt fondsobligasjon

Fondsobligasjon regnskapsføres til pålydende på utstedelsestidspunktet, og vurderes deretter til amortisert kost. På fondsobligasjon som er sikret mot valuta – og renteendringer (virkelig verdisikring), justeres bokført verdi med verdiendring i sikret risiko. Verdiendringen føres over resultatet på linjen «Netto kostnader ansvarlig lån og fondsobligasjonslån».

g) Utstedte obligasjoner med fortrinnsrett

Utstedte obligasjoner med fortrinnsrett regnskapsføres først gang til virkelig verdi, det vil si pålydende justert for eventuell over-/underkurs ved utstedelse. Ved etterfølgende måling er obligasjonene vurdert til amortisert kost med den effektive

rentemetode. Rentekostnadene inngår i linjen «Netto renteinntekt bank» i resultatregnskapet.

Utstedte obligasjoner med fast rente regnskapsføres etter reglene om virkelig verdisikring i den grad disse er sikret mot endring i rentenivået.

h) Gjeld til kredittinstitusjoner

Gjeld til kredittinstitusjoner balanseføres til markedsverdi ved anskaffelse. Ved etterfølgende måling benyttes virkelig verdi da dette eliminerer eller reduserer regnskapsmessig inkonsistens. Rentekostnadene inngår i linjen «Netto renteinntekt bank» mens øvrige verdiendringer inngår i linjen «Netto verdiendring fra finansielle instrumenter» i resultatregnskapet.

i) Derivater og sikring

Finansielle derivater balanseføres til virkelig verdi på det tidspunktet avtalen inngås. Ved etterfølgende måling regnskapsføres derivatene til virkelig verdi og presenteres som en eiendel dersom verdien er positiv og som en forpliktelse dersom verdien er negativ. Regnskapsføringen av tilhørende gevinster og tap avhenger av hvorvidt derivatet er utpekt som et regnskapsmessig sikringsinstrument, og i hvilken type regnskapsmessig sikring derivatet inngår.

For derivater som ikke inngår i regnskapsmessig sikringsforhold, resultatføres gevinster og tap løpende på linjen for «Netto verdiendringer på finansielle instrumenter». Disse inngår i kategorien finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultat. Renteinntekter og kostnader inngår i linjen «Løpende avkastning fra finansielle eiendeler».

Konsernet har i tre tilfeller benyttet seg av regnskapsmessig sikring (sikringsbokføring). I ett tilfelle er sikringsbokføring benyttet ved sikring av utstedt fondsobligasjon (sikringsobjekt) mot verdiendringer som følge av endringer i rente- og valutakurs (virkelig verdisikring). Sikringsinstrumentet er en kombinert rente- og valutaswap. Sikringsforholdet er dokumentert og sikringens effektivitet måles løpende. I det andre tilfellet er det virkelig verdi sikring av fastrente innlån som er sikret mot renterisiko. Sikringsforholdet er dokumentert og sikringens effektivitet måles løpende. Det tredje tilfellet er virkelig verdi sikring av fastrente utlån. Sikringsforholdet er dokumentert og effektiviteten måles løpende.

Endring i virkelig verdi på sikringsinstrumentet er innregnet i resultatregnskapet på linjen for «Netto verdiendring på finansielle instrumenter». Verdiendringer på sikringsobjektet som kan henføres til den sikrede risikoen, er regnskapsført som en korreksjon av sikringsobjektets balanseførte verdi og innregnet i resultatet på linjen for «netto kostnader ansvarlig lån og fondsobligasjonslån» og «netto renteinntekter bank». I de tilfeller hvor et verdipapir har innebygde derivater som ikke er skilt ut, vil derivatets verdi inngå i papirets verdi som helhet. Verdiendringen vil rapporteres på resultatlinjen «Verdiendring på investeringer/netto verdiendringer på finansielle instrumenter».

2.9 MOTREGNING

Finansielle eiendeler og finansiell gjeld er bare motregnet i den grad det foreligger en juridisk rett til å motregne eiendel mot gjeld, samt at forfalltidspunktet for eiendelen samsvarer med forfalltidspunktet for gjelden.

2.10 KONTANTER OG KONTANTEKVIVALENTER

Som kontanter og bankinnskudd regnes kontantbeholdning og bankinnskudd tilknyttet daglig drift. Disse inngår i balansen på linjen for «Kontanter og bankinnskudd». Bankinnskudd tilknyttet forvaltningsvirksomheten er definert som finansiell eiendel og inngår i balansen på linjen for «Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi over resultat». Bankinnskudd relatert til forvaltningsvirksomheten er ikke definert som kontanter i kontantstrømoppstillingen. Kontantstrømoppstilling er satt opp etter den direkte metoden.

2.11 KONSERNETS EGENKAPITAL

Egenkapitalen i konsernet er delt i to hovedelementer:

2.11.1 Innskutt egenkapital

Konsernets morselskap er et gjensidig selskap eid av sine kunder. Dette innebærer at kunder som deltar i KLPs fellesordninger på offentlig tjenstepensjon innbetaler et egenkapitaltilskudd ved innmelding. Egenkapitaltilskuddet fastsettes i forhold til kundens relative størrelse målt i premiereserve.

Egenkapitaltilskuddet kan benyttes til dekning av tap eller underskudd ved løpende drift. Det vil bare tilbakebetales dersom styret vurderer soliditeten som tilfredsstillende, og etter forhåndssamtykke fra Finanstilsynet. Gjenstand for eventuell tilbakebetaling er medlemmets andel av det faktiske oppsamlede egenkapitaltilskuddet på opphørstidspunktet, beregnet i henhold til medlemmets andel av selskapets samlede premiereserve.

Utdeling av avkastning på egenkapitaltilskuddet avhenger av selskapets resultater. Normalt tilføres årlig medlemmene bokført avkastning på egenkapitaltilskuddet. I beregningen er kostnader forbundet med eksternt finansiering gjennom ansvarlig lånekapital og fondsobligasjoner fratrukket.

Det foretas årlig vurdering av behovet for å innkalle egenkapitaltilskudd fra medlemmene. Tilskuddet fastsettes i forhold til premiereserven innenfor et definert nivå, og det beregnes særskilt for den enkelte fellesordning.

Egenkapitaltilskuddet er ikke omsettelig.

2.11.2 Opptjent egenkapital

Konsernets opptjente egenkapital består av risikoutjevningfond, naturskadefond, revalueringsfond og egenkapitalfond. Egenkapitalfondet oppsto ved en overføring fra sikkerhetsfondet og særfond i forbindelse med årsoppgjøret for 1989.

Alminnelige selskapsrettslige regler gjelder for eventuell utdeling eller bruk av opptjent egenkapital.

2.12 REGNSKAPSFØRING AV INNTEKTER

Inntekter ved salg av varer vurderes til virkelig verdi av vederlaget, netto etter fradrag for merverdiavgift og eventuelle rabatter. Konserninternt salg elimineres.

2.12.1 Premieinntekter

Premieinntekter inntektsføres med det beløp som forfaller i regnskapsåret. Periodisering av opptjent premie ivaretas ved avsetning mot uopptjent premie. Årets tilflyttede reserver føres også over resultatregnskapet, og inngår i premieinntektene. Andel av periodens brutto premieinntekt som tilfaller reassurandør i forbindelse med gjenforsikring går til fradrag i brutto premieinntekt.

2.12.2 Renteinntekter/-kostnader

Renteinntekter og rentekostnader tilknyttet alle rentebærende finansielle instrumenter vurderes til amortisert kost og inntektsføres ved bruk av effektiv rentemetode. Etableringsgebyr ved utlån inngår i amortiseringen, og inntektsføres over lånets forventede løpetid.

For rentebærende finansielle investeringer som måles til virkelig verdi, klassifiseres renteinntekten som «Løpende avkastning fra finansielle eiendeler». For bankvirksomheten inngår renteinntektene i linjen «Netto renteinntekt bank», mens øvrige verdiendringer klassifiseres som «Netto gevinst fra finansielle instrumenter».

2.12.3 Leieinntekter og andre inntekter

Inntekter fra utleie av fast eiendom inntektsføres lineært over leiekontraktens løpetid. Inntekten inngår i linjen «Netto inntekter fra investeringseiendommer». Honorar for kapitalforvaltning inntektsføres i henhold til utført forvaltning for perioden frem til balanse dagen. Inntekten inngår i linjen «Andre inntekter». Øvrige tjenester inntektsføres lineært over kontraktsperioden.

2.13 SKATT

Konsernet driver skattepliktig virksomhet. Skattekostnaden beregnes etter reglene i skatteloven. Forskjeller mellom regnskapsmessige og skattemessige vurderinger av eiendeler og gjeld som vil reversere på et senere tidspunkt, gir grunnlag for beregning av utsatt skattefordel eller utsatt skattegjeld i regnskapet. Utsatt skattefordel og utsatt skattegjeld nettes i den grad de utlignes i samme periode.

Konsernets morselskap har store fremførbare underskudd som kan benyttes til å motregne eventuelle skattepliktige overskudd i norske datterselskaper ved hjelp av konsernbidrag med skattemessig effekt.

Ved avleggelsen av konsernregnskapet vurderes balanseføring av norsk utsatt skatt på konsernnivå. Utsatt skatt og skattefordel er beregnet som forskjeller mellom regnskapsmessig og skattemessig verdi på eiendeler og gjeld. Utsatt skattefordel balanseføres i den grad det kan sannsynliggjøres at selskapene i konsernet vil ha tilstrekkelig skattemessig overskudd til å nyttiggjøre seg skattefordelen. Ved vurdering av sannsynlighet legges det vekt på historisk inntjening og forventet fremtidig skattemessig inntekt.

For utenlandske datterselskaper regnskapsføres betalbar- og utsatt skatt/skattefordel i henhold til lokale skatteregler. Skatten

kan ikke utlignes mot morselskapets fremførbare underskudd ved hjelp av konsernbidrag med skattemessig effekt. I konsernregnskapets balanse fremkommer denne skatten på linjen for «Utsatt skatt». I resultatregnskapet fremkommer skattekostnaden på linjen for «Skattekostnad».

Skattekostnaden er ytterligere spesifisert i note 20.

2.14 FORSIKRINGSKONTRAKTER

I henhold til IFRS 4 må det være knyttet betydelig forsikringsrisiko til kontrakten for at den skal kunne defineres som en forsikringskontrakt. Forsikringsproduktene konsernet tilbyr tilfredsstiller kravet om betydelig forsikringsrisiko, og er regnskapsført i samsvar med IFRS 4. I henhold til IFRS 4, vurderes forsikringskontraktene samlet som en forsikringskontrakt selv om den inneholder en finansiell del.

Det er gjennomført tilstrekkelighetstest for å kontrollere at nivået på de regnskapsførte forpliktelsene på forsikringskontraktene står i forhold til forsikringskundernes kontraktsmessige rettigheter. Konsernets avsetninger tilfredsstiller kravene i denne testen, og IFRS 4 stiller derfor ikke ytterligere krav til reservering. Konsernet har derfor benyttet gjeldende norsk regelverk for regnskapsføring av forsikringskontrakter.

2.14.1 Bransjer

Konsernet tilbyr produkter til sine kunder innen følgende bransjer:

- a) Kollektiv pensjon (offentlig og privat)
- b) Gruppeliv
- c) Skadeforsikring

a) Kollektiv pensjon offentlig består i hovedsak av ytelsesbaserte kommunale ordninger som omfatter alderspensjon, etterlattepensjon, uførepensjon og premiefritak under ervervsuførhet.

De kollektive pensjonsordninger er basert på lineær opptjening. Dette innebærer at den enkeltes opptjente ytelser til enhver tid utgjør den forholdsmessige del av de ytelser vedkommende vil ha rett til ved fortsatt tjeneste til pensjonsalder. Den forholdsmessige del fremkommer som forholdet mellom den tjenestetid vedkommende allerede har opptjent og den samlede tjenestetid vedkommende vil oppnå ved fortsatt tjeneste til pensjonsalder, dog slik at sistnevnte størrelse ikke kan overstige 40 år ved beregningen av den forholdsmessige del. Ordningene er basert på sluttlønnsprinsippet. G-regulering av løpende pensjoner og oppsatte rettigheter er en del av pensjonsordningens definerte ytelser. Ordningenes ytelser samordnes med folketrygden etter gjeldende regler og sikrer et definert brutto pensjonsnivå. Regulering av løpende pensjoner og opptjente pensjonsrettigheter finansieres i sin helhet ved en særskilt reguleringspremie. Bruttogaranti m.v. finansieres ved engangspremier ved oppstart av og eventuelt ved senere endringer av pensjonen.

Netto premiereserve i pensjonsordningene er fastsatt som netto engangspremie for de opptjente alders-, uføre- og etterlattepensjoner. I tillegg er det avsatt administrasjonsreserver til de formål Finanstilsynet har anvist og ut fra konsernets faktiske omkostninger til disse formål. Videre inngår avset-

ninger for inntrufne, ennå ikke oppgjorte forsikringstilfeller, herunder karensavsetning for uførerisiko, i pensjonsordningenes premiereserve. Den delen av inntrufne, ikke oppgjorte forsikringstilfeller som ville ha blitt utbetalt dersom erstatningen var ferdigbehandlet, er skilt ut i egen erstatningsreserve.

I tillegg til bruttoordningene beskrevet over, tilbys kollektiv ytelsesbasert foretakspensjon (nettoordning) og innskuddsbasert pensjon.

Innskuddsbasert pensjon er en pensjonsspareordning hvor kunden betaler innskudd i samsvar med en avtalt innskuddsplan til medlemmenes fremtidige alderspensjon. Den innskuddsbaserte pensjonsordningen har en tilknyttet risikoytelse som pr. 31.12.12 besto av innskuddsfritak og uførepensjon uten fripoliseopptjening, begge deler med 12 måneders karen. For disse foretas en karensavsetning (IBNR/RBNS) på 12 måneders risikopremie. For kontrakter der det ved årsskiftet var forfalt premie for kortere tid enn 12 måneder, avsettes kun den forfalte risikopremien som IBNR/RBNS. Ut fra samme prinsipp avsettes (inntil) 12 måneders administrasjonsreserverpremie som administrasjonsreserve, til dekning av administrasjon av de forventede uføreytelser som IBNR/RBNS skal dekke.

Avsetninger i livsforsikringer med investeringsvalg består av kundenes innbetalte sparekapital med tillegg av oppnådd avkastning.

- b) Gruppeliv er i hovedsak konsentrert om kommunegruppeliv og lærergruppeliv som omfatter kun dødsrisiko. Andre deknninger forekommer for et mindre antall kunder. I tillegg kommer gjeldsgruppeliv som omfatter dødsrisiko og for en stor del av eksisterende kunder også uførerisiko.

De forsikringstekniske avsetninger i gruppelivsforsikring er basert på risikoteoretiske metoder. Erstatningsreserven inkluderer avsetninger til de forventede utbetalinger til inntrufne, ennå ikke oppgjorte forsikringstilfeller, uavhengig av om disse er rapportert eller ikke.

- c) I skadeforsikring tilbys følgende produkter til arbeidsgiverkunder:

Yrkesskade, Trygghet og Ulykke

Forsikringskontrakter som dekker kundenes arbeidstagerer for yrkesskader som faller inn under yrkesskadeloven og hovedtariffavtalen. I tillegg tegnes forsikringskontrakter som dekker arbeidstagerne for ulykke i fritiden. Det tegnes også forsikringskontrakter som dekker skoleelever i skoletiden.

Brann-Kombinert

Forsikringskontrakter som dekker skade på kundenes eiendommer og eventuelle verditap som påføres kunden ved skade eller tap av eiendommen. Risikoen for selskapet reduseres gjennom tegning av reassuranskontrakter som dekker erstatninger over gitte beløp pr. skade.

Motorvogn

Forsikringskontrakter som dekker skade oppstått ved bruk av

kundenes motorvogner. Risikoen for selskapet reduseres gjennom tegning av reassuranskontrakter som dekker erstatninger over gitte beløp pr. skade.

Ansvar

Forsikringskontrakter som dekker skade påført tredjeperson som en følge av kundenes virksomhet. Dekningen gjelder både for tingskader og personskader.

Reise

Forsikringskontrakter som dekker kundenes ansatte for skader og tap oppstått på reiser i regi av arbeidsgiver.

Til privatkunder tilbys produktene Brann - Kombinert, Motorvogn, Reise og Ulykke.

Konsernet skal til enhver tid ha forsikringstekniske avsetninger som gir full dekning av det forsikringstekniske ansvar og annen risiko avledet av forsikringsvirksomheten. Konsernets avsetninger skal i alle tilfeller til enhver tid oppfylle de minstekrav til avsetninger som følger av forskrifter eller av vedtak og regler gitt i medhold til «Forskrift om forsikringstekniske avsetninger og risikostatistikk i skadeforsikring» av 10. mai 1991 nr 301 og «Utfyllende forskrift om forsikringstekniske avsetninger og utarbeiding av risikostatistikk i skadeforsikring og gjenforsikring» av 18. november 1992 nr. 1242.

2.14.2 Avsetninger i forsikringsfond

I de følgende avsnittene omtales konsernets vesentligste forsikringsfond.

a) Premiereserve

Premiereserven utgjør den forsikringstekniske kontantverdien av pensjonsrettigheter som er opptjent på beregningstidspunktet. Premiereserven inkluderer også administrasjonsreserve etter KLPs beregningsgrunnlag, samt avsetninger for inntrufne, ennå ikke oppgjorte forsikringstilfeller, herunder karensavsetning for uførerisiko. Den delen av inntrufne, ikke oppgjorte forsikringstilfeller som ville ha blitt utbetalt dersom erstatningen var ferdigbehandlet, er skilt ut i egen erstatningsreserve.

b) Tilleggsavsetninger

Tilleggsavsetninger føres i resultatregnskapet under linjen «Til/fra tilleggsavsetninger i livsforsikring» som pliktige avsetninger. Tilleggsavsetningene er fordelt til kundene med betinget virkning og kan anvendes til dekning av eventuelt avkastningsunderskudd. Eventuell negativ avkastning kan ikke dekkes av tilleggsavsetninger.

c) Premiefond

Premiefond inneholder forskuddsbetalte premier og eventuelle overskuddsmidler som fordeles til den enkelte kundes premiefondskonto. Premiefondsmidler kan benyttes til dekning av fremtidige premier.

d) Erstatningsavsetning

Erstatningsavsetning er knyttet til og innbefatter avsetning til ikke oppgjorte forsikringshendelser knyttet til gruppelivsfors-

sikring, offentlig tjenestepensjon og skadeforsikring. Endring i erstatningsavsetning føres over resultatregnskapet som et element i erstatningskostnadene.

e) Kursreguleringsfond

Kursreguleringsfondet er definert i norsk forsikringslovgivning, og det er knyttet til kollektivporteføljen i livsforsikring.

Kursreguleringsfondet består av netto urealiserte gevinster tilknyttet finansielle omløpsmidler. Dersom netto kursreserver er negative, settes kursreguleringsfondet til null. Endringer i kursreguleringsfondet føres over resultatregnskapet.

Urealisert kursreserve tilknyttet finansielle omløpsmidler i utenlandsk valuta som kan tilskrives valutakursendringer avsettes ikke til kursreguleringsfond dersom investeringen er sikret mot valutakursendringer. Valutakursendring tilknyttet sikringsinstrumentet avsettes således heller ikke til kursreguleringsfond, men føres direkte over resultatet.

2.14.3 Grunnlagsrente

Konsernets ytelsesbaserte forsikringskontrakter i bransjen kollektiv pensjon inneholder en avkastningsgaranti (grunnlagsrente). Avkastningsgarantien skal oppfylles årlig. For nytegnede kontrakter inngått 01.01.2006 eller senere er grunnlagsrenten 2,75 prosent.

For øvrige kontrakter gjelder følgende:

Fra 01.01.2012 ble all ny opptjening foretatt på grunnlagsrente 2,5 prosent. Opptjening forut for dette er fordelt mellom 3,0 prosent og 3,4 prosent for det meste av bestanden. En liten del av bestanden har noe opptjening på 2,75 prosent og 4,0 prosent.

Tidligere opptjening på grunnlagsrente 3,0 prosent knytter seg primært til Pensjonsordningen for sykepleiere, Fellesordningen for sykehusleger og Pensjonsordningen for folkevalgte. Imidlertid har en mindre del av kundemassen tidligere opptjening på 3,0 prosent også i øvrige risikofelleskap. I foretakspensjonsordningene har noen ordninger grunnlagsrente 4 prosent for opptjening før 01.01.2004. Alle foretakspensjonsordninger har 3 prosent grunnlagsrente for ny opptjening etter 01.01.2004. Fra 01.01.2012 vil all ny opptjening være på 2,5 prosent.

Total gjennomsnittlig rentegaranti i bransjen kollektiv pensjon offentlig utgjorde i 2012 3,04 prosent og 3,39 prosent for kollektiv pensjon privat.

2.15 RESULTATELEMENTER I LIVSFORSIKRING

2.15.1 Avkastningsresultat

For å beregne avkastningsresultatet, er det innført et skille mellom kundenes oppsparte midler og forsikringssselskapets, det vil si eiernes egne midler. Det foretas en oppdeling i henholdsvis kollektiv- og selskapsportefølje. Kollektivporteføljen kan videre deles inn i underporteføljer med ulik investeringsprofil. Avkastningsresultatet består dermed av avkastningen på kollektivpor-

teføljen fratrukket grunnlagsrente. Positivt avkastningsresultat tilfaller kunden, mens negativt avkastningsresultat må dekkes inn fra kundenes tilleggsavsetninger og/eller fra egenkapitalen. Selskapet fakturerer et særskilt premieelement (rentegaranti-premie) for å inntå avkastningsgarantien. Dette premieelementet inngår i resultat til selskap/konsern.

2.15.2 Risikoresultat

Risikoresultatet er et uttrykk for utviklingen av dødelighet og uførhet i den forsikrede bestanden i perioden i forhold til forutsatt i selskapets premietariff. Et positivt risikoresultat tilbakeføres til kundene, men det er anledning til å holde tilbake inntil halvparten av et positivt risikoresultat i risikoutjevningfond under egenkapitalen. Risikoutjevningfondet kan kun benyttes til å dekke inn senere underskudd på risikoresultat, og kan maksimalt utgjøre 150 prosent av årets risikopremie.

Et eventuelt negativt risikoresultat må dekkes av risikoutjevningfond eller egenkapitalen i selskapet.

2.15.3 Administrasjonsresultat

Administrasjonsresultat er et resultat av hvordan selskapets faktiske omkostninger avviker fra premietariffen. Administrasjonsresultatet tilfaller i sin helhet selskapet.

2.15.4 Avkastning på selskapsporteføljen

KLP overfører deler av avkastningen på midlene i selskapsporteføljen til premiefond. Resten av avkastningen inngår i eiers resultat som disponeres til egenkapital.

2.15.5 Fripoliser

For fripoliser er det overskuddsdeling, slik at minst 80 prosent av oppnådd avkastning på midlene til forvaltning tilfaller kundene, maksimalt 20 prosent tilfaller selskapet.

2.16 OVERSKUDDSMIDLER AVSATT TIL KUNDER

Overskuddsmidler tilført kunde kontraktene er avsatt på kundenes premiefond, og inngår som en del av de forsikringsmessige forpliktelsene på balansetidspunktet.

2.17 PENSJONSFORPLIKTELSER EGNE ANSATTE

Konsernets pensjonsforpliktelser er forsikringsmessig delvis dekket gjennom offentlig tjenestepensjon i KLP ved medlemskap i Fellesordningen for kommuner og bedrifter (*Fellesordningen*). Pensjonsansvar utover Fellesordningen dekkes over driften. Pensjonskostnadene er behandlet i samsvar med IAS 19.

Netto pensjonsforpliktelse er forskjellen mellom pensjonsmidlenes virkelige verdi (dvs. flytteverdi) og nåverdien av de beregnede pensjonsforpliktelser. Disse beregningene er foretatt etter lineær opptjening på basis av forutsetninger om dødelighet, uførhet, frivillig avgang, uttak av AFP, fremtidig lønnsutvikling (i kommunal sektor for Fellesordningen), fremtidig vekst i folketrygdens grunnbeløp (G), antakelser om fremtidig avkastning m.m. De økonomiske forutsetningene er fastsatt i tråd med prin-

sippene i NRS' veiledning om pensjonsforutsetninger av 4. januar 2013. Netto forpliktelse er klassifisert som avsetning for forpliktelse i balansen. Dersom verdien av pensjonsmidlene overstiger nåverdien av beregnede pensjonsforpliktelser, er netto midler presentert som langsiktig fordring.

Periodens netto pensjonskostnad består av summen av periodens pensjonsopptjening, rentekostnad på den beregnede forpliktelse og forventet avkastning på pensjonsmidlene. Fellesordningen er en flerforetaksordning, dvs. at den forsikringstekniske risiko er fordelt mellom alle kommuner og bedrifter som deltar

i ordningen. De økonomiske og aktuarmessige forutsetninger som ligger til grunn for beregning av netto pensjonsforpliktelser baserer seg derfor på forutsetninger som er representative for hele fellesskapet.

Arbeidsgiveravgift er beregnet på nettoforpliktelse. Brutto pensjonsforpliktelse som grunnlag for fastsettelse av amortiseringsgrunnlaget for korridor inkluderer ikke arbeidsgiveravgift.

Premier knyttet til konsernets ansatte er eliminert i konsernregnskapet.

Note 3 Viktige regnskapsestimater og vurderinger

Konsernet utarbeider estimater og antakelser om fremtidige forhold. Disse evalueres løpende, og er basert på historiske erfaringsdata og forventninger om sannsynlige fremtidige hendelser vurdert ut i fra data som foreligger på tidspunktet for avleggelsen av regnskapet.

Det må forventes at estimatene vil avvike fra det endelige utfall, og nedenfor omtales de områdene hvor det er betydelig risiko for vesentlige endringer i balanseførte verdier i fremtidige perioder.

3.1 FORSIKRINGSKONTRAKTER

Ved beregning av forsikringsmessige avsetninger i bransjen kollektiv pensjonsforsikring, baseres forutsetningene om uførerisiko på KLPs uføreerfaringer i perioden frem til 2009. For de øvrige risikoelementer, herunder opplevelsesrisiko, benyttes forutsetningene fra beregningsgrunnlaget K2005 med sikkerhetsmarginer i henhold til den minstestandard Finanstilsynet fastsatte i 2007. Nytt beregningsgrunnlag K2013 med minstekrav fra Finanstilsynet fastsettes tidlig i 2013 og tas i bruk fra 1. januar 2014. Dette erstatter K2005. Oppreservering til det nye beregningsgrunnlagets nivå er nærmere beskrevet i note 21.

Selskapene i konsernet fakturerer gjennomsnittspremie for de ulike pensjonsordningene slik at den forsikringstekniske nettopremien utlignes mellom kundene som er inkludert i ordningen. Dersom dette ikke hadde blitt gjort ville den årlige nettopremien for alders-, uføre- og etterlattepensjon i KLP med utgangspunkt i en lønn på kroner 370 000 utgjøre for de ulike enkeltaldre og kjønn:

Menn			
Alder	30år	45år	60år
Beløp	17 064 kr	28 382 kr	31 968 kr
Kvinner			
Alder	30år	45år	60år
Beløp	25 959 kr	37 249 kr	34 279 kr

Ved beregning av forsikringstekniske avsetninger i bransjen gruppeliv er det foretatt avsetninger for inntrufne skader som

ikke er ferdig oppgjort. Avsetningene fastsettes ved hjelp av statistiske modeller. Modellene hensyntar erfaringer basert på innmeldte endringer i forsikringsbestanden.

Ved beregning av forsikringstekniske avsetninger i bransjen skadeforsikring er det foretatt individuell skadereservering for alle meldte skader (RBNS). Reserveringene justeres i takt med løpende skadebehandling. Alle åpne skader skal ha en spesiell vurdering minst én gang i året. Avsetning for inntrufne skader som ikke er meldt til selskapet (IBNR) skjer ved hjelp av statistiske modeller. Modellene hensyntar det erfaringsbaserte meldemønsteret innenfor de forskjellige risikogrupperne.

I skadeforsikring foretas det også målinger og justeringer av de totale erstatningsavsetningene (RBNS+IBNR) slik at det totale avsetningsnivået blir målt opp mot endringer i risikoelementer som skadefrekvens, storskadeinnslag, bestandssammensetning og bestandsstørrelse. Erstatningsavsetningene er vurdert til forventningsrett nivå, dvs. at det ikke er sikkerhetsmarginer i denne. Erstatningsavsetningen er ikke neddiskontert, dvs. at det ikke er hensyntatt finansinntekter av de avsatte midler frem til utbetalingstidspunktet. Dette representerer en sikkerhetsmargin i forhold til fremtidige erstatningsutbetalinger.

Erstatningsavsetningen tillegges også en avsetning for fremtidige indirekte skadebehandlingskostnader (ULAE). Denne beregnes med utgangspunkt i størrelsen på RBNS og IBNR.

Sikkerhetsavsetningen i skadeforsikring skal dekke ekstraordinære fluktuasjoner. Minstekravet tilsvarer et nivå som med 99 prosent sannsynlighet dekker fluktuasjoner i skaderesultatene.

Minstekrav til avsetninger i skadeforsikring er beregnet ved modeller gitt i forskrift om forsikringstekniske avsetninger fastsatt av Finanstilsynet. De faktiske avsetninger overstiger minstekravene.

Sensitivitetsoversikten er nærmere spesifisert i note 9.

3.2 INVESTERINGSEIENDOMMER

Bygninger og andre faste eiendommer vurderes til virkelig verdi slik dette er definert i IAS 40. Med virkelig verdi menes det beløp bygninger og andre faste eiendommer kan omsettes for i en transaksjon på armlengdes avstand mellom velinformerte, frivillige parter. Konsernets investeringsseiendommer anses ikke å være en del av et aktivt marked.

Per 31.12.2012 ble bygninger og faste eiendommer verdsatt ved hjelp av konsernets interne verddivurderingsmodell. Modellen tar utgangspunkt i neddiskontering av beregnet 20 års kontantstrøm, og diskonteringsrenten som ble benyttet tilsvarende markedets avkastningskrav for tilsvarende eiendommer. For de norske eiendommene ble det per 31.12.2012 benyttet en diskonteringsfaktor i intervallet 7,38-9,25 prosent, for konsernets svenske eiendommer 6,78-9,00 prosent og for danske eiendommer 7,00-7,75 prosent.

Følgende hovedkomponenter inngår i fremtidig kontantstrøm:

- Gjeldende betingelser, kontraktsutløp og antatt markedsleie
- Ledige arealer med antatt markedsleie
- Parkeringsinntekter, parkeringsareal og antall plasser
- Antatt årlig inflasjon
- Årlig leieregulering i prosent av inflasjon
- Generell ledighet
- Normale årlige driftskostnader
- Normale årlige felleskostnader pr. m²
- Oppgraderingskostnader pr. m² ved nytteleie
- Evt. ytterligere oppgraderingskostnader (år og beløp)
- Antall måneder ledighet ved hvert kontraktsutløp
- Antatt sluttverdi år 20
- Nominelt avkastningskrav

Som en del av verddivurderingen utføres også yieldbetraktninger for den enkelte eiendom og for totalporteføljen. I tillegg til verdsettelse ved bruk av KLP Eiendoms verddivurderingsmodell innhentes eksterne verddivurderinger for et utvalg av eiendommene. Disse benyttes for å fastsette egne beregningsparametere og for å kvalitetssikre de interne verddivurderingene.

Mindre endringer i avkastningskravet vil gi relativt store utslag i eiendomsverdiene og det antas at vesentlige endringer i spesielt «Gjeldende betingelser, kontraktsutløp og antatt markedsleie» samt «Generell ledighet», er de faktorene som vil påvirke regnskapstallene i størst grad.

Sensitivitetsanalysen nedenfor viser hvordan verdien av en av konsernets sentralt beliggende kontoreiendommer i Oslo endrer seg ved visse endringer i sentrale parametre i konsernets verdsettelsesmodell. Analysen viser endring i verdi (angitt som prosentvis endring) for gitt endring i en parameter under forutsetning av at alle andre parametre holdes uendret. I realiteten vil det være slik at det er innbyrdes sammenheng mellom flere variabler, slik at en endring i en parameter vil medføre endring i en eller flere andre parametre. Oppgitte sensitivitetstall fanger ikke opp slike sammenhenger mot andre variabler, og er kun vist for illustrative formål. Virkningene av endringer i parametre vil variere noe fra eiendom til eiendom.

	Endringer i parameter	Endring i verdi
Avkastningskrav	+100 bps	-11 %
	-100 bps	13 %
Markedsleie	+10 %	8 %
	-10 %	-8 %
Slutt yield	+100 bps	-5 %
	-100 bps	8 %
Inflasjon	+50 bps	6 %
	-50 bps	-6 %

I analysen over forstås avkastningskravet som den rente som benyttes ved neddiskontering av fremtidige kontantstrømmer i modellen. Markedsleie forstås som forventet leie ved reforhandling av eksisterende kontrakter eller ved skifte av leietager. Slutt yield forstås som den yelden som benyttes til å beregne sluttverdi ved verddivurderingsmodellens siste analyseperiode (år 20).

3.3 PENSJONSFORPLIKTELSER EGNE ANSATTE

Nåverdien av netto pensjonsforpliktelser konsernet har overfor sine ansatte, avhenger av en rekke forutsetninger av økonomisk og demografisk art. Små endringer i disse variablene kan gi relativt store utslag i brutto påløpt pensjonsforpliktelse og dermed brutto pensjonskostnad. Selskapet avdemper den regnskapsmessige effekten av endrede forutsetninger ved måling av pensjonsforpliktelser ved at kun estimatavvik utover 10 prosent av det høyeste av brutto pensjonsforpliktelser og brutto pensjonsmidler fordeles og resultatføres over gjenværende løpetid.

Konsernet har fulgt «Veiledningen for fastsettelse av pensjonsforutsetninger» utgitt av Norsk regnskapsstiftelse (NRS). Oppdatert veiledning utgitt 4. januar 2013 er lagt til grunn for oppdatert måling av beste estimat påløpt forpliktelse og midler per 31.12.2012.

Det er lagt vekt på at forutsetningene er innbyrdes konsistente. De parametrene som er av størst betydning for netto pensjonsforpliktelser, er diskonteringsrente, forutsetning om framtidig lønnsvekst, forutsetning om framtidig regulering av folketrygdens grunnbeløp (G-regulering), pensjonsregulering, forutsetninger om framtidig levealder og framtidig uttakstilbøylighet av AFP.

Tidligere har konsernet brukt diskonteringsrenten fastsatt med utgangspunkt i statsobligasjonsrenten for å beregne pensjonsforpliktelsen for egne ansatte. For 2012 har konsernet benyttet seg av adgangen gitt av «Veiledningen for fastsettelse av pensjonsforutsetninger» til å benytte renten for foretaksobligasjoner (OMF). Disse obligasjonene tilfredsstiller kravene i IFRS til såkalte høykvalitetsobligasjoner med pålitelig prising i et velfungerende marked. Pr 31.12.2012 har konsernet brukt en diskonteringsrente på 3,9 %.

Forutsetningene om framtidig lønnsvekst, framtidig G-regulering/pensjonsregulering er fastsatt i tråd med veiledningens konkrete anbefaling til henholdsvis 3,5 prosent (lønnsvekst) og 3,25 prosent (regulering av G/pensjoner). For den kommunale pensjonsordningen skal pensjonsreguleringen være lik G-reguleringen.

Forutsetninger om levealder (dødelighet) er basert på en styrket dødelighetstabell (K2005).

Det er lagt til grunn en framtidig uttaksstilbøyelighet på 45 prosent, det vil si 45 prosent tar ut AFP ved fylte 62 år.

3.4 VIRKELIG VERDI PÅ FINANSIELLE EIENDELER

Finansielle eiendeler som er klassifisert som eiendeler der endringer i virkelig verdi resultatføres, er i stor grad eiendeler som omsettes i et marked slik at markedsverdien kan fastsettes med stor grad av sikkerhet. For noterte papirer med liten omsetning, vurderes det hvorvidt den observerbare kursen kan antas å være reell.

Dersom det konkluderes med at en observerbar markedskurs ikke er representativ for eiendelens virkelige verdi, eller verdipapiret ikke omsettes i et notert marked, estimeres markedsverdien. Estimater baseres på markedsforhold som foreligger på balansedagen. Unoterte rentepapirer prises ut i fra en rentekurve med et risikotillegg som representerer markedets prising av utsteders bransjespesifikke risiko. Det innhentes jevnlig eksterne priser på en betydelig andel av disse unoterte papirene for å etterprøve egne verdsettelsesmodeller.

Prisingsmetodene og regnskapstallene er nærmere omtalt i note 6.

3.5 VIRKELIG VERDI PÅ FINANSIELL GJELD

Metoden for å beregne virkelig verdi ved hjelp av en verdsettelsesmodell er å beregne de forventede kontantstrømmene basert på betingelsene i hver enkelt kontrakt, og dernest å diskontere disse verdiene til en nåverdi. De forventede kontantstrømmene for hver kontrakt er bestemt enten direkte med referanse til faktiske kontantstrømmer implisitt i observerbare markeder eller gjennom å modellere kontantstrømmene basert på relevante modeller for markedsprising. Disse modellene benytter som basis observerbare markedspriser og -rater, inkludert for eksempel

rentekurver for det vesentlige av eiendelens eller gjeldens levetid og opsjonsvolatiliteter.

Prisingsmetodene og regnskapstallene er nærmere omtalt i note 6.

3.6 TAP PÅ FINANSIELLE EIENDELER

Finansielle eiendeler som ikke måles til markedsverdi, vurderes for verdifall på balansedagen. Konsernets utlånsportefølje vurderes enkeltvis for lån hvor det er observert mislighold. Dersom det foreligger objektiv hendelse på balansedagen som har innvirkning på fremtidig kontantstrøm, nedskrives lånet. I tillegg foretas det gruppevis vurdering hvert kvartal av utlån med ensartet risikoprofil. Dette er nærmere beskrevet i note 2.

Konsernets utlånsportefølje har historisk vist ubetydelige tap. Årsaken til dette er at man har meget god sikkerhet i pant for utlån til privatmarkedet, og at øvrige utlån i all vesentlighet er rettet mot offentlig sektor eller foretak med offentlig garanti. Konsernnet har ubetydelige tapsavsetninger, slik at eventuelle fremtidige tap vil gi direkte resultatteffekt.

Konsernets portefølje av anleggsobligasjoner, inkludert anleggsobligasjoner som holdes til forfall, vurderes nedskrivningsbehov enkeltvis hvert kvartal. Porteføljen består av verdipapirer hvor utsteder har høy rating fra et anerkjent ratingbyrå. Dersom utsteders rating endres negativt foretas det nedskrivning kun dersom ratingnivået endres negativt med et større intervall og/eller det i tillegg observeres forhold som oppfattes som en objektiv hendelse som innvirker på framtidige kontantstrømmer fra investeringen. Nedskrivningsbehov beregnes som verdien av opprinnelig forventet kontantstrøm og ny forventet kontantstrøm. Det vil være usikkerhet til beregning av ny, forventet kontantstrøm.

Note 4 Segmentinformasjon

Millioner kroner	Kollektiv pensjon offentlig og gruppelev		Kollektiv pensjon privat		Skadeforsikring		Bank	
	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011
Premieinntekter f.e.r. fra eksterne kunder ¹	28 940	21 689	356	295	650	590	0	0
Premieinntekter f.e.r. fra andre konsernselskaper ¹	85	63	0	0	9	9	0	0
Netto finansinntekter fra investeringer	16 662	8 366	84	22	215	144	776	801
Øvrige inntekter fra eksterne kunder	838	610	0	1	1	1	5	4
Øvrige inntekter fra andre konsernselskaper	0	0	0	0	0	0	79	59
Sum inntekter	46 526	30 728	441	318	875	744	859	865
Erstatninger f.e.r.	-10 882	-10 033	-38	-30	-537	-553	0	0
Forsikringsmessige avsetninger f.e.r.	-26 917	-17 012	-371	-276	-55	-3	0	0
Kostnader innlån	234	-406	0	0	0	0	-612	-677
Kostnader innlån fra andre konsernselskaper	0	0	0	0	0	0	-26	-110
Driftskostnader	-769	-710	-40	-33	-173	-156	-136	-138
Avskrivninger	-69	-101	0	0	-4	-6	-2	-2
Andre kostnader	-651	-660	0	0	0	0		
Sum kostnader	-39 054	-28 920	-450	-341	-770	-718	-776	-927
Driftsresultat	7 472	1 808	-10	-23	106	25	83	-62
Midler tilført forsikringskundene ²	-6 696	-1 103	-16	-1				
Resultat før skatt	775	705	-25	-24	106	25	83	-62
Skattekostnad					-17	-29	-23	17
Resultat etter skatt	775	705	-25	-24	88	-4	60	-45
Endring i utvidet resultat								
Totalresultat	775	705	-25	-24	88	-4	60	-45
Eiendeler	299 664	261 746	1 317	904	3 599	3 427	28 273	31 669
Gjeld	286 274	249 805	1 249	852	2 774	4 146	27 050	32 823
Nøkkeltall								
Kapitaldekning	10,6 %	11,5 %	9,6 %	13,9 %	34,1 %	31,8 %	19,1 %	15,0 %
Solvensmarginkapitaldekning	233,0 %	244,0 %	157,0 %	217,2 %				
Kapitalavkastning kundefond med rentegaranti, bokført	5,0 %	4,5 %	5,2 %	6,3 %				
Kapitalavkastning kundefond med rentegaranti, verdjustert	6,7 %	3,2 %	6,7 %	3,7 %				
Rentenetto							0,3 %	0,1 %
Innskudd							2 946	1 840
Utlån	30 198	25 104					21 875	28 416
Misligholdte lån i prosent av brutto lån	0,0 %	0,0 %					0,0 %	0,0 %

Millioner kroner	Kapitalforvaltning		Øvrige		Eliminerings		Sum	
	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011
Premieinntekter f.e.r. fra eksterne kunder ¹	0	0	0	0	0	0	29 946	22 574
Premieinntekter f.e.r. fra andre konsernselskaper ¹	0	0	0	0	-94	-72	0	0
Netto finansinntekter fra investeringer	6	5	0	0	-389	-816	17 354	8 522
Øvrige inntekter fra eksterne kunder	197	166	8	8	-269	-42	781	748
Øvrige inntekter fra andre konsernselskaper	91	101	0	0	-170	-160	0	0
Sum inntekter	294	272	8	8	-922	-1 090	48 081	31 845
Erstatninger f.e.r.	0	0	0	0	0	0	-11 457	-10 615
Forsikringsmessige avsetninger f.e.r.	0	0	0	0	0	0	-27 344	-17 291
Kostnader innlån	0	0	0	0	612	677	234	-406
Kostnader innlån fra andre konsernselskaper	0	0	0	0	26	110	0	0
Driftskostnader	-270	-241	-7	-7	324	302	-1 072	-982
Avskrivninger	-2	-5	0	0	0	-18	-78	-133
Andre kostnader	0	0	0	0	0	1	-651	-660
Sum kostnader	-273	-246	-7	-7	963	1 071	-40 367	-30 087
Driftsresultat	21	26	1	2	40	-19	7 714	1 757
Midler tilført forsikringskundene ²							-6 712	-1 104
Resultat før skatt	21	26	1	2	40	0	1 002	653
Skattekostnad	-6	-7	0	-1	40	-5	-7	-24
Resultat etter skatt	15	19	1	1	81	-24	995	629
Endring i utvidet resultat					-185	97	-185	97
Totalresultat	15	19	1	1	-105	74	809	726
Eiendeler	252	220	12	12	-34 616	-6 194	331 783	291 784
Gjeld	122	111	3	3	-67 525	-8 020	318 236	279 720

¹ Premieinntekter omfatter premieinntekter for egen regning inkludert sparepremie og overført premiereserve fra andre selskaper

² Midler tilført forsikringskundene inkluderer overføring til premiefond, avsetninger til kursreguleringsfond, avsetninger til tilleggsavsetninger og andre avsetninger av overskuddsmidler til forsikringskundene.

Ledelsen har identifisert virksomhetssegmentene, og intern rapportering støtter opp under disse. KLP konsernets virksomhet er inndelt i de fem områdene offentlig tjenestepensjon/gruppeliv, foretaks- og innskuddspensjon, skadeforsikring, bank og kapitalforvaltning. All virksomhet er rettet mot kunder i Norge.

Offentlig tjenestepensjon og gruppeliv

Kommunal Landspensjonskasse tilbyr kollektiv offentlig tjenestepensjon.

Foretaks- og innskuddspensjon

KLP Bedriftspensjon tilbyr produkter til foretak innen både offentlig og privat sektor.

Skadeforsikring

KLP Skadeforsikring tilbyr ting- og personskadeprodukter til arbeidsgivere innen offentlig og privat sektor. I tillegg tilbys et bredt spekter av standard forsikringsprodukter til personmarkedet.

Bank

KLPs bankvirksomhet omfatter selskapene KLP Bankholding AS og dets heleide datterselskaper KLP Banken AS, KLP Kommunekreditt AS og KLP Kreditt AS. Bankvirksomheten omfatter tjenester som innskudd og utlån til personmarkedet, samt utlån med offentlig garanti.

Kapitalforvaltning

Kapitalforvaltning tilbys fra selskapene KLP Kapitalforvaltning AS og KLP Fondforvaltning AS. Selskapene tilbyr et bredt utvalg av verdipapirfond både til personkunder og institusjonelle kunder. Verdipapirforvaltningen har en samfunnsansvarlig profil.

Øvrig

Øvrige segmenter består av KLP Forsikringservice AS som tilbyr et bredt tjenestespekter til kommunale pensjonskasser.

Note 5 Netto inntekter fra finansielle instrumenter

Millioner kroner	2012	2011
Renteinntekter bankinnskudd	125	101
Renteinntekter derivater	48	143
Renteinntekter gjeldsinstrumenter virkelig verdi	2 928	3 275
Sum renteinntekter finansielle eiendeler til virkelig verdi	3 100	3 519
Renteinntekter rentepapirer amortisert kost	4 393	4 234
Renteinntekter utlån amortisert kost	1 084	1 059
Sum renteinntekter finansielle eiendeler til amortisert kost	5 476	5 292
Utbytte/renter aksjer og andeler	598	567
Andre inntekter og kostnader	-31	-35
Sum andre løpende kostnader og inntekter	567	532
Løpende avkastning fra finansielle eiendeler	9 144	9 343
Renteinntekter utlån virkelig verdi	-17	547
Sum renteinntekter finansielle eiendeler til virkelig verdi	-17	547
Renteinntekter utlån amortisert kost	854	342
Sum renteinntekter finansielle eiendeler til amortisert kost	854	342
Rentekostnader gjeld til kredittinstitusjoner	-60	-167
Rentekostnader obligasjon med fortrinnsrett	-652	-549
Rentekostnader gjeld og innskudd fra kunder	-80	-50
Andre inntekter og kostnader	121	17
Sum andre inntekter og kostnader bank	-670	-748
Netto renteinntekt bank ¹	166	142
Verdiendring aksjer og andeler	1 259	-2 735
Verdiendring derivater	887	-790
Verdiendring gjeldsinstrumenter til virkelig verdi	1 349	860
Verdiendring utlån virkelig verdi	-62	-139
Verdiendring innlån virkelig verdi	11	2
Sum verdiendring finansielle instrumenter til virkelig verdi	3 443	-2 803
Andre urealiserte verdier	145	216
Netto urealisert gevinst fra finansielle instrumenter	3 588	-2 587
Realiserte aksjer og andeler	1 488	-81
Realiserte derivater	898	-134
Realiserte gjeldsinstrumenter til virkelig verdi	290	-38
Sum realiserte finansielle instrumenter til virkelig verdi	2 676	-253
Realiserte obligasjoner til amortisert kost ²	-390	34
Sum realiserte finansielle instrumenter til amortisert kost	-390	34
Andre finansielle inntekter og kostnader	-36	-36
Netto realisert gevinst fra finansielle instrumenter	2 250	-255
Netto verdiendringer fra finansielle instrumenter	5 838	-2 842
Sum netto inntekter fra finansielle instrumenter	15 147	6 643

Noten spesifiserer netto inntekter fra finansielle instrumenter.

Verdiendringer som skyldes endring i kredittrisiko er ikke medtatt i denne tabellen grunnet systemmessige begrensninger.

¹ Netto renteinntekt bank er inntekter og kostnader tilknyttet bankvirksomheten.

² Realiserte verdier på obligasjoner til amortisert kost kommer av realiserte mer- eller mindrev verdier på valuta. Papirer denominert i utenlandsk valuta blir sikret, noe som resulterer i minimal nettoeffekt av valutaendringer (reflekteres i verdiendring / realiserte derivater). Se note 9 og 12 for mer informasjon.

Note 6 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser

Virkelig verdi av investeringer notert i et aktivt marked er basert på gjeldende kjøpskurs. Et finansielt instrument anses som notert i et aktivt marked dersom noterte kurser er enkelt og regelmessig tilgjengelig fra en børs, forhandler, megler, næringsgruppering, prissettingstjeneste eller reguleringsmyndighet, og disse kursene representerer faktiske og regelmessige forekommende transaksjoner på armlengdes avstand. Dersom markedet for verdipapiret ikke er aktivt, eller verdipapiret ikke er notert på børs eller tilsvarende, benytter konsernet verdsettelsesteknikker for å fastsette virkelig verdi. Disse baseres bl.a. på informasjon om nylige gjennomførte transaksjoner på forretningsmessige vilkår, henvisning til omsetning av lignende instrumenter og prising ved hjelp av eksternt innhentede rentekurver og rentedifferansekurver. Estimatenes bygger i størst mulig grad på eksterne observerbare markedsdata, og i liten grad på selskaps-spesifikk informasjon.

De ulike finansielle instrumenter prises dermed på følgende måte:

a) Aksjer (noterte)

Likvide aksjer verdsettes som hovedregel på basis av priser levert fra indeksleverandør. Samtidig sammenlignes priser mellom ulike kilder for å fange opp eventuelle feil. Følgende kilder benyttes for aksjer:

Oslo Børs
Morgan Stanley Capital International (MSCI)
Reuters

Oslo Børs har førsteprioritet, deretter MSCI og til slutt Reuters.

b) Aksjer (unoterte)

Konsernet benytter, så langt det lar seg gjøre, bransjeanbefalingene til Verdipapirfondenes forening. Dette innebærer i hovedtrekk følgende:

Sist omsatt kurs har hovedprioritet. Dersom sist omsatt kurs ligger utenfor salgs-/kjøpskursen i markedet, justeres pris deretter. Det vil si at hvis sist omsatt er under salgskurs, justeres pris opp til salgskursen. Hvis den er over kjøpskurs justeres den ned til kjøpskursen. Dersom prisbildet anses som utdatert justeres prisen etter en markedsindeks. Selskapet har valgt Oslo Børs sin small cap indeks (OSESX) som en tilnærming for unoterte aksjer.

For aksjer hvor svært lite informasjon foreligger, så hentes det inn vurderinger fra meglere som benyttes som grunnlag for å estimere en antatt markedspris.

c) Utenlandske rentepapirer

Utenlandske rentepapirer prises i hovedregel på bakgrunn av priser innhentet fra indeksleverandør. Samtidig sammenlignes priser mellom flere ulike kilder for å fange opp eventuelle feil. Følgende kilder benyttes:

JP Morgan
Barclays Capital Indices
Bloomberg
Reuters

JP Morgan og Barclays Capital Indices har førsteprioritet (de dekker henholdsvis stat og foretaksobligasjoner). Deretter benyttes Bloomberg foran Reuters med bakgrunn i Bloomborgs priskilde Business Valuator Accredited in Litigation (BVAL). BVAL inneholder verifiserte priser fra Bloomberg. Siste prioritet er Reuters.

d) Norske rentepapirer – stat

Til prising av norske statsobligasjoner benyttes Reuters som kilde. Det er Oslo Børs som leverer prisen (via Reuters). Kursene sammenlignes med kursene fra Bloomberg for å avdekke eventuelle feil.

e) Norske rentepapirer – annet enn stat

Alle norske rentepapirer unntatt stat prises teoretisk. Det benyttes en nullkuponkurve, samt rentedifferansekurver til prisingen. Reuters benyttes som kilde til nullkuponkurven fra 0 til 10 år. Fra 12 år og over benyttes Bloomberg som kilde siden Reuters ikke leverer priser over 10 år.

Rentedifferansekurvene mottas fra Verdipapirfondenes forening. Disse er basert på innhentede rentedifferansekurver fra fem ulike markedsaktører som blir omarbeidet til en snittkurve.

f) Rentepapirer utstedt av utenlandske foretak, men denominert i kroner

Virkelig verdi beregnes etter samme prinsipp som for norske rentepapirer beskrevet ovenfor. Rentedifferansekurver levert av SE Banken og Swedbank omarbeides til en snittkurve som legges til grunn for beregningen av virkelig verdi.

g) Futures/FRA/IRF

Alle futureskontrakter til konsernet handles på børs. Reuters benyttes som priskilde. Det innhentes også priser fra en annen kilde som kontroll på at prisene fra Reuters er korrekte.

h) Opsjoner

Bloomberg benyttes som kilde for prising av opsjoner som handles på børs.

i) Renteswapper

Renteswapper verdsettes i en modell som hensyntar observerbare markedsdata som rentekurver og relevant kredittpåslag.

j) Lån med sikkerhet i pant

Prinsippene for beregning av virkelig verdi avhenger av hvorvidt utlånene har rentebinding eller ikke.

Virkelig verdi av utlån med rentebinding beregnes ved å neddiskontere kontraktsfestede kontantstrømmer med markedsrente inklusive en relevant risikomargin på balansedagen.

Virkelig verdi av utlån uten rentebinding anses tilnærmet lik bokført verdi da kontraktsbetingelsene løpende endres i takt med endring i markedsrentene.

Note 6 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser, forts.

k) Utlån til kommuner og foretak med kommunal garanti

Fordringene verdsettes ved hjelp av en verdsettelsesmodell som benytter relevante kredittpåslagsjusteringer innhentet i markedet. For utlånene som er til kommuner, fylkeskommuner og kommunalt støttede prosjekter benyttes observerbare rentekurver og kredittrentedifferansekurver i en verdsettelsesmodell som neddiskonterer fremtidig kontantstrøm. Kredittpåslagene som modellberegningene benytter tar utgangspunkt i kvoteringer fra tre ulike kursstillere. Det gjøres en vurdering av kvaliteten i kvoteringene ved å sammenlikne dem innbyrdes og mot siste mottatte observasjon samt annen markedsinformasjon.

For garanterte utlån beregnes virkelig verdi som neddiskontert kontantstrøm basert på samme rentekurver som direktelånene, mens kredittmarginen er i utgangspunktet basert på initiell margin. Garantier handles bilateralt (OTC) og ikke over åpne markeds plasser som for eksempel en børs og prises derfor ikke i markedet. Initiell margin det er inngått enighet om på inngåelsestidspunktet er det beste estimat for markeds påslag på samme tidspunkt. Kredittverdigheten endrer seg ikke like mye for lånet som for garantisten eller låntaker hver for seg. Låntaker er oftest ikke kredittvurdert av kredittvurderingsbyråer eller banker. Garantisten er enten en kommune eller bank (eller begge deler – triple default lån). Statistiske analyser indikerer at kredittmarginen på garanterte lån svinger mindre enn på ikke-garanterte lån og obligasjoner. Garanterte lån kredittpåslages derfor ikke før garantisten har opplevd en signifikant ratingendring siden den initiale marginen ble satt. Konsernets utlån med både kommune- og bankgaranti kredittpåslages i forhold til initiell margin kun hvis begge garantistene har fått endret kredittrating signifikant siden utbetalingsdatoen.

l) Plasseringer hos kredittinstitusjoner

Plasseringer hos kredittinstitusjoner er innskudd med kort løpetid. Virkelig verdi beregnes ved å neddiskontere kontraktsfestede kontantstrømmer med markedsrente inklusive en relevant risikomargin på balansedagen.

m) Virkelig verdi av gjeld til kredittinstitusjoner

Disse transaksjonene verdsettes ved bruk av en verdsettelsesmodell, inkludert relevante kredittspreadjusteringer innhentet i markedet.

n) Virkelig verdi av fordringer på kredittinstitusjoner, utlån til privatpersoner og innskudd fra kunder

Alle utlån og innskudd er uten rentebinding. Virkelig verdi av disse anses som tilnærmet lik bokført verdi da kontraktsbetingelsene løpende endres i takt med markedsrenten.

o) Virkelig verdi av ansvarlige lån

For lån notert på børs hvor det anses å være et aktivt marked brukes den observerbare prisen som virkelig verdi. For øvrige lån som ikke er en del av et aktivt marked fastsettes virkelig verdi ut i fra en intern verdsettelsesmodell basert på observerbare data.

p) Virkelig verdi av utstedt fondsobligasjon

Virkelig verdi i denne kategorien er fastsatt ut i fra interne verdsettelsesmodeller basert på eksterne observerbare data.

q) Virkelig verdi av utstedte obligasjoner med fortrinnsrett

Virkelig verdi i denne kategorien er fastsatt ut i fra interne verdsettelsesmodeller basert på eksterne observerbare data.

r) Private Equity

Fondenes virkelig verdi skal baseres på rapporterte markedsverdier, som følger av International Private Equity and Venture Capital Valuation Guidelines ('IPEV Guidelines'). Disse retningslinjene fastsettes av European Venture Capital Association (EVCA) og baserer seg på prinsippet om tilnærmet markedsvurdering av selskapene.

Tabellen under gir en nærmere spesifikasjon av innholdet i de ulike klassene av eiendeler og finansielle derivater

Finansielle eiendeler Millioner kroner	2012		2011	
	Balanseført verdi	Virkelig verdi	Balanseført verdi	Virkelig verdi
Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall - målt til amortisert kost				
Norske hold til forfall obligasjoner	17 609	18 686	17 459	18 309
Utenlandske hold til forfall obligasjoner	19 674	20 882	23 979	25 075
Sum gjeldsinstrumenter som holdes til forfall	37 283	39 568	41 438	43 383
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer - målt til amortisert kost				
Norske obligasjonslån	24 362	23 891	16 852	17 185
Utenlandske obligasjonslån	31 555	33 601	30 064	31 205
Andre fordringer	-1	-1	21	21
Sum gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	55 917	57 491	46 936	48 411
Utlån kommuner, bedrifter og personkunder til virkelig verdi over resultat				
Lån til kommunal sektor eller foretak med kommunal garanti	2 254	2 254	2 519	2 519
Sum utlån kommuner, bedrifter og personkunder til virkelig verdi over resultat	2 254	2 254	2 519	2 519
Utlån kommuner, bedrifter og personkunder - målt til amortisert kost				
Lån med sikkerhet i pant	9 750	9 779	9 054	9 074
Lån til kommunal sektor eller foretak med kommunal garanti	40 124	40 418	41 971	42 232
Sum utlån	49 874	50 198	51 024	51 306
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi over resultat				
Norske obligasjoner	57 741	57 741	41 761	41 761
Norske sertifikater	7 195	7 195	3 764	3 764
Utenlandske obligasjoner	22 320	22 320	22 117	22 117
Utenlandske sertifikater	0	0	695	695
Plassering hos kredittinstitusjoner	16 119	16 119	8 714	8 714
Sum gjeldsinstrumenter til virkelig verdi over resultat	103 375	103 375	77 050	77 050
Egenkapitalinstrumenter til virkelig verdi over resultat				
Aksjer	19 587	19 587	16 328	16 328
Aksjefond	21 315	21 315	17 909	17 909
Eiendomsfond	614	614	706	706
Alternative investeringer	894	894	1 225	1 225
Sum egenkapitalinstrumenter til virkelig verdi	42 410	42 410	36 168	36 168
Lån og fordringer øvrige inkl. fordringer på forsikringstakere - målt til amortisert kost				
Fordringer i forbindelse med direkte forretninger	1 555	1 555	1 374	1 374
Fordringer i forbindelse med gjenforsikringsforretninger	187	187	218	218
Gjenforsikringsandel av brutto erstatningsavsetning	12	12	11	11
Sum lån og fordringer øvrige inkl. fordringer på forsikringstakere	1 754	1 754	1 603	1 603
Finansiell gjeld				
Fondsobligasjonslån	974	986	1 145	1 017
Ansvarlige lånekapital	2 891	2 906	3 143	2 988
Gjeld til kredittinstitusjoner	4 799	4 799	1 398	1 398
Utstedt obligasjonslån med fortrinnsrett	20 370	20 370	22 152	22 152
Gjeld til og innskudd fra kunder	2 946	2 946	1 840	1 840
Sum finansiell gjeld	31 981	32 007	29 680	29 397
Eiendeler i livsforsikring med investeringsvalg	300	300	198	198
Avsetning i livsforsikring med investeringsvalg	300	300	198	198
Finansielle derivater				
Millioner kroner	2012		2011	
	Eiendeler	Forpliktelser	Eiendeler	Forpliktelser
Valutaterminer	737	150	54	423
Renteswapper	666	571	706	598
Renteopsjoner	0	0	0	0
Rente- og valutawapper	0	0	0	0
Aksjeopsjon	137	0	155	0
Rentefutures	0	0	0	10
Sum finansielle derivater	1 541	721	915	1 031

Note 7 Virkelig verdi hierarki

31.12.2012				
Millioner kroner	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
Eiendeler				
Utlån til virkelig verdi	0	2 254	0	2 254
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi	63 065	40 310	0	103 375
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	51 054	36 145	0	87 198
Sertifikater	148	6 138	0	6 287
Obligasjoner	13 571	29 097	0	42 669
Obligasjonsfond	37 334	909	0	38 243
Utlån og fordringer	12 012	4 165	0	16 176
Aksjer og andeler	38 116	1 123	3 171	42 410
Aksjer	18 851	229	508	19 587
Aksjefond	18 652	0	2 663	21 315
Eiendomsfond	614	0	0	614
Spesialfond	0	894	0	894
Finansielle derivater	0	1 541	0	1 541
Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	101 181	42 973	3 171	147 326
Forpliktelser				
Finansielle derivater gjeld	0	721	0	721
Gjeld til kredittinstitusjoner ¹	1 461	0	0	1 461
Sum finansielle forpliktelser som måles til virkelig verdi	1 461	721	0	2 182
31.12.2011				
Millioner kroner	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
Eiendeler				
Utlån til virkelig verdi	0	2 519	0	2 519
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi	49 219	27 832	0	77 050
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	43 588	24 747	0	68 335
Sertifikater	0	4 458	0	4 458
Obligasjoner	12 957	20 289	0	33 246
Obligasjonsfond	30 631	0	0	30 631
Utlån og fordringer	5 630	3 084	0	8 715
Aksjer og andeler	32 113	1 523	2 531	36 168
Aksjer	15 618	298	412	16 328
Aksjefond	15 789	0	2 119	17 909
Eiendomsfond	706	0	0	706
Spesialfond	0	1 225	0	1 225
Finansielle derivater	0	915	0	915
Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	81 332	32 789	2 531	116 652
Forpliktelser				
Finansielle derivater gjeld	0	1 031	0	1 031
Gjeld til kredittinstitusjoner ¹	392	0	0	392
Sum finansielle forpliktelser som måles til virkelig verdi	392	1 031	0	1 423
Endringer i nivå 3				
Inngående balanse 01.01.			2 531	1 589
Solgt			-422	-360
Kjøpt			874	1 018
Urealiserte endringer			188	285
Utgående balanse 31.12.			3 171	2 531
Realisert gevinst / tap			54	62

Urealiserte endringer reflekteres på linjen «Netto verdiendringer på finansielle instrumenter» i resultatet for konsernet.

Kolonnen «Endringer i nivå 3» viser endringer i nivå 3 klassifiserte papirer i perioden angitt.

Virkelig verdi skal være en representativ pris basert på hva tilsvarende eiendel eller forpliktelse ville vært omsatt for ved normale markedsbetingelser og forhold. Høyeste kvalitet i forhold til virkelig verdi er basert på noterte kurser i et aktivt marked. Et finansielt instrument anses som notert i et aktivt marked dersom noterte kurser er enkelt og regelmessig tilgjengelig fra en børs, forhandler, megler, næringsgruppering, prissettingstjeneste eller reguleringsmyndighet, og disse kursene representerer faktiske og regelmessige forekommende transaksjoner på armlengdes avstand.

Nivå 1: Instrumenter i dette nivået henter virkelig verdi fra noterte priser i et aktivt marked for identiske eiendeler eller forpliktelser som enheten har tilgang til ved rapporteringstidspunktet. Eksempler på instrumenter i nivå 1 er børsnoterte papirer .

Nivå 2: Instrumenter i dette nivået henter virkelig verdi fra observerbare markedsdata. Dette inkluderer priser basert på identiske instrumenter, men hvor instrumentet ikke innehar høy nok omsetningsfrekvens og derfor ikke anses som omsatt i et aktivt marked, samt priser basert på tilsvarende eiendeler og prisledende indikatorer som kan bli bekreftet fra markedsinformasjon. Eksempler instrumenter i nivå 2 er rentepapirer priset ut fra rentekurver.

Nivå 3: Instrumenter på nivå 3 innehar ingen observerbare markedsdata eller omsettes i markeder ansett som inaktive. Prisen baseres hovedsakelig på egne beregninger hvor reell virkelig verdi kan avvike hvis instrumentet skulle blitt omsatt. Instrumentene som omfattes i nivå 3 hos konsernet er blant annet unoterte aksjer og Private Equity.

I note 6 opplyses det om virkelig verdi av eiendeler og forpliktelser som måles til amortisert kost. Den nivåbaserte fordelingen for disse postene vil være som følger: eiendeler klassifisert som hold til forfall vil inngå i nivå 1, utlån, og lån og fordringer vil inngå i nivå 2. Forpliktelser, målt til amortisert kost, vil være fordelt på følgende vis; ansvarlige lån fordelt i nivå 1 og i nivå 2, fondsobligasjonslånet vil vært fordelt i nivå 2, gjeld til kredittinstitusjoner vil vært fordelt i nivå 1 og 2, og obligasjoner med fortrinnsrett vil også inngå i nivå 2.

På papirene som inngår i nivå 3 er det ikke blitt gjort en sensitivitetsanalyse. En endring i variablene til prisingen er vurdert som lite signifikant. På generelt grunnlag vil en endring i prisingen på 5 % gi en endring i verdien på 159 millioner kroner per 31.12.2012 og 127 millioner kroner per 31.12.2011 på papirene i nivå 3.

Per 31.12.2012 er det ikke blitt flyttet papirer mellom nivåene i virkelig verdi hierarkiet. Ved flytting mellom nivåene tas det utgangspunkt i verdiene ved slutten av rapporteringsperioden.

Investeringsvalgporteføljen er ikke inkludert i tabellen. Investeringsvalgporteføljen har 300 millioner kroner i finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi. Per 31.12.2012 vil de 300 millioner kronene inngå med 141 millioner i aksjer og andeler i nivå 1 og 159 millioner kroner i gjeldsinstrumenter til virkelig verdi i nivå 1.

¹ Linjen Gjeld til kredittinstitusjoner i balansen inneholder forpliktelser målt til virkelig verdi og amortisert kost. Denne linjen er derfor ikke avstembar mot balansen og en korleksjon er gjort på tallene i noten sammenlignet med 2011. Forpliktelsene som måles til amortisert kost utgjør 3 338 millioner per 31.12.2012 og 1 006 millioner kroner per 31.12.2011.

Note 8 Eiendeler i innskuddsbasert livsforsikring

Millioner kroner	Antall andeler	Kurs	Virkelig verdi 31.12.2012	Gj.sn avkastning pr andel %	Gj.sn avkastning pr andel hele kroner	Virkelig verdi 31.12.2011
Andeler i aksjefond						
KLP AKSJEGLOBAL INDEKS II	78 371	1 261,61	99	16,15 %	175	63
KLP AKSJENORGE INDEKS	30 608	1 383,74	42	15,27 %	183	27
Sum andeler i aksjefond	108 979		141			90
Andeler i obligasjonsfond						
KLP PENSJON II	55 967	1 277,78	72	8,27 %	102	50
KLP OBLIGASJON GLOBAL I	71 240	1 030,73	73	9,60 %	96	51
Sum andeler i obligasjonsfond	127 207		145			100
Andeler i pengemarkedsfond						
KLP PENGEMARKED	9 215	1 004,63	9	3,21 %	32	6
Sum andeler i pengemarkedsfond	9 215		9			6
Sum andeler i verdipapirfond			295			196
Bankinnskudd			5			1
Andre finansielle eiendeler			0			0
Sum eiendeler i innskuddsbasert livsforsikring			300			198
Prosent			1. kvartal	2. kvartal	3. kvartal	4. kvartal
Avkastning pr kvartal			20,07 %	-6,37 %	-9,31 %	9,19 %

Beholdningens avkastning er verdiendring på innskutt beløp, og tar hensyn til transaksjoner i perioden. Dette betegnes som pengevektet avkastning. Fondets avkastning er den totale avkastningen for fondet, også kalt tidsvektet avkastning.

Dersom det ikke er foretatt transaksjoner i perioden, er beholdningens og fondets avkastning den samme.

Note 9 Risikostyring

Konsernet er gjennom sin virksomhet eksponert både for forsikringsrisiko og finansiell risiko. For konsernet er den overordnede risikostyringen innrettet mot at den finansielle risikoen håndteres på en slik måte at konsernet til enhver tid imøtekommer de forpliktelsene forsikringskontraktene påfører virksomheten. Styret fastsetter overordnede risikostrategier som operasjonaliseres på administrativt nivå.

Risikostrategi implementeres og følges opp av linjeorganisasjonen, med periodisk avrapportering. Eventuelle brudd på risikolinjer og rammer rapporteres løpende, med beskrivelse av tiltak som er gjort for å bringe forholdet i orden. Enheter utenfor linjeorganisasjonen fører tilsyn med at risikotakningen skjer innenfor de fullmaktene linjen har.

9.1 FORSIKRINGSRISIKO

Forsikringsrisiko består av risikoen for at en fremtidig, definert hendelse som konsernet har forpliktet seg til å yte økonomisk vederlag for, inntreffer. Forsikringsmessige resultater vil være mer stabile og forutsigbare jo større porteføljen er.

Konsernets forsikringsvirksomhet er fordelt på bransjene kollektiv pensjon offentlig, kollektiv pensjon privat og skadeforsikring. Som beskrevet i note 2, er de mest tungtveiende risikoer i kollektiv pensjon uførerisiko og opplevelsesrisiko, mens dødsrisiko er noe mindre tungtveiende. Gruppeliv omfatter primært dødsrisiko, mens gjeldsgruppeliv omfatter dødsrisiko og, for en stor del av eksisterende kunder, uførerisiko. I skadeforsikring er det utarbeidet retningslinjer for hvilke typer risiko selskapet aksepterer i sin portefølje. I utgangspunktet aksepterer risikoer fra kunder som ligger innenfor konsernets primære målgruppe på skadeforsikring, så sant forsikringsomfanget ligger innenfor de standardproduktene konsernet tilbyr.

Innenfor skadeforsikring styres forsikringsrisiko generelt gjennom avsetninger for fremtidig forventede erstatninger på eksisterende kontrakter, prising av risikoelementet i forsikringspremien, og gjennom reassuranskontrakter. I tillegg er det gjennomført mer spesifikke tiltak i henhold til den forsikringsmessige dekningen som tilbys.

Forsikringsrisiko innenfor bransjene kollektiv pensjon offentlig / privat og gruppeliv styres generelt gjennom tett oppfølging av risikoforløpet og eventuell derav følgende endring av tariffene. Konsernet er sikret mot ekstreme begivenheter gjennom katastrofereassurans.

9.1.1 Forsikringsmessige avsetninger

De forsikringsmessige avsetningene er satt til et forventningsrett nivå, med tillegg av sikkerhetsmarginer avhengig av bransje. I tillegg er det avsatt til sikkerhetsfond i skadeforsikring og risikoutjevningfond innenfor kollektiv pensjon for å møte uventede svingninger i erstatningstilfeller.

For uførerisiko i bransjen kollektiv pensjon benyttes forutsetninger basert på KLPs uføreefaringer – frem til 2009. For de øvrige ri-

sikoelementer innenfor kollektiv pensjon benyttes forutsetningene fra beregningsgrunnlaget K2005 med sikkerhetsmarginer i henhold til den minstestandard Finanstilsynet fastsatte i 2007. KLP har en overvekt av opplevelsesrisiko. I forhold til opplevelsesrisiko er det en sikkerhetsmargin på 15 prosent for menn i forhold til antatt dødelighet i 2020 ut fra K2005 og 10 prosent for kvinner i bransjen både kollektiv pensjon offentlig og kollektiv pensjon privat.

9.1.2 Premiefastsettelse

Utviklingen i konsernets forsikringsrisiko følges løpende. Risikoresultat og fremtidige forventninger til utvikling i forsikret risiko basert på observasjoner og/eller risikoteoretiske modeller som danner grunnlag for prising av risikoelementet i premien. Premiene fastsettes årlig, med unntak for bransjen skadeforsikring. Der vurderes premien fortløpende, mens premie fakturert til kunde gjelder for ett år av gangen.

I bransjen kollektiv pensjon offentlig har konsernet en stor bestand som gir høy grad av forutsigbarhet og stabilitet i tariffene. Normalt vil de derfor ligge fast i flere år av gangen. I skadeforsikring differensieres premien ut i fra den enkelte kundes risiko.

9.1.3 Reassurans og reassuransprogram

a) Kollektiv pensjon offentlig/privat og gruppelivsforsikring

Slik forsikringskontraktene er fastsatt er den løpende risiko generelt innenfor rammen av konsernets risikobærende evne. Behovet for reassurans er derfor begrenset.

Konsernet har tegnet en katastrofereassuransavtale for kollektiv pensjon offentlig. Avtalen dekker inntil 300 millioner kroner utover selskapets egenregning på 50 millioner kroner ved begivenheter som fører til at flere enn 10 personer dør eller blir uføre. For kollektiv pensjon privat dekker denne avtalen inntil 20 mill. kr. utover selskapets egenregning på 5 mill. kr. ved begivenheter som fører til at flere enn 3 personer dør eller blir uføre. Avtalene dekker ikke begivenheter som følge av epidemier, krig og terrorisme.

b) Skadeforsikring

Reassuranskontraktene dekker alle erstatninger over et gitt beløp pr. hendelse/ulykke. Det er fastsatt retningslinjer for å minimere motpartsrisikoen i reassuranskontraktene i skadeforsikring. Blant annet er det satt maksimalgrenser for den enkelte reassurandør, og det er definert et minimumsnivå på reassurandørenes kredittrating.

9.1.4 Konsentrasjonsrisiko i skadeforsikring

Det foretas løpende vurdering av konsentrasjonsrisikoen. Denne risikoen er først og fremst knyttet til eiendomsrisikoer. Porteføljen av forsikrede eiendommer kjennetegnes generelt av en god geografisk spredning, men med større konsentrasjon i Oslo-regionen. Risikoene slås sammen der hvor dette er naturlig. Det foreligger dermed ikke vesentlig kumulasjon mellom disse risikoene. Konsernet har seks eiendomsrisikoer med forsikringssum høyere enn en milliard kroner på henholdsvis 1 612, 1 584, 1 427, 1 335, 1 143 og 1 030 millioner

kroner. I intervallet med forsikringssum 500 – 1 000 millioner kroner har konsernet 27 eiendomsrisikøer.

9.1.5 Følsomhetsberegning

9.1.5.1 Følsomhetsberegning i kollektiv pensjon offentlig og privat
Effekten av en umiddelbar 20 prosent økning i uførehyppighet ville med dagens bestand innebære en effekt 676 millioner kroner (herav 2,8 millioner kroner i kollektiv pensjon privat) på årets risikoresultat. Effekten på premiereserven ved en tilsvarende permanent endring i uførehyppighet vil være på 2 632 millioner kroner (herav 8,6 millioner kroner i kollektiv pensjon privat).

En umiddelbar 10 prosent reduksjon i dødeligheten ville med dagens bestand innebære en effekt på 126 millioner kroner (herav 0,5 millioner kroner i kollektiv pensjon privat) på årets risikoresultat. Effekten på premiereserven ved en tilsvarende permanent endring i dødelighet vil være på 8 993 millioner kroner (herav 3,5 millioner kroner i kollektiv pensjon privat).

Konsernets store bestand innen kollektiv offentlig pensjon bidrar til å stabilisere forsikringsrisikoen og erstatningsanslagene. Avvik relateres i all hovedsak til ikke forsikringsbare størrelser som ikke påvirker resultatet.

9.1.5.2 Følsomhetsberegning i skadeforsikring

Resultateffekten i skadeforsikring både før og etter skatt ved:

1 prosent endring i kostnader	2,0 millioner kroner
1 prosent endring i premienivå	7,2 millioner kroner
1 prosent endring i skadeutbetalinger	5,4 millioner kroner
1 prosent endring i erstatningsavsetning	17,5 millioner kroner

Effekten på resultatet vil være det samme før reassuranse.

9.2 FINANSIELL RISIKO

Konsernets finansielle mål er å oppnå en konkurransedyktig og stabil avkastning, samtidig som soliditeten tilfredsstillende eksterne og interne krav. Konsernet har en langsiktig investeringsstrategi hvor risikotagningen til enhver tid er tilpasset konsernets risikobærende evne. Fokus i forvaltningen er kostnadseffektivitet, langsiktighet og bredt diversifiserte porteføljer med mål om å oppnå konkurransedyktig og stabil avkastning til våre kunder og eiere over tid.

Konsernets finansielle risiko består av likviditetsrisiko, markedsrisiko og kredittrisiko.

9.2.1 Likviditetsrisiko

Likviditetsrisiko er risikoen for at konsernet ikke har tilstrekkelig likviditet til å dekke kortsiktig gjeld, ikke innkalte restforpliktelse som måtte komme til forfall og løpende drift uten at det oppstår vesentlige ekstraomkostninger i form av prisfall på eiendeler som må realiseres, eller i form av ugunstige finansieringsvilkår. Likviditetsstrategien inneholder ulike krav og rammer for å etterleve den ønskede likviditetsrisikoprofilen, rammer for refinansieringsbehov for ulike tidshorisonter og krav til likviditetsbuffer. I tillegg omhand-

les ansvarsforhold og beredskapsplan. Likviditetsstrategien operasjonaliseres på administrativt nivå, og likviditeten forvaltes internt etter mandater. Aktivasammensetningen i konsernets porteføljer skal være tilstrekkelig likvid til å kunne dekke annet likviditetsbehov som kan oppstå.

Ikke innkalt restforpliktelse på 4 460 millioner kroner består av kommitterte, ikke innbetalte beløp rettet mot private equity og godkjente lånetilsagn som ikke er utbetalt. Summen er nærmere spesifisert i note 34 betingede forpliktelser. Avtalene regulerer mellom annet krav om solvens for at trekket kan godkjennes for utbetaling.

9.2.2 Markedsrisiko

Markedsrisiko er risikoen for tap som følge av endringer i markedspriser på ulike aktiva som aksjer, obligasjoner, eiendom og andre verdipapirer, og valuta. Markedsrisikoen avhenger både av hvor stor eksponering en har i de ulike aktiva og av volatiliteten i markedsprisene. Utviklingen i norske og internasjonale verdipapirmarkeder har generelt stor betydning for konsernets resultater.

Risiko for fall i verdien på ulike aktiva er den største finansielle risikoen på kort sikt. Av risikoen på aktivassiden er aksjeeksponeringen den største finansielle risikofaktoren. Konsernets renterisiko knyttet til et vedvarende lavt rentenivå er begrenset. Forsikringstekniske avsetninger, som utgjør hovedbestanden av konsernets passivasside, påvirkes ikke av endringer i markedsrenten. Ved fremtidig overgang til markedsverdi på forpliktelsene, vil årlig prising av rentegarantien innebære at risikoen for at rentenivået er lavere enn grunnlagsrenten ikke bæres av forsikrings-selskapet. Ettersom konsernet hovedsakelig tilbyr pensjonsordninger til offentlig sektor, vil konsernet prise rentegarantien helt til den forsikrede dør, noe som innebærer at avkastningsrisikoen som oppstår fra forsikringsforpliktelsene er begrenset.

Konsernet valutasikrer hoveddelen av internasjonal eksponering. Økonomisk sikring av valutaeksponeringen gjøres gjennom derivater. Som hovedregel er alle konsernets renteinvesteringer og eiendomsinvesteringer i fremmed valuta sikret tilbake til norske kroner. For aksjeinvesteringer i fremmed valuta er målsetningen 90 prosent sikringsgrad med tillatte svingninger mellom 80 og 100 prosent.

Alle aksje- og renteeksponeringer er inkludert i et risikomålings-system som muliggjør simulering og overvåkning av aksje- og renterisiko på tvers av porteføljer. Aktiv risiko styres gjennom å spesifisere en referanseindeks og en fastsatt samvariasjon relativt til indeksen for hver portefølje. Hver enkelt aksje er spesifisert i note 14 i selskapsregnskapet.

Konsernet styrer aksjerisiko dynamisk ved at aksjeandelen løpende tilpasses finansielle buffere. Effekten av denne type sikringstiltak reduserer sannsynligheten for lav avkastning. Den dynamiske sikringsstrategien sørger for at konsernets risiko er riktig utnyttet i forhold til risikoevnen. Strategien bidrar til å sikre at konsernet som et minimum oppnår forhåndsfastsatt inntektsmål. Inntektsmålet fastsettes på bakgrunn av målsetting om soliditet ved ut-

Note 9 Risikostyring, forts.

gangen av perioden, slik at konsernet også skal ha risikokapasitet fremover. Strategien innebærer at eksponeringen mot aksjer eller andre aktiva med forventet høy risiko og avkastning øker etter hvert som soliditeten styrkes. Når soliditeten svekkes innebærer dette at konsernet reduserer markedsrisikoen. Dette bidrar til å redusere belastningen på konsernets soliditetskapital i nedgangsperioder og dermed også til å beskytte egenkapitalen. I tillegg har konsernet en høy andel anleggsobligasjoner og utlån med fastrente som bidrar til stabilitet i avkastningen og reduserer risikoen for lav avkastning i lavrentescenarier.

I konsernets forvaltning brukes derivater prinsipielt for risikoreduksjon samt for kostnads- og tidseffektiv implementering av verdisikring eller tilpasninger i investeringsporteføljen. I mange tilfeller vil det både være billigere og raskere å foreta risikoendringer ved hjelp av derivater enn ved handel i underliggende instrumenter. Et eksempel kan være kortsiktige justeringer av aksjeeksponering i globale markeder.

Sensitivitetsanalyse markedsrisiko

De ulike selskapene i konsernet utfører egne stresstester i tråd med gjeldende krav og regler. Det utføres ingen aggregert stresstest for konsernet, men stresstesten som utføres for morselskapet KLP kan betraktes som en stresstest for hele konsernet. Bakgrunnen er at KLP bærer risikoen for de ulike datterselskapene.

I henhold til Finanstilsynets stresstest I har KLP en bufferkapitalutnyttelse på 71 prosent, omtrent tilsvarende som ved utgangen av 2011 da bufferkapitalutnyttelsen var på 72 prosent. Formålet med stresstesten er å belyse hvordan ulike scenarier kan påvirke KLP's evne til å oppfylle lovpålagte soliditets- og sikkerhetskrav. Den mest vesentlige risikoen i stresstesten er markedsrisiko som isolert sett representerte et tapspotensial på 34 milliarder. Brutto bidrag til tapspotensialet fra de ulike risikoklassene fordeler seg som følger:

Renterisiko	10,5 milliarder kroner
Aksjerisiko	15,2 milliarder kroner
Eiendomsrisiko	8,3 milliarder kroner
Valutarisiko	0,5 milliarder kroner
Spreadrisiko	12,5 milliarder kroner
Konsentrasjonsrisiko	0,1 milliarder kroner

Summen av tapspotensialet knyttet isolert til hver risikotype summer seg ikke opp til samlet tapspotensialet for markedsrisiko. Dette skyldes at ved beregning av samlet tapspotensial hensyntas korrelasjonen mellom de ulike risikotypene. Tallene er før og etter skatt.

9.2.3 Kredittisiko

Det er lagt vekt på at kreditteksponeringen er diversifisert for å unngå konsentrasjon av kredittisiko mot enkelte debitorer. For å overvåke kredittisiko i utlånene og investeringene er det nedsatt en egen kredittkomite som møtes på jevnlig basis. Grensene for kredittisiko mot den enkelte debitor fastsettes av komiteen. Endringer i debtors kredittvurdering overvåkes og følges opp.

Konsernet har god balanse mellom norske obligasjoner og internasjonale obligasjoner, og har en portefølje av utelukkende gode kreditter. Av konsernets samlede kreditteksponering er 55 prosent plassert i utstedere med rating AA eller bedre (inkludere norske kommuner). Konsernet har en egen internasjonal statsobligasjonsportefølje og innslaget av statsobligasjoner er også relativt høyt i den norske obligasjonsporteføljen.

Konsernet har en utlånsportefølje av høy kvalitet, med begrenset kredittisiko og historisk svært lave tap. Konsernet yter hovedsakelig lån med pant i bolig med en belåningsgrad under 80 prosent, lån til kommuner og lån med kommunale garantier. Utlån sikret med pant i bolig utgjør 11,9 milliarder kroner. Verdien av pantene utgjør en større verdi enn utlånene siden en stor del av pantene er etablert tilbake i tid, og prisstigningen på boliger de siste årene har vært betydelig.

9.3 SAMLET MAKSIMAL EKSPONERING FOR KREDITTRISIKO FOR KONSERNET

Konsernets samlede maksimale eksponering for kredittisiko består av de bokførte verdier på finansielle eiendeler og forpliktelser. De bokførte klassene av verdipapirer er nærmere spesifisert i note 6 virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser.

Note 10 Likviditetsrisiko

Tabellen nedenfor spesifiserer selskapets finansielle forpliktelser klassifisert etter forfallsstruktur. Beløpene i tabellen er udiskonterte kontraktsmessige kontantsstrømmer.

2012						
Millioner kroner	Innen 1 mnd	1-12 mnd	1-5 år	5-10 år	Over 10 år	Sum
Ansvarlig lån	0	140	3 257	0	0	3 397
Fondsobligasjonslån	0	41	162	203	1 425	1 830
Gjeld til og innskudd fra kunder	2 946	0	0	0	0	2 946
Utstedt obligasjonslån med fortrinnsrett	0	2 585	18 485	854	0	21 924
Gjeld til kredittinstitusjoner	1 822	1 777	1 307	0	0	4 906
Leverandørgjeld	691	0	0	0	0	691
Betingede forpliktelser	4 460	0	0	0	0	4 460
Sum	9 919	4 543	23 211	1 056	1 425	40 154

Finansielle derivater

Finansielle derivater brutto oppgjør						
Innstrømmer	-65	-1 499	-8 579	-2 395	0	-12 538
Utstrømmer	93	1 602	8 891	2 500	0	13 086
Finansielle derivater netto oppgjør	100	52	210	71	78	511
Sum finansielle derivater	128	155	522	176	78	1 059

2011						
Millioner kroner	Innen 1 mnd	1-12 mnd	1-5 år	5-10 år	Over 10 år	Sum
Ansvarlig lån	0	151	2 930	766	0	3 848
Fondsobligasjonslån	0	43	174	217	1 699	2 134
Gjeld til og innskudd fra kunder	1 840	0	0	0	0	1 840
Utstedt obligasjonslån med fortrinnsrett	0	6 564	16 528	855	0	23 948
Gjeld til kredittinstitusjoner	0	1 398	0	0	0	1 398
Leverandørgjeld	1 046	0	0	0	0	1 046
Betingede forpliktelser	4 753	0	0	0	0	4 753
Sum	7 640	8 158	19 632	1 839	1 699	38 968

Finansielle derivater

Finansielle derivater brutto oppgjør						
Innstrømmer	-21	-404	-4 141	-2 187	-9	-6 762
Utstrømmer	21	468	4 441	2 312	9	7 251
Finansielle derivater netto oppgjør	396	143	117	171	-151	676
Sum finansielle derivater	395	207	417	296	-151	1 165

Risikoen for at konsernet ikke skal ha tilstrekkelig likviditet til å dekke kortsiktig gjeld og løpende drift er svært liten ettersom en stor del av konsernets eiendeler er likvide. Konsernet har betydelige midler investert i pengemarked, obligasjoner og aksjer som kan selges ved likviditetsbehov. Konsernets likviditetsstrategi innebærer at konsernet til enhver tid skal ha tilstrekkelige likvide midler til å møte konsernets forpliktelser ved forfall, uten at det påløper kostnader av betydning knyttet til å frigjøre midler.

Aktivasammensetningen i konsernets porteføljer skal være tilstrekkelig likvid til å kunne dekke annet likviditetsbehov som kan oppstå. KLP Kapitalforvaltning har det løpende ansvaret og rapporterer på konsernets likviditet. Det er etablert interne rammer for størrelsen på likviditetsbeholdningen. Konsernets enhet for risikostyring overvåker og rapporterer utviklingen i likviditetsbeholdningen fortløpende. Konsernstyret fastsetter årlig en kapitalforvaltnings- og likviditetsstrategi for konsernet. Likviditetsstrategien inneholder blant annet rammer, ansvarsforhold, risikomål og beredskapsplan for likviditetsstyringen.

Tabellen over viser finansielle forpliktelser konsernet har samlet på rentebetalinger og tilbakebetaling av hovedstol, basert på forfall. Bankvirksomheten innehar den største delen av de finansielle forpliktelsene i konsernet.

Utbetalingsprofil forsikringsforpliktelser

2012									
Millioner kroner									
År	1 år	2-5 år	6-10 år	11-20 år	21-30 år	31-40 år	41-50 år	51-80 år	Sum
Beløp	11 425	47 813	74 830	178 382	187 690	155 659	92 367	60 089	808 254

2011									
Millioner kroner									
År	1 år	2-5 år	6-10 år	11-20 år	21-30 år	31-40 år	41-50 år	51-80 år	Sum
Beløp	9 166	37 999	57 608	139 366	154 742	138 985	87 350	44 760	669 976

Utbetalingsprofilen for forsikringsforpliktelser er basert på udiskonterte verdier og gjelder livsforsikring og skadeforsikring.

Forsikringsforpliktelser relatert til livsforsikringsvirksomhetene er i regnskapet neddiskontert og viser nåverdien på balansetidspunktet. Erstatningsavsetningene er ikke neddiskontert i regnskapet til skadeforsikring.

Note 11 Renterisiko

31.12.2012	Inntil	Fra 3 til	Fra 1 år	Fra 5 år	Over	Endring i	Sum
Millioner kroner	3 mnd	12 mnd	til 5 år	til 10 år	10 år	kontantstrøm	
Eiendeler							
Aksjefondsandeler ¹	-1	0	0	0	0	4	3
Alternative investeringer	0	0	0	0	0	3	3
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	7	11	-155	-100	-171	-71	-478
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	0	0	0	0	0	7	7
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	-23	-42	-342	-407	-198	133	-879
Rentefondsandeler	-1 923	0	0	0	0	22	-1 901
Spesialfondsandeler	14	0	0	0	0	5	19
Utlån og fordringer	-1	-14	0	0	0	81	66
Utlån	0	0	-1	0	0	153	152
Betingede forpliktelser ²	0	0	0	0	0	11	11
Sum eiendeler	-1 926	-45	-498	-507	-369	347	-2 998
Forpliktelser							
Innskudd	0	0	0	0	0	-29	-29
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapir	0	0	72	57	0	-200	-71
Finansielle derivater klassifisert som gjeld	-16	-3	12	136	0	11	141
Fondsobligasjon og ansvarlige lån	0	0	0	0	82	0	82
Gjeld til kredittinstitusjoner	0	0	0	0	0	-9	-9
Sum forpliktelser	-16	-3	84	193	82	-226	115
Sum før og etter skatt	-1 942	-48	-414	-314	-286	121	-2 883
31.12.2011							
Millioner kroner	Inntil	Fra 3 til	Fra 1 år	Fra 5 år	Over	Endring i	Sum
	3 mnd	12 mnd	til 5 år	til 10 år	10 år	kontantstrøm	
Eiendeler							
Aksjefondsandeler ¹	0	0	0	0	0	5	4
Alternative investeringer	0	0	0	0	0	7	6
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	4	6	-94	-330	-190	349	-255
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	0	0	0	0	0	7	7
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	-15	-28	-305	-351	-189	63	-826
Rentefondsandeler	-1 486	0	0	0	0	13	-1 473
Spesialfondsandeler	0	0	0	0	0	1	0
Utlån og fordringer	-10	-13	0	-6	0	80	52
Utlån	0	0	-1	0	0	199	198
Betingede forpliktelser ²	0	0	0	0	0	9	9
Sum eiendeler	-1 507	-36	-400	-687	-380	731	-2 279
Forpliktelser							
Innskudd	0	0	0	0	0	-18	-18
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapir	0	0	64	60	0	-256	-132
Gjeld til finansinstitusjoner	0	0	0	0	0	-63	-63
Finansielle derivater klassifisert som gjeld	0	8	64	133	0	-698	-494
Fondsobligasjon, ansvarlige lån	0	0	0	50	33	0	83
Utlån og fordringer - call money	0	0	0	0	0	-6	-6
Sum forpliktelser	0	8	128	243	33	-1 042	-630
Sum før og etter skatt	-1 507	-28	-272	-444	-347	-311	-2 909

Noten viser resultateffekten ved en økning i markedsrenten på én prosent, for virkelig verdi risiko og flytende rente risiko.

Endring i virkelig verdi (virkelig verdi risiko) vises i de fem første kolonnene, sortert etter forfallstidspunkt på papirene, og er beregnet ved endring i virkelig verdi på rentebærende instrumenter hvis renten hadde vært en prosent høyere ved periodeslutt. Kolonnen «Endring i kontantstrøm» viser endringen i kontantstrømmer hvis renten hadde vært en prosent høyere gjennom året det rapporteres på, med unntak av betingede forpliktelser. Summen av disse reflekterer den samlede resultateffekten som scenarioet ved en prosents høyere rente hadde gitt konsernet i perioden det rapporteres på.

Virkelig verdi risiko gjelder fastrente papirer hvor markedsverdien på papiret svinger i motsatt takt av markedsrenten. Flytende rente risiko gjelder papirer som har flytende rente, hvor markedsverdien holder seg stabil, men hvor endring i markedsrente gir utslag i endrede løpende inntekter.

Rentepapirer, med følgende egenskaper og klassifiseringer, faller inn under noten; verdipapirer til virkelig verdi over resultatet (flytende og faste rentebetingelser), investeringer som holdes til forfall (kun de med flytende rentebetingelser) og lån og fordringer (kun de med flytende rentebetingelser). Konsernet har ingen rentepapirer klassifisert som tilgjengelig for salg.

Renterisikoen totalt sett er begrenset for konsernet da en høy andel er investert i anleggsobligasjoner (papirer klassifisert som hold til forfall eller lån og fordringer) og utlån, med faste rentebetingelser som måles til amortisert kost. Endring i markedsrente gir, for papirene med de nevnte egenskapene, dermed ikke utslag i resultatregnskapet.

¹ Aksjefondsandeler dekker den delen av fondet som ikke er aksjer, men som består av eiendeler omfattet av renterisiko; overskuddslikviditet i form av bankkontoer og derivater brukt til sikringsformål.

² Betingede forpliktelser i denne sammenheng er aksepterte, ikke utbetalte utlån og har som hensikt å vise potensiell fremtidig renterisiko på aksepterte ikke utbetalte utlån.

Note 12 Valutarisiko, forts.

31.12.2011 Millioner kroner / utenlandsk valuta	Balanseposter ekskl. valutaderivater		Valutaderivater		Omregnings- kurs Valuta/NOK	Sum		Netto- posisjon NOK
	Eiendeler	Gjeld	Eiendeler	Gjeld		Eiendeler	Gjeld	
Australske dollar	135	0	11	-136	6,118	147	-136	65
Brasilianske real	95	0	0	0	3,200	95	0	305
Canadiske dollar	218	-3	18	-213	5,861	236	-216	118
Sveitsiske franc	111	0	9	-111	6,382	121	-111	64
Chilensk peso	2 974	0	0	0	0,011	2 974	0	34
Colombiansk peso	6 158	0	0	0	0,003	6 158	0	19
Tsjekkisk koruna	24	0	0	0	0,304	24	0	7
Danske kroner	344	-20	0	-286	1,042	345	-305	41
Egyptiske pund	5	0	0	0	0,990	5	0	5
Euro	1 671	-139	11	-1 496	7,747	1 682	-1 635	360
Britiske Pund	402	-1	0	-380	9,275	403	-381	203
Hong Kong dollar	770	0	25	-303	0,768	796	-303	378
Ungarsk forint	235	0	0	0	0,025	235	0	6
Indonesisk rupiah	86 813	0	0	0	0,001	86 813	0	57
Israelske shekel	218	0	2	-228	1,561	220	-228	-12
Indisk rupi	1 044	0	0	0	0,112	1 044	0	117
Islandske kroner	262	0	0	0	0,049	262	0	13
Japanske yen	49 460	0	1 935	-49 328	0,078	51 396	-49 328	160
Koreansk won	58 292	0	0	0	0,005	58 292	0	302
Marokkansk dirham	5	0	0	0	0,696	5	0	3
Meksikanske peso	196	0	0	0	0,428	196	0	84
Malaysisk ringgit	38	0	0	0	1,883	38	0	72
New Zealandske dollar	2	0	0	-2	4,656	2	-2	1
Filipinske peso	112	0	0	0	0,136	112	0	15
Polske zloty	15	0	0	0	1,738	15	0	26
Svenske kroner	2 342	-1 006	0	-1 210	0,871	2 342	-2 216	110
Singapore dollar	29	0	3	-30	4,603	32	-30	9
Thailandske baht	217	0	0	0	0,189	217	0	41
Tyrkisk lira	8	0	0	0	3,160	8	0	24
Taiwan new dollar	1 110	0	0	0	0,197	1 110	0	219
Amerikanske dollar	4 909	-836	100	-3 986	5,968	5 009	-4 822	1 115
Sør-afrikansk rand	215	0	0	0	0,739	215	0	159
Sum kortsiktige valutaposisjoner								4 121
Euro	464	-312	0	-154	7,747	464	-465	-10
Japanske yen	31 969	-25 350	0	0	0,078	31 969	-25 350	513
Amerikanske dollar	127	-98	0	0	5,968	127	-98	168
Sum langsiktige valutaposisjoner								672
Sum valutaposisjoner før og etter skatt								4 793

Konsernet valutasikrer hoveddelen av internasjonal eksponering. Økonomisk sikring av valutaeksponeringen gjøres gjennom derivater. Som hovedregel er alle konsernet sine renteinvesteringer og eiendomsinvesteringer i fremmed valuta sikret tilbake til norske kroner med en målsetning på 100 prosent sikringsgrad. For aksjeinvesteringer i fremmed valuta er målsetningen 90 prosent sikringsgrad med tillatte svingninger mellom 80 og 100 prosent.

¹ Tabellen viser samlede balanseposter for hver enkelt valuta, fordelt på kort- og langsiktige posisjoner. Nettoposisjonen viser den reelle valutarisikoen KLP konsernet har ved utgangen av perioden i NOK. Andre beløp er i lokal valuta. Tabellen viser en sikringsgrad for valuta på 97 og 93 prosent, på henholdsvis 2012 og 2011.

Dersom alle valutaposisjoner endrer seg med 1 prosent på samme tidspunkt og i samme retning vil dette påvirke resultatet med 28,4 millioner kroner. For 2011 blir tilsvarende resultatteffekt 47,9 millioner kroner.

Note 13 Kreditrisiko

31.12.2012						
Millioner kroner	AAA	AA	A	BBB	Uratet/NIG	Sum
Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall - målt til amortisert kost						
Banker	0	1 023	786	0	305	2 113
Finans- og kredittforetak	0	510	0	0	1 024	1 534
Offentlig garanti	1 356	0	0	0	50	1 406
Stat og statsgaranti innen OECD	19 837	0	0	839	0	20 676
Statsforetak og Covered Bonds	2 699	535	0	0	1 459	4 692
Øvrige	0	475	3 098	0	3 288	6 862
Sum	23 892	2 543	3 884	839	6 125	37 283
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer - målt til amortisert kost						
Banker	0	1 042	4 406	0	61	5 509
Finans- og kredittforetak	510	259	520	0	0	1 288
Offentlig garanti	1 111	0	0	0	818	1 929
Stat og statsgaranti innen OECD	14 356	0	0	2 045	0	16 401
Statsforetak og Covered Bonds	6 761	1 610	860	0	2 402	11 633
Øvrige	0	2 003	2 121	836	14 197	19 157
Sum	22 738	4 913	7 907	2 881	17 478	55 917
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi - Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning						
Banker	0	443	3 572	57	9 949	14 021
Finans- og kredittforetak	11	568	453	0	265	1 297
Offentlig garanti	855	55	0	0	1 750	2 660
Stat og statsgaranti innen OECD	8 394	3 009	0	0	0	11 402
Statsforetak og Covered Bonds	1 881	409	0	0	6 528	8 817
Øvrige	0	287	634	114	9 723	10 758
Sum	11 140	4 771	4 658	171	28 215	48 955
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler						
Danmark	0	0	345	0	0	345
Finland	0	269	0	0	0	269
Norge	0	0	380	0	0	380
Storbritannia	0	0	213	0	0	213
Sverige	0	0	333	0	0	333
USA	0	0	0	0	0	0
Sum	0	269	1 272	0	0	1 541
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi - Rentefondsandeler						
Stat og statsgaranti innen OECD	0	0	0	0	121	121
Øvrige	0	0	20 920	0	17 202	38 122
Sum	0	0	20 920	0	17 323	38 243
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi - Utlån og fordringer						
Danmark	0	0	597	0	0	597
Finland	0	20	0	0	0	20
Norge	0	0	4 893	0	3 171	8 064
Storbritannia	0	0	2 949	0	0	2 949
Sverige	0	3 632	608	0	0	4 240
Tyskland	0	0	3	0	0	3
USA	0	0	303	0	0	303
Sum	0	3 653	9 353	0	3 171	16 176
Sum verdipapirer	57 769	16 149	47 993	3 891	72 312	198 115
Utlån kommuner, bedrifter og personkunder ¹						
		0 %	20 %	35 %	100 %	Totalt
Offentlig sektor		0	38 055	0	1 524	39 579
Foretak		0	1 046	4	923	1 973
Privatpersoner		0	0	10 228	348	10 576
Sum		0	39 101	10 232	2 795	52 128

Note 13 Kredittisiko, forts.

31.12.2011	AAA	AA	A	BBB	Uratet/NIG	Sum
Millioner kroner						
Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall - målt til amortisert kost						
Finans- og kredittforetak	0	2 043	1 042	1 032	861	4 977
Offentlig garanti	1 368	0	0	0	50	1 419
Sparebanker	0	0	50	0	210	260
Stat og statsgaranti innen OECD	21 087	839	1 581	0	0	23 506
Statsforetak og Covered Bonds	3 246	0	0	0	1 462	4 708
Øvrige	0	989	2 587	0	2 991	6 568
Sum	25 701	3 871	5 260	1 032	5 574	41 438
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer - målt til amortisert kost						
Finans- og kredittforetak	510	259	3 889	0	2 302	6 960
Offentlig garanti	1 111	0	0	0	829	1 940
Sparebanker	0	0	451	0	681	1 132
Stat og statsgaranti innen OECD	14 355	0	2 045	0	0	16 400
Statsforetak og Covered Bonds	5 973	1 118	1 768	0	2 401	11 260
Øvrige	0	1 268	2 245	389	5 341	9 243
Sum	21 949	2 645	10 399	389	11 555	46 936
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi - Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning						
Finans- og kredittforetak	45	2 477	4 029	10	1 959	8 520
Offentlig garanti	681	55	0	0	720	1 456
Sparebanker	0	0	826	0	7 972	8 797
Stat og statsgaranti innen OECD	5 452	3 832	349	0	0	9 633
Statsforetak og Covered Bonds	1 311	0	0	0	3 077	4 388
Øvrige	0	223	25	391	4 272	4 910
Sum	7 490	6 586	5 229	401	17 999	37 704
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler						
Danmark	0	0	170	0	0	170
Finland	0	42	0	0	0	42
Norge	0	75	136	0	0	211
Storbritannia	0	0	2	0	0	2
Sveits	0	0	43	0	0	43
Sverige	0	0	152	0	0	152
Tyskland	0	0	84	0	0	84
USA	0	0	211	0	0	211
Sum	0	117	798	0	0	915
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi - Rentefondsandeler						
Offentlig sektor, finans og kredittforetak	0	0	0	0	1 240	1 240
Stat og statsgaranti innen OECD	0	0	0	0	117	117
Øvrige	0	0	16 405	0	12 871	29 276
Sum	0	0	16 405	0	14 228	30 633
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi - Utlån og fordringer						
Danmark	0	0	130	0	0	130
Finland	0	299	0	0	0	299
Frankrike	0	0	0	0	0	0
Norge	0	0	2 743	0	2 661	5 404
Sverige	0	195	444	0	0	639
Storbritannia	0	1 763	9	0	0	1 771
USA	0	0	470	0	0	470
Sum	0	2 257	3 796	0	2 661	8 713
Sum verdipapirer	55 140	15 476	41 886	1 822	52 015	166 339
Utlån kommuner, bedrifter og personkunder ¹		0 %	20 %	35 %	100 %	Totalt
Offentlig sektor ¹		0	39 789	0	3 098	42 887
Foretak		0	0	0	1 474	1 474
Privatpersoner		0	0	9 100	82	9 182
Sum		0	39 789	9 100	4 654	53 543

Det er lagt vekt på at kreditteksponeringen er diversifisert for å unngå konsentrasjon av kredittrisiko mot enkelte debitorer. For å overvåke kredittrisiko i utlånene og investeringene er det nedsatt en egen kredittkomite som møtes på jevnlig basis. Grensene for kredittrisiko mot den enkelte debitor fastsettes av komiteen. Endringer i debitors kredittvurdering overvåkes og følges opp av KLP Kapitalforvaltning AS.

Det er flere tilfeller av såkalte master netting agreements, avtale om netto oppgjør, mellom KLP og ulike motparter på derivater og call money (marginkontoer for derivathandel). Tar man hensyn til dette reduseres den faktiske kredittrisikoen for konsernet med 1 647 millioner per 31.12.2012. Tilsvarende tall per 31.12.2011 er 1 111 millioner kroner.

Konsernet har god balanse mellom norske obligasjoner og internasjonale obligasjoner, og har en portefølje av utelukkende gode kreditter. Konsernet kan sies å ha en høy konsentrasjon av gjeldsinstrumenter rettet mot norsk offentlig sektor, dog dette ikke impliserer konsentrasjonsrisiko i ordinær forstand siden motpartsrisikoen er minimal.

I noteinndelingen er det kun benyttet rating fra Standard & Poor's. KLP Konsern benytter seg også av rating fra Moody's Investor Services og Fitch Ratings og alle tre er likestilte som grunnlag for investeringer i rentepapirer. Tabellen viser eksponering mot ratingkategoriene som S&P benytter seg av, hvor AAA er tilknyttet papirer med høyest kredittverdighet. Uratet / non investement grade gjelder i all hovedsak kommuner / fylkeskommuner, enkelte norske finansintusjoner og andre investeringer innen norsk finans. KLP Konsernet har strenge retningslinjer for investeringer i rentepapirer, som også gjelder for investeringer som faller inn under denne kategorien.

Linjene i noten er sammenfallende med balanseoppsettet. Unntakene er gjeldsinstrumenter til virkelig verdi som er delt opp i tre kategorier i noten og utlån som vist samlet i noten, men som befinner seg på to linjer i balansen (virkelig verdi og amortisert kost).

¹ Kredittrisikoen som utlån er eksponert mot er beregnet med utgangspunkt i forskriften om minstekrav til kapitaldekning, og reglene som gjelder ved fastsettelse av beregningsgrunnlaget. Utlånene er lagt separat i og med at de ikke inngår med samme ratingkategorier. Vedrørende vektning i tabellen så angir 0 % lavest antatt kredittrisiko og 100 % angir høyest antatt kredittrisiko.

Geografisk uttrekk av gjeldsinstrumenter - Eksponering mot profilerte land i Eurosonen (PIIGS ²)

31.12.2012 Millioner kroner	Anskaffelseskost	Urealisert gevinst/tap	Herav skyldes valuta	Markedsverdi	Bokført verdi 31.12.2012
Spania					
Rentepapirer som måles til amortisert kost	813	1	0	814	813
Sum Spania	813	1	0	814	813
Italia					
Rentepapirer som måles til amortisert kost	2 000	76	0	2 076	2 000
Sum Italia	2 000	76	0	2 076	2 000
Sum eksponering PIIGS	2 813	77	0	2 889	2 813

For Spania utgjør ren statsgjeld 0 millioner kroner og statsgaranterte papirer 814 millioner kroner. For Italia utgjør ren statsgjeld 2 076 millioner kroner og statsgaranterte papirer 0 kroner (markedsverdi) per 31.12.2012.

31.12.2012 Rating	Spania	Italia
Moody's	Baa3	Baa2
Standard & Poor's	BBB-	BBB+
Fitch	BBB	A-

Note 13 Kreditrisiko, forts.

31.12.2011 Millioner kroner	Anskaffelseskost	Urealisert gevinst/tap	Herav skyldes valuta	Markedsverdi	Bokført verdi 31.12.2011
Spania					
Rentepapirer som måles til virkelig verdi	176	-9	-3	167	167
Rentepapirer som måles til amortisert kost	813	-18	0	795	813
Sum Spania	988	-27	-3	962	980
Italia					
Rentepapirer som måles til virkelig verdi	422	-72	-22	349	349
Rentepapirer som måles til amortisert kost	3 587	-289	-31	3 298	3 556
Sum Italia	4 009	-361	-54	3 648	3 905
Sum eksponering PIIGS	4 997	-388	-56	4 609	4 885

For Spania utgjør ren statsgjeld 167 millioner kroner og statsgaranterte papirer 794,6 millioner kroner. For Italia utgjør ren statsgjeld 3 647,7 millioner kroner og statsgaranterte papirer 0 kroner (markedsverdi) per 31.12.2011.

31.12.2011

Rating	Spania	Italia
Moody's	A1	A2
Standard & Poor's	AA-	A
Fitch	AA-	A+

Oversikten viser statsgjeld KLP konsernet har mot utvalgte land, samt rating. Landene i tabellen er valgt på bakgrunn av profilen de har oppnådd som utsatte økonomier i eurosonen, og i den pågående gjeldsuroen. Gjeldsuroen baserer seg i første rekke på frykten for mislighold av statsgjelden. KLP Konsernet har ingen statspapirer i Hellas, Irland og Portugal per 31.12.2012. Papirene som er målt til amortisert kost er ikke nedskrevet.

² Akronymet PIIGS viser til de antatt mest utsatte landene som følge av markedsuroen rundt statsgjelden i eurosonen og henviser til Portugal, Ireland, Italy, Greece, Spain.

Premiefordringer og fordringer i forbindelse med reassuranse

Millioner kroner	2012	2011
Premiefordringer	799	887
Nedskrivninger av premiefordringer	0	-2
Fordringer på reassurandører	221	250
Nedskrivninger av fordringer på reassurandører	0	0
Sum	1 020	1 135

Konsernets premiefordringer er i hovedsak rettet mot offentlig sektor og kredittrisikoen vurderes som lav. Hovedbransjen kollektiv pensjon – offentlig er i tillegg tilknyttet Overføringsavtalen for offentlig sektor. Denne overføringsavtalen har en sikringsordning som skal bidra til å sikre pensjonsrettigheter opparbeidet hos arbeidsgivere som opphører eller som ikke betaler premie ved forfall etter nærmere regler. Konsernet kan således søke dekning for ubetalte krav i denne bransjen hos sikringsordningen dersom kravet faller innenfor sikringsordningens bestemmelser.

Konsernet reduserer kredittrisikoen på reassuranse ved å benytte flere ulike reassurandører. Reassurandørens kredittverdighet blir vurdert ved avtaleinngåelse.

Note 14 Pantelån og andre utlån

	Kommuner og fylkeskommuner	Statlige og kommuneide foretak ¹	Private organisasjoner og foretak ²	Lønnstakere, trygdede etc.	Sum 31.12.2012	Sum 31.12.2011
Akershus	1 915	373	121	1 944	4 353	4 083
Aust-Agder	365	6	16	143	530	673
Buskerud	4 064	1 580	141	519	6 305	4 967
Finnmark	1 126	198	0	91	1 415	1 191
Hedmark	1 822	61	94	338	2 315	2 861
Hordaland	471	372	275	833	1 951	3 704
Møre og Romsdal	3 092	854	438	557	4 942	5 142
Nordland	2 633	167	46	341	3 188	3 663
Nord-Trøndelag	1 032	21	35	103	1 190	1 585
Oppland	1 242	107	36	218	1 602	1 573
Oslo	0	540	227	1 706	2 473	2 275
Rogaland	2 734	181	22	739	3 676	3 527
Sogn og Fjordane	2 040	145	81	139	2 405	1 709
Svalbard og Jan Mayen	28	33	0	1	61	66
Sør-Trøndelag	3 337	354	66	528	4 284	4 179
Telemark	862	146	89	220	1 317	1 020
Troms	1 859	99	139	370	2 467	2 387
Vest-Agder	534	393	18	222	1 168	1 298
Vestfold	1 814	229	64	695	2 802	3 879
Østfold	1 903	169	52	834	2 958	3 074
Ufordelt	270	49	16	90	425	349
Påløpte renter					301	339
Sum	33 145	6 077	1 976	10 630	52 128	53 543

Denne tabellen fordeler utlånene til KLP-konsern på fylke og sektor. Sektor er basert på sektorkodene fra Statistisk Sentralbyrå.

Konsernet har en utlånsportefølje av høy kvalitet, med begrenset kredittrisiko og historisk svært lave tap. Konsernet yter hovedsakelig lån med pant i bolig med en belåningsgrad under 80 prosent, lån til kommuner og lån med offentlige garantier. Utlån sikret med pant i bolig utgjør rundt 10,6 milliarder kroner. Sektordiversifiseringen på utlån i konsernet er meget liten, da en meget høy andel av utlånene er rettet mot offentlig sektor. Konstrasjonsrisikoen dette antyder er likevel en lite reell risiko å hensynta, da utlånene omfattes av offentlig garanti, som innebærer en særdeles lav motpartsrisiko.

Millioner kroner	2012	2011
Individuelle nedskrivninger på utlån til amortisert kost		
Antall lån	11	11
Sum hovedstol før nedskrivninger	1,58	1,03
Nedskrivninger	-1,23	-0,83
Sum hovedstol etter nedskrivninger	0,35	0,20
Individuelle nedskrivninger		
Nedskrivning på individuelle utlån 01.01.	0,83	0,69
Periodens konstaterte tap hvor det tidligere er foretatt individuell nedskrivning	0,00	-0,09
Periodens nedskrivning på individuelle utlån	0,42	0,24
Periodens reversering av nedskrivning på individuelle utlån	-0,02	-0,02
Nedskrivning på individuelle utlån 31.12	1,23	0,83

Forfalte, ikke nedskrevne utlån

Millioner kroner	2012 Restgjeld	2011 Restgjeld
Forfalt		
30-90 dager	70	54
over 90 dager	30	76
Sum forfalte utlån	100	130

Antall er absolutte tall, beløp er gjengitt i millioner kroner. Misligholdte utlån gjelder utlån som måles til amortisert kost.

I tillegg til nedskrivningene ovenfor er et utlån, gitt til OSEA AS (Omega SmartBuild East Africa AS), nedskrevet i sin helhet. Beløpet på nedskrivningen er totalt 3,894 millioner, hvorav 3,596 millioner gjelder hovedstol, 0,285 millioner gjelder renter og 0,013 millioner gjelder andre gebyrer. Det reelle tapet på engasjementet er lavere siden utlånet, som var i USD, lå inne med en høyere verdi i NOK enn det som var reell kurs på kjøpet av USD til engasjementet. I tillegg ble det, ved avslutning av engasjementet, avsluttet en valutatermin på hele den opprinnelige lånerammen til OSEA AS, hvor KLP Konsern mottok en gevinst. Totalt tap, hvis man hensyntar dette, beløper seg til rundt 2,8 millioner.

¹ Denne kategorien omfatter, foruten statlige og kommuneide foretak, også kommunal forretningsdrift

² Denne kategorien omfatter hovedsakelig private foretak med begrenset ansvar og organisasjoner uten profittmål

Note 15 Investeringseiendommer

Millioner kroner	2012	2011
Netto leieinntekter	1 873	1 365
Urealisert gevinst/tap swapper	271	51
Netto finansinntekt/-kostnad	21	16
Netto realisert gevinst/tap	5	49
Endring i virkelig verdi inkl. revaluering	36	398
Sum netto inntekter fra investeringseiendom	2 206	1 879
Millioner kroner	2012	2011
Bokført verdi 01.01.	28 726	26 105
Tilgang som følge av kjøp	3 945	2 816
Tilgang som følge av reklassifisering	-2	-73
Tilgang som følge av aktiveringer	293	211
Endring anlegg under utførelse flyttes til invest.eiendom	-677	-731
Netto opp/nedskrivning som følge av endring i virkelig verdi	36	398
Bokført verdi 31.12.	32 322	28 726

Note 16 Aksjer i tilknyttede selskaper

Millioner kroner	Kontor- og forretningsadresse	Eierandel %	Anskaffelses-kost	Bokført verdi 31.12.11	Tilgang/avgang	Resultat-andel ¹	Bokført verdi 31.12.12
Norsk Pensjon AS ¹	Hansteens gate 2 0253 Oslo	25 %	5,0	2,97	0,0	0,4	3,40
Fylkeshuset, Molde AS	Fylkeshuset, Julsundvn. 9, 6400 Molde	48 %	0,0	0,05	0,0	2,2	2,29
Sum aksjer i tilknyttede selskaper			5,0	3,02	0,0	2,7	5,69

Alle aksjer har lik stemmeandel.

Finansiell informasjon om tilknyttede selskaper

Millioner kroner	Eiendeler	Gjeld	Inntekt	Resultat
2012				
Norsk Pensjon AS ¹	17,2	1,2	12,4	2,4
Fylkeshuset, Molde AS	174,6	172,5	22,8	2,0
2011				
Norsk Pensjon AS ¹	15,3	1,7	10,4	1,7
Fylkeshuset, Molde AS	179,2	174,5	21,6	4,7

¹ Resultatandel på Norsk Pensjon fra foregående år er ført på 2012. Resultatet for 2012 blir ført på 2013, siden regnskapet til det tilknyttede selskapet ikke er ferdig ved regnskapsavleggelse.

Note 17 Ansvarlig lånekapital og fondsobligasjonslån

2012 Millioner kroner	Lånebeløp valuta	Lånebeløp NOK	Bokført verdi 31.12.2012	Forfall
Låneoptak ¹				
Oktober 1997	JPY 9 500	554	615	Evigvarende
April 2006	EUR 300	2 372	2 276	Evigvarende
Sum ansvarlig lånekapital		2 926	2 891	
April 2004	JPY 15 000	984	974	Evigvarende
Sum fondsobligasjonslån		984	974	
Sum ansvarlig lånekapital og fondsobligasjonslån		3 911	3 865	

2011 Millioner kroner	Lånebeløp valuta	Lånebeløp NOK	Bokført verdi 31.12.2011	Forfall
Låneoptak ¹				
Oktober 1997	JPY 9 500	554	742	Evigvarende
April 2006	EUR 300	2 372	2 401	Evigvarende
Sum ansvarlig lånekapital		2 926	3 143	
April 2004	JPY 15 000	984	1 145	Evigvarende
Sum fondsobligasjonslån		984	1 145	
Sum ansvarlig lånekapital og fondsobligasjonslån		3 911	4 288	

JPY 9 500: Renten på lånet er fast 4,0 prosent p.a. Lånet er evigvarende, men KLP har rett til å innløse lånet etter 20 år. Etter 30.10.2017 vil renten være den høyeste av fast 4,75 prosent p.a. og 6 mnd JPY-rente + 2,05 prosent p.a. I 2009 ble den eksisterende økonomiske sikringen, som bestod av et utlån med en tilhørende renteswap, erstattet av en ny motforretning bestående av to obligasjoner på 4,5 mrd. JPY og 5 mrd. JPY, fra henholdsvis Telia FRN og United Utilities. Denne motforretningen er vist samlet i tabellen nedenfor. KLP har ikke påberopt seg regnskapsmessig sikring for den økonomiske sikringen knyttet til dette innlånet.

EUR 300: Renten på lånet er fast 5,25 prosent p.a. frem til 11.04.2016, deretter endres den til en flytende rente fastsatt til 2,27 prosent over tre måneders EURIBOR. Lånet er evigvarende, men KLP har rett til å innløse det til pari kurs den 11.04.2016. Lånet er valutasikret ved en tilsvarende plassering i EUR-denominerte obligasjoner som vist i tabellen nedenfor. KLP har ikke påberopt seg regnskapsmessig sikring for den økonomiske sikringen knyttet til dette innlånet. Sammensetningen av obligasjoner ble endret i 2012.

JPY 15 000: Renten på lånet er fast USD-rente på 5,07 prosent p.a. Lånet er evigvarende, men KLP har rett til å innløse lånet 28.04.2034. Dersom KLP ikke benytter sin rett til innløsning i 2034, får lånet flytende rente. Kredittmarginen øker da med 1 prosentpoeng til 6 mnd JPY LIBOR-rente + margin på 3,30 prosent p.a. For å sikre rente- og valutarisiko knyttet til lånet, er det inngått en kombinert rente- og valutaswap, der KLP betaler 3 mnd NIBOR-rente + margin på 2,65 prosent p.a og mottar USD-rente på 5,07 prosent p.a. Denne sikringsforretningen er vist i note 18 i konsernet.

2012 Millioner kroner	Pålydende valuta	Anskaffelses- kost NOK	OIF renter	Urealisert valuta	Bokført verdi 31.12.2012	Forfall
Obligasjoner	JPY 9 500	635	2	-24	613	2017
Obligasjoner ²	EUR 304	2 411	37	-172	2 276	2015/2016
Sum sikringsforretninger		3 080	39	-195	2 889	

2011 Millioner kroner	Pålydende valuta	Anskaffelses- kost NOK	OIF renter	Urealisert valuta	Bokført verdi 31.12.2011	Forfall
Obligasjoner	JPY 9 500	635	2	102	739	2017
Obligasjoner ²	EUR 304	2 419	40	-77	2 382	2015/2016
Sum sikringsforretninger		3 055	42	25	3 121	

¹ Rentekostnader på de to ansvarlige lånene var 14,3 millioner (151,3 millioner) og 4,2 millioner (41,8 millioner) for fondsobligasjonslånet i 2012. Tall i parentes er 2011 tall.

² Endret sammensetning av obligasjoner gjennom 2012 og 2011.

Note 18 Sikringsbokføring

31.12.2012			
Millioner kroner	Nominell verdi	Endret verdi i sikret risiko	Bokført verdi
Sikringsobjekt			
Fondsobligasjonslån	-984	10	-974
Sikringsinstrument			
Kombinert rente- og valutaswap	984	-10	-10
Sikringseffektivitet pr 31.12.2012		100 %	
Sikringseffektivitet gjennom året		100 %	
Sikringsobjekt			
Sikringsobjekt 1: Utlån fast rente i NOK	5 713	263	5 976
Sikringsobjekt 2: Innlån i NOK	3 250	-129	3 121
Sikringsinstrument			
Sikringsinstrument 1: Renteswap utlån fast rente i NOK	5 708	-263	5 445
Sikringsinstrument 2: Renteswap innlån i NOK	3 250	129	3 379
Sikringsforhold 1:			
Sikringseffektivitet pr 31.12.2012		-100 %	
Sikringseffektivitet gjennom året		-100 %	
Sikringsforhold 2:			
Sikringseffektivitet pr 31.12.2012		-100 %	
Sikringseffektivitet gjennom året		-100 %	
31.12.2011			
Millioner kroner	Nominell verdi	Endret verdi i sikret risiko	Bokført verdi
Sikringsobjekt			
Fondsobligasjonslån	-984	-161	-1 145
Sikringsinstrument			
Kombinert rente- og valutaswap	984	161	161
Sikringseffektivitet pr 31.12.2011		100 %	
Sikringseffektivitet gjennom året		100 %	
Sikringsobjekt			
Sikringsobjekt 1: Utlån fast rente i NOK	5 008	156	5 165
Sikringsobjekt 2: Innlån i NOK	2 750	-64	2 686
Sikringsinstrument			
Sikringsinstrument 1: Renteswap utlån fast rente i NOK	4 994	-168	4 825
Sikringsinstrument 2: Renteswap innlån i NOK	2 750	70	2 820
Sikringsforhold 1:			
Sikringseffektivitet pr 31.12.2011		-93 %	
Sikringseffektivitet gjennom året		-93 %	
Sikringsforhold 2:			
Sikringseffektivitet pr 31.12.2011		-91 %	
Sikringseffektivitet gjennom året		-91 %	

Noten viser de finansielle instrumentene i konsernet som sikringsbokføres, med tilhørende sikringsinstrument.

Fondsobligasjon i utenlandsk valuta med fast rente

Fondsobligasjonslånet er sikret mot endringer i rente- og valutakurser ved kjøp av en kombinert rente- og valutaswap. Sikringen er regnskapsført etter reglene om virkelig verdisikring. I praksis innebærer sikringen bytte av valuta betingelser (15 mrd JPY mot 0,984 mrd. NOK) og rentebetingelser (fast rente på 5,07 % mot NIBOR + 2,6475 %) på henholdsvis innlånet og den kombinerte rente- og valutaswapen. Sikringseffektiviteten måles ved å se på endring i virkelig verdi på sikringsobjekt og sikringsinstrumentet.

Sikringseffektiviteten blir vurdert retrospektivt hver måned og den vurderes som effektiv hvis endringen i virkelig verdi mellom sikringsobjekt og sikringsinstrument samsvarer med intervallet 80% til 125%.

Obligasjon med fortrinnsrett (OMF) med fast rente

Sikringsinstrumentet er renteswap der konsernet betaler flytende og mottar fast. Sikringen er regnskapsført etter reglene om virkelig verdisikring og formålet med denne sikringen er å sikre renterisiko på innlånet. Sikringsobjektet og sikringsinstrumentet er inngått på samme vilkår. Hovedstol, rente, løpetid og rentedatoer er identiske. Sikringseffektiviteten blir målt ved å sammenligne akkumulert verdiendring på sikringsinstrumentet mot akkumulert verdiendring på sikringsobjektet.

Sikringseffektiviteten blir vurdert retrospektivt og den vurderes som effektiv hvis endringen i virkelig verdi mellom sikringsobjekt og sikringsinstrument samsvarer med intervallet 80% til 125%.

Utlån med fast rente

Sikringen av utlånet er gjort ved en renteswap der konsernet betaler flytende og mottar fast. Sikringen er regnskapsført etter reglene om virkelig verdi sikring, og formålet med denne sikringen er å sikre renterisiko på utlånet. Sikringsobjektet og sikringsinstrumentet er inngått på samme vilkår. Sikringseffektiviteten blir målt ved å sammenligne akkumulert verdiendring på sikringsinstrumentet mot akkumulert verdiendring på sikringsobjektet.

Sikringseffektiviteten blir vurdert retrospektivt og den vurderes som effektiv hvis endringen i virkelig verdi mellom sikringsobjekt og sikringsinstrument samsvarer med intervallet 80% til 125%.

Generelt

Virkelig verdi sikring innebærer at den sikrede verdiutviklingen på sikringsobjektet regnskapsføres over resultatet. Tilsvarende regnskapsføres verdiendringen på sikringsinstrumentet over resultatet.

Ettersom verdiutviklingen på sikringsobjektet og sikringsinstrumentet er tilnærmet 100 prosent negativt korrelert på fondsobligasjonslånet, og sikringen av inn- og utlånet i bankvirksomheten har en meget høy sikringseffektivitet, vil resultateffekten bli meget liten på de tre tilfellene av sikringsbokføring. Se også note 2 for nærmere omtale av regnskapsmessig sikringsbokføring.

Note 19 Innlån

Millioner kroner	Pålydende i NOK	Valuta	Rente	Forfall	Bokført verdi 31.12.2012	Bokført verdi 31.12.2011
Evigvarende ansvarlig lån						
Kommunal Landspensjonskasse	2 372	EUR	Fast ¹	Evigvarende	2 276	2 402
Kommunal Landspensjonskasse	554	JPY	Fast ²	Evigvarende	615	742
Sum ansvarlige lån	2 926				2 891	3 143
Fondsobligasjonslån						
Kommunal Landspensjonskasse	984	JPY	Fast ³	2034	974	1 145
Sum ansvarlig lånekapital og fondsobligasjonslån	984				974	1 145
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer						
Obligasjoner med fortrinnsrett						
KLP Kommunekreditt AS	0	NOK	Flytende	2012	0	5 900
KLP Kommunekreditt AS	1 069	SEK	Flytende	2013	1 070	1 095
KLP Kommunekreditt AS	1 103	NOK	Flytende	2013	1 104	4 000
KLP Kommunekreditt AS	4 000	NOK	Flytende	2014	4 010	4 000
KLP Kommunekreditt AS	428	SEK	Flytende	2015	429	0
KLP Kommunekreditt AS	4 300	NOK	Flytende	2015	4 304	4 300
KLP Kommunekreditt AS	2 500	NOK	Fast	2015	2 555	2 000
KLP Kommunekreditt AS	3 000	NOK	Flytende	2016	3 011	0
KLP Kommunekreditt AS	3 000	NOK	Flytende	2017	3 013	0
KLP Kommunekreditt AS	750	NOK	Fast	2020	752	750
Amortisering og verdjusteringer					122	107
Sum obligasjoner med fortrinnsrett	20 150				20 370	22 152
Gjeld til kredittinstitusjoner						
KLP Banken AS	0	NOK	Fast	2012	0	1 006
KLP Banken AS	1 820	NOK	Flytende	2013	1 826	0
KLP Banken AS	300	NOK	Fast	2013	302	0
KLP Banken AS	600	NOK	Flytende	2015	602	0
KLP Banken AS	300	NOK	Flytende	2016	301	0
KLP Banken AS	300	NOK	Fast	2017	308	0
Kommunal Landspensjonskasse	0	NOK/EUR/USD	Flytende	2012	0	392
Kommunal Landspensjonskasse	1 461	NOK/EUR/USD	Flytende	2013	1 461	0
Sum gjeld til kredittinstitusjoner	4 781				4 799	1 398
Gjeld til og innskudd fra kunder ⁴						
Privat	2 734	NOK			2 734	1 809
Næring	212	NOK			212	31
Sum gjeld til og innskudd fra kunder	2 946				2 946	1 840
Sum finansiell gjeld	31 787				31 981	29 680

Noten viser finansiell gjeld konsernet har ved periodeslutt, hvor mesteparten er finansiering til KLP bank konsernet.

De angitte selskapene er utstedere av den finansielle gjelden som er beskrevet. Innskudd hører inn under KLP Banken AS.

¹ Lånet har et renteendringstidspunkt i 2017

² Lånet har et renteendringstidspunkt i 2016

³ Lånet har et renteendringstidspunkt i 2034

⁴ Det er ikke kontraktfestet forfall på innskudd

Note 20 Skatt

Millioner kroner	2012	2011
Regnskapsmessig resultat før skatt	1 002	653
Forskjeller mellom regnskapsmessig- og skattemessig resultat:		
Tilbakeføring av verdireduksjon finansielle eiendeler	2 811	5 322
Tilbakeføring av verdiøkning finansielle eiendeler	-6 293	-4 971
Tilbakeføring av verdiøkning eiendommer	-39	-472
Regnskapsmessig tap ved realisasjon av aksjer og andre verdipapirer	0	843
Regnskapsmessig gevinst ved realisasjon av aksjer og andre verdipapirer	0	-675
Skattemessig gevinst ved realisasjon av aksjer og andre verdipapirer	198	60
Skattemessig tap ved realisasjon av aksjer og andre verdipapirer	-4	0
Reversering av tidligere års nedskrvn. på aksjer mv som er inntektsført	0	-5
Tilbakeføring av 3% skattefrie inntekter etter fritaksmetoden	0	4
Andel av skattemessig inntekter i deltagerlignede selskaper	36	104
Andel av regnskapsmessige inntekter i deltagerlignede selskaper	0	-34
Andre permanente forskjeller	80	-206
Oppløsning av adm.avsetning 01.01.11	0	-85
Endring i forskjeller som påvirker forholdet mellom regnskapsmessig og skattemessig inntekt	1 055	-70
Skattemessig resultat	-1 157	469
Årets over-/underskudd overføres til fremførbart underskudd	-1 157	469
Fremførbart underskudd fra tidligere år	-16 358	-16 827
Årets endring i fremførbart underskudd	-1 157	469
Sum fremførbart underskudd og godtgjørelse pr 31.12	-17 515	-16 358

Ubenyttet godtgjørelse fra tidligere år kan bare benyttes i 10 år. Selskapet benyttet ingenting i 2012 og det er mindre trolig at selskapet vil få anledning til å benytte resterende godtgjørelse før den utløper.

Avstemming av grunnlag for utsatt skatt	31.12.2012	31.12.2011
Skatteøkende midlertidige forskjeller:		
Driftsmidler	36	33
Bygninger og andre faste eiendommer	7 694	7 655
Langsiktige fordringer	43	286
Risikoutjevningfond	495	435
Verdipapirer	5 215	4 922
Andeler i deltakerlignende selskaper	28	48
Utlån til kunder og kredittforetak	68	29
Andre forskjeller	0	2
Sum skatteøkende midlertidige forskjeller	13 579	13 411
Skattereduserende midlertidige forskjeller:		
Gevinst- og tapskonto	0	-585
Driftsmidler	-1	-1
Pensjonsforpliktelse	-560	-533
Andre forpliktelser	-15	-2
Verdipapirer	-58	-52
Ubenyttet godtgjørelse aksjeutbytte	-93	-238
Andre forskjeller	-1	-3
Sum skattereduserende midlertidige forskjeller	-728	-1 414
Netto midlertidige forskjeller	12 852	11 997
Fremførbart underskudd	-17 515	-16 358
Grunnlag for utsatt skatt	-4 663	-4 361
28% utsatt skattefordel	-1 306	-1 159
Nedvurdering av utsatt skattefordel	1 256	1 114
Balanseført utsatt skatt/-skattefordel	-50	-45
Resultatført endring av utsatt skatt	-5	-24
Resultatført betalbar skatt	-2	0

Note 21 Forsikringstekniske forhold

Premier, erstatninger og endring i forsikringsmessige avsetninger pr bransje

Millioner kroner	Premieinntekter for egen regning		Erstatninger for egen regning		Endring i forsikringsmessige avsetninger før resultatfordeling	
	2012	2011	2012	2011	2012	2011
Livsforsikring						
Kollektiv pensjon - Offentlig	28 807	21 543	10 752	9 890	26 916	17 011
Kollektiv pensjon - Privat	356	295	38	30	371	276
Gruppeliv	134	146	130	143	1	1
Skadeforsikring						
Næringsbetonte forsikringer	473	444	392	379	21	-4
Privatbetonte forsikringer	144	104	103	94	35	7
Naturskadeforsikringer	32	41	41	80		
Sum	29 946	22 574	11 457	10 616	27 344	17 291

Forsikringsforpliktelse pr bransje

Millioner kroner	Sum		Endring i 2012
	31.12.2012	31.12.2011	
Kollektiv pensjon - Ytelsesbasert	276 781	244 086	32 695
Kollektiv pensjon - Innskuddsbasert	300	198	103
Skadeforsikring	2 625	2 567	58
Sum forsikringsmessige avsetninger	279 706	246 850	32 856

Forsikringsforpliktelse i livsforsikring pr bransjer

Millioner kroner	Kollektiv pensjon - offentlig		Kollektiv pensjon - privat		Gruppeliv	Sum 31.12.2012	Sum 31.12.2011	Endring i 2012
	Ytelsesbasert med årlig avkastningsgaranti	Ytelsesbasert med flerårig avkastningsgaranti	Ytelsesbasert med årlig avkastningsgaranti	Innskuddsbasert med investeringsvalg				
Premiereserve	248 602	1 420	881	293	7	251 203	224 058	27 146
Tilleggsavsetning	12 293	83	28			12 403	12 344	59
Kursreguleringsfond	9 288	0	12			9 300	4 958	4 342
Premiefond, pensjonistenes overskuddsfond og innskuddsfond	3 894	37	17	7		3 956	2 848	1 108
Erstatningsavsetning	152		0		60	212	69	143
Bufferavsetning	0	7				7	7	0
Sum forsikringsforpliktelse livsforsikring 31.12.2012	274 229	1 547	938	300	67	277 082	244 283	32 798
Sum forsikringsforpliktelse livsforsikring 31.12.2011	241 969	1 394	646	198	76		244 283	

Forsikringsmessige avsetninger i skadeforsikring pr bransje

Millioner kroner	Næringsbetonte forsikringer	Privatbetonte forsikringer	Naturskade og andre poolordninger	Sum		Endring i 2012
				31.12.2012	31.12.2011	
Premieavsetning	81	84	8	173	140	33
Finanstilsynets minstekrav	81	84	8	173	140	33
Erstatningsavsetning	1 806	85	42	1 933	1 963	-30
Finanstilsynets minstekrav	1 477	70	42	1 589	1 665	-76
Sikkerhetsavsetning	460	58	1	519	464	55
Finanstilsynets minstekrav	200	33	1	234	224	10
Sum forsikringsmessige avsetninger skadeforsikring 31.12.2012	2 347	227	51	2 625	2 567	58
Sum forsikringsmessige avsetninger skadeforsikring 31.12.2011	2 348	158	61		2 567	

Note 21 Forsikringstekniske forhold forts.

Endringer i forsikringsforpliktelser i livsforsikring

Millioner kroner	Premie- reserve	Tilleggs- avsetning	Kursreguler- ingsfond	Premie- og innskudds- fond	Buffer- avsetning	Erstatnings- avsetning	Sum	
							2012	2011
Inngående balanse	223 964	12 344	4 958	2 848	7	163	244 283	228 092
Resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser								
Netto resultatførte avsetninger	27 216	62	4 342	65	0	49	31 734	16 931
Overskudd på avkastningsresultatet	14	0	0	2 122	0	0	2 135	1 146
Risikoresultat tilordnet forsikringskontraktene	1	0	0	38	0	0	40	156
Annen tilordning av overskudd	0	0	0	206	0	0	206	164
Sum resultatførte endringer	27 231	62	4 342	2 431	0	49	34 116	18 398
Overføringer mellom fond/disp. til premiebetaling								
Til/fra fond ved flytteavregning	10	-3		-1 407			-1 400	-2 242
Sum ikke resultatførte endringer	10	-3		-1 323	0		-1 316	-2 206
Sum endringer i forsikringsforpliktelser	27 241	59	4 342	1 108	0	49	32 800	16 192
Sum forsikringsforpliktelser 31.12.2012	251 205	12 403	9 300	3 956	7	212	277 082	244 283
Sum forsikringsforpliktelser 31.12.2011	224 058	12 344	4 958	2 848	7	69		244 283

Resultatanalyse

Millioner kroner	Kollektiv pensjon - Offentlig	Kollektiv pensjon - Privat	Gruppeliv	Sum	
				2012	2011
Resultat til forsikringskunder					
Avkastningsresultat	5 030	15	0	5 045	3 288
Risikoresultat ekskl. fortjenesteelement - kundeandel	220	3		223	156
Andre resultatelementer	205			205	165
Sum resultat til forsikringskunder	5 455	18	0	5 473	3 610
Oppreservering på grunn av lengre levetid					
Overført til tilleggsavsetninger	0	0		0	2 147
Avsatt til kundenes premiefond	2 365	0		2 365	1 453
Sum disponert resultat til kunder	5 455	15	0	5 470	3 610
Resultat til forsikringsgiver					
Andel av avkastningsresultat	21	1		22	12
Risikoresultat ekskl. fortjenesteelement	38	1	-1	38	151
Administrasjonsresultat	86	-34	4	56	33
Vederlag for rentegaranti og fortjenesteelement	292	3		294	214
Andre resultatelementer	-205			-205	-165
Resultat til forsikringsgiver (teknisk resultat i livsforsikring)	233	-29	3	205	245

Flytting og nytegning i livsforsikring

Millioner kroner	Kollektiv pensjon - Offentlig		Kollektiv pensjon - Privat			
	Ytelsesbasert		Ytelsesbasert		Innskuddsbasert	
	2012	2011	2012	2011	2012	2011
Tilflyttede midler						
Premiereserve	1 549	112	209	173	18	22
Tilleggsavsetning	0	16	4	7	0	0
Mottatte midler ført over resultatet	1 549	127	213	180	18	22
Premiefond	84	31	1	7	0	2
Sum mottatte midler	1 632	158	213	187	18	24
Antall kontrakter	9	10	17	18	107	65
Fraflyttede midler						
Premiereserve	140	282	4	10	6	3
Tilleggsavsetning	7	13	0	0	0	0
Kursreserver	0	16	0	0	0	0
Avgitte midler ført over resultatet	148	310	4	10	6	3
Premiefond	1	4	0	0	0	0
Sum avgitte midler	148	314	4	10	6	3
Antall kontrakter	15	13	18	2	38	11

Nytegning

Millioner kroner	Kollektiv pensjon - Offentlig		Kollektiv pensjon - Privat					
	Ytelsesbasert		Ytelsesbasert		Innskuddsbasert		Gruppeliv	
	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011
Premievolum	28	41	12	9	35	14	14	8
Antall kontrakter	58	80	1	6	259	175	249	97

Note 22 Driftsmidler

Millioner kroner	2012				2011			
	Eiendom til eget bruk	Transportmidler	Maskiner/Inventar	2012	Eiendom til eget bruk	Transportmidler	Maskiner/Inventar	2011
Bokført verdi 01.01	944	3	94	1 041	870	5	84	959
Anskaffelseskost 01.01	883	12	223	1 118	883	12	209	1 104
Akkumulert avskrivninger tidligere år	-54	-9	-140	-202	-36	-7	-125	-168
Akkumulert verdiregulering tidligere år	23	0	0	23	23	0	0	23
Tilgang	10	0	8	18	0	1	16	17
Eiendeler holdt for salg	0	0	-3	-3	0	-1	-2	-3
Verdireguleringer	23	0	0	23	92	0	0	92
Tap ved verdifall	0	0	0	0	0	0	0	0
Avskrivninger	-19	-1	-16	-36	-18	-1	-15	-34
Reklassifisert til investeringseiendom	-9	0	0	-9	0	0	0	0
Andre endringer	0	0	0	0	0	0	10	10
Anskaffelseskost 31.12	894	12	228	1 133	883	12	223	1 118
Akkumulert avskrivninger 31.12	-73	-10	-156	-238	-54	-9	-140	-202
Akkumulert verdiregulering 31.12	45	0	0	45	114	0	0	114
Bokført verdi 31.12	949	2	82	1 033	944	3	94	1 041
Økonomisk levetid	50 år	5 år	3 - 5 år		50 år	5 år	3 - 5 år	
Avskrivningsplan	Lineært	Saldo/Lineært	Saldo/Lineært		Lineært	Saldo/Lineært	Saldo/Lineært	

Note 23 Kapitalstyring og kapitaldekning

Millioner kroner	31.12.2012	31.12.2011
Innskutt egenkapital	6 891	6 217
Opptjent egenkapital	6 656	5 847
Sum egenkapital	13 547	12 064
Fondsobligasjon	965	1 145
Immaterielle aktiva	-365	-344
Risikoutjevningfond	-490	-431
Urealiserte kursendringer på selskapsporteføljen	-61	-133
Reassuranseavsetning	-10	-11
Fradrag for investeringer i andre finansinstitusjoner	-3	-3
Annen egenkapital	-263	-401
Overskuddsfond	-3	-19
Justering av egenkapital på konsernnivå	-102	-117
Kjernekapital	13 216	11 751
Evigvarende ansvarlig kapital	2 813	3 032
Fradrag ansvarlig kapital i andre finansinstitusjoner	-3	-3
Tilleggskapital	2 809	3 028
Netto ansvarlig kapital	16 025	14 780

Eiendeler og poster utenom balansen fordelt på risikovekter ¹	31.12.2012			31.12.2011		
	Uvektet beløp	Vektet beløp		Uvektet beløp	Vektet beløp	
Rentepapirer	49 438	0 %	0	50 603	0 %	0
Obligasjoner med fortrinnsrett	23 647	10 %	2 365	17 089	10 %	1 709
Rentepapirer, utlån, bankinnskudd og rentefond	103 070	20 %	20 614	94 718	20 %	18 944
Utlån med pant i bolig	10 232	35 %	3 581	9 100	35 %	3 185
Rentefond	26 203	50 %	13 101	16 465	50 %	8 233
Aksjer, aksjefond og rentepapirer	113 694	100 %	113 694	99 100	100 %	99 100
Private Equity	3 745	150 %	5 617	3 626	150 %	5 439
Andel investeringsvalg ²	300		32	198		25
Sum vektete eiendeler i balansen			159 004			136 634
Derivater og betingede forpliktelser	67 689		2 987	48 971		3 113
Fradrag ansvarlig kapital i andre finansinstitusjoner			-6			-6
Fradrag urealiserte gevinster på finansielle investeringer			-5 897			-4 022
Risikovektet beregningsgrunnlag			156 088			135 718
Kapitaldekning			10,3 %			10,9 %
Kjernekapitaldekning			8,5 %			8,7 %

¹ Beskrivelsen gitt på hver av satsene er gitt på bakgrunn av de eiendelene som utgjør majoriteten av grunnlaget for vekting

² Andel i investeringsvalg er de av eiendelene i KLP Bedriftspensjon AS som inngår i investeringsvalgporteføljen og vektet 1/5 av ordinær vekting.

Note 23 Kapitalstyring og kapitaldekning, forts.

Konsernets morselskap er et gjensidig eiet livsforsikringselskap hvor det overordnede målet er å forvalte den kapitalen medlemmene har plassert i selskapet enten som eier (egenkapital) eller som pensjonskunde (pensjonsfond) best mulig innenfor virksomhetens risikoevne.

Livsforsikringsvirksomhet er underlagt egen forskrift som setter krav til kapitalforvaltningen, og som gir plasseringsbegrensninger i forvaltningen av pensjonskundernes midler. Innenfor forskriftens handlingsrom utformes konsernets forvaltningsstrategi av pensjonskundernes midler. Det defineres hvilke investeringsområder (aktivklasser) som kapitalen plasseres i. De ulike aktivklassene har ulike egenskaper og risikoprofil, og andelen som investeres i de ulike aktivklassene justeres løpende gitt virksomhetens risikoevne og risikoappetitt. Dette overvåkes og rapporteres på daglig basis. Foruten grunnleggende diversifisering av kundernes midler har selskapet en langsiktig investeringsstrategi hvor risikotagningen til en hver tid er tilpasset selskapets risikobærende evne.

Den risikobærende evnen bygger på at risikoen skal korrelere med selskapets finansielle buffere og evnen til å tåle uforutsette negative bevegelser.

For mer informasjon rundt kapital- og risikostyring henvises det til note 9 Risikostyring.

Konsernet driver også annen virksomhet hvor det stilles regulatoriske krav til kapitalforvaltning. Dette er i hovedsak skadeforsikring og bankvirksomhet. Disse virksomhetene drives gjennom heleide datterselskaper, og må oppfylle regulatoriske soliditetskrav på selskapsnivå.

Skadeforsikringsvirksomhet er på samme måte som livsforsikring underlagt egen forskrift som stiller krav til kapitalforvaltningen. På samme måte som for livsforsikring defineres ulike investeringsområder (aktivklasser) som kapitalen plasseres i. Andelen som investeres i de ulike aktivklassene tilpasses virksomhetens definerte risikoevne og risikoappetitt.

Bankvirksomheten drives innenfor en tydelig definert målgruppe for plassering av utlån for å oppnå ønsket nivå på sikkerhet og garantier for plasseringene.

Virksomhetene må oppfylle myndighetsfastsatte krav til kapitaldekning og kjernekapitaldekning på konsolidert nivå. Kapitaldekningsreglene bygger på at sannsynligheten for at en finansinstitusjon eller et verdipapirforetak ikke skal klare å oppfylle sine betalingsforpliktelser vil være stigende med gjeldsgraden. Hovedkomponentene består av netto ansvarlig kapital sett i forhold til en balanse justert for antatt motpartsrisiko.

Kapitaldekningen er en pliktig rapportering som rapporteres kvartalsvis på selskapsnivå og halvårlig på konsolidert nivå.

Kjernekapital

Innskutt og opptjent egenkapital inngår som den mest betydelige delen av kjernekapitalen. På generelt grunnlag kan det sies at andre poster, som regnskapsmessig inngår som egenkapital, men som har begrenset tapsabsorpsjon blir trukket ut av kjernekapitalen (se over for detaljer). Fondsobligasjoner inngår som kjernekapital med maksimum 15 prosent av øvrig kjernekapital. Eventuelt overskytende teller som tilleggskapital. Immaterielle eiendeler blir trukket ut av kjernekapitalen. Urealiserte kursendringer i selskapsporteføljen kommer som fradrag når resultat på selskap er inkludert.

Tilleggskapital

Ansvarlig lån i utenlandsk valuta verdsettes til laveste kurs av dagskurs på beregningstidspunktet og valutakursen på opptakstidspunktet, bortsett fra det ansvarlige lånet i japanske yen (JPY). På dette benyttes, istedenfor opptakstidspunkt, valutakurs pr. 29.10.01, tidspunkt for søknad til Finanstillsynet om å legge endret valutakurs til grunn. Fondsobligasjonslånet faller også under laveste verdis prinsipp.

Frdrag ansvarlig kapital i andre finansinstitusjoner blir fordelt 50/50 på kjernekapital og tilleggskapital etter § 7 i forskriften om beregning av ansvarlig kapital.

Myndighetenes krav til minimum kapitaldekning er fastsatt til 8 prosent for forsikringselskaper som for andre finansinstitusjoner.

Note 24 Immaterielle eiendeler

Millioner kroner	IT-systemer	Andre	2012	IT-systemer	Andre	2011
Bokført verdi 01.01.	328	16	366	350	16	366
Anskaffelseskost 01.01.	735	16	751	654	16	669
Total tilgang	87	0	87	82	0	82
herav internt opparbeidet	22	0	22	17	0	17
herav kjøpt	65	0	65	65	0	65
Kostnadsført eiendel	0	0	0	0	0	0
Anskaffelseskost 31.12.	822	16	838	735	16	751
Akkumulerte avskrivninger og nedskrivninger tidligere år	-407	0	-407	-304	0	-304
Årets ordinære avskrivninger	-66	0	-66	-67	0	-67
Nedskrivning ¹⁾	0	0	0	-37	0	-37
Akkumulerte avskrivninger og nedskrivninger 31.12.	-473	0	-473	-407	0	-407
Bokført verdi 31.12.	349	16	365	328	16	344

Avskrivningstid

3 til 10 år

3 til 10 år

¹⁾ Ved utgangen av 2012 ble det ikke identifisert IT-systemer hvor bokført verdi oversteg antatt gjenvinnbart beløp. I 2011 var det tre IT-systemer der bokført verdi oversteg antatt gjenvinnbart beløp. Antatt gjenvinnbart beløp er beregnet ved å estimere framtidig inntjening. Dette resulterte i følgende vurdering:

Millioner kroner	31.12.2012	31.12.2011
Bokført verdi før nedskrivning	0	92
Gjenvinnbart beløp	0	56
Nedskrivning	0	37

Nedskrivningen inngår som en del av driftskostnadene i resultatoppstillingen.

Note 25 Solvensmargin

Millioner kroner	2012	2011	2010	2009	2008
Solvensmarginkrav					
Livsforsikring	9 682	8 747	8 201	7 610	7 057
Skadeforsikring	140	127	127	127	128
Samlet solvensmarginkrav	9 822	8 874	8 328	7 737	7 185
Solvenskapital					
Ansvarlig kapital	16 019	14 780	13 556	12 532	11 525
Annen solvensmarginkapital livsforsikring	6 408	6 390	5 224	4 200	2 089
Annen solvensmarginkapital skadeforsikring	441	372	355	339	328
Samlet solvenskapital	22 867	21 541	19 134	17 071	13 942
Solvensmargindekning	232,8 %	242,7 %	229,7 %	220,7 %	194,0 %

Solvensmargin for livsforsikringsselskapene Kommunal Landspensjonskasse og KLP Bedriftspensjon AS er beregnet i henhold til forskrift 19. mai 1995 nr. 481 om beregning av solvensmarginkrav og solvensmarginkapital for norske livsforsikringsselskaper kapittel 2. Solvensmargin for KLP Skadeforsikring AS er beregnet i henhold til forskrift 19. mai 1995 nr. 482 om beregning av solvensmarginkrav og solvensmarginkapital for norske skadeforsikringsselskaper og gjenforsikringsselskaper kapittel 2.

Note 26 Kapitalavkastning for livsforsikringsselskaper

Kommunal Landspensjonskasse					
Prosent	2012	2011	2010	2009	2008
Kollektivporteføljen totalt					
Avkastning I - Bokført ¹	5,0	4,5	5,1	6,4	1,0
Avkastning II - Verdijustert ²	6,7	3,2	7,5	7,7	-3,0
Kollektivporteføljens underporteføljer					
Balansert portefølje 1					
Avkastning I - Bokført ¹	5,0	4,5	5,1	6,1	0,9
Avkastning II - Verdijustert ²	6,7	3,2	7,5	7,4	-3,1
Balansert portefølje 2					
Avkastning I - Bokført ¹	5,0	4,5	5,1	7,0	1,1
Avkastning II - Verdijustert ²	6,7	3,3	7,5	8,2	-2,8
Offensiv portefølje					
Avkastning I - Bokført ¹	<i>ikke aktuell</i>	<i>ikke aktuell</i>	5,4	6,8	2,7
Avkastning II - Verdijustert ²	<i>ikke aktuell</i>	<i>ikke aktuell</i>	7,9	8,0	-2,3
Investeringsvalgporteføljen	7,5	2,2	8,6	9,2	<i>ikke aktuell</i>
Selskapsporteføljen	4,5	4,2	5,2	6,7	4,0

Siden 2010 er ingen midler forvaltet i underportefølje Offensiv. Investeringsvalgporteføljen ble etablert 01.01.2009 for pensjonskunder i KLP med flerårig rentegaranti og særskilt investeringsportefølje.

KLP Bedriftspensjon AS					
Prosent	2012	2011	2010	2009	2008
Kollektivporteføljen					
Avkastning I - Bokført ¹	5,2	6,3	6,0	7,1	1,1
Avkastning II - Verdijustert ²	6,7	3,7	8,3	8,3	-2,3
Investeringsvalgporteføljen	12,0	0,2	9,3	23,3	-21,3
Selskapsporteføljen	6,4	4,8	5,0	8,4	-0,8

¹ Avkastning I = Bokført avkastning

² Avkastning II = Verdijustert avkastning. Dette er bokført avkastning +/- urealiserte verdiendringer som føres mot kursreguleringsfond

Note 27 Pensjonsansvar egne ansatte

Hoveddelen av pensjonsansvaret er dekket gjennom KLP's Fellesordning for kommuner og bedrifter («Fellesordningen»). Selskapet tilbyr også pensjonsordning utover Fellesordningen. Denne forpliktelsen dekkes over driften. Fellesordningen er en ytelsesbasert pensjonsordning som tilfredsstiller kravene om obligatorisk tjenestepensjon (OTP). Selskapet har AFP-ordning.

Den regnskapsmessige behandling av pensjonsforpliktelser er nærmere beskrevet i note 2 og 3.

Millioner kroner	Fellesordningen	Over drift	2012	2011
Pensjonskostnader				
Nåverdi av årets opptjening	103	10	113	88
Rentekostnad	32	4	36	42
Brutto pensjonskostnad	135	14	149	130
Forventet avkastning	-27	0	-27	-31
Administrasjonskostnad/Rentegaranti	4	0	4	3
Netto pensjonskostnad inkludert administrasjonskostnad	112	14	126	102
Arbeidsgiveravgift netto pensjonskostnad inkludert administrasjonskostnad	16	2	18	14
Resultatført aktuarielt tap/gevinst	6	1	7	0
Resultatført planendring	0	0	0	0
Resultatført pensjonskostnad inkludert arbeidsgiveravgift	134	17	150	116
Pensjonsforpliktelser				
Brutto påløpt forpliktelse	1 009	130	1 139	1 280
Pensjonsmidler	721	7	728	629
Netto pensjonsforpliktelser/ -midler før arbeidsgiveravgift	288	123	411	651
Arbeidsgiveravgift	41	17	58	92
Netto forpliktelse inkludert arbeidsgiveravgift	329	141	469	743
Ikke resultatført aktuarielt tap/gevinst eksklusiv arbeidsgiveravgift	91	-3	88	-197
Ikke resultatført aktuarielt tap/gevinst arbeidsgiveravgift	13	0	12	-28
Balanseført netto forpliktelse/ -midler inkludert arbeidsgiveravgift	432	137	569	518
Antall				
Medlemstatus («Fellesordningen»)			2012	2011
Antall aktive			798	770
Antall oppsatte (tidligere ansatte med oppsatte rettigheter)			517	214
Antall pensjoner			146	161
Utviklingen av ikke-resultatført actuariell gevinst/tap				
Ikke resultatført actuarielt gevinst/tap 01.01	-201	-24	-225	-8
Aktuarielt gevinst/tap midler	10	0	9	1
Aktuarielt gevinst/tap forpliktelse	252	17	269	-192
Resultatført actuarielt tap/gevinst	6	1	7	0
Aga på avvik	37	2	39	-27
Ikke resultatført actuarielt gevinst/tap 31.12	103	-4	100	-225
Endring i pensjonsmidler				
Brutto pensjonsmidler bokført verdi 01.01.	636	7	643	567
Pensjonsavtale omgjort til fripoliser i KLP Kreditt AS	0	0	0	-14
Forventet avkastning	27	0	27	31
Aktuarielle tap/gevinster	10	0	9	1
Administrasjonskostnad/rentegaranti	-4	0	-4	-3
Overtakelser/oppkjøp	0	0	0	0
Innbetalt premie/tilskudd (inkludert administrasjonskostnader)	82	5	87	65
Avkorting/oppgjør	0	0	0	0
Utbetalinger	-15	-5	-21	-18
Brutto pensjonsforpliktelser bokført verdi 31.12.	721	7	728	629

Brutto pensjonsmidler bokført verdi 31.12.	Fellesordningen	Over drift	2012	2011
Endring i pensjonsforpliktelser				
Brutto pensjonsforpliktelser bokført verdi 01.01.	1 159	138	1 298	995
Pensjonsavtale omgjort til fripoliser i KLP Kreditt AS	0	0	0	-18
Planendring	0	0	0	0
Brutto pensjonsforpliktelser IB etter planendring	1 141	138	1 280	977
Nåverdi av årets opptjening	103	10	113	88
Rentekostnad	32	4	36	42
Aktuarielle tap/gevinster	-252	-17	-269	192
Utbetalinger	-15	-5	-21	-18
Brutto pensjonsforpliktelser bokført verdi 31.12.	1 009	130	1 139	1 280
Millioner kroner				
Pensjonsordningens over-/ underfinansiering				
Nåverdien av den ytelsesbaserte pensjonsforpliktelsen	1 009	130	1 139	1 280
Virkelig verdi av pensjonseiendelene	-721	-7	-728	-629
Netto pensjonsforpliktelse	288	123	411	651
Millioner kroner				
Pensjonsordningens over-/ underfinansiering siste 4 år				
Nåverdien av den ytelsesbaserte pensjonsforpliktelsen	1 139	1 280	980	921
Virkelig verdi av pensjonseiendelene	-728	-629	-555	-492
Netto pensjonsforpliktelse	411	651	424	429
Millioner kroner				
Erfaringsavvik siste 4 år				
Ikke resultatført actuarielt tap/gevinst siste 4 år	100	-225	-8	25
Erfaringsavvik siste 4 år	100	-225	-8	25
Millioner kroner				
Avkastning på pensjonsmidlene				
Forventet avkastning på pensjonsmidlene	27	0	27	31
Aktuarielt tap/gevinst på pensjonsmidlene	10	0	9	1
Faktisk avkastning på pensjonsmidlene	37	0	36	32
Prosent				
Økonomiske forutsetninger for resultatet (felles for alle pensjonsordningene)				
Diskonteringsrente			2,60 %	4,00 %
Lønnsvekst			3,50 %	4,00 %
Folketrygdens grunnbeløp (G)			3,25 %	3,75 %
Pensjonsregulering			2,48 %	2,97 %
Forventet avkastning			4,10 %	5,40 %
Arbeidsgiveravgiftssats			14,10 %	14,10 %
Amortiseringstid			15 år	15 år
Korridorstørrelse			10,00 %	10,00 %
Prosent				
Økonomiske forutsetninger for balansen (felles for alle pensjonsordningene)				
Diskonteringsrente			3,90 %	2,60 %
Lønnsvekst			3,50 %	3,50 %
Folketrygdens grunnbeløp (G)			3,25 %	3,25 %
Pensjonsregulering			2,48 %	2,48 %
Forventet avkastning			3,90 %	4,10 %
Arbeidsgiveravgiftssats			14,10 %	14,10 %
Amortiseringstid			15 år	15 år
Korridorstørrelse			10,00 %	10,00 %

Note 27 Pensjonsansvar egne ansatte, forts.

Aktuarielle forutsetninger:

KLP's Fellesordning for kommuner og bedrifter («Fellesordningen»):

En viktig del av grunnlaget for pensjonskostnader og pensjonsforpliktelser er hvordan dødelighet og uførhet gjør seg gjeldende blant medlemmene i pensjonsordningen. pensjonsordningen. For 2012 beregningen ha man lagt til grunn en styrket K2005 tariff for dødelighet og en uførefrekvens i samsvar med den som er observert i KLPs totale medlemsbestand.

Uttak av AFP i 2012 (prosent i forhold til gjenværende arbeidstakere):

Kostnadene til AFP avhenger av hvor mange i hvert årskull som tar ut AFP. Ved fylte 62 år er det 45 prosent som går av med AFP-pensjon.

Det er bare de som er ansatt og i arbeid helt frem til pensjoneringen som har rett til AFP. Dette er tatt hensyn til i beregningen av AFP-forpliktelsen

Frivillig avgang for Fellesordning i 2011 (i %)

Alder (i år)	< 20	20-23	24-29	30-39	40-50	51-55	>55
Turnover	20 %	15 %	10 %	7,5 %	5 %	2 %	0 %

Det er lagt til grunn en styrket K2005 som dødelighetsforutsetning.

Pensjoner over driften:

Uttak av AFP/tidligpensjon er ikke relevant for denne ordningen. Når det gjelder levealder, er samme variant av K2005 lagt til grunn som i Fellesordningen.

Prosent	2012	2011
Pensjonsmidlenes sammensetning:		
Eiendom	11,5 %	11,7 %
Utlån	11,0 %	10,4 %
Aksjer	16,2 %	14,3 %
Anleggs- /HTF- obligasjoner	30,6 %	33,1 %
Omløpsobligasjoner	22,2 %	22,0 %
Likviditet/pengemarked	8,5 %	8,6 %
Sum	100,0 %	100,0 %

Pensjonsmidlene er basert på KLPs finansielle midler i kollektivporteføljen. Tabellen viser prosentvis plassering av pensjonsmidlene som administreres av KLP ved utgangen av året. Verdijustert avkastning av eiendelene ble 6,7 prosent i 2012 og 3,3 prosent i 2011.

Forventet innbetaling til ytelsesplaner etter ansettelsens opphør for perioden 1. januar 2013 – 31. desember 2013 er NOK 84 452 038.

Revidert regnskapsstandard IAS 19 trer i kraft for regnskapsår som starter fom 1 januar 2013. Endringene i IAS 19 har betydning for hvordan pensjonsforpliktelsen og pensjonskostnaden presenteres i regnskapet. En viktig endring er at aktuarielle gevinster og tap skal føres mot andre inntekter og kostnader i det utvidede resultatregnskapet, og ikke inngå i over periodens ordinære resultat. Korridormetoden der aktuarielle gevinster og tap utover et visst nivå fordeles over gjenværende opptjeningsstid vil ikke være tillatt. Ved overgang til nye regler må korridoren på overgangstidspunktet 1. januar 2013 innregnes i egenkapitalen. Korridoren viser en aktuariell gevinst per 31.12.2012 på NOK 99 966 811.

Note 28 Lønn og forpliktelser for ledende ansatte og styrende organer

Styret i KLP har fastsatt prinsipper og retningslinjer for godtgjørelse som gjelder for hele konsernet, samt etablert et kompensasjonsutvalg som er et underutvalg av styret. Utvalget innstiller på og fører kontroll med at godtgjørelsesordningene i konsernet er i tråd med styrets prinsipper og retningslinjer. Ytterligere opplysninger om godtgjørelsesordninger i selskaper som inngår i KLP - konsernet er tilgjengelig i dokumentet «Godtgjørelsesordninger i KLP» som kan søkes opp på www.klp.no.

Ledende ansatte er definert som ledergruppen i konsernet Kommunal Landspensjonskasse. Dette innbefatter konsernsjef, konserndirektører i KLP og administrerende direktører for enkelte datterselskaper.

Alle medlemmene i konsernledelsen har normalt pensjonsalder på 65 år. Årets pensjonskostnad inkluderer årets opptjening og rentekostnad fratrukket forventet avkastning og planendring.

Konsernsjefen har etterlønn tilsvarende en årslønn inkludert tilleggsgoder ved eventuelt opphør av ansettelsesforholdet. Det foreligger ingen forpliktelser til å gi styreleder særskilt vederlag eller andre fordeler ved opphør eller endring av vervet. KLP betaler styreansvarsforsikring for sine styremedlemmer.

Ett av medlemmene i konsernledelsen har avtale om prestasjonslønn (bonus). Prestasjonslønn har et tak på 1,5 årslønn. Halvparten av besluttet prestasjonslønn utbetales kontant etter årets slutt. Den andre halvparten gjøres betinget av etterfølgende finansiell utvikling for selskapet og for konsernet. Midlene settes av i et ikke-kontant instrument, hvis verdi er knyttet til fremtidig verdiutvikling for KLP-konsernet. Inntil en tredjedel av instrumentene anses opptjent ved styrets vedtagelse av årsregnskapet hvert av de etterfølgende tre år.

Alle medarbeidere i konsernet kan oppta lån i KLP til lånevilkår for ansatte. Ingen ledende ansatte har vilkår som avviker fra dette. For utlån som har en rentesats på 2,70 % betales i tillegg obligatorisk gjeldsforsikring (død- og uføredekning) tilsvarende 0,76 %. For utlån som har en rentesats på 2,95 % betales i tillegg obligatorisk gjeldsforsikring (dødsdekning) tilsvarende 0,21 %. Lån til eksterne styremedlemmer/kontrollkomitémedlemmer/representantskapsmedlemmer blir kun gitt til ordinære lånevilkår.

Honorar for styremedlemmer fastsettes av representantskapet. KLP har felles representantskap med datterselskapet KLP Skadeforsikring AS.

KLP har felles kontrollkomité med datterselskaper i konsernet som har krav til kontrollkomité.

Alle ytelser er oppgitt uten tillegg for arbeidsgiveravgift.

2012 Tusen kroner	Lønn, honorar m.v.	Bonus	Andre ytelser	Årets pensjons- opptjening	Lån i konsernet	Rentesats pr 31.12.2012	Avdragsplan ²
Ledende ansatte ¹							
Sverre Thornes, konsernsjef	3 254	-	122	1 230	7 507	2,70-3,60	A2042
Ole Jacob Frich, kommunikasjonsdirektør	1 380	-	124	456	7 053	3,15-3,90	A2041
Aage E. Schaanning, konserndirektør økonomi og finans	3 180	-	125	1 094	4 017	2,70-3,60	A og S032
Rune Mæland, konserndirektør IT	1 463	-	136	365	1 638	2,70	A2035
Toril B. Ressem, konserndirektør konserntjenester	1 548	-	146	697	7 688	2,95-3,60	A og S033
Mette-Jorunn Meisland, konserndirektør marked	1 203	-	120	487	5 999	2,95-3,45	A038
Hans Martin Hovden, administrerende direktør KLP Skadeforsikring AS tom 30. september	1 201	-	90	360	489	3,15	A2024
Tore Tenold, administrerende direktør KLP Skadeforsikring AS fom 1. oktober	803	-	109	244	2 715	3,15	Boligkreditt
Håvard Gulbrandsen, administrerende direktør KLP Kapitalforvaltning AS	1 753	821	121	607	3 240	3,15	Boligkreditt
Gunnar Gjørtz, administrerende direktør KLP Eiendom AS	2 576	-	122	983	4 401	3,15	Boligkreditt
Leif Magne Andersen, administrerende direktør KLP Banken AS	1 744	-	122	702	4 264	3,15-3,60	A2030
Styret							
Arne Øren, styrets leder	297	-	-	-	-	-	-
Finn Jebsen, nestleder	240	-	-	-	-	-	-
Herlof Nilssen	208	-	-	-	468	3,55	A2025
Gunn Marit Helgesen	103	-	-	-	-	-	-
Jan Helge Gulbrandsen	156	-	-	-	-	-	-
Marit Torgersen	175	-	-	-	-	-	-
Liv Kari Eskeland	79	-	-	-	-	-	Boligkreditt
Siv Holland, valgt av og blant de ansatte	156	-	-	-	-	-	A2031
Freddy Larsen, valgt av og blant de ansatte	208	-	-	-	-	-	-
Kontrollkomité							
Ole Hetland, leder	89	-	-	-	-	-	-
Jan Rune Fagermoen, nestleder	75	-	-	-	-	-	-
Bengt P. Johansen	75	-	-	-	-	-	-
Line Alfarustad	37	-	-	-	-	-	-
Dordi E. Flormælen	75	-	-	-	-	-	-
Representantskap							
Sum representantskap, inkl. ansattrepresentanter	550	-	-	-	40 585	-	-
Ansatte							
Lån til ansatte i konsernet	-	-	-	-	871 989	-	-

Note 28 Lønn og forpliktelser for ledende ansatte og styrende organer, forts.

2011 Tusen kroner	Lønn, honorar m.v.	Bonus	Andre ytelser	Årets pensjons- opptjening	Lån i konsernet	Rentesats pr 31.12.11	Avdragsplan ²
Ledende ansatte¹							
Sverre Thornes, konsernsjef	3 063	-	165	1 001	7 507	2,70-3,60	A2038
Ida Espolin Johnson, konserndirektør livsforsikring	2 234	-	116	803	8 400	3,15-4,60	A2039
Ole Jacob Frich, kommunikasjonsdirektør	1 334	-	130	395	6 576	3,15-3,90	A2041
Aage E. Schaanning, konserndirektør økonomi og finans	2 814	-	120	871	2 977	2,70-2,95	A2031
Rune Mæland, konserndirektør IT	1 394	-	160	277	1 741	2,70	A2034
Toril B. Ressem, konserndirektør konserntjenester (januar og februar)	378	-	29	90	2 707	2,95-3,60	A2041
Cathrine Hellandsvik, konserndirektør konserntjenester (mars til des.)	990	-	88	260	2 002	2,95-3,45	A2037
Mette-Jorunn Meisland, konserndirektør marked	1 134	-	117	381	6 000	2,95-3,45	A2038
Hans Martin Hovden, administrerende direktør KLP Skadeforsikring AS	1 527	-	124	416	7 422	2,95-3,60	A2041
Håvard Gulbrandsen, administrerende direktør KLP Kapitalforvaltning AS	1 638	1 575	121	543	2 794	3,15	A2040
Gunnar Gjørtz, administrerende direktør KLP Eiendom AS	2 311	-	128	854	4 899	3,15	Boligkreditt
Leif Magne Andersen, administrerende direktør KLP Banken AS (fom des. 2011)	206	-	10	51			
Styret							
Arne Øren, styrets leder	283	-	-	-	-	-	-
Finn Jebsen, nestleder	226	-	-	-	-	-	-
Herlof Nilssen	188	-	-	-	497	3,75	A2031
Gunn Marit Helgesen	175	-	-	-	-	-	-
Jan Helge Gulbrandsen	150	-	-	-	-	-	-
Marit Tørgersen	89	-	-	-	-	-	-
Siv Holland, valgt av og blant de ansatte	150	-	-	-	1 751	3,15	Boligkreditt
Freddy Larsen, valgt av og blant de ansatte	188	-	-	-	1 354	2,70-3,55	A2031
Kontrollkomité							
Ole Hetland, leder	86	-	-	-	-	-	-
Jan Rune Fagermoen, nestleder	72	-	-	-	-	-	-
Bengt P. Johansen	99	-	-	-	-	-	-
Line Alfarustad	37	-	-	-	-	-	-
Dordi E. Flormælen	37	-	-	-	-	-	-
Representantskap							
Sum representantskap, inkl. ansatterepresentanter ³⁾	530	-	-	-	36 770	-	-
Ansatte							
Sum lån til ansatte i konsernet	-	-	-	-	1 046 987	-	-

¹ Oppgitt lønn/godtgjørelse gjelder kun for den perioden den ledende ansatte har innehatt stillingen.² S = Serielån, A = Annuitetslån, siste avdrag.

Note 29 Antall ansatte

	2012	2011
Antall fast ansatte i konsernet 31.12.	808	775
Gjennomsnittlig antall ansatte i konsernet	792	769

Note 30 Honorar til revisor

Millioner kroner	2012	2011
Ordinær revisjon	7,1	5,6
Attestasjonstjenester	0,4	0,7
Skatterådgivning	0,2	0,3
Andre tjenester utenfor revisjonen	0,5	0,3
Sum honorar til revisor	8,2	6,9

Beløpene ovenfor er inklusive merverdiavgift.

Note 31 Driftskostnader

Millioner kroner	2012	2011
Personalkostnader	720	657
Avskrivninger	97	115
Andre driftskostnader	333	343
Sum driftskostnader	1 150	1 115

Note 32 Andre inntekter og kostnader

Millioner kroner	2012	2011
Andre inntekter		
Tilskudd servicepensjon/AFP	642	655
Honorarinntekter kapitalforvaltning	30	21
Inntekter fra tilknyttede selskaper	3	0
Øvrige inntekter	106	73
Sum andre inntekter	781	748
Andre kostnader		
Andre kostnader knyttet til finansielle eiendeler og gjeld	7	5
Utbetalinger servicepensjon/AFP	641	654
Øvrige kostnader	3	1
Sum andre kostnader	651	660

Note 33 Annen kortsiktig gjeld

Millioner kroner	2012	2011
Leverandørgjeld	109	1 046
Kortsiktig gjeld verdipapirhandel	3 696	92
Gjeld til forsikringskunder ¹	441	79
Skyldig arbeidsgiveravgift, mva. og skattetrekk	278	264
Skyldig lønn og feriepenger	91	72
Annen kortsiktig gjeld ²	593	42
Sum annen kortsiktig gjeld	5 208	1 596

¹ Gjeld til forsikringskunder innebærer gjeld konsernet har til kunder, beløpet gjelder hovedsakelig retur av pensjoner, tilskuddsordningen og sikringsordningen

² Inneholder bidragsfond til lønns og G-regulering og tilskuddsfond til AFP

Note 34 Betingede forpliktelser

Millioner kroner	31.12.2012	31.12.2011
Kausjonsansvar tilhørende KLP	2	2
Kommitert, ikke trukket investering i private equity og eiendomsfond	3 250	3 658
Godkjente, ikke utbetalte lånetilsagn tilhørende KLP Konsern	1 208	1 094
Sum betingede forpliktelser	4 460	4 753

Note 35 Opptjent egenkapital

Millioner kroner	Revaluerings- fond	Risikoutjevning- fond	Naturskade- fond	Øvrig opptjent egenkapital	Opptjent egenkapital
Balanseført verdi 01.01.2011	91	265	246	4 519	5 121
Resultat	0	166	-36	499	629
Utvidet resultat:					
-revaluering av eiendom til eget bruk	92	0	0	0	92
-valutaomregning utenlandske datterselskap	0	0	0	6	6
Balanseført verdi 31.12.2011	183	431	211	5 023	5 847
Resultat		60	-10	944	995
Utvidet resultat:					
-revaluering av eiendom til eget bruk	23	0	0	0	23
-valutaomregning utenlandske datterselskap	0	0	0	-208	-208
Balanseført verdi 31.12.2012	205	490	201	5 760	6 656

FOTO MARIANN KILLI BJØLVERUD

FOTO JARLE GUSDAL

FOTO ØYVIND GARSJØ

FOTO MARIE-LUISE LEITE

Ikke-finansielt regnskap

Ikke-finansielt regnskap ved årsslutt	108
Note 1 Regnskapsprinsipper	109
Note 2 Energiforbruk	109
Note 3 Ansatte	109
Note 4 Sykefravær	109
Note 5 Personalskader	109
Note 6 Lønn og godtgjørelse	109
Note 7 Skatt og inntekt per land	109
Revisors beretning, ikke-finansielt regnskap	110

Ikke-finansielt regnskap ved årsslutt 31.12

Miljø	Note	2012	2011	2010	2009
energiforbruk kWh/m ² i KLP Eiendoms egendriftede bygg i Oslo	2	182	196	207	210
energiforbruk kWh/m ² i KLP Eiendoms egendriftede bygg i Trondheim	2	162	157	217	210
energiforbruk kWh/m ² i KLPs kontorer i KLP Huset	2	190	174	126	
energiforbruk kWh/m ² i KLPs kontor i Bergen	2	142	147	172	
energiforbruk kWh/m ² i KLPs kontorer i Trondheim	2	180	134	136	
kildesorteringsgrad i prosent på avfall fra egendriftede bygg i Oslo	2	53	53	51	50
kildesorteringsgrad i prosent på avfall fra egendriftede bygg i Trondheim	2	43	41	36	31
Ansatte					
antall ansatte	3	808	775	762	742
prosent antall kvinner	3	48,1	49	49	48
prosent antall menn	3	51,9	51	51	52
prosent turnover av ansatte	3	3,1	4,5	3,5	2,5
antall midlertidige ansatte	3	18	19	13	16
prosent deltidsansatte kvinner	3	18,3	16	19	20
prosent deltidsansatte menn	3	1,7	2	1,8	1,2
antall kvinner i prosent av ledernivå en	3	18	27	20	20
antall kvinner i prosent av ledernivå to	3	29,8	31	24	18
antall kvinner i prosent av ledernivå tre	3	47,3	42	49	50
antall kvinner i prosent styret	3	42,9	43	38	50
rapportert sykefravær korttid	4	1,1	1,9	1,0	1,9
rapportert sykefravær langtid	4	3,1	2,7	2,7	2,3
rapportert sykefravær totalt	4	4,2	4,6	4,4	4,2
rapportert sykefravær kvinner	4	6			
rapportert sykefravær menn	4	2,2			
rapportert fravær syke barn kvinner i prosent		63			
rapportert fravær syke barn menn i prosent		37			
rapportert antall personskader	5	0	0	0	0
Lønn og godtgjørelse (1 000 kroner)					
totalt lønn til ansatte	6	547 218	521 467	504 122	415 392
gjennomsnittlig lønn kvinner	6	570	550	523	493
gjennomsnittlig lønn menn	6	727	711	671	619
kvinner tjener prosentvis i forhold til menn	6	78,4	77,3	78,0	80,0
kvinner tjener prosentvis i forhold til menn på ledernivå en	6	64,3			
kvinner tjener prosentvis i forhold til menn på ledernivå to	6	91,1			
kvinner tjener prosentvis i forhold til menn på ledernivå tre	6	92,2			
Skatt og inntekt per land (millioner kroner)					
skattekostnad - Norge	7	0,0	0,0		
skattekostnad - Sverige	7	10,1	-10,4		
skattekostnad - Danmark	7	0,0	35,7		
inntekt i Norge	7	47 728,7	31 605,3		
inntekt i Sverige	7	216,4	154,7		
inntekt i Danmark	7	135,9	84,5		
regnskapsmessig resultat før skatt i Norge	7	1 239,9	609,3		
regnskapsmessig resultat før skatt i Sverige	7	-174,1	90,2		
regnskapsmessig resultat før skatt i Danmark	7	-64,2	-46,2		
årets netto kjøp/salg og investeringer i Norge	7	2 055,9	-193,8		
årets netto kjøp/salg og investeringer i Sverige	7	1 282,7	932,6		
årets netto kjøp/salg og investeringer i Danmark	7	398,9	1 358,3		
Ansvarlige investeringer					
antall utelukkelse av selskaper fra investeringsporteføljen	8	64	64	59	47
antall reinkluderte selskaper i investeringsporteføljen	8	1	1	3	10
antall generalforsamlinger i norske selskaper hvor KLP har stemt	8	113(92%)	130(92%)	127	123
antall generalforsamlinger i utenlandske selskaper hvor KLP har stemt	8	2 099(75%)	1 662(82%)	1 533	1 558

Note 1 Regnskapsprinsipper

Vurdering av vesentlighet:

Seleksjon av indikatorer for årsrapporten representerer den tredelte bunnlinje: hvordan påvirker KLP miljø-, sosial- og økonomisk aspekter.

Miljø: KLP påvirker miljøet hovedsakelig gjennom sine eiendommer som er en del av forvaltningen av pensjonsmidlene. KLP er en av Norges største eiendomsforvaltere og eier og drifter eiendommer i flere nordiske byer. Energiforbruk og avfall er parameter hvor KLP har definert reduksjonsmål og hvor en reduksjon har stor effekt på miljø relativt til andre indikatorer. Dette fordi KLP kan påvirke energi-forbruket direkte, og fordi energiforbruk omtales som ufravikelig knyttet til en bærekraftig utvikling. For KLP som kontorbedrift i Norge er miljøpåvirkningen begrenset. Igjen er det energiforbruk som særlig skiller seg ut som en relevant faktor å rapportere på, også fordi den kan konverteres til finansiell verdi.

Sosialt: KLP er en tjenesteleverandør og hvor de ansatte er viktigste ressurs. Aspekter som knytter seg til egne ansatte er derfor vurdert som vesentlig. Både i forhold til likestilling, sykefravær og turnover.

Økonomi: aspekter som er inntatt her er lønn, skatt og omsetning per land. Det viser direkte bidrag til samfunnsøkonomien. Ansvarlige investeringer (SRI) er et sentralt element i vår forretning som forvalter av pensjonsmidler. Vår viktigste oppgave er å sikre avkastning til fremtidig pensjoner, men det er ikke likegyldig hvordan denne avkastningen skapes. KLP har derfor retningslinjer for ansvarlige investeringer som er vedtatt av KLP styret (revidert 2012) som definerer virkemidler og mål for ansvarlige investeringer. Rapportering på dette området vurderes derfor som vesentlig.

Innholdet i det ikke-finansielle regnskapet er også satt opp for å dekke regnskapsloven § 3-3 og Norsk regnskapsstandard nr 16. Ved seleksjon av de enkelte indikatorer er det gjort en vurdering hvorvidt de tilfredsstillende Global Reporting Initiative (GRI) og Communication on Progress (COP) til FNs Global Compact. Utvidet rapportering av vårt samfunnsansvar finnes på www.klp.no/samfunnsansvar.

Vurdering av hva som er materielle rapporteringsvariabler er gjort ut fra hva som anses å være av størst betydning for våre interessenter og av størst betydning for KLPs virksomhet. KLP har innhentet innspill fra interessentene gjennom dialog på ulike plattformer; internettidene, sosiale medier, blogg, aktiv deltagelse i ulike samfunnsansvarsfora og som deltager og foredragsholder på relevante seminarer og konferanser.

Note 2 Energiforbruk

Energiforbruk kWh/m² for KLPs egendriftede bygg i Oslo og Trondheim er temperaturkorrigert for å kunne måle effekt av iverksatte energisparingstiltak. Temperaturkorrigert betyr at energiforbruk til oppvarming justeres til et normalår (1961-1990: met.no - Meteorologisk institutt). Egendriftede bygg vil si der KLP Eiendom eier og har ansvar for drift og vedlikehold. Deler av KLPs egne strømmålere i Oslo inkluderer leietageres strømforbruk. I Trondheim er hovedparten av leietageres strømforbruk inkludert i KLPs strømmålere.

Energiforbruket i KLPs egne kontorlokaler er ikke temperaturkorrigert, men viser faktisk forbruk. Energiforbruket er hentet fra EOS-logg (energioppfølgingsystem), og må vurderes som estimater pga antall og til dels usikre datakilder. Energiforbruk i KLP Huset gjelder for perioden etter innflytting 25. mai 2010. Tall for energiforbruk i lokalene KLP disponerer i sin virksomhet i Bergen og Trondheim mangler for 2009.

En viktig miljøfaktor er å minimere usortert avfall. Sortert avfall kan gjenvinnes og har derfor en mindre miljøpåvirkning. Kildesorteringsgrad viser hvor stor andel av avfallet som blir sortert, og dermed gjenvunnet. Tallene hentes fra EOS-logg, men er basert på estimater fra avfallsleverandører og egne punktmålinger ved enkelte lokasjoner.

Note 3 Ansatte

Antall ansatte er både aktive og inaktive, deltid og fulltid, per 31.12.2012. Prosent antall turnover viser til antall personer som er sluttet i KLP.

Antall personer som har skiftet arbeidsgiver internt i KLP (forskjellige juridiske enheter under KLP som morselskap) er unntatt.

Antall kvinner i prosent rapporteres på ledernivå 1 til 3, hvor ledernivå 1 er konsernledelsene inklusive administrerende direktør. Ledernivå 2 er de lederne som rapporterer direkte til en konserndirektør. Ledernivå 3 er de lederne som rapporterer til ledere på nivå 2.

Note 4 Sykefravær

Tallene viser egenrapportert sykefravær. Sykefravær kort tid er 1-3 dager, langtid er fravær 4 dager eller mer.

Note 5 Personalskader

Tallene viser egenrapportert personalskader og skader rapportert som faktiske og mulige yrkesskader til KLP Skade som forsikringsselskap for KLP.

Note 6 Lønn og godtgjørelse

Total lønn til ansatte tilsvarende kode 11A på lønns- og trekkoppgaver. Det viser altså til totalt faktisk kostnadsført lønn, fratrukket honorarer til eksterne og er ikke inkludert naturalytelser.

Lønn og godtgjørelse for KLPs konsernledelse og styrerepresentanter er omtalt i note 28 i konsernregnskapet. KLP Kapitalforvaltning har bonusordninger for ansatte, øvrige ansatte i KLP har ikke bonus eller opsjonsavtaler.

Gjennomsnittlig lønn per kjønn er beregnet ut fra kontraktfestet lønn etter 100% stillingsgrad og ikke korrigeret for andel deltid. Prosentvis lønn for kvinner i forhold til menns per ledernivå er ikke rapportert tidligere og tall for tidligere år foreligger derfor ikke.

Note 7 Skatt og inntekt per land

Skatt og inntekt per land er fordelt på de land hvor KLP driver virksomhet med bestemmende innflytelse. Dette innebærer for eksempel at skatt og inntekt fra investering i utenlandsk verdipapir rapporteres i landfordelingen som norsk med mindre KLP har bestemmende innflytelse over investeringen slik at det foreligger et konsernforhold.

Skattekostnad består av regnskapsført skattekostnad i de ulike landene. Dette vil avvike fra betalt skatt. Skatt i form av avgifter inngår ikke i oppgitt tall.

Sammenlignbare tall fra før 2011 er ikke framskaffet.

Note 8 Ansvarlige investeringer

Tallene viser anall selskaper KLP har ekskludert fra investeringsuniverset, og reinkludert, med bakgrunn i brudd på KLPs retningslinjer for ansvarlige investeringer. Oversikt over hvilke selskaper tallene viser til, og hvordan KLP har stemt på selskapenes respektive generalforsamling er publisert på klp.no/samfunnsansvar.

Styret i Kommunal Landspensjonskasse Gjensidige Forsikringsselskap

Uavhengig uttalelse vedrørende verifikasjon av ikke-finansielt regnskap for 2012

Oppdragets innhold

Vi er engasjert av ledelsen i KLP for å utføre verifikasjon av ikke-finansielt regnskap per 31.12.12. KLPs ledelse er ansvarlig for utvelgelse og innsamling av informasjon som presenteres, samt utarbeidelsen av det ikke-finansielle regnskapet.

Revisors oppgaver og plikter

Vår oppgave er å gi uttrykk for en mening om ikke-finansielt regnskap basert på vårt arbeid.

Vi har foretatt våre kontroller og avgir vår uttalelse i samsvar med standard for attestasjonsoppdrag "ISAE 3000 Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller begrenset revisjon av historisk økonomisk informasjon". Innenfor rammene av denne standarden har vi planlagt og utført kontrollhandlinger for å oppnå moderat sikkerhet for at det ikke-finansielle regnskapet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, herunder at det ikke-finansielle regnskapet er utarbeidet i overensstemmelse med kriteriene.

Vårt arbeid omfatter følgende aktiviteter:

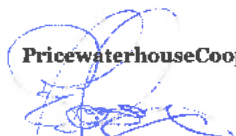
- Intervjuer med rapporteringsansvarlige innenfor de ulike områdene i det ikke-finansielle regnskapet for å vurdere prosesser
- Vurdering av rutiner og internkontroll knyttet til rapportering av ikke-finansielt regnskap
- Innsamling og gjennomgang av dokumentasjon som støtter den informasjonen som presenteres i det ikke-finansielle regnskapet
- Evaluering av fullstendigheten og nøyaktigheten av den presenterte informasjonen

Vi mener at vårt arbeid gir et forsvarlig grunnlag for vår uttalelse.

Konklusjon

Vi har ved utførelsen av våre kontroller ikke blitt oppmerksomme på noe som gir oss grunn til å tro at det ikke-finansielle regnskapet inneholder vesentlig feilinformasjon. Vi har heller ikke blitt oppmerksomme på forhold som gir oss grunn til å tro at det ikke-finansielle regnskapet ikke er utarbeidet i overensstemmelse med kriteriene.

Oslo, 19. mars 2013

PricewaterhouseCoopers AS
 Eli Moe-Heigesen
 Statsautorisert revisor

PricewaterhouseCoopers AS,
 T: , org.no.: NO 987 009 713 MVA, www.pwc.no
 Statsautoriserte revisorer, medlemmer av Den norske Revisorforening og autorisert regnskapsførerselskap

FOTO MONA HENJESAND

FOTO KAROLINE BALTERZEN

FOTO KARI JAKOBSEN

FOTO HANNE-KJERSTI GRINNA

Resultatregnskap for Kommunal Landspensjonskasse gjensidige forsikringselskap

Noter	Millioner kroner	2012	2011
	Forfalte premier, brutto	27 481	21 644
	Avgitte gjensidige premier	-5	-3
	Overføring av premiereserve fra andre forsikringselskaper / pensjonskasser	1 549	112
17	Sum premieinntekter	29 025	21 752
	Inntekter fra investeringer i eiendomsdatterselskap	1 828	1 696
	Renteinntekter / utbytte på finansielle eiendeler	8 443	8 790
	Verdiendringer på investeringer	3 716	-2 728
	Realisert gevinst og tap på investeringer	2 424	-337
4	Sum netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen	16 412	7 420
	Inntekter fra investeringer i eiendomsdatterselskap	11	10
	Renteinntekter / utbytte på finansielle eiendeler	47	55
	Verdiendringer på investeringer	43	-37
	Realisert gevinst og tap på investeringer	4	1
4	Sum netto inntekter fra investeringsvalgporteføljen	105	30
	Inndekning AFP/service - pensjoner	642	655
	Diverse renteinntekter	10	6
32	Andre forsikringsrelaterte inntekter	651	660
	Utbetalte erstatninger	-10 685	-9 732
	Endring i erstatningsavsetninger	-49	10
	Overføring av premiereserve, tilleggsavsetninger og kursreguleringsfond til andre forsikringselskaper/pensjonskasser	-148	-310
17	Sum erstatninger	-10 882	-10 033
	Endring i premiereserve	-26 720	-16 886
	Endring i tilleggsavsetninger	7	-2 140
	Endring i kursreguleringsfond	-4 330	2 492
	Endring i premie- og innskuddsfond	-59	-83
17	Sum resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser - kontraktsfastsatte forpliktelser	-31 101	-16 618
	Endring i premiereserve	-145	-54
	Endring i premie- og innskuddsfond	-1	-1
	Endring i andre avsetninger	0	-6
	Overføring av tilleggsavsetninger fra andre forsikringselskaper/pensjonskasser	0	16
17	Sum resultatførte endringer i forsikringsforpliktelse - særskilt investeringsvalgportefølje	-146	-45
	Overskudd på avkastningsresultatet	-2 122	-1 131
	Risikoresultat tilordnet forsikringskontraktene	-38	-154
	Annen tilordning av overskudd	-206	-165
17	Sum midler tilordnet forsikringskontraktene - kontraktsfastsatte forpliktelser	-2 366	-1 451
	Forvaltningskostnader	-184	-170
24	Salgskostnader	-103	-99
	Forsikringsrelaterte administrasjonskostnader	-527	-519
	Sum forsikringsrelaterte driftskostnader	-813	-788
32	Andre forsikringsrelaterte kostnader	-647	-656
17	Resultat av teknisk regnskap	237	271

Resultatregnskap for Kommunal Landspensjonskasse gjensidige forsikringselskap

Noter	Millioner kroner	2012	2011
	Inntekter fra investering i datterselskap, tilknyttet selskap og felleskontrollert virksomhet	277	100
	Renteinntekter/ utbytte på finansielle eiendeler	482	452
16	Netto inntekter fra investeringseiendom	41	38
	Verdiendringer på investeringer	71	-43
	Realisert gevinst og tap på investeringer	-135	93
4	Sum netto inntekter fra investeringer i selskapsporteføljen	735	639
	Andre inntekter	15	10
	Forvaltningskostnader	-12	-12
	Andre kostnader	-200	-203
	Sum forvaltningskostnader og andre kostnader knyttet til selskapsporteføljen	-212	-215
	Resultat av ikke-teknisk regnskap	538	434
	Resultat før skattekostnad	775	705
26	Skattekostnader	0	0
	Resultat før andre resultatkomponenter	775	705
	Andre resultatkomponenter	0	0
	TOTALRESULTAT	775	705
	Disponeringer og overføringer		
	Overført til annen opptjent egenkapital	-716	-539
	Overført til risikoutjevningfond	-60	-166
	Sum resultatdisponering og overføring	-775	-705

Balanse for Kommunal Landspensjonskasse gjensidige forsikringsselskap

Noter	Millioner kroner	31.12.2012	31.12.2011
EIEDELER			
EIEDELER I SELSKAPSPORTEFØLJEN			
	Immaterielle eiendeler	303	293
18	Sum immaterielle eiendeler	303	293
	Investeringer i selskapsporteføljen		
	Investeringseiendom	964	941
16	Investeringseiendommer	964	941
13	Aksjer og andeler i datterforetak og tilknyttede selskaper	2 258	2 037
13	Aksjer og andeler i eiendomsdatterselskaper	1 360	1 338
13	Sum datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	3 619	3 375
11	Investeringer som holdes til forfall	3 218	3 225
11	Obligasjoner klassifisert som utlån og fordring	4 311	3 860
5	Sum finansielle eiendeler til amortisert kost	7 530	7 085
	Aksjer og andeler	189	968
11	Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	4 552	3 114
11	Utlån og fordringer	599	723
11	Finansielle derivater	71	252
	Andre finansielle eiendeler	10	10
5,6,14	Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	5 420	5 067
5	Sum investeringer i selskapsporteføljen	17 533	16 468
	Fordringer i forbindelse med direkte forretninger	1 025	795
30	Konsernmellomværende	35	109
	Andre fordringer	86	60
	Sum fordringer	1 145	964
	Anlegg og utstyr	55	63
	Bankinnskudd	348	288
	Sum andre eiendeler	403	351
	Sum eiendeler i selskapsporteføljen	19 384	18 075
EIEDELER I KUNDEPORTEFØLJENE			
Investeringer i kollektivporteføljen			
13	Aksjer og andeler i eiendomsdatterselskap	30 439	27 816
	Fordringer på og verdipapirer utstedt av datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	0	4 306
	Sum datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	30 439	32 122
11	Investeringer som holdes til forfall	33 033	37 013
11	Obligasjoner klassifisert som utlån og fordring	50 243	41 942
11,12	Øvrig utlån og fordring	30 198	25 104
5,11	Sum finansielle eiendeler som måles til amortisert kost	113 474	104 059
14	Aksjer	19 398	16 064
14	Aksjefondsandeler	21 137	17 977
14	Alternative investeringer	1 803	521
11	Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	75 611	62 961
11	Utlån og fordringer	15 513	7 921
11	Finansielle derivater	1 282	571
	Andre finansielle eiendeler	72	70
5,6	Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	134 817	106 085
5	Sum eiendeler i kollektivporteføljen	278 731	242 267
Investeringer i investeringsvalgporteføljen			
13	Aksjer og andeler i eiendomsdatterselskap	186	170
5,11	Finansielle eiendeler til amortisert kost	568	538
6,14	Finansielle eiendeler til virkelig verdi	802	696
5	Sum eiendeler i investeringsvalgporteføljen	1 556	1 404
	EIEDELER	299 671	261 746

Balanse for Kommunal Landspensjonskasse gjensidige forsikringselskap

Noter	Millioner kroner	31.12.2012	31.12.2011
EGENKAPITAL OG FORPLIKTELSER			
	Annen innskutt egenkapital	6 891	6 217
	Sum innskutt egenkapital	6 891	6 217
	Risikoutjevningfond	490	431
	Annen opptjent egenkapital	6 009	5 293
	Sum opptjent egenkapital	6 499	5 723
20	Evigvarende ansvarlig lånekapital	2 891	3 143
20	Fondsobligasjon	974	1 145
5,20	Sum ansvarlig lånekapital mv.	3 865	4 288
	Premiereserve	248 608	221 889
	Tilleggsavsetninger	12 293	12 234
15	Kursreguleringsfond	9 288	4 958
	Erstatningsavsetning	212	163
	Premiefond, innskuddsfond og pensjonistenes overskuddsfond	3 894	2 801
17	Sum forsikringsforpliktelser i livsforsikring – kontraktsfastsatte forpliktelser	274 294	242 045
	Premiereserve	1 421	1 275
	Tilleggsavsetninger	83	85
	Premiefond, innskuddsfond og pensjonistenes overskuddsfond	45	35
17	Sum forsikringsforpliktelser investeringsvalgporteføljen	1 548	1 394
25	Pensjonsforpliktelser	386	362
	Sum avsetninger for forpliktelser	386	362
	Forpliktelser i forbindelse med direkte forsikring	438	74
6	Forpliktelser til kredittinstitusjoner	1 461	392
6	Finansielle derivater tilknyttet selskapsporteføljen	10	2
6	Finansielle derivater tilknyttet kollektivporteføljen	352	836
6	Finansielle derivater tilknyttet investeringsvalgporteføljen	1	0
31	Andre forpliktelser	3 874	357
	Sum forpliktelser	6 136	1 662
	Andre påløpte kostnader og mottatte, ikke opptjente inntekter	52	54
	Sum påløpte kostnader og mottatte ikke opptjente inntekter	52	54
	EGENKAPITAL OG FORPLIKTELSER	299 671	261 746
POSTER UTENOM BALANSEN			
33	Betingede forpliktelser	4 410	4 510
	Poster utenom balansen	4 410	4 510

Oslo 19. mars 2013
Styret i Kommunal Landspensjonskasse gjensidige forsikringselskap

Arne Øren, leder

Finn Jebsen, nestleder

Liv Kari Eskeland

Marit Torgersen

Jan Helge Gulbrandsen

Herlof Nilssen

Siv Karina Holland

Valgt av og blant de ansatte

Sverre Thornes
Konsernsjef

Freddy Larsen

Valgt av og blant de ansatte

Oppstilling over endringer i egenkapitalen

2012

Millioner kroner	Innskutt egenkapital	Opptjent egenkapital	Sum egenkapital
Egenkapital 01.01.2012	6 217	5 723	11 941
Totalresultat	0	775	775
Sum totalresultat	0	775	775
Transaksjoner med eierne			
Innbetalt egenkapitaltilskudd	677	0	677
Tilbakebetalt egenkapitaltilskudd	-4	0	-4
Transaksjoner med eierne	673	0	673
Egenkapital 31.12.2012	6 891	6 499	13 390

2011

Millioner kroner	Innskutt egenkapital	Opptjent egenkapital	Sum egenkapital
Egenkapital 01.01.2011	5 628	5 019	10 647
Totalresultat	0	705	705
Sum totalresultat	0	705	705
Transaksjoner med eierne			
Innbetalt egenkapitaltilskudd	597	0	597
Tilbakebetalt egenkapitaltilskudd	-8	0	-8
Sum transaksjoner med eierne	590	0	590
Egenkapital 31.12.2011	6 217	5 723	11 941

Kontantstrømoppstilling

Millioner kroner	2012	2011
Kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter		
Innbetalte premier direkte forsikring	25 868	18 341
Utbetalte gjenforsikringspremier	-5	-3
Utbetalte erstatninger og forsikringsytelser direkte forsikring	-10 153	-9 208
Innbetalinger ved flytting	1 549	110
Utbetalinger ved flytting	-147	-308
Utbetalinger til andre leverandører for varer og tjenester	-440	-547
Utbetalinger til ansatte, pensjonsinnretninger, arbeidsgiveravgift mv.	-400	-344
Utbetalinger av renter	-205	-206
Innbetalinger av renter	6 843	6 599
Innbetalinger av utbytte	1 895	2 433
Utbetalinger av skatter og offentlige avgifter	-4	1
Innbetalinger til eiendomsvirksomheten	25	40
Netto inn- og utbetalinger av lån til kunder mv.	-4 818	4 843
Innbetalinger ved salg av aksjer	18 368	6 143
Utbetalinger ved kjøp av aksjer	-18 189	-11 893
Innbetalinger ved salg av obligasjoner	31 465	7 829
Utbetalinger ved kjøp av obligasjoner	-48 655	-22 618
Innbetalinger ved salg av sertifikater	9 206	5 718
Utbetalinger ved kjøp av sertifikater	-9 408	-8 950
Innbetalinger ved salg av obligasjoner og sertifikater	40 671	13 547
Utbetalinger ved kjøp av obligasjoner og sertifikater	-58 062	-31 568
Utbetalinger ved kjøp av eiendom	-3	9
Netto inn- og utbetalinger for kjøp/salg av andre verdipapirer med kort løpetid	-3 471	152
Netto kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter	-676	-1 857
Kontantstrøm fra investeringsaktiviteter		
Innbetalinger ved salg av driftsmidler mv.	1	0
Utbetalinger ved kjøp av driftsmidler mv.	-71	-88
Netto kontantstrøm fra investeringsaktiviteter	-70	-88
Kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter		
Innbetalinger av egenkapitalinnskudd	677	597
Utbetalinger ved tilbakebetaling av egenkapitalinnskudd	-4	-8
Innbetalinger av konsernbidrag	150	1 195
Utbetalinger av konsernbidrag	-17	-11
Netto kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter	806	1 773
Netto endring i kontanter og bankinnskudd	60	-172
Beholdning av kontanter og bankinnskudd ved periodens begynnelse	288	460
Beholdning av kontanter og bankinnskudd ved periodens slutt	348	288

Noter KLP

Note 1 Generell informasjon

Kommunal Landspensjonskasse gjensidige forsikringselskap (selskapet) leverer pensjons- og forsikringstjenester til kommuner og fylkeskommuner, helseforetak og til bedrifter både i offentlig og privat sektor. Det største produktområdet er kollektiv pensjonsforsikring. Innen pensjonsforsikring tilbyr selskapet kommunal tjenestepensjon.

Kommunal Landspensjonskasse (KLP) er et gjensidig forsikringselskap registrert og hjemmehørende i Norge. KLP har hovedkon-

tor i Dronning Eufemiasgate 10, Oslo. Selskapet har ansvarlig lån notert på London Stock Exchange.

Årsregnskapet til Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringselskap er tilgjengelig på selskapets nettside www.klp.no.

Selskapets årsregnskap for 2012 ble vedtatt av selskapets styre den 19. mars 2013.

Note 2 Sammendrag av de viktigste regnskapsprinsippene

Nedenfor følger en beskrivelse av de vesentligste regnskapsprinsippene som er benyttet i selskapsregnskapet.

2.1 BASISPRINSIPPER

Årsregnskapet er satt opp i henhold til Forskrift nr. 1241 av 16. desember 1998: «Forskrift for årsregnskap m.m. for forsikringselskaper» (årsregnskapsforskriften). Det innebærer at selskapets årsregnskap er utarbeidet i samsvar med internasjonale regnskapsstandarder (EU – godkjent IFRS/IAS) med de tillegg som følger av årsregnskapsforskriften.

Selskapet har benyttet Forskrift nr. 57 av 21.01.2008 «Forskrift om forenklet anvendelse av internasjonale regnskapsstandarder» for føring av konsernbidrag. Det innebærer at regnskapsført konsernbidrag er presentert som netto fordring/gjeld, selv om konsernbidragene ikke var vedtatt på balansetidspunktet.

Årsregnskapet er utarbeidet med utgangspunkt i prinsipp om historisk kost, med følgende unntak:

- Investerings eiendom målt til virkelig verdi
- Finansielle eiendeler og gjeld (herunder finansielle derivater) vurdert til virkelig verdi over resultatet.
- Eierandeler i datterselskaper og tilknyttede selskaper er vurdert etter egenkapitalmetoden.
- Eiendeler og gjeld hvor reglene om sikringsbokføring er benyttet

Ved utarbeidelsen av årsregnskapet må ledelsen foreta regnskapsmessige estimater og skjønnsmessige vurderinger. Dette vil påvirke selskapets regnskapsførte verdi av eiendeler og gjeld, inntekter og kostnader. Faktiske tall vil kunne avvike fra benyttede estimater. Områder hvor det er utvist skjønnsmessige vurderinger og estimater av vesentlig betydning for selskapet er beskrevet i note 3.

Alle beløp er presentert i millioner kroner uten desimal med mindre annet er angitt.

Regnskapet er satt opp etter forutsetning om fortsatt drift.

2.1.1 Endringer i regnskapsprinsipper og opplysninger

(a) Nye og endrede standarder tatt i bruk av selskapet

Det er ingen nye eller endrede IFRS'er eller IFRIC-fortolkninger som er trådt i kraft for 2012 årsregnskapet som er vurdert å ha eller forventet å få en vesentlig påvirkning på selskapet.

(b) Standarder, endringer og fortolkninger til eksisterende stan-

darder som ikke er trådt i kraft og hvor selskapet ikke har valgt tidlig anvendelse

Selskapet har ikke valgt tidlig anvendelse av noen nye eller endrede IFRS'er eller IFRIC-fortolkninger.

- IAS 1 «Presentation of financial statements» er endret og medfører at poster i utvidet resultat skal deles inn i to grupper, de som senere skal omklassifiseres over resultatet og de som ikke gjør det. Endringer påvirker ikke hvilke poster som skal inkluderes i utvidet resultat.
- IAS 19 «Employee Benefits» ble endret i juni 2011. Endringen medfører at alle estimatavvik føres i utvidet resultat i samme periode som de oppstår (ingen korridor), en umiddelbar resultatføring av alle kostnader ved tidligere perioders pensjonsopptjening og at man erstatter rentekostnader og forventet avkastning på pensjonsmidler med et netto rentebeløp som beregnes ved å benytte diskonteringsrenten på netto pensjonsforpliktelse (eiendel). Seneste implementeringstidspunkt for standarden er pr 1. januar 2013. Selskapet vil implementere endringen fra dette tidspunktet.
- IFRS 9 «Financial Instruments» regulerer klassifisering, måling og regnskapsføring av finansielle eiendeler og finansielle forpliktelser. IFRS 9 ble utgitt i november 2009 og oktober 2010, og erstatter de deler av IAS 39 som omhandler regnskapsføring, klassifisering og måling av finansielle instrumenter. Etter IFRS 9 skal finansielle eiendeler deles inn i to kategorier basert på målemetode: de som er målt til virkelig verdi og de som er målt til amortisert kost. Klassifiseringsvurdering gjøres ved første gangs regnskapsføring. Klassifiseringen vil avhenge av selskapets forretningsmodell for å håndtere sine finansielle instrumenter og karakteristikkene ved de kontraktsfestede kontantstrømmene fra instrumentet. For finansielle forpliktelser er kravene i hovedsak lik IAS 39. Hovedendringen, i de tilfeller hvor man har valgt virkelig verdi for finansielle forpliktelser, er at den delen av en endring i virkelig verdi som skyldes endring i selskapets egen kredittisiko føres over utvidet resultat i stedet for i resultatregnskapet, dersom dette ikke medfører en sammenstillingsfeil i resultatmålingen. Selskapet har ennå ikke vurdert hele påvirkningen av standarden på regnskapet, men planlegger å anvende IFRS 9 når standarden trer i kraft og er godkjent av EU. Standarden trer i

kraft for regnskapsperioder som begynner 1. januar 2015. Selskapet vil også se på konsekvensene av de gjenstående delfasene av IFRS 9 når disse er slutført av IASB.

- IFRS 10 «Consolidated Financial Statements» er basert på dagens prinsipper om å benytte kontrollbegrepet som det avgjørende kriteriet for å bestemme om et selskap skal inkluderes i selskapsregnskapet til morselskapet. Standarden gir utvidet veiledning til vurderingen av om kontroll er til stede i de tilfeller hvor dette er vanskelig. Selskapet har ikke vurdert alle mulige konsekvenser som følge av IFRS 10. Selskapet planlegger å anvende standarden for regnskapsperioder som begynner 1. januar 2014 og senere.
- IFRS 12 «Disclosures of Interest in Other Entities» inneholder opplysningskravene for økonomiske interesser i datterselskaper, felleskontrollert virksomhet, tilknyttede selskaper, selskaper for særskilte formål «SPE» og andre ikke-balanseførte selskaper. Selskapet har ikke vurdert den fulle innvirkning av IFRS 12. Selskapet planlegger å anvende standarden for regnskapsperioder som begynner 1. januar 2013 selv om EU ikke krever den anvendt før 1. januar 2014.
- IFRS 13 «Fair Value Measurement» definerer hva som menes med virkelig verdi når begrepet benyttes i IFRS, gir en enhetlig beskrivelse av hvordan virkelig verdi skal bestemmes i IFRS og definerer hvilke tilleggsopplysninger som skal gis når virkelig verdi benyttes. Standarden utvider ikke omfanget av regnskapsføring til virkelig verdi men gir veiledning om anvendelsesmetode der bruken allerede er påkrevd eller tillatt i andre IFRSer. Selskapet benytter virkelig verdi som målekriterium for visse eiendeler og forpliktelser. Selskapet har ikke vurdert den fulle innvirkning av IFRS 13, men vil anvende standarden for regnskapsåret 2013.

For øvrig er det ingen andre IFRS'er eller IFRIC-fortolkninger som ikke er trådt i kraft som forventes å ha en vesentlig påvirkning på regnskapet.

2.1.2 Endringer av regnskap i forhold til tidligere perioder

Det er foretatt enkelte reklassifiseringer i regnskapet i forhold til tidligere perioder, og sammenligningstall er omarbeidet tilsvarende. Dette medfører at enkelte linjer og noter ikke er direkte sammenlignbare med årsregnskapet for 2011. Oppstillingen viser hvilke endringer som er foretatt:

Følgende endringer er gjort i regnskapet for KLP for 2011 – tall i forhold til fjorårets avlagte regnskap:

Resultatregnskapslinje (NOK mill)	Endret beløp
Forvaltningskostnader/Andre kostnader (selskapsporteføljen)	-10/+10

Følgende endringer er gjort i balanseoppstillingens 2011-tall i forhold til fjorårets avlagte balanse.

Balanselinje (NOK mill)	Endret beløp
Øvrig utlån og fordring som måles til amortisert kost/Utlån og fordringer som måles til virkelig verdi (kollektivporteføljen)	+4 306/-4 306
Premiereserve/Erstatningsreserver	-94/+94

2.2 DATTERSELSKAPER OG TILKNYTTETE SELSKAPER

2.2.1 Datterselskaper

Som datterselskaper regnes alle enheter der selskapet har bestemmende innflytelse/kontroll. Bestemmende innflytelse oppnås normalt gjennom eie av mer enn halvparten av stemmeberettiget kapital. I kontrollvurderingen inkluderes også virkningen av potensielle stemmeretter som kan utøves eller konverteres på balansedagen. Datterselskaper innregnes etter egenkapitalmetoden. Det innebærer at selskapets andel av over- eller underskudd i datterselskaper resultatføres og tillegges balanseført verdi sammen med ikke resultatførte egenkapitalendringer. Selskapet resultatfører ikke andel av underskudd dersom det medfører at balanseført verdi av investeringen blir negativ med mindre selskapet har påtatt seg forpliktelser på vegne av datterselskapet.

Kjøp av datterselskaper regnskapsføres etter oppkjøpsmetoden. Anskaffelseskost settes lik virkelig verdi av eiendeler som ytes som vederlag ved kjøpet, egenkapitalinstrumenter som utstedes og pådratte forpliktelser ved overføring av kontroll. Det oppkjøpte selskapets identifiserbare eiendeler og gjeld verdsettes til virkelig verdi. Dersom anskaffelseskost overstiger virkelig verdi av identifiserbare netto eiendeler i datterselskapet, balanseføres overskytende som goodwill. Dersom anskaffelseskost er lavere, resultatføres differansen på oppkjøpstidspunktet.

Selskapets regnskap presenteres i norske kroner, og datterselskaper i utenlandsk valuta omregnes til norske kroner på balansedagens valutakurs.

2.2.2 Tilknyttede selskaper

Tilknyttede selskaper er enheter hvor selskapet har betydelig innflytelse uten å ha kontroll. Normalt oppnås betydelig innflytelse ved eierandel mellom 20 prosent – 50 prosent av stemmeberettiget kapital. Selskapet har i tillegg til å eie minst 20 prosent av stemmeberettiget kapital, betydelig innflytelse gjennom styreprésentasjon eller på annen måte, i alle selskaper som er definert å være tilknyttet selskap.

På kjøpstidspunktet regnskapsføres investering i tilknyttet selskap til anskaffelseskost. Egenkapitalmetoden benyttes for regnskapsføring i påfølgende perioder. Det innebærer at selskapets andel av over- eller underskudd i tilknyttede selskaper resultatføres og tillegges balanseført verdi sammen med ikke resultatførte egenkapitalendringer. Selskapet resultatfører ikke andel av underskudd dersom det medfører at balanseført verdi av investeringen blir negativ med mindre selskapet har påtatt seg forpliktelser på vegne av det tilknyttede selskapet.

Der det har vært nødvendig er regnskapsprinsipper i tilknyttede selskap endret for å oppnå samsvar med selskapets regnskapsprinsipper.

2.3 OMREGNING AV TRANSAKSJONER I UTENLANDSK VALUTA

2.3.1 Funksjonell valuta og presentasjonsvaluta

Selskapsregnskapet presenteres i norske kroner, som er den funksjonelle valutaen til selskapet.

2.3.2 Transaksjoner og balanseposter

Transaksjoner i utenlandsk valuta er omregnet til norske kroner ved å benytte valutakursen på transaksjonstidspunktet. Valutagevinster og -tap på transaksjoner i utenlandsk valuta resultatføres. Det gjelder også omregning av pengeposter (eiendeler og gjeld) på balansedagen.

Valutavirkningen på ikke-pengeposter (både eiendeler og forpliktelser) inngår som en del av vurderingen av virkelig verdi. Valutadifferansen på ikke-pengeposter, slik som aksjer til virkelig verdi over resultatet, resultatføres som en del av samlet gevinst og tap.

2.4 VARIGE DRIFTSMIDLER

Selskapets varige driftsmidler består i hovedsak av kontormaskiner, inventar og biler.

Varige driftsmidler er regnskapsført til anskaffelseskost inkludert kostnader som kan direkte henføres til driftsmidlet, med fradrag for avskrivninger.

Påfølgende kostnader vedrørende driftsmidler aktiveres som en del av driftsmidlet dersom det er sannsynlig at påkostningen bidrar til fremtidige økonomiske fordeler for selskapet, og kostnaden kan måles pålitelig. Reparasjon og vedlikehold resultatføres i den perioden utgiftene pådras.

Avskrivning er beregnet ved bruk av lineær metode, slik at anleggsmidlenes anskaffelseskost avskrives til restverdi over forventet brukstid.

For noen driftsmidler hvor verdifallet antas å være høyest i starten, er det benyttet saldoavskrivning.

Årlig vurderes driftsmidlenes utnyttbare levetid. Ved indikasjoner på verdifall utover restverdi, foretas det beregning av gjenvinnbart beløp. Dersom gjenvinnbart beløp er lavere enn restverdi foretas det nedskrivning til gjenvinnbart beløp.

Gevinst og tap ved avgang består av salgspris fratrukket balanseført verdi på salgstidspunktet. Gevinst og tap ved avgang resultatføres.

2.5 INVESTERINGSEIENDOM

Fast eiendom som ikke benyttes av selskapet, er klassifisert som investeringseiendom dersom eiendommene er direkte eiet av selskapet. Eiendommene som er eiet gjennom et aksjeselskap eller ansvarlig selskap klassifiseres som aksjer og andeler i datterselskap.

Investeringseiendom består av bygninger og tomter, og vurderes til virkelig verdi på balansedagen. Selskapet benytter en verdsettelsesmodell for å beregne markedsverdi.

Verdsettelsesmetoden er basert på neddiskontering av eiendommens forventede netto kontantstrøm med markedets avkastningskrav.

Ved beregning av netto kontantstrøm benyttes i utgangspunktet markedsleie til någjeldende betingelser, mens det for perioder etter kontraktutløp fastsettes en antatt markedsleie. Videre hensyntas et inntektsfradrag basert på forventet ledighet, forventede påkostninger og normale driftskostnader.

Forventet kontantstrøm neddiskonteres med et avkastningskrav som fastsettes med grunnlag i den risikofrie renten (10 - års norsk statsobligasjonsrente) justert med et tillegg for estimat på en 20 - års risikofri rente. Estimaten på 20 - årsrenten tilsvare helningen på swapkurven mellom 10 og 20 år. Den risikofrie renten tillegges så en generell eiendomsrisiko for å finne avkastningskrav for «prime» eiendommer. Til sist legges det på en risikopremie som fastsettes ut i fra risikovilligheten blant investorene i eiendomsmarkedet hensyntatt eiendomsspesifikke forhold som geografi, eiendoms-

type, kontrakter, leietakere og teknisk tilstand på eiendommen.

Kvartalsvis takseres et fast utvalg av eiendomsmassen til selskapet av eksterne, uavhengige og kvalifiserte aktører. Ved vesentlig avvik fra egen vurdering av virkelig verdi analyseres differansene og verdsettelsesmodellens parametere justeres dersom dette viser seg nødvendig.

Endringer i virkelig verdi resultatføres.

Dersom en investeringseiendom tas i bruk av selskapet, reklassifiseres eiendommen til varig driftsmiddel. Virkelig verdi på reklassifiseringstidspunktet utgjør kostpris for den reklassifiserte eiendommen.

Dersom en eiendom selskapet har benyttet blir leid ut til eksterne, reklassifiseres eiendommen til investeringseiendom.

Eiendommer klassifisert som «anlegg under utførelse» bokføres til kostpris i den grad virkelig verdi ikke kan måles pålitelig. Eiendommen måles til kost fram til dens virkelige verdi enten kan måles på en pålitelig måte eller til eiendommen er ferdigstilt. Ved virkelig verdifastsettelse er avkastningskravet i 2012 korrigert som følge av modelltekniske endringer (fjernet ukurans på sluttverdi).

2.6 IMMATERIELLE EIENDELER

Selskapets immaterielle eiendeler består av aktiverte IT-systemer. Ved kjøp av nytt IT-system aktiveres direkte henførbare kostnader utbetalt til systemleverandør, samt eksternt konsulentbistand og internt medgåtte kostnader for å få systemet installert og klart til bruk.

Ved videreutvikling av IT-systemer aktiveres både eksterne og interne kostnader jfr. ovenfor. Systemendringer som betraktes som vedlikehold kostnadsføres løpende.

Når et IT-system er ferdigstilt, avskrives aktiverte kostnader lineært over forventet brukstid (3 - 10 år). Ved senere aktiveringer grunnet videreutvikling avskrives disse over den opprinnelig fastsatte brukstid med mindre påkostningen øker systemets totale forventede brukstid.

Ved indikasjon på at balanseført verdi av et aktivert IT-system er høyere enn gjenvinnbart beløp, foretas det test for verdifall. Hvis balanseført verdi er høyere enn gjenvinnbart beløp (nåverdi ved fortsatt bruk/eie), foretas det nedskrivning til gjenvinnbart beløp.

2.7 FINANSIELLE INSTRUMENTER

2.7.1 Klassifisering

Finansielle instrumenter blir ved første gangs innregning klassifisert i en av følgende kategorier

Finansielle eiendeler

- Finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet
- Utlån og fordringer regnskapsført til amortisert kost
- Hold-til-forfall investeringer regnskapsført til amortisert kost

Finansielle forpliktelser

- Andre finansielle forpliktelser regnskapsført til amortisert kost

a) Finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet

Innenfor denne kategorien kan tilordningen være pliktig eller bestemt regnskapsført til virkelig verdi med verdiendringer over resultatet.

- Finansielle eiendeler holdt for omsetning er eiendeler som er anskaffet primært med henblikk på å gi fortjeneste fra kortsiktige prissvinginger. Selskapets derivater inngår i denne kategorien med mindre de inngår som en del av en sikring.
- Finansielle eiendeler bestemt regnskapsført til virkelig verdi med verdiendringer over resultatet. Finansielle eiendeler klassifiseres i denne kategorien dersom de enten forvaltes som en gruppe, og hvor deres inntjening vurderes og rapporteres til ledelsen på grunnlag av virkelig verdi eller dersom klassifiseringen eliminerer eller reduserer regnskapsmessig inkonsistens i målingen.

Gruppen omfatter aksjer og andeler, andeler i aksjefond, alternative investeringer, obligasjoner, sertifikater og andeler i rentefond.

b) Utlån og fordringer regnskapsført til amortisert kost

Utlån og fordringer er finansielle eiendeler, med unntak av derivater, med faste eller bestembare betalinger, og som ikke omsettes i et aktivt marked eller som selskapet har intensjon om å selge på kort sikt eller har øremerket til virkelig verdi over resultat. Utlån og fordringer til amortisert kost består av:

- Lån og fordringer tilknyttet investeringsvirksomheten
- Lån og fordringer øvrige inklusive fordringer på forsikrings-takere

Lån og fordringer i investeringsvirksomheten omfatter gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer dvs. obligasjoner som ikke er priset i et aktivt marked samt utlån til kommuner, bedrifter og personkunder.

c) Finansielle eiendeler som holdes til forfall

Finansielle eiendeler som holdes til forfall består av finansielle eiendeler, som ikke er derivater, og som har faste eller bestembare betalinger og et definert forfallstidspunkt, og som selskapet har intensjon og evne til å holde til forfall med unntak for:

- De som foretaket ved førstegangsinnregning øremerker til virkelig verdi over resultatet
- De som oppfyller definisjonen til lån og fordringer

Kategorien omfatter obligasjoner som regnskapsføres til amortisert kost.

d) Andre finansielle forpliktelser regnskapsført til amortisert kost

Kategorien omfatter fondsobligasjonslån og ansvarlig lånekapital.

2.7.2 Regnskapsføring og måling

Kjøp og salg av finansielle instrumenter regnskapsføres til virkelig verdi på handelsdato, det vil si når selskapet har forpliktet seg til å kjøpe eller selge den finansielle eiendelen.

Direkte kjøpsomkostninger inkluderes i anskaffelseskost med unntak for kjøpsomkostninger knyttet til finansielle instrumenter til virkelig verdi over resultat. For disse instrumentene kostnadsføres kjøpsomkostningene direkte. Finansielle eiendeler fraregnes når selskapet ikke lenger har rett til å motta kontantstrømmen fra eiendelen eller selskapet har overført all risiko og rettigheter knyttet til eierskapet. Finansielle forpliktelser fraregnes når den underliggende plikten i kontrakten er oppfylt, kansellert eller utløpt.

a) Verdimåling til virkelig verdi

Prinsippene for beregning av virkelig verdi relatert til de ulike instrumentene fremkommer av note 5.

b) Verdimåling til amortisert kost

Finansielle instrumenter som ikke måles til virkelig verdi måles til amortisert kost ved bruk av effektiv rente metode. Internrenten fastsettes ved diskontering av kontraktsfestede kontantstrømmer over forventet løpetid. Kontantstrømmene inkluderer etableringsgebyrer og direkte transaksjonskostnader samt eventuell restverdi ved utløpet av forventet løpetid. Amortisert kost er nåverdien av disse kontantstrømmene neddiskontert med internrenten.

c) Nedskrivning av finansielle eiendeler som måles til amortisert kost

Ved vurderingen av om det foreligger verdiforringelse av en finansiell eiendel legges det vekt på hvorvidt utsteder/debitor har vesentlige finansielle vanskeligheter og om det foreligger kontraktsbrudd, herunder mislighold. Det vurderes om det er sannsynlig at skyldner går konkurs, hvorvidt det finnes et aktivt marked for eiendelen på grunn av finansielle vanskeligheter, eller om det observeres målbar nedgang i forventet kontantstrøm fra en gruppe finansielle eiendeler. Vurderingen baseres utelukkende på historiske forhold, fremtidige hendelser vurderes ikke uansett grad av sannsynlighet.

Dersom det foreligger objektive bevis for verdifall foretas det nedskrivning. Nedskrivningen beregnes ved å sammenligne ny, forventet kontantstrøm med opprinnelig kontantstrøm diskontert med hhv. opprinnelig effektiv rente (eiendeler med fast rente) eller med effektiv rente på måletidspunktet (eiendeler med flytende rente). Nedskrivningen reduserer eiendelens balanseførte verdi og innregnes i resultatregnskapet under «Verdiendring på investeringer».

Tapsvurdering og tapsnedskrivning foretas kvartalsvis på individuelle utlån. Låneengasjement med ubetalte terminer eldre enn 90 dager eller kreditter med overtrekk eldre enn 90 dager gjennomgås på balansedagen. I tillegg foretas det en løpende vurdering av andre låneengasjementer hvor det foreligger objektive bevis for verdifall.

Utlån vurderes også gruppevis. Dersom det foreligger objektive bevis for at en gruppe av utlån har verdifall foretas en nedskrivning.

2.7.3 Presentasjon i balanse og resultatregnskap

a) Finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultat

Finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet presenterer i balansen enten som «Aksjer», «Aksjefondsandeler», «Alternative investeringer», «Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning» eller «Utlån og fordringer». Renteinntekter og aksjeutbytte inkluderes i linjen «Renteinntekter/utbytte på finansielle eiendeler». Øvrige verdiendringer inngår i linjen «Verdiendringer på investeringer».

b) Utlån og fordringer til amortisert kost

Utlån og fordringer til amortisert kost presenteres i balansen enten som «Obligasjoner klassifisert som utlån og fordring» eller «Øvrige utlån og fordring». Renteinntekter inkluderes i linjen «Renteinntekter/utbytte på finansielle eiendeler». Verdiendringer som kan knyttes til objektive indikasjoner på verdifall samt valutaendringer inngår i linjen «Verdiendringer på investeringer».

c) Finansielle eiendeler som holdes til forfall

Finansielle eiendeler som holdes til forfall består av obligasjoner og presenteres i balansen som «Investeringer som holdes til forfall». Renteinntekter etter effektiv rente metoden inkluderes i linjen «Renteinntekter/utbytte på finansielle eiendeler». Verdiendringer som kan knyttes til objektive indikasjoner på verdifall samt urealiserte valutaendringer inngår i linjen «Verdiendringer på investeringer».

d) Ansvarlig lån

Ansvarlig lån regnskapsføres til virkelig verdi ved opptak. Ved påfølgende måling regnskapsføres ansvarlig lån til amortisert kost med bruk av effektiv rentemetode. Metoden benyttes for å tilordne rentekostnadene over en relevant periode, og posteres over resultatet på linjen «Andre kostnader». Ansvarlig lån i utenlandsk valuta omregnes til norske kroner på balansedagen. Verdiendring som følge av valutaendringen posteres over resultatet, og inngår i linjen «Verdiendring på investeringer».

e) Utstedt fondsobligasjon

Fondsobligasjon regnskapsføres til pålydende på utstedelsestidspunktet, og vurderes deretter til amortisert kost. På fondsobligasjon som er sikret mot valuta – og renteendringer (virkelig verdisikring), justeres bokført verdi med verdiendring i sikret risiko. Verdiendringen føres over resultatet på linjen «Verdiendring på investeringer».

f) Derivater og sikring

Finansielle derivater balanseføres til virkelig verdi på det tidspunktet den inngås. Ved etterfølgende måling regnskapsføres derivatene til virkelig verdi og presenteres som en eiendel dersom verdien er positiv og som en forpliktelse dersom verdien er negativ. Regnskapsføringen av tilhørende gevinster og tap avhenger av hvorvidt derivatet er utpekt som et regnskapsmessig sikringsinstrument, og i hvilken type regnskapsmessig sikring derivatet inngår.

For derivater som ikke inngår i regnskapsmessig sikringsforhold, resultatføres gevinster og tap løpende på linjen for «Verdiendring på investeringer». Disse inngår i kategorien finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultat. Renteinntekter og kostnader inngår i linjen «Renteinntekter/utbytte på finansielle eiendeler».

Selskapet har i ett tilfelle benyttet seg av regnskapsmessig sikring (sikringsbokføring). Sikringsbokføring er benyttet ved sikring av utstedt fondsobligasjon (sikringsobjekt) mot verdiendringer som følge av endringer i rente- og valutakurs (virkelig verdisikring). Sikringsinstrumentet er en kombinert rente- og valutaswap. Sikringsforholdet er dokumentert og sikringens effektivitet måles løpende.

Endring i virkelig verdi på sikringsinstrumentet er innregnet i resultatregnskapet på linjen for «Verdiendringer på investeringer». Verdiendringer på sikringsobjektet som kan henføres til den sikrede risikoen, er regnskapsført som en korreksjon av sikringsobjektets balanseførte verdi og innregnet i resultatet på linjen for «Verdiendringer på investeringer». I de tilfeller hvor et verdipapir har innebygde derivater som ikke er skilt ut, vil derivatets verdi inngå i papirets verdi som helhet. Verdiendringen i KLP vil rapporteres på resultatlinjen «Verdiendring på investeringer».

2.8 MOTREGNING

Finansielle eiendeler og finansiell gjeld er bare motregnet i den grad det foreligger en juridisk rett til å motregne forpliktelse mot gjeld, samt at forfallstidspunktet for eiendelen samsvarer med forfallstidspunktet for gjelden.

2.9 KONTANTER OG KONTANTEKVIVALENTER

Som kontanter og bankinnskudd regnes kontantbeholdning og bankinnskudd tilknyttet daglig drift. Disse inngår i balansen på linjen for «Bankinnskudd». Bankinnskudd tilknyttet forvaltningsvirksomheten er definert som finansiell eiendel og inngår i balansen på linjen for «Utlån og fordringer». Bankinnskudd relatert til forvaltningsvirksomheten er ikke definert som kontanter i kontantstrømoppstillingen. Kontantstrømoppstilling er satt opp etter den direkte metoden.

2.10 EGENKAPITAL

Egenkapitalen i selskapet er delt i tre hovedelementer:

2.10.1 Innskutt egenkapital

Kommunal Landspensjonskasse er et gjensidig selskap eid av sine kunder. Dette innebærer at kunder i KLPs fellesordninger på offentlig tjenstepensjon innbetaler et egenkapitaltilskudd ved innmelding. Egenkapitaltilskuddet fastsettes i forhold til kundens relative størrelse målt i premiereserve.

Egenkapitaltilskuddet kan benyttes til dekning av tap eller underskudd ved løpende drift. Det vil bare tilbakebetales dersom styret vurderer soliditeten som tilfredsstillende, og etter forhåndssamtalke fra Finanstilsynet. Gjenstand for eventuell tilbakebetaling er kundens (eierens) andel av det faktiske oppsamlede egenkapitaltilskuddet på opphørstidspunktet, beregnet i henhold til kundens (eierens) andel av selskapets samlede premiereserve.

Utdeling av avkastning på egenkapitaltilskuddet avhenger av selskapets resultater. Normalt tilføres årlig medlemmene bokført avkastning på egenkapitaltilskuddet. I beregningen er kostnader forbundet med ekstern finansiering gjennom ansvarlig lånekapital og fondsobligasjoner fratrukket.

Det foretas årlig vurdering av behovet for å innkalle egenkapitaltilskuddet fra medlemmene. Tilskuddet fastsettes i forhold til premiereserven innenfor et definert nivå, og det beregnes særskilt for den enkelte fellesordning.

Egenkapitaltilskuddet er ikke omsettelig.

2.10.2 Opptjent egenkapital

Selskapets opptjente egenkapital består i all hovedsak av et egenkapitalfond. Egenkapitalfondet oppsto ved en overføring fra sikkerhetsfondet og særfond i forbindelse med årsoppgjøret for 1989. Alminnelige selskapsrettslige regler gjelder for eventuell utdeling eller bruk av egenkapitalfondet.

2.10.3 Risikoutjevningfond

Risikoutjevningfondets formål er å dekke eventuelle tap ved personrisiko i forsikringsvirksomheten eller å styrke de forsikringsmessige avsetningene. I livs- og pensjonsforsikring er det adgang til å avsette inntil 50 prosent av risikooverskuddet til risikoutjevningfondet begrenset oppad til 150 prosent av årlig risikopremie.

2.11 REGNSKAPSFØRING AV INNTEKTER

Inntekter ved salg av varer vurderes til virkelig verdi av vederlaget, netto etter fradrag for merverdiavgift og eventuelle rabatter.

2.11.1 Premieinntekter

Premieinntekter inntektsføres med det beløp som forfaller i regnskapsåret. Periodisering av opptjent premie ivaretas ved avsetning mot uopptjent premie. Årets tilflyttede reserver føres også over resultatregnskapet, og inngår i premieinntektene.

2.11.2 Renteinntekter/- kostnader

Renteinntekter og rentekostnader tilknyttet alle rentebærende finansielle instrumenter vurdert til amortisert kost, inntektsføres ved bruk av effektiv rentemetode. Etableringsgebyr ved utlån inngår i amortiseringen, og inntektsføres over lånets forventede løpetid.

For rentebærende finansielle investeringer som måles til virkelig verdi, klassifiseres renteinntekten som «Renteinntekt/utbytte på finansielle eiendeler», mens øvrige verdiendringer klassifiseres som «Verdiendringer på investeringer».

2.11.3 Leieinntekter og andre inntekter

Inntekter fra utleie av fast eiendom inntektsføres lineært over leiekontraktens løpetid. Inntekten inngår i linjen «Netto inntekter fra investerings eiendom».

2.12 SKATT

Selskapet driver skattepliktig virksomhet.

Selskapet har store framførbare underskudd som kan benyttes til å motregne eventuelle skattepliktige overskudd. Ved avleggelsen av selskapsregnskapet vurderes balanseføring av utsatt skatt. Utsatt skatt- og skattefordel er beregnet som forskjeller mellom regnskapsmessig og skattemessig verdi på eiendeler og gjeld. Selskapet er morselskap i et skattekonsern og utsatt skattefordel balanseføres i den grad det kan sannsynliggjøres at selskapene i konsernet vil ha tilstrekkelig skattemessig overskudd til å nyttiggjøre seg skattefordelen. Ved vurdering av sannsynlighet legges det vekt på historisk inntjening og forventet framtidig skattemessig inntekt.

Selskapet har innarbeidet vedtatte endringer i skattelovens § 2-38 som er gjort gjeldende for livsforsikringsselskap og pensjonsforetak. Endringen medfører at fritaksmetoden fra og med inntektsåret 2012 ikke lenger skal omfatte avkastning på aksjer m.v. for selskapets kundeporteføljer.

Formuesskatt beregnes av netto skattepliktig formue. Ved beregning av skattepliktig formue benyttes ligningsverdier.

Skattekostnaden er spesifisert i note 26.

2.13 OVERSKUDDSMIDLER AVSATT TIL KUNDER

Overskuddsmidler tilført kundekontraktene er avsatt på kundenes premiefond, og inngår som en del av de forsikringsmessige forpliktelsene på balansetidspunktet.

2.14 FORSIKRINGSKONTRAKTER

I henhold til IFRS 4 må det være knyttet betydelig forsikringsrisiko til kontrakten for at den skal kunne defineres som en forsikringskontrakt. Forsikringsproduktene selskapet tilbyr tilfredsstillende kravet om betydelig forsikringsrisiko, og er regnskapsført i samsvar med Forskrift for årsregnskaper m.m. for forsikringsselskaper og IFRS 4. I henhold til IFRS 4, vurderes forsikringskontraktene samlet som en forsikringskontrakt selv om den inneholder en finansiell del.

Det er gjennomført tilstrekkelighetstest for å kontrollere at nivået på de regnskapsførte forpliktelsene på forsikringskontraktene står i forhold til forsikringskundernes kontraktsmessige rettigheter. Sel-

skapets avsetninger tilfredsstillende kravene i denne testen, og IFRS 4 stiller derfor ikke ytterligere krav til reservering. Selskapet har derfor benyttet gjeldende norsk regelverk for regnskapsføring av forsikringskontrakter.

2.15 FORSIKRINGSMESSIGE BRANSJER

Selskapet tilbyr produkter til sine kunder innen følgende bransjer:

2.15.1 Kollektiv pensjon - offentlig

Kollektiv pensjon består i hovedsak av ytelsesbaserte kommunale ordninger som omfatter alderspensjon, etterlattepensjon, uførepensjon og premiefritak under ervervsuførhet.

De kollektive pensjonsordninger er basert på lineær opptjening. Dette innebærer at den enkeltes opptjente ytelser til enhver tid utgjør den forholdsmessige del av de ytelser vedkommende vil ha rett til ved fortsatt tjeneste til pensjonsalder. Den forholdsmessige del fremkommer som forholdet mellom den tjenestetid vedkommende allerede har opptjent og den samlede tjenestetid vedkommende vil oppnå ved fortsatt tjeneste til pensjonsalder, dog slik at sistnevnte størrelse ikke kan overstige 40 år ved beregningen av den forholdsmessige del. Ordningene er basert på sluttlønnsprinsippet. G-regulering av løpende pensjoner og oppsatte rettigheter er en del av pensjonsordningens definerte ytelser. Ordningenes ytelser samordnes med folketrygden etter gjeldende regler og sikrer et definert brutto pensjonsnivå.

Regulering av løpende pensjoner og opptjente pensjonsrettigheter finansieres i sin helhet ved en særskilt reguleringspremie. Bruttogaranti m.v. finansieres ved engangspremier ved oppstart av og eventuelt ved senere endringer av pensjonen.

Netto premiereserve i pensjonsordningene er fastsatt som netto engangspremie for de opptjente alders-, uføre- og etterlattepensjoner. I tillegg er det avsatt administrasjonsreserve til de formål Finanstilsynet har anvist og ut fra konsernets faktiske omkostninger til disse formål. Videre inngår avsetninger for inntrufne, ennå ikke oppgjorte forsikringstilfeller, herunder karensavsetning for uførerisiko, i pensjonsordningenes premiereserve. Den delen av inntrufne, ikke oppgjorte forsikringstilfeller som ville ha blitt utbetalt dersom erstatningen var ferdigbehandlet, er skilt ut i egen erstatningsreserve.

2.15.2 Gruppeliv

Gruppeliv er i hovedsak konsentrert om kommunegruppeliv og lærergruppeliv som omfatter kun dødsrisiko. Andre deknninger forekommer for et mindre antall kunder. I tillegg kommer gjeldsgruppeliv som omfatter dødsrisiko og for en stor del av eksisterende kunder også uførerisiko.

De forsikringstekniske avsetninger i gruppelivsforsikring er basert på risikoteoretiske metoder. Erstatningsreserven inkluderer avsetninger til de forventede utbetalinger til inntrufne, ennå ikke oppgjorte forsikringstilfeller, uavhengig av om disse er rapportert eller ikke.

2.16 AVSETNINGER I FORSIKRINGSFOND

2.16.1 Premiereserve

Premiereserven utgjør den forsikringstekniske kontantverdien av pensjonsrettigheter som er opptjent på beregningstidspunktet. Premiereserven inkluderer også administrasjonsreserve etter KLPs beregning grunnlag, samt avsetninger for inntrufne, ennå ikke oppgjorte forsikringstilfeller, herunder karensavsetning for uførerisiko. Den delen av inntrufne, ikke oppgjorte forsikringstilfeller som ville ha blitt utbetalt dersom erstatningen var ferdigbehandlet, er skilt ut i egen erstatningsreserve.

2.16.2 Tilleggsavsetninger

Tilleggsavsetningene er fordelt til kundene med betinget virkning og kan anvendes til dekning av eventuelt avkastningsunderskudd. Eventuell negativ avkastning kan ikke dekkes fra tilleggsavsetninger.

2.16.3 Premiefond

Premiefond inneholder forskuddsbetalte premier og eventuelle overskuddsmidler som fordeles til den enkelte kundes premiefondskonto. Premiefondsmidler kan benyttes til dekning av fremtidige premier.

2.16.4 Erstatningsavsetning

Erstatningsavsetning er knyttet til og innbefatter avsetning til ikke oppgjorte forsikringshendelser knyttet til gruppelivsforsikring, offentlig tjenestepenjon. Endring i erstatningsavsetning føres over resultatregnskapet som et element i erstatningskostnadene.

2.16.5 Kursreguleringsfond

Kursreguleringsfondet er definert i norsk forsikringslovgivning.

Kursreguleringsfondet består av netto urealiserte gevinster tilknyttet finansielle omløpsmidler i kollektivporteføljen. Dersom netto kursreserver er negative, settes kursreguleringsfondet til null. Endringer i kursreguleringsfondet føres over resultatregnskapet.

Urealisert kursreserve tilknyttet finansielle omløpsmidler i utenlandsk valuta som kan tilskrives valutakursendringer avsettes ikke til kursreguleringsfond dersom investeringen er sikret mot valutakursendringer. Valutakursendring tilknyttet sikringsinstrumentet avsettes således heller ikke til kursreguleringsfond, men føres direkte over resultatet.

2.16.6 Grunnlagsrente

Selskapets forsikringskontrakter i kollektiv pensjon inneholder en avkastningsgaranti (grunnlagsrente). Avkastningsgarantien skal oppfylles årlig, men for kunder som har valgt flerårig avkastningsgaranti, er dette kundens egen risiko fram til utløpet av flerårsperioden. For nytegnede kontrakter inngått 01.01.2006 eller senere er grunnlagsrenten 2,75 prosent.

For øvrige kontrakter gjelder følgende:

Fra 01.01.2012 ble all ny opptjening foretatt på grunnlagsrente 2,5 prosent. Opptjening forut for dette er fordelt mellom 3,0 prosent og 3,4 prosent for det meste av bestanden. En liten del av bestanden har noe opptjening på 2,75 prosent og 4,0 prosent.

Tidligere opptjening på grunnlagsrente 3,0 prosent knytter seg primært til Pensjonsordningen for sykepleiere, Fellesordningen for sykehusleger og Pensjonsordningen for folkevalgte. Imidlertid har en mindre del av kundemassen tidligere opptjening på 3,0 prosent også i øvrige risikofelleskap.

Total gjennomsnittlig rentegaranti i bransjen kollektiv pensjon utgjorde i 2012 3,04 prosent.

2.16.7 Dødelighet og uførhet

For uførisiko benyttes forutsetninger basert på KLPs uførerfaringer i perioden 2005 - 2007. For de øvrige risikoelementer benyttes forutsetningene fra beregningsgrunnlaget K2005 med sikkerhetsmarginer i henhold til den minstestandard Finanstilsynet fastsatte i 2007.

Marginene i dødelighetsgrunnlaget har blitt mindre de senere år, og Finanstilsynet vil i 2013 fastsette ny minstestandard for dødelighet i beregningsgrunnlaget.

2.17 RESULTATELEMENTER

2.17.1 Avkastningsresultat

Forvaltningsmessig er det innført et skille mellom kundenes oppsparte midler og forsikringselskapets, det vil si eiernes midler. Dette fremkommer i rapporteringen definert som henholdsvis investeringer i kollektiv- og investeringsvalgportefølje for kundemidler og investeringer i selskapsportefølje. Kollektivporteføljen kan videre deles inn i underporteføljer med ulik investeringsprofil. Avkastningsresultatet består dermed av avkastningen på kundeporteføljen fratrukket grunnlagsrenten. Positivt avkastningsresultat tilfaller kunden, mens negativt avkastningsresultat må dekkes inn fra kundenes tilleggsavsetninger og/eller fra egenkapitalen. Selskapet fakturerer et særskilt premieelement (rentegarantipremie) for å innstå rentegarantien. Dette premieelementet inngår i resultat til selskap.

2.17.2 Risikoresultat

Risikoresultatet er et uttrykk for utviklingen av dødelighet og uførhet i den forsikrede bestanden i perioden i forhold til forutsatt i selskapets premietariff. Et positivt risikoresultat tilbakeføres til kundene, men det er anledning til å holde tilbake inntil halvparten av et positivt risikoresultat i risikoutjevningfond under egenkapitalen. Risikoutjevningfondet kan kun benyttes til å styrke de forsikringsmessige avsetninger, og kan maksimalt utgjøre 150 prosent av årets risikopremie.

Et eventuelt negativt risikoresultat må dekkes av risikoutjevningfond eller egenkapitalen i selskapet.

2.17.3 Administrasjonsresultat

Administrasjonsresultat er et resultat av hvordan selskapets faktiske omkostninger avviker fra premietariffen. Administrasjonsresultatet tilfaller i sin helhet selskapets egenkapital.

2.17.4 Avkastning på selskapsportefølje

Avkastning på midler i selskapsporteføljen tilfaller selskapets egenkapital. Selskapet har som praksis å overføre deler av selskapsporteføljens avkastning til kundenes premiefond.

2.18 FLYTTING

Flytting til og fra KLPs kollektive pensjonsordninger gjennomføres i henhold til ordningenes vedtekter pr årsslutt. Flyttetransaksjoner regnskapsføres i det påfølgende år. Mottatte premiereserver i forbindelse med flytting er vist på linje «Overføring av premiereserve fra andre» i resultatet, og utgjør en del av premieinntektene. Overførte premiereserver, kursreserver og tilleggsavsetninger i forbindelse med flytting fra selskapet presenteres som en erstatningskostnad i resultatregnskapet. Beløpet vises på linje «Overføring av premiereserve, tilleggsavsetning og kursreserve til andre».

2.19 PENSJONSFORPLIKTELSE ER EGNE ANSATTE

Selskapets pensjonsforpliktelser er forsikringsmessig delvis dekket gjennom offentlig tjenestepensjon i KLP ved medlemskap i Fellesordningen for kommuner og bedrifter («Fellesordningen»). Pensjonsansvar utover Fellesordningen dekkes over driften. Pensjonskostnadene er behandlet i samsvar med Forskrift for årsregnskaper m.m. for forsikringselskaper.

Netto pensjonsforpliktelse er forskjellen mellom pensjonsmidlenes virkelige verdi (dvs. flytteverdi) og nåverdien av de beregnede pensjonsforpliktelser. Disse beregningene er foretatt etter lineær opptjening på basis av forutsetninger om dødelighet, uførhet, frivillig avgang, uttak av AFP, fremtidig lønnsutvikling (i kommunal sektor for Fellesordningen), fremtidig vekst i folketrygdens grunnbeløp (G), antakelser om fremtidig avkastning m.m. De økonomiske forutsetningene er fastsatt i tråd med prinsippene i NRS' veiledning om pensjonsforutsetninger av 4. januar 2013. Netto forpliktelse er klassifisert som avsetning for forpliktelse i balansen. Dersom verdien av pensjonsmidlene overstiger nåverdien av beregnede pensjonsforpliktelser, er netto midler presentert som langsiktig fordring.

Periodens netto pensjonskostnad består av summen av periodens pensjonsopptjening, rentekostnad på den beregnede forpliktelse og forventet avkastning på pensjonsmidlene.

Note 3 Viktige regnskapsestimater og vurderinger

Selskapet utarbeider estimater og antakelser om framtidige forhold. Disse evalueres løpende, og er basert på historiske erfaringsdata og forventninger om sannsynlige framtidige hendelser vurdert ut i fra data som foreligger på tidspunktet for avleggelsen av regnskapet.

Det må forventes at estimatene vil avvike fra det endelige utfall, og nedenfor omtales de områdene hvor det er betydelig risiko for vesentlige endringer i balanseførte verdier i framtidige perioder.

3.1 FORSIKRINGSKONTRAKTER

Ved beregning av forsikringsmessige avsetninger i bransjen kollektiv pensjon offentlig, baseres forutsetningene om uførerisiko på KLPs uføreefaringer i perioden frem til 2009. For de øvrige risikoelementer, herunder opplevelsesrisiko, benyttes forutsetningene fra beregningsgrunnlaget K2005 med sikkerhetsmarginer i henhold til den minstestandard Finanstilsynet fastsatte i 2007. Finanstilsynet vil i løpet av 2013 offentliggjøre ny minstestandard for beregningsgrunnlag for disse risikoelementene. Det forventes at disse gjøres gjeldende fra 01.01.2014.

KLP fakturerer gjennomsnittspremie for de ulike pensjonsordningene slik at den forsikringstekniske nettopremien utlignes mellom kundene som er inkludert i ordningen. Dersom dette ikke hadde blitt gjort ville den årlige nettopremien for alders-, uføre- og etterlattepensjon med utgangspunkt i en lønn på kroner 370 000 utgjøre for de ulike enkeltaldre og kjønn:

Menn			
Alder	30 år	45 år	60 år
Beløp	17 064 kr	28 382 kr	31 968 kr
Kvinner			
Alder	30 år	45 år	60 år
Beløp	25 959 kr	37 165 kr	34 279 kr

Ved beregning av forsikringstekniske avsetninger i bransjen gruppe- og offentlig tjenestepensjon er det foretatt avsetninger for inntrufne skader som ikke er ferdig oppgjort. Avsetningene fastsettes ved hjelp av statistiske modeller. Modellene hensyntar erfaringer basert på innmeldte endringer i forsikringsbestanden.

Fellesordningen er en flerforetaksordning, dvs. at den forsikringstekniske risiko er fordelt mellom alle kommuner og bedrifter som deltar i ordningen. De økonomiske og aktuariemessige forutsetninger som ligger til grunn for beregning av netto pensjonsforpliktelser baserer seg derfor på forutsetninger som er representative for hele fellesskapet.

Arbeidsgiveravgift er beregnet på nettoforpliktelse. Brutto pensjonsforpliktelse som grunnlag for fastsettelse av amortiseringsgrunnlaget for korridor inkluderer ikke arbeidsgiveravgift.

2.20 KONSERNREGNSKAP

KLP rapporterer konsernregnskap i samsvar med de internasjonale regnskapsstandardene IFRS/IAS. Konsernregnskapet vises særskilt i separat oppstilling, og det er utarbeidet fullt notesett for konsernet inkludert beskrivelse av benyttede regnskapsprinsipper.

3.2 INVESTERINGSEIENDOMMER

Bygninger og andre faste eiendommer vurderes til virkelig verdi slik dette er definert i IAS 40. Med virkelig verdi menes det beløp bygninger og andre faste eiendommer kan omsettes for i en transaksjon på armlengdes avstand mellom velinformerte, frivillige parter. Selskapets investeringseiendommer anses ikke å være en del av et aktivt marked.

Mesteparten av selskapets eiendomsinvesteringer er utført gjennom datterselskaper. Disse datterselskapene er verdsatt /presentert i samsvar med egenkapitalmetoden basert på eiendomsverdiene beregnet som beskrevet i dette avsnittet.

Per 31.12.2012 ble bygninger og faste eiendommer verdsatt ved hjelp av KLP Eiendoms verddivurderingsmodell. Modellen tar utgangspunkt i neddiskontering av beregnet 20 års kontantstrøm, og diskonteringsrenten som ble benyttet tilsvarer markedets avkastningskrav for tilsvarende eiendommer. For de norske eiendommene ble det per 31.12.2012 benyttet en diskonteringsfaktor i intervallet 7,38 - 9,25 prosent, for svenske eiendommer 6,78 - 9,00 prosent og for danske eiendommer 7,00 -7,75 prosent.

Følgende hovedkomponenter inngår i fremtidig kontantstrøm:

- Gjeldende betingelser, kontraktsutløp og antatt markedsleie
- Ledige arealer med antatt markedsleie
- Parkeringsinntekter, parkeringsareal og antall plasser
- Antatt årlig inflasjon
- Årlig leieregulering i prosent av inflasjon
- Generell ledighet
- Normale årlige driftskostnader
- Normale årlige felleskostnader pr. m²
- Oppgraderingskostnader pr. m² ved nytteleie
- Evt. ytterligere oppgraderingskostnader (år og beløp)
- Antall måneder ledighet ved hvert kontraktsutløp
- Antatt sluttverdi år 20
- Nominelt avkastningskrav

Som en del av verddivurderingen utføres også yieldbetraktninger for den enkelte eiendom og for totalporteføljen. I tillegg til verdsettelse ved bruk av KLP Eiendoms verddivurderingsmodell innhentes

eksterne verdivurderinger for et utvalg av eiendommene. Disse benyttes for å fastsette egne beregningsparametere og for å kvalitetssikre de interne verdivurderingene.

Mindre endringer i avkastningskravet vil gi relativt store utslag i eiendomsverdiene og det antas at vesentlige endringer i spesielt «Gjeldende betingelser, kontraktutløp og antatt markedsleie» samt «Generell ledighet», er de faktorene som vil påvirke regnskapstallene i størst grad.

Sensitivitetsanalysen nedenfor viser hvordan verdien av en av selskapets sentralt beliggende kontoreiendommer i Oslo endrer seg ved visse endringer i sentrale parametre i selskapets verdsettelsesmodell. Analysen viser endring i verdi (angitt som prosentvis endring) for gitt endring i en parameter under forutsetning av at alle andre parametre holdes uendret. I realiteten vil det være slik at det er innbyrdes sammenheng mellom flere variabler, slik at en endring i en parameter vil medføre endring i en eller flere andre parametre. Oppgitte sensitivitetstall fanger ikke opp slike sammenhenger mot andre variabler, og er kun vist for illustrative formål. Virkningene av endringer i parametre vil variere noe fra eiendom til eiendom.

	Endringer i parameter	Endring i verdi
	+100 bps	-11 %
Avkastningskrav	-100 bps	13 %
	+ 10 %	8 %
Markedsleie	- 10 %	-8 %
	+ 100 bps	-5 %
Exit yield	-100 bps	8 %
	+50 bps	6 %
Inflasjon	-50 bps	-6 %

I analysen over forstås avkastningskravet som den rente som benyttes ved neddiskontering av fremtidige kontantstrømmer i modellen. Markedsleie forstås som forventet leie ved reforhandling av eksisterende kontrakter eller ved skifte av leietager. Slutt yield forstås som den yielden som benyttes til å beregne sluttverdi ved verdivurderingsmodellens siste analyseperiode (år 20).

3.3 PENSJONSFORPLIKTELSER EGNE ANSATTE

Nåverdien av netto pensjonsforpliktelser selskapet har overfor sine ansatte, avhenger av en rekke forutsetninger av økonomisk og demografisk art. Små endringer i disse variablene kan gi relativt store utslag i brutto påløpt pensjonsforpliktelse og dermed brutto pensjonskostnad. Selskapet avdemper den regnskapsmessige effekten av endrede forutsetninger ved måling av pensjonsforpliktelser ved at kun estimatavvik utover 10 prosent av det høyeste av brutto pensjonsforpliktelser og brutto pensjonsmidler fordeles og resultatføres over gjenværende løpetid.

Selskapet følger «Veiledningen for fastsettelse av pensjonsforutsetninger» utgitt av Norsk regnskapsstiftelse (NRS). Oppdatert veiledning utgitt 4. januar 2013 er lagt til grunn for oppdatert måling av beste estimat for påløpt forpliktelse og midler per 31.12.2012. Det er lagt vekt på at forutsetningene er innbyrdes konsistente. De

parametrene som er av størst betydning for netto pensjonsforpliktelser, er diskonteringsrente, forutsetning om framtidig lønnsvekst, forutsetning om framtidig regulering av folketrygdens grunnbeløp (G-regulering), pensjonsregulering, forutsetninger om framtidig levealder og framtidig uttakstilbøyelighet av AFP.

Tidligere har selskapet brukt diskonteringsrenten fastsatt med utgangspunkt i statsobligasjonsrenten for å beregne pensjonsforpliktelsen for egne ansatte. For 2012 har selskapet benyttet seg av adgangen gitt av «Veiledningen for fastsettelse av pensjonsforutsetninger» til å benytte renten for foretaksobligasjoner (OMF). Disse obligasjonene tilfredsstiller kravene i IFRS til såkalte høykvalitetsobligasjoner med pålitelig prising i et velfungerende marked. Pr 31.12.2012 har selskapet brukt en diskonteringsrente på 3,9 %.

Forutsetningene om framtidig lønnsvekst, framtidig G-regulering/pensjonsregulering er fastsatt i tråd med veiledningens konkrete anbefaling til henholdsvis 3,5 prosent (lønnsvekst) og 3,25 prosent (regulering av G/pensjoner). For den kommunale pensjonsordningen skal pensjonsreguleringen være lik G-reguleringen.

Forutsetninger om levealder (dødelighet) er basert på en styrket dødelighetstabell (K2005).

Det er lagt til grunn en framtidig uttakstilbøyelighet på 45 prosent, det vil si 45 prosent tar ut AFP ved fylte 62 år.

3.4 VIRKELIG VERDI PÅ FINANSIELLE EIENDELER

Finansielle eiendeler som er klassifisert som eiendeler der endringer i virkelig verdi resultatføres, er i stor grad eiendeler som omsettes i et marked slik at markedsverdien kan fastsettes med stor grad av sikkerhet. For noterte papirer med liten omsetning, vurderes det hvorvidt den observerbare kursen kan antas å være reell.

Dersom det konkluderes med at en observerbar markedskurs ikke er representativ for eiendelens virkelige verdi, eller verdipapiret ikke omsettes i et notert marked, estimeres markedsverdien. Estimater baseres på markedsforhold som foreligger på balansedagen. Unoterte rentepapirer prises ut i fra en rentekurve med et risikotillegg som representerer markedets prising av utsteders bransjespesifikke risiko. Det innhentes jevnlig eksterne priser på en betydelig andel av disse unoterte papirene for å etterprøve egne verdsettelsesmodeller.

Prisingsmetodene og regnskapstallene er nærmere omtalt i note 5.

3.5 VIRKELIG VERDI PÅ FINANSIELL GJELD

Metoden for å beregne virkelig verdi ved hjelp av en verdsettelsesmodell er å beregne de forventede kontantstrømmene basert på betingelsene i hver enkelt kontrakt, og dernest å diskontere disse verdiene til en nåverdi. De forventede kontantstrømmene for hver kontrakt er bestemt enten direkte med referanse til faktiske kontantstrømmer implisitt i observerbare markeder eller gjennom å modellere kontantstrømmene basert på relevante modeller for markedsprising. Disse modellene benytter som basis observerbare markedspriser og -rater, inkludert for eksempel rentekurver for det vesentlige av eiendelens eller gjeldens levetid og opsjonsvolatiliteter.

Prisingsmetodene og regnskapstallene er nærmere omtalt i note 5.

3.6 TAP PÅ FINANSIELLE EIENDELER

Finansielle eiendeler som ikke måles til markedsverdi, vurderes for verdifall på balansedagen. Selskapets utlånsportefølje vurderes enkeltvis for lån hvor det er observert mislighold. Dersom det foreligger en objektiv hendelse på balansedagen som har innvirkning på framtidig kontantstrøm, nedskrives lånet. I tillegg foretas det gruppevis vurdering hvert kvartal av utlån med ensartet risiko-profil. Dette er nærmere beskrevet under note 2.

Selskapets utlånsportefølje har historisk vist ubetydelige tap. Årsaken til dette er at man har meget god sikkerhet i pant for utlån til privatmarkedet, og at øvrige utlån i all vesentlighet er rettet mot offentlig sektor eller foretak med offentlig garanti. Selskapet har ubetydelige tapsavsetninger, slik at eventuelle framtidige tap vil gi direkte resultat effekt.

For selskapets portefølje av anleggsobligasjoner, inkludert anleggsobligasjoner som holdes til forfall, vurderes nedskrivningsbehov

enkeltvis hvert kvartal. Porteføljen består av verdipapirer hvor utsteder har høy rating fra et anerkjent ratingbyrå. Dersom utstедers rating endres negativt foretas det nedskrivning kun dersom ratingnivået endres negativt med et større intervall og/eller det i tillegg observeres forhold som oppfattes som en objektiv hendelse som innvirker på framtidige kontantstrømmer fra investeringen. Nedskrivningsbehov beregnes som verdien av opprinnelig forventet kontantstrøm og ny forventet kontantstrøm. Det vil være usikkerhet til beregning av ny, forventet kontantstrøm.

3.7 AKTIVERT PROGRAMVARE

Ved mistanke om verdifall, foretas det nedskrivningstest for å kontrollere om bokført verdi for aktivert programvare er til stede. I den forbindelse estimeres gjenvinnbart beløp. Det foreligger usikkerhet knyttet til estimat av kontantstrømmer og diskonteringsfaktor i forbindelse med beregning av gjenvinnbart beløp.

Note 4 Netto inntekter fra finansielle instrumenter

2012

Millioner kroner	Selskaps- porteføljen	Kollektiv- porteføljen	Investerings- valgporteføljen	Sum
Opp-/nedskrivning aksjer og andeler	18	224	1	243
Resultat datterforetak	256	1 604	10	1 870
Resultat tilknyttede foretak	3	0	0	3
Sum inntekter fra investeringer i datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	277	1 828	11	2 116
Renter bank	12	259	0	272
Renter finansielle derivater	8	75	0	84
Renter obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	136	2 572	20	2 729
Sum renteinntekter finansielle instrumenter til virkelig verdi	157	2 907	21	3 084
Renter obligasjoner amortisert kost	297	3 995	27	4 319
Renter utlån	0	1 046	0	1 046
Sum renteinntekter finansielle instrumenter til amortisert kost	297	5 040	27	5 364
Utbytte / renter aksjer og andeler	28	569	0	598
Andre inntekter og kostnader	-1	-73	0	-74
Sum netto renteinntekter / utbytte på finansielle instrumenter	482	8 443	47	8 972
Leieinntekter eiendom	41	0	0	41
Sum netto driftsinntekter på eiendom	41	0	0	41
Verdiendring aksjer og andeler	-186	3 115	42	2 971
Verdiendring obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	191	-418	0	-227
Verdiendring finansielle derivater	-191	1 019	1	830
Verdiendring utlån og fordringer	8	-9	0	-1
Sum verdiendring finansielle instrumenter til virkelig verdi	-177	3 707	43	3 573
Verdiendring obligasjoner til amortisert kost	0	9	0	9
Verdiendring annet	248	0	0	248
Sum verdiendringer på investeringer	71	3 716	43	3 830
Realisert aksjer og andeler	118	1 366	2	1 486
Realisert obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	1	237	0	238
Realisert finansielle derivater	-1	905	2	906
Realisert utlån og fordringer	-13	66	0	53
Sum realiserte finansielle instrumenter til virkelig verdi	106	2 574	4	2 683
Realisert obligasjoner til amortisert kost ¹	-241	-149	0	-390
Sum realisert gevinst og tap på investeringer	-135	2 424	4	2 293
Sum netto inntekter fra investeringer	735	16 412	105	17 252

2011

Millioner kroner	Selskaps- porteføljen	Kollektiv- porteføljen	Investerings- valgporteføljen	Sum
Opp-/nedskrivning aksjer og andeler	87	385	2	474
Resultat datterforetak	13	1 310	8	1 331
Sum inntekter fra investeringer i datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	100	1 696	10	1 806
Renter bank	11	356	1	367
Renter finansielle derivater	8	135	0	143
Renter obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	92	2 928	29	3 050
Sum renteinntekter finansielle instrumenter til virkelig verdi	111	3 419	30	3 559
Renter obligasjoner amortisert kost	303	3 816	25	4 145
Renter utlån	0	1 107	0	1 107
Sum renteinntekter finansielle instrumenter til amortisert kost	303	4 923	25	5 252
Utbytte/renter aksjer og andeler	36	531	0	567
Andre inntekter og kostnader	1	-83	0	-82
Sum netto renteinntekter / utbytte på finansielle instrumenter	452	8 790	55	9 297
Leieinntekter eiendom	38	0	0	38
Sum netto driftsinntekter på eiendom	38	0	0	38
Verdiendring aksjer og andeler	-26	-2 427	-37	-2 490
Verdiendring obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	-150	643	0	493
Verdiendring finansielle derivater	176	-960	0	-785
Verdiendring utlån og fordringer	-2	16	0	14
Sum verdiendring finansielle instrumenter til virkelig verdi	-2	-2 728	-37	-2 768
Verdiendring annet	-41	0	0	-41
Sum verdiendringer på investeringer	-43	-2 728	-37	-2 809
Realisert aksjer og andeler	59	-161	3	-99
Realisert obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	-8	-46	1	-54
Realisert finansielle derivater	1	-150	-1	-150
Realisert utlån og fordringer	0	26	-1	26
Sum realiserte finansielle instrumenter til virkelig verdi	52	-331	1	-278
Realisert obligasjoner til amortisert kost ¹	40	-6	0	34
Sum realisert gevinst og tap på investeringer	93	-337	1	-243
Sum netto inntekter fra investeringer	639	7 420	30	8 088

¹ Realiserte verdier på obligasjoner til amortisert kost kommer av realiserte mer- eller mindreverdier på valuta.

Denne noten har som hensikt å gi en spesifisering av linjene i resultatet.

Verdiendringer som skyldes endring i kredittisiko er ikke medtatt i denne tabellen. Dette kommer i hovedsak av systemmessige begrensninger.

Note 5 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser

Virkelig verdi av investeringer notert i et aktivt marked er basert på gjeldende kjøpskurs. Et finansielt instrument anses som notert i et aktivt marked dersom noterte kurser er enkelt og regelmessig tilgjengelig fra en børs, forhandler, megler, næringsgruppering, prissettingstjeneste eller reguleringsmyndighet, og disse kursene representerer faktiske og regelmessige forekommende transaksjoner på armlengdes avstand. Dersom markedet for verdipapiret ikke er aktivt, eller verdipapiret ikke er notert på børs eller tilsvarende, benytter konsernet verdsettelsesteknikker for å fastsette virkelig verdi. Disse baseres bl.a. på informasjon om nylige gjennomførte transaksjoner på forretningsmessige vilkår, henvisning til omsetning av lignende instrumenter og prising ved hjelp av eksternt innhentede rentekurver og rentedifferansekurver. Estimatenes bygger i størst mulig grad på eksterne observerbare markedsdata, og i liten grad på selskaps-spesifikk informasjon.

De ulike finansielle instrumenter prises dermed på følgende måte:

a) Aksjer (noterte)

Likvide aksjer verdsettes som hovedregel på basis av priser levert fra indekssleverandør. Samtidig sammenlignes priser mellom ulike kilder for å fange opp eventuelle feil. Følgende kilder benyttes for aksjer:

Oslo Børs
Morgan Stanley Capital International (MSCI)
Reuters

Oslo Børs har førsteprioritet, deretter MSCI og til slutt Reuters.

b) Aksjer (unoterte)

Konsernet benytter, så langt det lar seg gjøre, bransjeanbefalingene til Verdipapirfondenes forening. Dette innebærer i hovedtrekk følgende:

Sist omsatt kurs har hovedprioritet. Dersom sist omsatt kurs ligger utenfor salg/kjøpskursen i markedet, justeres pris deretter. Det vil si at hvis sist omsatt er under salgskurs, justeres pris opp til salgskursen. Hvis den er over kjøpskurs justeres den ned til kjøpskursen. Dersom prisbildet anses som utdatert justeres prisen etter en markedsindeks. Selskapet har valgt Oslo Børs sin small cap indeks (OSESX) som en tilnærming for unoterte aksjer.

For aksjer hvor svært lite informasjon foreligger, så hentes det inn vurderinger fra meglere som benyttes som grunnlag for å estimere en antatt markedspris.

c) Utenlandske rentepapirer

Utenlandske rentepapirer prises i hovedregel på bakgrunn av priser innhentet fra indekssleverandør. Samtidig sammenlignes priser mellom flere ulike kilder for å fange opp eventuelle feil. Følgende kilder benyttes:

JP Morgan
Barclays Capital Indices
Bloomberg
Reuters

JP Morgan og Barclays Capital Indices har førsteprioritet (de dekker henholdsvis stat og foretaksobligasjoner). Deretter benyttes Bloomberg foran Reuters med bakgrunn i Bloomborgs priskilde Business Valuator Accredited in Litigation (BVAL). BVAL inneholder verifiserte priser fra Bloomberg. Sisteprioritet er Reuters.

d) Norske rentepapirer - stat

Til prising av norske statsobligasjoner benyttes Reuters som kilde. Det er Oslo Børs som leverer prisen (via Reuters). Kursene sammenlignes med kursene fra Bloomberg for å avdekke eventuelle feil.

e) Norske rentepapirer - annet enn stat

Alle norske rentepapirer unntatt stat prises teoretisk. Det benyttes en nullkupongkurve, samt rentedifferansekurver til prisingen. Reuters benyttes som kilde til nullkupongkurven fra 0 til 10 år. Fra 12 år og over benyttes Bloomberg som kilde siden Reuters ikke leverer priser over 10 år.

Rentedifferansekurvene mottas fra Verdipapirfondenes forening. Disse er basert på innhentede rentedifferansekurver fra fem ulike markedsaktører som blir omarbeidet til en snittkurve.

f) Rentepapirer utstedt av utenlandske foretak, men denominert i kroner

Virkelig verdi beregnes etter samme prinsipp som for norske rentepapirer beskrevet ovenfor. Rentedifferansekurver levert av SE Banken og Swedbank omarbeides til en snittkurve som legges til grunn for beregningen av virkelig verdi.

g) Futures/FRA/IRF

Alle futureskontrakter til konsernet handles på børs. Reuters benyttes som priskilde. Det innhentes også priser fra en annen kilde som kontroll på at prisene fra Reuters er korrekte.

h) Opsjoner

Bloomberg benyttes som kilde for prising av opsjoner som handles på børs.

i) Renteswapper

Renteswapper verdsettes i en modell som hensyntar observerbare markedsdata som rentekurver og relevant kredittpåslag.

j) Lån med sikkerhet i pant

Prinsippene for beregning av virkelig verdi avhenger av hvorvidt utlånene har rentebinding eller ikke.

Virkelig verdi av utlån med rentebinding beregnes ved å neddiskontere kontraktsfestede kontantstrømmer med markedsrente inklusive en relevant risikomargin på balansedagen.

Virkelig verdi av utlån uten rentebinding anses tilnærmet lik bokført verdi da kontraktsbetingelsene løpende endres i takt med endring i markedsrentene.

k) Utlån til kommuner og foretak med kommunal garanti

Fordringene verdsettes ved hjelp av en verdsettelsesmodell som benytter relevante kredittpåslagsjusteringer innhentet i markedet. For utlånene som er til kommuner, fylkeskommuner og kommunalt støttede prosjekter benyttes observerbare rentekurver og kredittrentedifferansekurver i en verdsettelsesmodell som neddiskonterer fremtidig kontantstrøm. Kredittpåslagene som modellberegningene benytter tar utgangspunkt i kvoteringer fra tre ulike kursstillere. Det gjøres en vurdering av kvaliteten i kvoteringsene ved å sammenlikne dem innbyrdes og mot forrige mottatte observasjon samt annen markedsinformasjon.

For garanterte utlån beregnes virkelig verdi som neddiskontert kontantstrøm basert på samme rentekurver som direktelånene, men kredittmarginen er i utgangspunktet basert på initiell margin. Garantier handles bilateralt og ikke over åpne markedsplasser som for eksempel en børs (OTC) og prises derfor ikke i markedet. Initiell margin det er inngått enighet om på inngåelsestidspunktet er det beste estimat for markedspåslag på samme tidspunkt. Kredittverdigheten endrer seg ikke like mye for lånet som for garantisten eller låntaker hver for seg. Låntaker er oftest ikke kredittvurdert av kredittvurderingsbyråer eller banker. Garantisten er enten en kommune eller bank (eller begge deler – triple default lån). Statistiske analyser indikerer at kredittmarginen på garanterte lån svinger mindre enn på ikke-garanterte lån og obligasjoner. Garanterte lån kredittpåslagjusteres derfor ikke før garantisten har opplevd en signifikant ratingendring siden den initielle marginen ble satt. Konsernets utlån med både kommune- og bankgaranti kredittpåslagjusteres i forhold til initiell margin kun hvis begge garantistene har fått endret kredittrating signifikant siden utbetalingsdatoen.

l) Plasseringer hos kredittinstitusjoner

Plasseringer hos kredittinstitusjoner er innskudd med kort løpetid. Virkelig verdi beregnes ved å neddiskontere kontraktsfestede kontantstrømmer med markedsrente inklusive en relevant risikomargin på balansedagen.

m) Virkelig verdi av ansvarlige lån

For lån notert på børs hvor det anses å være et aktivt marked brukes den observerbare prisen som virkelig verdi. For øvrige lån som ikke er en del av et aktivt marked fastsettes virkelig verdi ut i fra en intern verdsettelsesmodell basert på observerbare data.

n) Virkelig verdi av utstedt fondsobligasjon

Virkelig verdi i denne kategorien er fastsatt ut i fra interne verdsettelsesmodeller basert på eksterne observerbare data.

o) Private Equity

Fondenes virkelig verdi skal baseres på rapporterte markedsverdier, som følger av International Private Equity and Venture Capital Valuation Guidelines (IPEV Guidelines). Disse retningslinjene fastsettes av European Venture Capital Association (EVCA) og baserer seg på prinsippet om tilnærmet markedsvurdering av selskapene.

Note 5 fortsetter på neste side

Note 5 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser, forts.

2012

Millioner kroner	Selskapsporteføljen		Kollektivporteføljen		Investeringsvalgporteføljen		Sum	
	Balansført verdi	Virkelig verdi	Balansført verdi	Virkelig verdi	Balansført verdi	Virkelig verdi	Balansført verdi	Virkelig verdi
Eiendeler målt til amortisert kost								
Investeringer som holdes til forfall - målt til amortisert kost								
Norske hold til forfall obligasjoner	727	768	15 634	17 307	74	79	16 435	18 155
Opptjente ikke forfalte renter	24	24	506	506	2	2	531	531
Utenlandske hold til forfall obligasjoner	2 426	2 596	16 570	17 829	84	91	19 080	20 515
Opptjente ikke forfalte renter	42	42	323	323	2	2	367	367
Sum investeringer som holdes til forfall	3 218	3 430	33 033	35 965	161	173	36 413	39 568
Obligasjoner - målt til amortisert kost								
Norske obligasjonslån	1 188	1 249	21 928	22 032	142	149	23 258	23 429
Opptjente ikke forfalte renter	27	27	431	431	3	3	462	462
Utenlandske obligasjonslån	3 017	3 224	27 208	29 341	256	275	30 481	32 840
Opptjente ikke forfalte renter	79	79	676	676	6	6	761	761
Sum obligasjoner klassifisert som utlån og fordring	4 311	4 579	50 243	52 480	407	433	54 961	57 492
Virkelig verdi av øvrige utlån og fordringer - målt til amortisert kost								
Pantelån	0	0	9 036	9 048	0	0	9 036	9 048
Lån med offentlig garanti	0	0	20 987	21 337	0	0	20 987	21 337
Opptjente ikke forfalte renter	0	0	174	174	0	0	174	174
Sum øvrige utlån og fordringer	0	0	30 198	30 559	0	0	30 198	30 559
Sum finansielle eiendeler til amortisert kost	7 530	8 008	113 474	119 005	568	606	121 572	127 619
Eiendeler målt til virkelig verdi								
Egenkapitalinstrumenter til virkelig verdi over resultat								
Norske aksjer	189	189	3 020	3 020	0	0	3 208	3 208
Utenlandske aksjer	0	0	16 379	16 379	2	2	16 380	16 380
Sum aksjer og andeler	189	189	19 398	19 398	2	2	19 589	19 589
Eiendomsfond	0	0	614	614	0	0	614	614
Norske aksjefond	0	0	17 403	17 403	318	318	17 720	17 720
Utenlandske aksjefond	0	0	3 121	3 121	0	0	3 121	3 121
Sum aksjefondsandeler	0	0	21 137	21 137	318	318	21 455	21 455
Norske alternative investeringer	0	0	0	0	0	0	0	0
Utenlandske alternative investeringer	0	0	1 803	1 803	0	0	1 803	1 803
Sum alternative investeringer	0	0	1 803	1 803	0	0	1 803	1 803

2012

Millioner kroner	Selskapsporteføljen		Kollektivporteføljen		Investeringsvalgporteføljen		Sum	
	Balanseført verdi	Virkelig verdi	Balanseført verdi	Virkelig verdi	Balanseført verdi	Virkelig verdi	Balanseført verdi	Virkelig verdi
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi over resultat								
Norske obligasjoner	3 417	3 417	24 138	24 138	0	0	27 555	27 555
Opptjente ikke forfalte renter	39	39	479	479	0	0	518	518
Utenlandske obligasjoner	165	165	10 256	10 256	0	0	10 420	10 420
Norske obligasjonsfond	0	0	24 386	24 386	431	431	24 817	24 817
Utenlandske obligasjonsfond	0	0	11 720	11 720	0	0	11 720	11 720
Norske sertifikater	918	918	4 570	4 570	0	0	5 488	5 488
Opptjente ikke forfalte renter	12	12	62	62	0	0	74	74
Sum obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	4 552	4 552	75 611	75 611	431	431	80 593	80 593
Norske utlån og fordringer	475	475	12 321	12 321	20	20	12 817	12 817
Utenlandske utlån og fordringer	124	124	3 192	3 192	21	21	3 337	3 337
Sum utlån og fordringer	599	599	15 513	15 513	41	41	16 154	16 154
Derivater								
Renteswapper	71	71	536	536	1	1	608	607
Aksjeopsjoner	0	0	278	278	2	2	279	278
Valutaterminer	0	0	468	468	1	1	469	469
Sum finansielle derivater klassifisert som eiendeler	71	71	1 282	1 282	3	3	1 356	1 354
Andre finansielle eiendeler	10	10	72	72	8	8	90	90
Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	5 420	5 420	134 817	134 817	802	802	141 039	141 039
Sum investeringer	12 950	13 428	248 291	253 822	1 371	1 409	262 612	268 659
Forpliktelser								
Derivater								
Renteswapper	-10	-10	-212	-212	0	0	-222	-222
Rente- og valutaswapper	0	0	-81	-81	-1	-1	-81	-81
Valutaterminer	0	0	-59	-59	0	0	-59	-59
Sum finansielle derivater klassifisert som gjeld	-10	-10	-352	-352	-1	-1	-363	-363
Ansvarlig lånekapital								
Evigvarende ansvarlig lånekapital	-2 891	-2 906	0	0	0	0	-2 891	-2 906
Fondsobligasjon	-974	-986	0	0	0	0	-974	-986
Sum ansvarlig lånekapital mv.	-3 865	-3 892	0	0	0	0	-3 865	-3 892
Gjeld til kredittinstitusjoner								
Norske call money	0	0	-878	-878	0	0	-879	-879
Utenlandske call money	-126	-126	-456	-456	0	0	-582	-582
Sum gjeld til kredittinstitusjoner	-126	-126	-1 334	-1 334	-1	-1	-1 461	-1 461

Note 5 fortsetter på neste side

Note 5 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser, forts.

2011

Millioner kroner	Selskapsporteføljen		Kollektivporteføljen		Investeringsvalgporteføljen		Sum	
	Balansført verdi	Virkelig verdi	Balansført verdi	Virkelig verdi	Balansført verdi	Virkelig verdi	Balansført verdi	Virkelig verdi
Eiendeler målt til amortisert kost								
Investeringer som holdes til forfall - målt til amortisert kost								
Norske hold til forfall obligasjoner	627	647	15 504	16 291	74	79	16 205	17 017
Opptjente ikke forfalte renter	24	24	505	505	2	2	530	530
Utenlandske hold til forfall obligasjoner	2 530	2 634	20 609	21 581	111	116	23 250	24 332
Opptjente ikke forfalte renter	44	44	395	395	2	2	442	442
Sum investeringer som holdes til forfall	3 225	3 349	37 013	38 773	189	199	40 427	42 321
Obligasjoner - målt til amortisert kost								
Norske obligasjonslån	774	789	15 089	15 392	114	117	15 977	16 298
Opptjente ikke forfalte renter	18	18	356	356	3	3	378	378
Utenlandske obligasjonslån	2 991	3 139	25 870	26 840	226	236	29 087	30 215
Opptjente ikke forfalte renter	76	76	627	627	5	5	709	709
Sum obligasjoner klassifisert som utlån og fordring	3 860	4 022	41 942	43 216	349	362	46 150	47 599
Øvrige utlån og fordringer - målt til amortisert kost								
Pantelån	0	0	6 340	6 356	0	0	6 340	6 340
Lån med offentlig garanti	0	0	18 563	18 838	0	0	18 563	18 838
Opptjente ikke forfalte renter	0	0	201	201	0	0	201	201
Sum øvrige utlån og fordringer	0	0	25 104	25 378	0	0	25 103	25 378
Sum finansielle eiendeler til amortisert kost	7 085	7 371	104 059	107 367	538	561	111 681	115 299
Eiendeler målt til virkelig verdi								
Egenkapitalinstrumenter til virkelig verdi over resultat								
Norske aksjer	264	264	2 677	2 677	0	0	2 941	2 941
Utenlandske aksjer	0	0	13 387	13 387	0	0	13 387	13 387
Sum aksjer og andeler	264	264	16 064	16 064	0	0	16 328	16 328
Eiendomsfond	0	0	706	706	0	0	706	706
Norske aksjefond	0	0	15 179	15 179	267	267	15 446	15 446
Utenlandske aksjefond	0	0	2 092	2 092	0	0	2 092	2 092
Sum aksjefondsandeler	0	0	17 977	17 977	267	267	18 244	18 244
Norske alternative investeringer	704	704	0	0	0	0	704	704
Utenlandske alternative investeringer	0	0	521	521	0	0	521	521
Sum alternative investeringer	704	704	521	521	0	0	1 225	1 225

2011

Millioner kroner	Selskapsporteføljen		Kollektivporteføljen		Investeringsvalgporteføljen		Sum	
	Balanseført verdi	Virkelig verdi	Balanseført verdi	Virkelig verdi	Balanseført verdi	Virkelig verdi	Balanseført verdi	Virkelig verdi
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi over resultat								
Norske obligasjoner	2 057	2 057	17 206	17 206	0	0	19 263	19 263
Opptjente ikke forfalte renter	34	34	307	307	0	0	340	340
Utenlandske obligasjoner	100	100	11 290	11 290	0	0	11 390	11 390
Norske obligasjonsfond	0	0	19 052	19 052	409	409	19 461	19 461
Utenlandske obligasjonsfond	0	0	10 583	10 583	0	0	10 583	10 583
Opptjente ikke forfalte renter	2	2	114	114	0	0	116	116
Norske sertifikater	610	610	3 993	3 993	0	0	4 603	4 603
Opptjente ikke forfalte renter	6	6	49	49	0	0	54	54
Utenlandske sertifikater	303	303	365	365	0	0	669	669
Opptjente ikke forfalte renter	3	3	3	3	0	0	6	6
Sum obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	3 114	3 114	62 961	62 961	409	409	66 484	66 484
Norske utlån og fordringer	454	454	5 579	5 579	8	8	10 348	10 348
Utenlandske utlån og fordringer	269	269	2 341	2 341	9	9	2 619	2 619
Sum utlån og fordringer	723	723	7 921	7 921	16	16	12 967	12 967
Derivater								
Renteswapper	252	252	364	364	0	0	615	615
Aksjeopsjoner	0	0	154	154	1	1	155	155
Valutaterminer	0	0	54	54	0	0	54	54
Sum finansielle derivater klassifisert som eiendeler	252	252	571	571	1	1	824	824
Andre finansielle eiendeler	10	10	70	70	2	2	82	82
Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	5 067	5 067	106 085	106 085	696	696	116 155	116 155
Sum investeringer	12 152	12 438	210 144	213 452	1 234	1 257	227 836	231 453
Forpliktelser								
Derivater								
Renteswapper	0	0	-405	-405	0	0	-405	-405
Rentefutures	0	0	-8	-8	0	0	-8	-8
Rente- og valutaswapper	-1	-1	-234	-234	0	0	-235	-235
Valutaterminer	-1	-1	-188	-188	0	0	-189	-189
Sum finansielle derivater klassifisert som gjeld	-2	-2	-836	-836	0	0	-838	-838
Ansvarlig lånekapital								
Evigvarende ansvarlig lånekapital	-3 143	-2 988	0	0	0	0	-3 143	-2 988
Fondsobligasjon	-1 145	-1 017	0	0	0	0	-1 145	-1 017
Sum ansvarlig lånekapital mv.	-4 288	-4 005	0	0	0	0	-4 288	-4 005
Gjeld til kredittinstitusjoner								
Norske call money	0	0	-79	-79	0	0	-79	-79
Utenlandske call money	-90	-90	-222	-222	0	0	-313	-313
Sum gjeld til kredittinstitusjoner	-90	-90	-301	-301	0	0	-392	-392

Note 6 Virkelig verdi hierarki

31.12.2012				
Millioner kroner	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
EIENDELER				
Selskapsporteføljen				
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	379	4 173	0	4 552
Sertifikater	0	930	0	930
Obligasjoner	379	3 243	0	3 621
Utlån og fordringer	478	122	0	599
Aksjer og andeler	0	182	6	189
Aksjer	0	182	6	189
Finansielle derivater	0	71	0	71
Andre finansielle eiendeler	0	10	0	10
Sum selskapsporteføljen	856	4 558	6	5 420
Kollektivporteføljen				
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	49 222	26 389	0	75 611
Sertifikater	0	4 632	0	4 632
Obligasjoner	13 115	21 757	0	34 872
Obligasjonsfond	36 106	0	0	36 106
Utlån og fordringer	11 369	4 145	0	15 513
Aksjer og andeler	37 325	1 849	3 165	42 339
Aksjer	18 851	46	501	19 398
Aksjefond	17 860	0	2 663	20 524
Eiendomsfond	614	0	0	614
Spesialfond	0	1 803	0	1 803
Finansielle derivater	0	1 282	0	1 282
Andre finansielle eiendeler	0	72	0	72
Sum kollektivporteføljen	97 915	33 737	3 165	134 817
Investeringsvalgporteføljen				
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	431	0	0	431
Obligasjonsfond	431	0	0	431
Utlån og fordringer	41	0	0	41
Aksjer og andeler	318	0	0	318
Aksjefond	318	0	0	318
Finansielle derivater	0	4	0	4
Andre finansielle eiendeler	0	8	0	8
Sum investeringsvalgporteføljen	789	12	0	802
Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	99 561	38 307	3 171	141 039
FORPLIKTELSER				
Selskapsporteføljen				
Finansielle derivater	0	10	0	10
Gjeld til kredittinstitusjoner	126	0	0	126
Sum selskapsporteføljen	126	10	0	136
Kollektivporteføljen				
Finansielle derivater	0	352	0	352
Gjeld til kredittinstitusjoner	1 334	0	0	1 334
Sum kollektivporteføljen	1 334	352	0	1 686
Investeringsvalgporteføljen				
Finansielle derivater	0	1	0	1
Gjeld til kredittinstitusjoner	1	0	0	1
Sum investeringsvalgporteføljen	1	1	0	2
Sum finansielle forpliktelser som måles til virkelig verdi	1 461	363	0	1 823

31.12.2011

Millioner kroner	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
EIENDELER				
Selskapsporteføljen				
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	295	2 819	0	3 114
Sertifikater	0	922	0	922
Obligasjoner	295	1 897	0	2 192
Utlån og fordringer	647	76	0	723
Aksjer og andeler	0	957	11	968
Aksjer	0	253	11	264
Spesialfond	0	704	0	704
Finansielle derivater	0	252	0	252
Andre finansielle eiendeler	0	10	0	10
Sum selskapsporteføljen	942	4 114	11	5 067
Kollektivporteføljen				
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	42 226	20 734	0	62 961
Sertifikater	0	4 410	0	4 410
Obligasjoner	12 591	16 325	0	28 916
Obligasjonsfond	29 635	0	0	29 635
Utlån og fordringer	4 670	3 251	0	7 921
Aksjer og andeler	31 476	566	2 521	34 562
Aksjer	15 618	44	401	16 064
Aksjefond	15 152	0	2 119	17 271
Eiendomsfond	706	0	0	706
Spesialfond	0	521	0	521
Finansielle derivater	0	571	0	571
Andre finansielle eiendeler	0	70	0	70
Sum kollektivporteføljen	78 372	25 193	2 521	106 085
Investeringsvalgporteføljen				
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	409	0	0	409
Obligasjonsfond	409	0	0	409
Utlån og fordringer	16	0	0	16
Aksjer og andeler	267	0	0	267
Aksjefond	267	0	0	267
Finansielle derivater	0	1	0	1
Andre finansielle eiendeler	0	2	0	2
Sum investeringsvalgporteføljen	693	3	0	696
Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	80 008	29 309	2 531	111 849
FORPLIKTELSER				
Selskapsporteføljen				
Finansielle derivater	0	2	0	2
Gjeld til kredittinstitusjoner	90	0	0	90
Sum selskapsporteføljen	90	2	0	92
Kollektivporteføljen				
Finansielle derivater	0	836	0	836
Gjeld til kredittinstitusjoner	301	0	0	301
Sum kollektivporteføljen	301	836	0	1 138
Investeringsvalgporteføljen				
Finansielle derivater	0	0	0	0
Gjeld til kredittinstitusjoner	0	0	0	0
Sum investeringsvalgporteføljen	0	0	0	1
Sum finansielle forpliktelser som måles til virkelig verdi	392	838	0	1 230

Note 6 Virkelig verdi hierarki, forts.

Endringer i nivå 3 aksjer, unoterte Selskapsporteføljen	Bokført verdi 31.12.2012	Bokført verdi 31.12.2011
Inngående balanse 01.01.	11	19
Solgt	0	0
Kjøpt	0	0
Urealiserte endringer	-4	-8
Utgående balanse 31.12.	6	11
Realisert gevinst / tap	0	0

Urealiserte endringer reflekteres på linjen "Verdiendringer på investeringer" i resultatet på selskapsporteføljen.

Endringer i nivå 3 aksjer, unoterte Kollektivporteføljen	Bokført verdi 31.12.2012	Bokført verdi 31.12.2011
Inngående balanse 01.01.	340	14
Solgt	-9	-10
Kjøpt	0	334
Urealiserte endringer	22	2
Utgående balanse 31.12.	353	340
Realisert gevinst / tap	3	0

Urealiserte endringer reflekteres på linjen "Verdiendringer på investeringer" i resultatet på kollektivporteføljen.

Endringer i nivå 3, Private Equity Kollektivporteføljen	Bokført verdi 31.12.2012	Bokført verdi 31.12.2011
Inngående balanse 01.01.	2 180	1 556
Solgt	-413	-350
Kjøpt	874	683
Urealiserte endringer	171	291
Utgående balanse 31.12.	2 812	2 180
Realisert gevinst / tap	51	58
Sum nivå 3	3 171	2 531
	159	127

Urealiserte endringer reflekteres på linjen "Verdiendringer på investeringer" i resultatet på kollektivporteføljen.

Virkelig verdi skal være en representativ pris basert på hva tilsvarende eiendel eller forpliktelse ville vært omsatt for ved normale markedsbetingelser og forhold. Høyeste kvalitet i forhold til virkelig verdi er basert på noterte kurser i et aktivt marked. Et finansielt instrument anses som notert i et aktivt marked dersom noterte kurser er enkelt og regelmessig tilgjengelig fra en børs, forhandler, megler, næringsgruppering, prissettingstjeneste eller reguleringsmyndighet, og disse kursene representerer faktiske og regelmessige forekommende transaksjoner på armlengdes avstand.

Nivå 1: Instrumenter i dette nivået henter virkelig verdi fra noterte priser i et aktivt marked for identiske eiendeler eller forpliktelser som enheten har tilgang til ved rapporteringstidspunktet. Eksempler på instrumenter i nivå 1 er børsnoterte papirer.

Nivå 2: Instrumenter i dette nivået anses ikke å ha et aktivt marked. Virkelig verdi hentes fra observerbare markedsdata; dette inkluderer hovedsaklig priser basert på identiske instrumenter, men hvor instrumentet ikke innehar høy nok omsetningsfrekvens, samt priser basert på tilsvarende eiendeler og prisledende indikatorer som kan bli bekreftet fra markedsinformasjon. Eksempler på instrumenter i nivå 2 er rentepapirer priset ut fra rentebaner. For mer informasjon vedrørende prising av nivå 2 instrumenter henvises det til note 5 for de ulike klassene som ligger i dette nivået

Nivå 3: Instrumenter på nivå 3 innehar ingen observerbare markedsdata eller omsettes på markeder som anses som inaktivt. Prisen baseres hovedsakelig på egne beregninger, hvor reell virkelig verdi kan avvike hvis instrumentet skulle blitt omsatt. Instrumentene som omfattes i nivå 3 hos KLP er unoterte aksjer og private equity investeringer. For mer informasjon vedrørende prising av nivå 3 instrumenter henvises det til note 5 for de ulike klassene

I note 5 opplyses det om virkelig verdi av eiendeler og forpliktelser som måles til amortisert kost. Den nivåbaserte fordelingen for disse postene vil være som følger: eiendeler klassifisert som hold til forfall vil inngå i nivå 1, utlån, og lån og fordringer vil inngå i nivå 2. Forpliktelser, målt til amortisert kost, vil være fordelt på følgende vis; ansvarlige lån fordelt i nivå 1 og i nivå 2, fondsobligasjonslånet vil vært fordelt i nivå 2, gjeld til kredittinstitusjoner vil vært fordelt i nivå 1. For informasjon vedrørende prising av disse rentepapirene henvises det til note 5.

På papirene som inngår i nivå 3 er det ikke blitt gjort en sensitivitetsanalyse. En endring i variablene til prisingen er vurdert som lite signifikant. På generelt grunnlag vil en endring i prisingen på 5 % gi en endring i verdien på 159 millioner kroner per 31.12.2012 og 127 millioner kroner per 31.12.2011 på papirene i nivå 3.

Per 31.12.2012 er det ikke blitt flyttet papirer mellom nivåene i virkelig verdi hierarkiet. Ved flytting mellom nivåene tas det utgangspunkt i verdiene ved slutten av rapporteringsperioden.

Note 7 Risikostyring

KLP er gjennom sin virksomhet eksponert både for forsikringsrisiko og finansiell risiko. For selskapet er den overordnede risikostyringen innrettet mot at den finansielle risikoen håndteres på en slik måte at selskapet til enhver tid imøtekommer de forpliktelsene forsikringskontraktene påfører virksomheten. Styret fastsetter overordnede risikostrategier som operasjonaliseres på administrativt nivå.

Risikostrategi implementeres og følges opp av linjeorganisasjonen, med periodisk avrapportering. Eventuelle brudd på risikolinjer og rammer rapporteres løpende, med beskrivelse av tiltak som er gjort for å bringe forholdet i orden. Enheter utenfor linjeorganisasjonen fører tilsyn med at risikotakningen skjer innenfor de fullmaktene linjen har.

7.1 FORSIKRINGSRISIKO

Forsikringsrisiko består av risikoen for at en fremtidig definert hendelse, som selskapet har forpliktet seg til å yte økonomisk vederlag for, inntreffer. Forsikringsmessige resultater vil være mer stabile og forutsigbare jo større porteføljen er.

Selskapets forsikringsvirksomhet er innenfor bransjene kollektiv pensjon og gruppelev. Som beskrevet i note 2, er de mest tungtveiende risikoer i kollektiv pensjon uførerisiko og opplevelsesrisiko, mens dødsrisiko er noe mindre tungtveiende. Gruppeliv omfatter primært dødsrisiko, mens gjeldsgruppeliv omfatter dødsrisiko og, for en stor del av eksisterende kunder, uførerisiko.

Forsikringsrisiko innenfor bransjene kollektiv pensjon og gruppelev styres generelt gjennom tett oppfølging av risikoforløpet og eventuell derav følgende endring av tariffene. Selskapet er sikret mot ekstreme begivenheter gjennom katastrofereassurans.

7.1.1 Forsikringsmessige avsetninger

De forsikringsmessige avsetningene er satt til et forventningsrett nivå, med tillegg av sikkerhetsmarginer. I tillegg er det avsatt til risikoutjevningfond innenfor kollektiv pensjon for å møte uventede svingninger i erstatningstilfeller.

For uførerisiko i bransjen kollektiv pensjon benyttes forutsetninger basert på selskapets uføreerfaringer frem til 2009. For de øvrige risikoelementer innenfor kollektiv pensjon benyttes forutsetningene fra beregningsgrunnlaget K2005 med sikkerhetsmarginer i henhold til den minstestandard Finanstilsynet fastsatte i 2007. KLP har en overvekt av opplevelsesrisiko. I forhold til opplevelsesrisiko er det en sikkerhetsmargin på 15 prosent for menn i forhold til antatt dødelighet i 2020 ut fra K2005 og 10 prosent for kvinner.

7.1.2 Premiefastsettelse

Utviklingen i selskapets forsikringsrisiko følges løpende. Risikoresultat og fremtidige forventninger til utvikling i forsikret risiko basert på observasjoner og/eller risikoteoretiske modeller som danner grunnlag for prising av risikoelementet i premien. Premiene fastsettes årlig. Bransjen kollektiv pensjon har en høy grad av forutsigbarhet og stabilitet i tariffene. Normalt vil de derfor ligge fast i flere år av gangen.

7.1.3 Reassurans og reassuransprogram

Slik forsikringskontraktene er fastsatt er den løpende risiko generelt innenfor rammen av selskapets risikobærende evne.

Behovet for reassurans er derfor begrenset.

KLP har tegnet en katastrofereassuransavtale. Avtalen dekker inntil 300 millioner kroner utover selskapets egenregning på 50 millioner kroner ved begivenheter som fører til at flere enn 10 personer dør eller blir uføre. Avtalen dekker ikke begivenheter som følge av epidemier, krig og terrorisme.

7.1.4 Følsomhetsberegninger i kollektiv pensjon

Effekten av en umiddelbar 20 prosent økning i uførehypighet ville med dagens bestand innebære en effekt 673 millioner kroner på årets risikoresultat. Effekten på premiereserven ved en tilsvarende permanent endring i uførehypighet vil være på 2 623 millioner kroner.

En umiddelbar 10 prosent reduksjon i dødeligheten ville med dagens bestand innebære en effekt på 126 millioner kroner på årets risikoresultat. Effekten på premiereserven ved en tilsvarende permanent endring i dødelighet vil være på 8 990 millioner kroner. Selskapets store bestand innen kollektiv offentlig pensjon bidrar til å stabilisere forsikringsrisikoen og erstatningsanslagene. Avvik relateres i all hovedsak til ikke forsikringsbare størrelser som ikke påvirker resultatet.

Selskapets store bestand innen kollektiv offentlig pensjon bidrar til å stabilisere forsikringsrisikoen og erstatningsanslagene. Avvik relateres i all hovedsak til ikke forsikringsbare størrelser som ikke påvirker resultatet.

7.2 FINANSIELL RISIKO

Selskapets finansielle mål er å oppnå en konkurransedyktig og stabil avkastning, samtidig som soliditeten i selskapet tilfredsstillende eksterne og interne krav. Selskapet har en langsiktig investeringsstrategi hvor risikotagningen til enhver tid er tilpasset selskapets risikobærende evne. Fokus i forvaltningen er kostnadseffektivitet, langsiktighet og bredt diversifiserte porteføljer med mål om å oppnå konkurransedyktig og stabil avkastning til våre kunder og eiere over tid.

KLPs finansielle risiko består av likviditetsrisiko, markedsrisiko og kredittrisiko.

7.2.1 Likviditetsrisiko

Likviditetsrisiko er risikoen for at selskapet ikke har tilstrekkelig likviditet til å dekke kortsiktig gjeld/ikke innkalt restforpliktelser og løpende drift uten at det oppstår vesentlige ekstraomkostninger i form av prisfall på eiendeler som må realiseres. Likviditetsstrategien inneholder ulike krav og rammer for å etterleve den ønskede likviditetsrisikoprofilen. I tillegg omhandles ansvarsforhold og beredskapsplan. Likviditetsstrategien operasjonaliseres på administrativt nivå, og likviditeten forvaltes internt etter mandedater.

Behovet for likviditet i KLP er først og fremst knyttet til utbetaling til pensjoner og dekning av løpende driftskostnader. Det kreves også likviditet i forbindelse med valuta- og derivathandler, samt ved endringer i aktivaallokering (som for eksempel eiendomskjøp). Likviditetsbehovet i KLP tilfredsstilles hovedsakelig av kontraktsfestede innbetalinger. Selskapets likviditetsbeholdning benyttes hovedsakelig til å dekke løpende kostnader, herunder pensjonsutbetalinger. Ved likviditetsbehov ut over

gjeldende likviditetsbeholdning, kan likviditet normalt frigjøres ved salg av finansielle aktiva.

I risikostyringen søker en å ha en likviditetsbuffer tilsvarende tre måneders likviditetsbehov. Dette måles ved:

Likviditetsbuffer = Likvide midler / kortsiktig likviditetsbehov

Likvide midler defineres som likviditetsbeholdning og forventede innbetalinger (til likviditetsporteføljen) de neste tre måneder, mens kortsiktig likviditetsbehov defineres som kortsiktig gjeld (forpliktelse som forfaller innen tre måneder) og annet kjent behov for likviditet innen tre måneder.

Aktivasammensetningen i selskapets porteføljer skal være tilstrekkelig likvid til å kunne dekke annet likviditetsbehov som kan oppstå.

Innkalt restforpliktelse på 4 410 millioner kroner består av kommitterte, ikke innbetalte beløp rettet mot private equity, eiendomsfond og godkjente lånetilsagn som ikke er utbetalt. Summen er nærmere spesifisert i note 33 betingede forpliktelser.

7.2.2 Markedsrisiko

Markedsrisiko er risikoen for tap som følge av endringer i markedspriser på ulike aktiva som aksjer, obligasjoner, eiendom og andre verdipapirer, og valuta. Markedsrisikoen avhenger både av hvor stor eksponering en har i de ulike aktiva og av volatiliteten i markedsprisene. Utviklingen i norske og internasjonale verdipapirmarkeder har generelt stor betydning for KLPs resultater.

Risiko for fall i verdien på ulike aktiva er den største finansielle risikoen på kort sikt. Av risikoen på aktivasiden er aksjeeksponeringen den største finansielle risikofaktoren. KLPs renterisiko knyttet til et vedvarende lavt rentenivå er imidlertid begrenset. Forsikringstekniske avsetninger påvirkes slik regelverket i dag er utformet ikke av endringer i markedsrenten. Ved fremtidig overgang til markedsverdi på forpliktelsene, vil årlig prising av avkastningsgarantien vil kunne innebære at risikoen for at rentenivået er lavere enn grunnlagsrenten ikke bæres av forsikringsselskapet. Ettersom KLP utelukkende tilbyr pensjonsordninger til offentlig sektor, vil KLP prise avkastningsgarantien helt til den forsikrede dør, noe som innebærer at avkastningsgarantien som oppstår fra forsikringsforpliktelsene er begrenset.

KLP valutasierer hoveddelen av internasjonal eksponering. Økonomisk sikring av valutaeksponeringen gjøres gjennom derivater. Som hovedregel er alle KLPs renteinvesteringer og eiendomsinvesteringer i fremmed valuta sikret tilbake til norske kroner. For aksjeinvesteringer i fremmed valuta er målsetningen 90 prosent sikringsgrad med tillatte svingninger mellom 80 og 100 prosent.

Alle aksje- og renteeksponeringer er inkludert i et risikomålings-system som muliggjør simulering og overvåkning av aksje- og renterisiko på tvers av porteføljer. Aktiv risiko styres gjennom å spesifisere en referanseindeks og en fastsatt samvariasjon relativ til indeksen for hver portefølje.

KLP styrer aksjerisikoen dynamisk ved at aksjeandelen løpende tilpasses til selskapets finansielle buffere. Denne type sikringstiltak reduserer sannsynligheten for lav avkastning. Strategien bidrar til å sikre at KLP som et minimum oppnår et forhåndsfastsatt

inntektsmål. Inntektsmålet fastsettes på bakgrunn av målsetting om soliditet ved utgangen av perioden, slik at selskapet også skal ha risikokapasitet i fremover. Strategien innebærer at KLP øker eksponeringen mot aksjer eller andre aktiva med forventet høy risiko etter hvert som soliditeten styrkes. Når soliditeten svekkes innebærer dette at KLP reduserer markedsrisikoen. Dette bidrar til å redusere belastningen på KLPs soliditetskapital i nedgangsperioder og dermed også til å beskytte egenkapitalen. I tillegg har KLP en høy andel anleggsobligasjoner og utlån med fastrente som bidrar til stabilitet i avkastningen og reduserer risikoen for lav avkastning i lavrentescenarier.

I KLPs forvaltning brukes derivater prinsipielt for risikoreduksjon samt for kostnads- og tidseffektiv implementering av verdisikring eller tilpasninger i investeringsporteføljen. I mange tilfeller vil det være rimeligere og raskere å foreta risikoendringer ved hjelp av derivater enn ved handel i underliggende instrumenter. Et eksempel kan være kortsiktige justeringer av aksjeeksponeringen i globale markeder.

Sensitivitetsanalyse markedsrisiko

KLPs markedsrisiko vurderes fortløpende ved hjelp av stresstester og statistiske analyseverktøy. KLP har utviklet og arbeider kontinuerlig med videreutvikling av modeller for måling og overvåkning av risiko. KLP har gjort beregninger i henhold til beregningsstudie for virkninger av nytt soliditetsregelverk i forsikring (Solvens II).

Ved utgangen av 2012 var omlag 16 prosent av KLPs midler plassert i aksjer (målt ved eksponering) og 11 prosent plassert i eiendom. Øvrige midler var plassert i rentebærende omløps- og anleggsmidler, inkludert utlån.

I henhold til Finanstilsynets stresstest I har selskapet en bufferkapitalutnyttelse på 71 prosent, i 2011 var bufferkapitalutnyttelsen 72 prosent. Formålet med stresstesten er å belyse hvordan ulike scenarier kan påvirke KLPs evne til å oppfylle lovpålagte soliditets- og sikkerhetskrav. En vesentlig årsak til reduksjonen fra 2011 er reduserte stressnivåer for aksjer. Den mest vesentlige risikoen i stresstesten er markedsrisiko som isolert sett representerte et tapspotensial på 34 milliarder. Konsentrasjonsrisiko påvirker ikke tapspotensialet nevneverdig som følge av bredt diversifiserte porteføljer. Brutto bidrag til tapspotensialet fra de ulike risikoklassene fordeler seg som følger:

Renterisiko	10,5 milliarder
Aksjerisiko	15,2 milliarder
Eiendomsrisiko	8,2 milliarder
Valutarisiko	0,5 milliarder
Spreadrisiko	12,5 milliarder
Konsentrasjonsrisiko	0,1 milliarder

Summen av tapspotensialet knyttet isolert til hver risikotype summerer seg ikke opp til samlet tapspotensialet for markedsrisiko. Dette skyldes at ved beregning av samlet tapspotensial hensyntas korrelasjonen mellom de ulike risikotypene. Tallene er før og etter skatt.

7.2.3 Kredittisiko

Det er lagt vekt på at kreditteksponeringen er diversifisert for å unngå konsentrasjon av kredittisiko mot enkelte debitorer. For å overvåke kredittisiko i utlånene og investeringene er det nedsett en egen kredittkomite som møtes på jevnlig basis. Grensene for kredittisiko mot den enkelte debitor fastsettes av komiteen.

Endringer i debtors kredittvurdering overvåkes og følges opp.

KLP har god balanse mellom norske obligasjoner og internasjonale obligasjoner, og har en portefølje av utelukkende gode kreditter. I porteføljen av hold til forfall og lån og fordringer er i underkant av 60 prosent ratet AAA. KLP har en egen internasjonal statsobligasjonsportefølje og omlag halvparten av den norske omløpsobligasjonsporteføljen er statsobligasjoner.

KLP har en utlånsportefølje av høy kvalitet, med begrenset kredittrisiko og historisk svært lave tap. KLP yter hovedsakelig lån med pant i bolig med en belåningsgrad under 80 prosent, lån til

kommuner og lån med kommunale garantier. Utlån sikret med pant i bolig utgjør rundt av 10,5 milliarder kroner. Verdien av pantene utgjør en større verdi enn utlånene siden en stor del av pantene er etablert tilbake i tid, og prisstigningen på boliger de siste årene har vært betydelig.

7.3 SAMLET MAKSIMAL EKSPONERING FOR KREDITTRISIKO

Selskapets samlede maksimale eksponering for kredittrisiko består av bokførte verdier. De bokførte klassene av verdipapirer er nærmere spesifisert i note 5 virkelig verdi av finansielle eiendeler.

Note 8 Likviditetsrisiko

Tabellen nedenfor spesifiserer selskapets finansielle forpliktelser klassifisert etter forfallsstruktur. Beløpene i tabellen er udiskonterte kontraktsmessige kontantstrømmer.

2012						
Millioner kroner	Innen 1 mnd.	1-12 mnd.	1-5 år	5-10 år	Over 10 år	Sum
Ansvarlige lån	0	140	3 257	0	0	3 397
Fondsobligasjonslån	0	41	162	203	1 425	1 830
Leverandørgjeld	10	0	0	0	0	10
Forpliktelser til kredittinstitusjoner	1 461	0	0	0	0	1 461
Betingede forpliktelser	4 410	0	0	0	0	4 410
Sum	5 882	181	3 419	203	1 425	11 109
Finansielle derivater						
Finansielle derivater brutto oppgjør						
<i>Innstrømmer</i>	-40	0	0	0	0	-40
<i>Utstrømmer</i>	40	0	0	0	0	40
Finansielle derivater netto oppgjør	100	46	194	65	78	483
Sum finansielle derivater	100	46	194	65	78	483
Sum	5 982	226	3 613	268	1 503	11 592
2011						
Millioner kroner	Innen 1 mnd.	1-12 mnd.	1-5 år	5-10 år	Over 10 år	Sum
Ansvarlige lån	0	151	2 930	766	0	3 848
Fondsobligasjonslån	0	43	174	217	1 699	2 134
Leverandørgjeld	18	0	0	0	0	18
Forpliktelser til kredittinstitusjoner	0	392	0	0	0	392
Betingede forpliktelser	4 510	0	0	0	0	4 510
Sum	4 528	587	3 104	984	1 699	10 902
Finansielle derivater						
Finansielle derivater brutto oppgjør						
<i>Innstrømmer</i>	-1	-79	0	0	0	-80
<i>Utstrømmer</i>	1	81	0	0	0	82
Finansielle derivater netto oppgjør	396	138	94	162	-151	639
Sum finansielle derivater	396	140	94	162	-151	641
Sum	4 924	727	3 198	1 146	1 548	11 544

Tabellen over viser finansielle forpliktelser KLP har samlet på rentebetalinger og tilbakebetaling av hovedstol, basert på forfall.

Risikoen for at KLP ikke skal ha tilstrekkelig likviditet til å dekke kortsiktig gjeld og løpende drift er svært liten ettersom en stor del av selskapets eiendeler er likvide. KLP har betydelige midler investert i pengemarked, obligasjoner og aksjer som kan selges ved likviditetsbehov. KLP sin likviditetsstrategi innebærer at selskapet til enhver tid skal ha tilstrekkelige likvide midler til å møte KLP sine forpliktelser ved forfall, uten at det påløper kostnader av betydning knyttet til å frigjøre midler.

Aktivasammensetningen i KLP sine porteføljer skal være tilstrekkelig likvid til å kunne dekke annet likviditetsbehov som kan oppstå. KLP Kapitalforvaltning har det løpende ansvaret og rapporterer på selskapets likviditet. Det er etablert interne rammer for størrelsen på likviditetsbeholdningen. KLP sin enhet for risikostyring overvåker og rapporterer utviklingen i likviditetsbeholdningen fortløpende. Styret i KLP fastsetter årlig en kapitalforvaltnings- og likviditetsstrategi for KLP. Likviditetsstrategien inneholder blant annet rammer, ansvarsforhold, risikomål og beredskapsplan for likviditetsstyringen.

Utbetalingsprofil pensjonsforpliktelser

2012									
Millioner kroner									
År	1 år	2-5 år	6-10 år	11-20 år	21-30 år	31-40 år	41-50 år	51-80 år	Sum
Beløp	10 934	46 926	74 302	177 755	187 182	155 206	92 082	59 943	804 329
2011									
Millioner kroner									
År	1 år	2-5 år	6-10 år	11-20 år	21-30 år	31-40 år	41-50 år	51-80 år	Sum
Beløp	8 710	37 211	57 181	138 936	154 436	138 714	87 180	44 673	667 040

Utbetalingsprofilen viser antatte utbetalingstidspunkter for de fremtidige pensjonsforpliktelsene til KLP og er basert på udiskonterte verdier. Forsikringsforpliktelsene i regnskapet er neddiskontert og viser nåverdien på balansetidspunktet.

Note 9 Renterisiko

2012

Millioner kroner	Inntil 3 mnd.	3 mnd. til 12 mnd.	Fra 1 år til 5 år	Fra 5 år til 10 år	Over 10 år	Endring i kontantstrøm	Sum
Eiendeler							
Aksjefondsandeler ¹	-1	0	0	0	0	3	3
Alternative investeringer	14	0	0	0	0	8	22
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	6	8	-84	-45	-171	-53	-340
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	0	0	0	0	0	7	7
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	-22	-41	-337	-402	-198	129	-871
Rentefondsandeler	-1 880	0	0	0	0	21	-1 860
Utlån og fordringer ²	-1	-14	0	0	0	80	65
Utlån	0	0	0	0	0	93	93
Betingede forpliktelser ²	0	0	0	0	0	11	11
Sum eiendeler	-1 885	-48	-422	-447	-369	299	-2 871
Forpliktelser							
Finansielle derivater klassifisert som gjeld	-1	-3	58	9	0	11	74
Fondsobligasjon, ansvarlige lån	0	0	0	0	82	0	82
Utlån og fordringer	0	0	0	0	0	-9	-9
Sum forpliktelser	-1	-3	58	9	82	2	147
Sum før og etter skatt	-1 885	-51	-364	-438	-286	301	-2 723

2011

Millioner kroner	Inntil 3 mnd.	3 mnd. til 12 mnd.	Fra 1 år til 5 år	Fra 5 år til 10 år	Over 10 år	Endring i kontantstrøm	Sum
Eiendeler							
Aksjefondsandeler ¹	0	0	0	0	0	4	4
Alternative investeringer	-1	0	0	0	0	7	6
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	5	6	6	-164	-190	-56	-394
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	0	0	0	0	0	7	7
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	-15	-28	-300	-347	-189	61	-818
Rentefondsandeler	-1 456	0	0	0	0	12	-1 444
Utlån og fordringer	-10	-13	0	0	0	49	27
Utlån	0	0	0	0	0	91	91
Betingede forpliktelser ²	0	0	0	0	0	8	8
Sum eiendeler	-1 477	-35	-294	-511	-380	183	-2 514
Forpliktelser							
Finansielle derivater klassifisert som gjeld	0	8	0	73	0	18	98
Fondsobligasjon, ansvarlige lån	0	0	0	50	33	0	83
Utlån og fordringer	0	0	0	0	0	-6	-6
Sum forpliktelser	0	8	0	123	33	11	175
Sum før og etter skatt	-1 477	-27	-294	-388	-347	194	-2 339

Noten viser resultateffekten ved økning av markedsrenten på én prosent, for virkelig verdi risiko og flytende rente risiko.

Endring i virkelig verdi (virkelig verdi risiko) som vises i de fem første kolonnene og er beregnet ved endring i virkelig verdi på rentebærende instrumenter hvis renten hadde vært en prosent høyere ved periodeslutt. Kolonnen «Endring i kontantstrøm» viser endringen i kontantstrømmer hvis renten hadde vært en prosent høyere gjennom året det rapporteres på, med unntak av betingede forpliktelser. Summen av disse reflekterer den samlede resultateffekten som scenarioet ved en proSENTS høyere rente hadde gitt konsernet i perioden det rapporteres på.

Virkelig verdi risiko gjelder fastrente papirer hvor markedsverdien på papiret svinger i motsatt takt av markedsrenten. Flytende rente risiko gjelder papirer som har flytende rente, hvor markedsverdien holder seg stabil, men hvor endring i markedsrente gir utslag i endrede løpende inntekter. Følgende rentepapirer faller inn under noten; papirer til virkelig verdi over resultatet (flytende og faste rentebetingelser), investeringer som holdes til forfall (kun de med flytende rentebetingelser) og lån og fordringer (kun de med flytende rentebetingelser). KLP har ingen rentepapirer klassifisert som tilgjengelig for salg. Renterisikoen totalt sett er begrenset for KLP da en høy andel er investert i anleggsobligasjoner (papirer klassifisert som holdt til forfall eller lån og fordringer) og utlån, med faste rentebetingelser som måles til amortisert kost. Endring i markedsrente gir, for papirene med de nevnte egenskapene, dermed ikke utslag i resultatregnskapet.

¹ Aksjefondsandeler dekker den delen av fondet som ikke er aksjer, men som består av eiendeler omfattet av renterisiko; overskuddslikviditet i form av bankkontoer og derivater brukt til sikringsformål.

² Betingede forpliktelser i denne sammenheng gjelder aksepterte, ikke utbetalte utlån og har som hensikt å vise potensiell fremtidig renterisiko på aksepterte, ikke utbetalte utlån.

31.12.11

Millioner kroner/ utenlandsk valuta ¹	Balanseposter ekskl. valutaderivater		Valutaderivater		Omregningskurs Valuta/NOK	Sum		Netto- posisjon
	Eiendeler	Gjeld	Eiendeler	Gjeld		Eiendeler	Gjeld	
Australske dollar	134	0	11	-134	6,12	145	-134	64
Brasilianske real	95	0	0	0	3,20	95	0	304
Canadiske dollar	216	-3	18	-210	5,86	234	-213	117
Sveitsiske franc	109	0	9	-109	6,38	119	-109	64
Chilensk peso	2 966	0	0	0	0,01	2 966	0	34
Colombiansk peso	6 141	0	0	0	0,00	6 141	0	19
Tsjekkisk koruna	24	0	0	0	0,30	24	0	7
Danske kroner	336	-20	0	-284	1,04	336	-304	34
Egyptiske pund	5	0	0	0	0,99	5	0	5
Euro	1 645	-139	11	-1 470	7,75	1 655	-1 610	354
Britiske Pund	396	-1	0	-373	9,27	396	-374	203
Hong Kong dollar	764	0	25	-298	0,77	789	-298	377
Ungarsk forint	234	0	0	0	0,02	234	0	6
Indonesisk rupiah	86 575	0	0	0	0,00	86 575	0	57
Israelske shekel	217	0	2	-228	1,56	220	-228	-12
Indisk rupi	1 041	0	0	0	0,11	1 041	0	117
Islandske kroner	255	0	0	0	0,05	255	0	12
Japanske yen	49 042	0	1 933	-48 913	0,08	50 975	-48 913	160
Koreansk won	58 133	0	0	0	0,01	58 133	0	301
Marokkansk dirham	5	0	0	0	0,70	5	0	3
Meksikanske peso	196	0	0	0	0,43	196	0	84
Malaysisk ringgit	38	0	0	0	1,88	38	0	72
New Zealandske dollar	2	0	0	-2	4,66	2	-2	1
Filipinske peso	112	0	0	0	0,14	112	0	15
Polske zloty	15	0	0	0	1,74	15	0	26
Svenske kroner	2 310	-1 006	0	-1 205	0,87	2 310	-2 211	87
Singapore dollar	29	0	3	-30	4,60	32	-30	9
Thailandsk baht	216	0	0	0	0,19	216	0	41
Tyrkisk lira	7	0	0	0	3,16	7	0	24
Taiwan new dollar	1 107	0	0	0	0,20	1 107	0	218
Amerikanske dollar	4 835	-836	100	-3 912	5,97	4 935	-4 749	1 114
Sør-afrikansk rand	215	0	0	0	0,74	215	0	159
Sum kortsiktige valutaposisjoner								4 077
Euro	464	-312	0	-154	7,75	464	-465	-10
Japanske yen	31 969	-25 350	0	0	0,08	31 969	-25 350	513
Amerikanske dollar	127	-98	0	0	5,97	127	-98	168
Sum langsiktige posisjoner								672
Sum valutaposisjoner før og etter skatt								4 749

KLP valutasikrer hoveddelen av internasjonal eksponering. Økonomisk sikring av valutaeksponeringen gjøres gjennom derivater. Som hovedregel er alle KLP sine renteinvesteringer og eiendomsinvesteringer i fremmed valuta sikret tilbake til norske kroner med en målsetning på 100 prosent sikringsgrad. For aksjeinvesteringer i fremmed valuta er målsetningen 90 prosent sikringsgrad med tillatte svingninger mellom 80 og 100 prosent.

Dersom alle valutaposisjoner endrer seg med 1 prosent på samme tidspunkt og i samme retning vil dette påvirke resultatet med 29 millioner kroner. For 2011 blir tilsvarende resultatteffekt 47,5 millioner kroner.

¹ Tabellen viser samlede balanseposter for hver enkelt valuta, fordelt på kort- og langsiktige posisjoner. Netto-posisjonen viser den reelle valutarisikoen KLP har ved utgangen av perioden i NOK. Andre beløp er i lokal valuta. Tabellen viser en sikringsgrad for valuta på 2012 og 2011 på henholdsvis 105 og 93 prosent.

Note 11 Kredittrisiko

31.12.2012

Millioner kroner	AAA	AA	A	BBB	Uratet/NIG	Totalt
Investeringer som holdes til forfall - målt til amortisert kost						
Banker	0	1 023	684	0	149	1 856
Finans- og kredittforetak	0	510	0	0	1 024	1 534
Offentlig garanti	1 330	0	0	0	50	1 380
Stat og statsgaranti innen OECD	19 645	0	0	806	0	20 451
Statsforetak og Covered Bonds	2 667	509	0	0	1 300	4 476
Øvrige	0	444	3 009	0	3 264	6 717
Sum	23 642	2 487	3 693	806	5 786	36 413
Obligasjoner klassifisert som utlån og fordring - målt til amortisert kost						
Banker	0	1 042	4 305	0	50	5 398
Finans- og kredittforetak	510	259	520	0	0	1 288
Offentlig garanti	999	0	0	0	789	1 788
Stat og statsgaranti innen OECD	14 193	0	0	2 045	0	16 238
Statsforetak og Covered Bonds	6 679	1 574	860	0	2 393	11 506
Øvrige	0	1 995	2 033	836	13 880	18 743
Sum	22 382	4 869	7 718	2 881	17 112	54 961
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning						
Banker	0	443	3 528	51	9 549	13 571
Finans- og kredittforetak	0	568	453	0	261	1 282
Offentlig garanti	740	55	0	0	1 310	2 105
Stat og statsgaranti innen OECD	8 168	3 009	0	0	0	11 177
Statsforetak og Covered Bonds	1 115	409	0	0	3 821	5 345
Øvrige	0	285	631	114	9 546	10 576
Sum	10 023	4 769	4 612	165	24 487	44 056
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler						
Danmark	0	0	345	0	0	345
Finland	0	214	0	0	0	214
Norge	0	0	251	0	0	251
Storbritannia	0	0	213	0	0	213
Sverige	0	0	333	0	0	333
USA	0	0	0	0	0	0
Sum	0	214	1 142	0	0	1 357
Rentefond						
Stat og statsgaranti innen OECD	0	0	0	0	121	121
Øvrige	0	0	20 311	0	16 105	36 416
Sum	0	0	20 311	0	16 226	36 537
Utlån og fordringer						
Danmark	0	0	597	0	0	597
Finland	0	0	0	0	0	0
Norge	0	0	4 939	0	3 171	8 110
Storbritannia	0	0	2 921	0	0	2 921
Sverige	0	3 612	608	0	0	4 219
Tyskland	0	0	3	0	0	3
USA	0	0	303	0	0	303
Sum	0	3 612	9 371	0	3 171	16 154
Sum verdipapirer	56 047	15 951	46 846	3 852	66 782	189 478
Utlån - målt til amortisert kost ¹						
		0 %	20 %	35 %	100 %	Totalt
Offentlig sektor	0	0	18 687	4	2 442	21 132
Privatpersoner	0	0	0	8 801	265	9 065
Sum utlån	0	0	18 687	8 805	2 706	30 198

31.12.2011

Millioner kroner	AAA	AA	A	BBB	Uratet/NIG	Totalt
Investeringer som holdes til forfall - målt til amortisert kost						
Finans- og kredittforetak	0	2 043	945	1 023	831	4 842
Offentlig garanti	1 331	0	0	0	50	1 382
Sparebanker	0	0	45	0	0	45
Stat og statsgaranti innen OECD	20 863	806	1 581	0	0	23 249
Statsforetak og Covered Bonds	3 189	0	0	0	1 303	4 492
Øvrige	0	958	2 498	0	2 962	6 418
Sum	25 383	3 806	5 069	1 023	5 147	40 427
Obligasjoner klassifisert som lån og fordringer - målt til amortisert kost						
Finans- og kredittforetak	510	259	3 889	0	2 167	6 825
Offentlig garanti	999	0	0	0	818	1 817
Sparebanker	0	0	451	0	644	1 095
Stat og statsgaranti innen OECD	14 193	0	2 045	0	0	16 238
Statsforetak og Covered Bonds	5 891	1 118	1 768	0	2 392	11 169
Øvrige	0	1 268	2 156	389	5 193	9 006
Sum	21 593	2 645	10 310	389	11 214	46 150
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning						
Finans- og kredittforetak	27	2 445	4 010	10	1 909	8 402
Offentlig garanti	673	55	0	0	708	1 436
Sparebanker	0	0	810	0	7 638	8 448
Stat og statsgaranti innen OECD	5 382	3 832	349	0	0	9 563
Statsforetak og Covered Bonds	709	0	0	0	2 094	2 802
Øvrige	0	223	25	391	5 150	5 788
Sum	6 791	6 554	5 195	401	17 498	36 440
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler						
Danmark	0	0	170	0	0	170
Finland	0	24	0	0	0	24
Norge	0	75	0	0	0	75
Storbritannia	0	0	2	0	0	2
Sveits	0	0	43	0	0	43
Sverige	0	0	149	0	0	149
Tyskland	0	0	84	0	0	84
USA	0	0	278	0	0	278
Sum	0	99	725	0	0	824
Rentefond						
Offentlig sektor, finans og kredittforetak	0	0	0	0	1 023	1 023
Stat og statsgaranti innen OECD	0	0	0	0	117	117
Øvrige	0	0	15 953	0	12 952	28 905
Sum	0	0	15 953	0	14 092	30 044
Utlån og fordringer						
Danmark	0	0	130	0	0	130
Finland	0	300	0	0	0	300
Frankrike	0	0	0	0	0	0
Norge	0	0	2 740	0	6 984	9 724
Sverige	0	166	445	0	0	611
Storbritannia	0	1 730	2	0	0	1 732
USA	0	0	470	0	0	470
Sum	0	2 196	3 787	0	6 984	12 967
Sum verdipapirer	53 768	15 301	41 039	1 812	54 934	166 854
Utlån - målt til amortisert kost ¹						
Offentlig sektor		0 %	20 %	35 %	100 %	Totalt
Offentlig sektor		0	14 429	0	4 302	18 731
Privatpersoner		0	0	6 338	35	6 373
Sum øvrige utlån		0	14 429	6 338	4 337	25 104

Note 11 Kredittrisiko, forts.

Det er lagt vekt på at kreditteksponeringen er diversifisert for å unngå konsentrasjon av kredittrisiko mot enkelte debitorer. For å overvåke kredittrisiko i utlånene og investeringene er det nedsatt en egen kredittkomite som møtes på jevnlig basis. Grensene for kredittrisiko mot den enkelte debitor fastsettes av komiteen. Endringer i debitors kredittvurdering overvåkes og følges opp av KLP Kapitalforvaltning.

Det er flere tilfeller av såkalte master netting agreements, avtale om netto oppgjør, mellom KLP og ulike motparter på derivater og call money (marginkontoer for derivathandel). Tar man hensyn til dette reduseres den faktiske kredittrisikoen for konsernet med 1 647 millioner per 31.12.2012. Tilsvarende tall per 31.12.2011 er 1 197 millioner kroner.

KLP har god balanse mellom norske obligasjoner og internasjonale obligasjoner, og har en portefølje av utelukkende gode kreditter. KLP kan sies å ha en høy konsentrasjon av gjeldsinstrumenter rettet mot norsk offentlig sektor, dog dette ikke impliserer konsentrasjonsrisiko i ordinær forstand siden motpartsrisikoen er minimal.

I noteinndelingen er det kun benyttet rating fra Standard & Poor's. KLP benytter seg også av rating fra Moody's Investor Services og Fitch Ratings og alle tre er likestilte som grunnlag for investeringer i rentepapirer. Tabellen viser eksponering mot ratingkategoriene som S&P benytter seg av, hvor AAA er tilknyttet papirer med høyest kredittverdighet. Uratet / non investment grade gjelder i all hovedsak kommuner / fylkeskommuner, enkelte norske finansinstitusjoner og andre investeringer innen norsk finans. KLP har strenge retningslinjer for investeringer i rentepapirer, som også gjelder for investeringer som faller inn under denne kategorien.

Geografisk uttrekk av gjeldsinstrumenter - Eksponering mot profilerte land i Eurosonen (PIIGS²)

31.12.2012

Millioner kroner	Anskaffelses- kost	Ureal Gevinst/tap	Herav skyldes valuta	Markedsverdi	Bokført verdi 31.12.2012
Spania					
Rentepapirer som måles til amortisert kost	780	1	0	780	780
Sum Spania	780	1	0	780	780
Italia					
Rentepapirer som måles til amortisert kost	2 000	76	0	2 076	3 556
Sum Italia	2 000	76	0	2 076	3 556
Sum	2 780	76	0	2 856	4 336

For Spania utgjør ren statsgjeld 0 millioner kroner og statsgaranterte papirer 780 millioner kroner. For Italia utgjør ren statsgjeld 2 076 millioner og statsgaranterte papirer 0 millioner kroner (markedsverdier) per 31.12.2012

Porteføljefordeling (markedsverdi)

31.12.2012

Millioner kroner	Spania	Italia	Sum
Selskapsporteføljen	28	0	28
Kollektivporteføljen	745	2 065	2 811
Investeringsvalgporteføljen	7	10	17
Sum	780	2 076	2 856

31.12.2012

Rating	Spania	Italia
Moody's	Baa3	Baa2
Standard & Poor's	BBB-	BBB+
Fitch	BBB	A-

31.12.2011

Millioner kroner	Anskaffelses- kost	Ureal Gevinst/tap	Herav skyldes valuta	Markedsverdi	Bokført verdi 31.12.2011
Spania					
Rentepapirer som måles til virkelig verdi	176	-9	-3	167	167
Rentepapirer som måles til amortisert kost	780	-18	0	762	780
Sum Spania	956	-27	-3	929	947
Italia					
Rentepapirer som måles til virkelig verdi	422	-72	-22	349	349
Rentepapirer som måles til amortisert kost	3 587	-289	-31	3 298	3 556
Sum Italia	4 009	-361	-54	3 648	3 905
Sum	4 964	-388	-56	4 577	4 852

For Spania og Italia utgjør henholdsvis ren statsgjeld 167 millioner og 3 648 millioner, og statsgaranterte papirer 762 millioner og 0 millioner (markedsverdi) per 31.12.2011.

Porteføljefordeling (markedsverdi)

31.12.2011

Millioner kroner	Spania	Italia	Sum
Selskapsporteføljen	27	370	397
Kollektivporteføljen	895	3 269	4 164
Investeringsvalgporteføljen	7	9	16
Sum	929	3 648	4 577

31.12.2011

Rating	Spania	Italia
Moody's	A1	A2
Standard & Poor's	AA-	A
Fitch	AA-	A+

¹ Kredittrisikoen som utlån er eksponert mot er beregnet med utgangspunkt i forskriften om minstekrav til kapitaldekning, og reglene som gjelder ved fastsettelse av beregningsgrunnlaget. Utlånene er lagt separat i og med at de ikke inngår med samme ratingkategorier.

² Akronymet PIIGS viser til de antatt mest utsatte landene som følge av markedsuroen rundt statsgjelden i eurosone og henviser til Portugal, Ireland, Italy, Greece, Spain.

Premiefordringer og fordringer i forbindelse med reassuranse

Millioner kroner	2012	2011
Premiefordringer	488	603
Nedskrivninger av premiefordringer	-1	-2
Sum	487	602

KLPs premiefordringer er i hovedsak rettet mot offentlig sektor og kredittrisikoen vurderes som lav. Hovedbransjen kollektiv pensjon – offentlig er i tillegg tilknyttet Overføringsavtalen for offentlig sektor. Denne overføringsavtalen har en sikringsordning som skal bidra til å sikre pensjonsrettigheter opparbeidet hos arbeidsgivere som opphører eller som ikke betaler premie ved forfall etter nærmere regler. KLP kan således søke dekning for ubetalte krav i denne bransjen hos sikringsordningen dersom kravet faller innenfor sikringsordningens bestemmelser.

Note 12 Pantelån og andre utlån

Millioner kroner	Kommune- forvaltningen	Statlige og kommuneide foretak ¹	Private organisasjoner og foretak ²	Lønnstakere, trygdede og tilsvarende	Sum 31.12.2012	Sum 31.12.2011
Akershus	935	342	42	1 706	3 025	2 662
Aust-Agder	165	3	3	125	296	237
Buskerud	2 261	1 435	118	445	4 258	2 642
Finnmark	544	197	0	73	815	568
Hedmark	582	13	16	292	904	896
Hordaland	242	192	249	713	1 396	1 480
Møre og Romsdal	1 517	179	184	496	2 376	2 101
Nordland	1 372	22	0	292	1 686	1 405
Nord-Trøndelag	520	13	35	89	658	860
Oppland	594	102	36	188	919	732
Oslo	0	540	227	1 431	2 199	1 736
Rogaland	1 109	40	14	590	1 753	1 273
Sogn og Fjordane	822	51	3	127	1 004	576
Sør-Trøndelag	1 294	306	66	460	2 126	1 649
Telemark	710	110	88	188	1 097	718
Troms	1 110	70	127	315	1 622	1 419
Vest-Agder	79	246	18	192	535	498
Vestfold	564	166	21	601	1 351	1 630
Østfold	998	99	52	706	1 856	1 620
Svalbard	0	20	0	1	21	23
Ufordelt	129	0	0	0	129	206
Påløpte renter					174	172
Sum	15 548	4 147	1 297	9 031	30 198	25 104

Denne tabellen fordeler utlånene til KLP på fylke og sektor. Sektor er basert på sektorkodene fra Statistisk Sentralbyrå, som for øvrig ble fornyet i 2012. KLP har en utlånsportefølje av høy kvalitet, med begrenset kredittrisiko og historisk svært lave tap. KLP yter hovedsakelig lån med pant i bolig med en belåningsgrad under 80 prosent, lån til kommuner og lån med offentlige garantier. Utlån sikret med pant i bolig utgjør rundt 9 milliarder kroner. Sektordiversifiseringen på utlån i KLP er meget liten, da en meget høy andel av utlån er rettet mot offentlig sektor. Konsentrasjonsrisikoen dette antyder er likevel lite reell da utlånene omfattes av offentlig garanti, som innebærer en særdeles lav motpartsrisiko.

Millioner kroner	2012	2011
Individuelle nedskrivninger på utlån til amortisert kost		
Antall lån	10	10
Sum hovedstol før nedskrivninger	1,57	0,99
Nedskrivninger	-1,22	-0,82
Sum hovedstol etter nedskrivninger	0,35	0,17
Individuelle nedskrivninger		
Nedskrivning på individuelle utlån 01.01.	0,82	0,69
Periodens konstaterte tap hvor det tidligere er foretatt individuell nedskrivning	0,00	-0,05
Periodens nedskrivning på individuelle utlån	0,42	0,19
Periodens reversering av nedskrivning på individuelle utlån	-0,02	-0,02
Nedskrivning på individuelle utlån 31.12	1,22	0,82
Forfalte, ikke nedskrevne utlån	2012	2011
Millioner kroner	Restgjeld	Restgjeld
Forfalt		
30-90 dager	65	41
over 90 dager	23	22
Sum forfalte utlån	88	63

Antall er absolutte tall, beløp er gjengitt i millioner kroner. Misligholdte utlån gjelder utlån målt til amortisert kost. Alle nedskrivninger gjelder utlån med pant i bolig. I tillegg til nedskrivningene ovenfor er et utlån, gitt til OSEA AS (Omega SmartBuild East Africa AS), nedskrevet i sin helhet. Beløpet på nedskrivningen er totalt 3,894 millioner, hvorav 3,596 gjelder hovedstol, 0,285 millioner gjelder renter og 0,013 millioner gjelder andre gebyrer. Det reelle tapet på engasjementet er lavere siden utlånet, som var i USD, lå inne med en høyere verdi i NOK enn det som var reell kurs på kjøpet av USD til engasjementet. I tillegg ble det, ved avslutning av engasjementet, avsluttet en valutatermin på hele den opprinnelige lånerammen til OSEA AS, hvor KLP mottok en gevinst. Totalt tap, hvis man hensyntar dette, beløper seg til rundt 2,8 millioner.

¹ Denne kategorien omfatter, foruten statlige og kommuneide foretak, også kommunal forretningsdrift

² Denne kategorien omfatter hovedsakelig private foretak med begrenset ansvar og organisasjoner uten profittmål

Note 13 Aksjer og andeler i foretak i samme konsern og tilknyttede selskaper

Millioner kroner	Kontor- og forretningsadresse	Eier- andel %	EK ved 1. gangs anskaffelse	Anskaffelses- kost	Bokført verdi 31.12.11	Tilgang/ avgang	Verdi- regulering	Resultat- andel	Egenkap. transaksjon	Utbytte	Bokført verdi 31.12.12
Aksjer i selskapsporteføljen											
Foretak i samme konsern (eksklusiv eiendom)											
KLP Skadeforsikring AS	Dronning Eufemiasgate 10 0103 Oslo	100	58,7	78,7	736,8	0,0	0,0	105,6	0,0	0,0	842,4
KLP Bedriftspensjon AS	Dronning Eufemiasgate 10 0103 Oslo	100	50,0	50,0	52,1	0,0	0,0	-25,5	40,0	0,0	66,6
KLP Fondsförvaltning AS	Dronning Eufemiasgate 10 0103 Oslo	100	6,6	14,0	13,0	0,0	0,0	10,4	-6,0	0,0	17,4
KLP Forsikringservice AS	Dronning Eufemiasgate 10 0103 Oslo	100	0,1	0,1	8,8	0,0	0,0	1,1	-1,3	0,0	8,6
KLP Bankholding AS	Dronning Eufemiasgate 10 0103 Oslo	100	15,1	15,1	1 141,6	0,0	0,0	83,2	0,0	0,0	1 224,8
KLP Kapitalforvaltning AS	Dronning Eufemiasgate 10 0103 Oslo	100	50,0	50,0	81,9	0,0	0,0	11,0	0,0	0,0	92,9
Sum aksjer og andeler i foretak i samme konsern (ekskl. eiendom)				207,9	2 034,2	0,0	0,0	185,8	32,7	0,0	2 252,7
Aksjer i kollektiv- og investeringsvalgporteføljen											
Foretak i samme konsern, eiendomsdatterselskaper											
KLP Eiendom AS	Dronning Eufemiasgate 10 0103 Oslo	100	0,1	0,1	27 986,2	0,0	225,3	-150,1	2 564,4	0,0	30 625,7
Sum aksjer i foretak i samme konsern, eiendomsdatterselskaper				0,1	27 986,2	0,0	225,3	-150,1	2 564,4	0,0	30 625,7
Aksjer og andeler i selskapsporteføljen											
KLP Huset AS	Dronning Eufemiasgate 10 0103 Oslo	100	0,0	0,1	1 337,7	0,0	0,0	17,9	23,5	-18,8	1 360,2
Sum andeler i foretak i samme konsern, eiendomsdatterselskaper				611,1	1 337,7	0,0	0,0	17,9	23,5	-18,8	1 360,2
Sum aksjer og andeler i foretak i sammen konsern (inkl eiendom)				819,1	28 578,8	0,0	225,3	53,5	2 620,5	-19	34 238,6
Tilknyttede selskaper i selskapsporteføljen											
Norsk Pensjon AS	Hansteens gate 2 0253 Oslo	25 %	20,00	5,00	2,97	0,00	0,00	0,43	0,00	0,00	3,40
Fylkeshuset, Molde AS	Fylkeshuset, Julsundvn. 9, 6400 Molde	48 %	0,10	0,05	0,05	0,00	0,00	2,24	0,00	0,00	2,29
Sum aksjer og andeler i tilknyttede selskaper				5,05	3,02	0,00	0,00	2,66	0,00	0,00	5,69

Alle aksjer og andeler har lik stemmeandel.

Note 14 Aksjer og aksjefondsandeler

Millioner kroner	Antall	Markedsverdi
NORGE		
BWG HOMES ASA	778 721	9
KONGSBERG AUTO	7 000 000	10
SCHIBSTED	30 000	7
SUM FORBRUKSVARER		27
AUSTEVOLL SEA	102 639	3
SUM KONSUMENTVARER		3
2VK INVEST AS	2 690 000	0
AKER SOLUTIONS	217 336	25
AWILCO LNG AS	365 900	6
BONHEUR ASA	103 007	14
BRIDGE ENERGY	933 473	9
DET NORSKE OLJESELSKAP ASA	764 180	63
DOF	296 384	8
DOLPHIN INT SOL	1 984 047	14
EIDESVIK	352 836	12
ELECTROMAGNETIC GEOSERVICES	685 440	9
FARSTAD SHIPPING	34 988	4
GANGER ROLF ASA	412 134	52
NORTH ENERGY ASA	510 500	2
NORWEGIAN ENERGY CO AS	2 095 687	8
PANORO ENERGY ASA	4 035 000	11
PETRO GEO SVCS	900 000	86
SEVAN DRILLING AS	1 047 041	4
SOLSTAD OFFSHORE	155 645	15
STATOIL	3 846 315	535
TGS NOPEC GEO	156 050	28
TRONDER ENERGI AS	3 000 000	347
SUM ENERGI		1 251
ABG SUNDAL COLLIER HOLDING ASA	500 000	2
AKER	178 141	38
DNB	3 439 265	242
GJENSIDIGE FORSIKRING	11 200	1
NMI AS	7 500	8
NORWEGIAN PROPERTIES ASA	3 703 930	31
OSLO BORS VPS HOLDING ASA	4 300 200	183
SPAREBANK 1 SMN	200 000	7
SPAREBANK 1 SR BANK ASA	315 672	12
SPAREBANKEN VEST	443 388	13
STOREBRAND ASA	1 500 000	40
SUM FINANS		576
BIONOR PHARMA ASA	1 600 000	4
CLAVIS PHARMA	454 670	4
PCI BIOTECH HOLDING ASA	300 000	9
PHOTOCURE	855 000	32
PRONOVA BIOPHARMA AS	1 104 909	14
REDCORD AS	7 100	0
SUM HELSE		63
MASTER MARINE AS	2 596 133	0
NORWEGIAN AIR SHUTTLE ASA	334 415	48
ODFJELL ASA	283 135	7
ORKLA	2 823 365	137
SOLVTRANS HOLDING ASA	800 000	13
VEIDEKKE	169 968	7
WILH. WILHELMSEN HOLDING ASA	197 906	31
WILH. WILHELMSEN HOLDING ASA-B	13 570	2
AKSJE		
SUM INDUSTRI		245

Millioner kroner	Antall	Markedsverdi
ATEA ASA	25 417	2
BOUVET ASA	330 000	21
EDB ERGOGROUP ASA	2 900 000	26
HIGH DENSITY DEVICES AS	671 536	1
HIGH DENSITY DEVICES AS RIGHT	4 715 060	0
NORDIC SEMICOND	3 200 000	46
OPERA SOFTWARE	826 481	26
Q-FREE ASA	301 500	6
RENEWABLE ENERGY CORP	9 721 212	10
SUM IT		138
NORSK HYDRO	4 598 505	128
SCANA INDUSTRIER	159 456	0
YARA INTERNATIONAL	561 970	154
SUM RÅVARER		282
TELENOR	2 088 723	234
SUM TELEKOM		234
NORSK TILLITSMANN	11 175	1
NOVESTOR HOLDING 1 AS	5 200 000	31
SILVER PENSJONSFORSIKRING AS	556 444	5
SUM USPESIFISERT		37
SUM NORGE		2 856
UTLAND		
ACCOR	16 217	3
ADIDAS	14 086	7
ADVANCE AUTO PARTS	5 200	2
AISI SEIKI CO	14 800	3
AMAZON.COM	25 062	35
ASICS CORP	10 100	1
AUTOLIV	7 300	3
AUTOZONE	2 300	5
BED BATH & BEYOND	16 147	5
BENESSE HOLDINGS	4 900	1
BEST BUY CO	19 084	1
BLOCK (H&R)	326 015	34
BMW STAMM	29 613	16
CANADIAN TIRE CORP A	87 672	34
CARMAX	15 900	3
CARNIVAL CORP	30 938	6
CARNIVAL PLC	12 199	3
CBS CORP B	40 677	9
CHARTER COMMUNICATION A	2 700	1
CHIPOTLE MEXICAN GRILL	1 900	3
COACH	19 300	6
COMCAST A SPECIAL (NEW)	38 848	8
COMCAST CORP A (NEW)	147 572	31
COMPASS GROUP	621 668	41
CONTINENTAL	10 051	6
CROWN	26 293	2
D.R. HORTON	15 700	2
DAIHATSU MOTOR CO	48 800	5
DAIMLER	81 464	25
DARDEN RESTAURANTS	139 187	35
DELPHI AUTOMOTIVE PLC	27 300	6
DENSO CORP	42 000	8
DENTSU	10 200	2
DICKS SPORTING GOODS	5 500	1
DIOR (CHRISTIAN)	3 470	3
DIRECTV GROUP	44 114	12

Millioner kroner	Antall	Markedsverdi	Millioner kroner	Antall	Markedsverdi
DISCOVERY HOLDING A	9 800	3	MARKS & SPENCER GROUP	1 031 228	36
DISCOVERY HOLDING C	6 800	2	MARRIOTT INT'L A	15 698	3
DISH NETWORK A	15 000	3	MATTEL	23 876	5
DISNEY (WALT)	236 343	65	MAZDA MOTOR CORP	208 000	2
DOLLAR GENERAL CORP	17 700	4	MCDONALD'S CORP	135 171	66
DOLLAR TREE	15 900	4	MCDONALD'S HLDGS CO JP	4 500	1
DOLLARAMA	4 500	1	MCGRAW-HILL COS	16 904	5
DON QUIJOTE CO	3 900	1	MGM MIRAGE	21 800	1
ECHO ENTERTAINMENT GROUP	43 505	1	MICHELIN	15 549	8
ELECTROLUX B	29 567	4	MITSUBISHI MOTORS CORP	507 000	3
EUTELSAT COMMUNICATIONS	18 422	3	MOHAWK INDUSTRIES	3 500	2
EXPEDIA	10 550	4	NAMCO BANDAI HOLDINGS	10 600	1
FAMILY DOLLAR STORES	95 900	34	NETFLIX	3 000	2
FAST RETAILING CO	3 200	4	NEWELL RUBBERMAID	19 518	2
FIAT ORD	80 031	2	NEWS CORP A	342 780	49
FLIGHT CENTRE	3 846	1	NEWS CORP B	30 292	4
FORD MOTOR CO	314 913	23	NEXT	108 188	36
FOSSIL	3 100	2	NGK SPARK PLUG CO	19 000	1
FUJI HEAVY INDUSTRIES	41 000	3	NIKE B	49 600	14
GALAXY ENTERTAINMENT GRP	108 000	2	NIKON CORP	24 500	4
GAMESTOP CORP A	9 200	1	NISSAN MOTOR CO	214 800	11
GAP	24 601	4	NITORI HOLDINGS CO	2 600	1
GARMIN	20 900	5	NOK CORP	9 000	1
GENERAL MOTORS	67 600	11	NOKIAN RENKAAT	13 928	3
GENTING SINGAPORE PLC	297 000	2	NORDSTROM	11 200	3
GENUINE PARTS CO	10 875	4	OMNICOM GROUP	135 953	38
GILDAN ACTIVEWEAR	6 900	1	ORCHARD SUPPLY HARDWARE STORES CORP	106	0
GKN	134 293	3	O'REILLY AUTOMOTIVE	7 600	4
GOODYEAR TIRE & RUBBER	18 800	1	ORIENTAL LAND CO	54 600	37
HARLEY-DAVIDSON	20 044	5	PANASONIC CORP	131 700	4
HASBRO	165 300	33	PEARSON	54 938	6
HENNES & MAURITZ B	63 922	12	PENNEY (J.C) CO	22 000	2
HOME DEPOT	105 607	36	PETSMART	7 700	3
HONDA MOTOR CO	140 800	29	PEUGEOT SA	31 328	1
HUGO BOSS	1 745	1	PIRELLI & CO ORD	20 546	1
HUSQVARNA B	11 199	0	POLARIS INDUSTRIES	4 600	2
INDITEX	14 688	11	PORSCHE AUTOMOBIL HLDG V	13 947	6
INTERCONTINENTAL HOTELS	16 173	2	PPR	5 276	5
INTERPUBLIC GROUP OF COS	35 100	2	PRICELINE.COM	3 400	12
INT'L GAME TECHNOLOGY	11 800	1	PROSIEBEN SAT1 MEDIA VZ	5 892	1
ISETAN MITSUKOSHI HLDGS	47 500	3	PUBLICIS GROUPE	11 929	4
ISUZU MOTORS	105 000	3	PULTEGROUP	22 300	2
ITV	219 879	2	PVH CORP	4 100	3
J FRONT RETAILING	32 000	1	RAKUTEN	41 400	2
JARDINE CYCLE & CARRIAGE	17 000	4	RALPH LAUREN CORP A	3 700	3
JC DECAUX INTERNATIONAL	18 700	2	REED ELSEVIER (GB)	72 587	4
JOHNSON CONTROLS	58 800	10	REED ELSEVIER (NL)	45 842	4
JUPITER TELECOM	140	1	RENAULT	17 358	5
KABEL DEUTSCHLAND HOLD	5 265	2	RICHEMONT (FIN) A	35 144	15
KINGFISHER	163 202	4	RINNAI CORP	2 200	1
KOHL'S CORP	13 794	3	ROSS STORES	15 300	5
LAGARDERE	4 634	1	ROYAL CARIB CRUS	280 000	51
LAS VEGAS SANDS CORP	27 700	7	ROYAL CARIBBEAN CRUISES	12 000	2
LEGGETT & PLATT	17 200	3	SANDS CHINA	168 000	4
LENNAR CORP A	10 000	2	SANKYO CO (6417)	4 300	1
LI & FUNG	332 920	3	SCRIPPS NETWORKS INTER A	9 400	3
LIBERTY GLOBAL A	9 320	3	SEARS CANADA	1 012	0
LIBERTY GLOBAL C	7 400	2	SEARS HOLDINGS CORP	2 365	1
LIBERTY INTERACTIVE A	33 559	4	SEGA SAMMY HOLDINGS	11 900	1
LIBERTY VENTURES - SER A	2 237	1	SEKISUI CHEMICAL CO	35 900	2
LIMITED BRANDS	17 055	4	SEKISUI HOUSE	70 500	4
LKQ CORP	19 200	2	SES A-FDR	26 556	4
LOWE'S COS	82 470	16	SHANGRI-LA ASIA	106 000	1
LULULEMON ATHLETICA	5 800	2	SHARP CORP	55 800	1
LUXOTTICA GROUP	11 397	3	SHAW COMMUNICATIONS B	294 618	38
LVMH	17 103	17	SHIMAMURA CO	1 500	1
MACY'S	27 856	6	SHIMANO	4 000	1
MAGNA INTERNATIONAL	19 844	5			

Note 14 fortsetter på neste side

Note 14 Aksjer og aksjefondsandeler

Millioner kroner	Antall	Markedsverdi	Millioner kroner	Antall	Markedsverdi
SINGAPORE PRESS HLDG	173 550	3	CAMPBELL SOUP CO (US)	179 920	35
SIRIUS XM RADIO	233 300	4	CARLSBERG B	8 230	4
SJM HOLDINGS	131 000	2	CARREFOUR	55 213	8
SODEXO	12 103	6	CASINO ORD	5 344	3
SONY CORP	59 900	4	CHURCH & DWIGHT CO	16 400	5
STANLEY ELECTRIC CO	12 400	1	CLOROX CO	86 405	35
STAPLES	541 768	34	COCA-COLA AMATIL	42 522	3
STARBUCKS CORP	51 078	15	COCA-COLA CO	373 000	75
STARWOOD HOT.&RES. WORLD	13 599	4	COCA-COLA ENTRPRS (NEW)	212 167	37
STARZ - LIBERTY CAPITAL	6 600	4	COCA-COLA HBC	18 151	2
SUMITOMO RUBBER IND	13 200	1	COLGATE-PALMOLIVE	32 100	19
SUZUKI MOTOR CORP	32 400	5	COLRUYT	10 783	3
SWATCH GROUP INH	1 764	5	CONAGRA FOODS	231 345	38
SWATCH GROUP NAM	4 712	2	CONSTELLATION BRANDS A	14 900	3
TABCORP HOLDINGS	38 854	1	COSTCO WHOLESALE CORP	43 369	24
TAKASHIMAYA CO	18 000	1	CVS/CAREMARK	244 990	66
TARGET CORP	138 005	45	DANONE	142 480	52
TATTS GROUP	91 761	2	DAVIDE CAMPARI-MILANO SPA	29	0
THOMSON REUTERS CORP	228 138	37	DE MASTER BLENDERS 1753	43 754	3
TIFFANY & CO	8 500	3	DELHAIZE GROUPE	152 593	34
TIM HORTONS (CA)	9 300	3	DIA	45 616	2
TIME WARNER	64 654	17	DIAGEO	228 498	37
TIME WARNER CABLE	20 990	11	DR PEPPER SNAPPLE GROUP	19 358	5
TJX COS	49 878	12	EMPIRE CO A	2 900	1
TOHO CO	7 600	1	ENERGIZER HOLDINGS	3 900	2
TOLL BROTHERS	8 900	2	ESTEE LAUDER COS A	16 400	5
TOYOTA INDUSTRIES CORP	24 100	4	FAMILYMART CO	5 600	1
TRACTOR SUPPLY CO	5 100	3	GENERAL MILLS	199 390	45
TRW AUTOMOTIVE	10 100	3	GOLDEN AGRI RESOURCES	601 000	2
ULTA SALON COSME & FRAGR	4 500	2	GREEN MOUNT COF ROASTERS	12 300	3
UNDER ARMOUR A	5 400	1	HEINEKEN HOLDING	236 207	72
URBAN OUTFITTERS	6 600	1	HEINEKEN NV	17 728	7
USS CO	1 480	1	HEINZ (H.J) CO	28 830	9
VF CORP	5 900	5	HENKEL STAMM	96 260	36
VIACOM B (NEW)	32 077	9	HENKEL VORZUG	84 120	38
VIRGIN MEDIA	18 400	4	HERBALIFE	6 700	1
VOLKSWAGEN STAMM	2 651	3	HERSHEY CO (THE)	13 900	6
VOLKSWAGEN VORZUG	12 932	16	HORMEL FOODS CORP	208 200	36
WHIRLPOOL CORP	7 540	4	JERONIMO MARTINS SGPS	13 900	1
WHITBREAD	11 039	2	JM SMUCKER CO	77 310	37
WOLTERS KLUWER	320 106	36	KAO CORP	252 100	36
WPP	87 210	7	KELLOGG CO	22 500	7
WYNDHAM WORLDWIDE	11 000	3	KERRY GROUP A	123 882	36
WYNN MACAU	248 200	4	KESKO B	3 550	1
WYNN RESORTS	5 600	4	KIKKOMAN CORP	13 000	1
YAMADA DENKI CO	7 050	2	KIMBERLY-CLARK CORP	94 928	45
YAMAHA CORP	12 700	1	KIRIN HOLDINGS CO	78 400	5
YAMAHA MOTOR CO	15 600	1	KRAFT FOODS GROUP	50 596	13
YUM BRANDS	31 032	11	KROGER CO	272 228	39
SUM FORBRUKSVARER		1 737	LAWSON	7 800	3
AEON CO	57 400	4	LINDT & SPRUENGLI NAMEN	8	2
AHOLD (KON.)	532 347	40	LINDT & SPRUENGLI PART	71	1
AJINOMOTO CO	58 000	4	LOBLAW	15 839	4
ALIMENTATION COUCHE-T. B	133 600	36	LOREAL	16 239	12
ANHEUSER-BUSCH INBEV	73 332	35	MCCORMICK & CO NV	11 100	4
ARCHER-DANIELS-MIDLAND	274 263	42	MEAD JOHNSON NUTRITION	18 331	7
ARYZTA	16 345	5	MEIJI HOLDINGS CO	9 200	2
ASAHI GROUP HOLDINGS	296 000	35	METCASH	1 788 934	34
ASSOCIATED BRITISH FOODS	266 835	38	METRO A	101 051	36
AVON PRODUCTS	25 390	2	METRO STAMM	12 733	2
BARRY CALLEBAUT	163	1	MOLSON COORS BREWING B	148 752	35
BEAM	12 739	4	MONDELEZ INTERNATIONAL	155 789	22
BEIERSDORF	6 868	3	MONSTER BEVERAGE	13 500	4
BROWN-FORMAN CORP B	11 037	4	MORRISON WM SUPERMARKETS	1 585 153	38
BUNGE	13 500	5	NESTLE	297 106	108
CALBEE	1 200	0	NIPPON MEAT PACKERS	14 200	1
			NISSHIN SEIFUN GROUP	15 500	1

Millioner kroner	Antall	Markedsverdi
NISSIN FOODS HOLDINGS CO	5 700	1
OLAM INTERNATIONAL	181 000	1
PEPSICO	142 931	54
PERNOD RICARD	69 862	45
PROCTER & GAMBLE CO	191 624	72
RALCORP HOLDING	4 400	2
RECKITT BENCKISER GROUP	135 928	48
REMY COINTREAU	1 902	1
SABMILLER	86 028	22
SAFEWAY INC	357 554	36
SAINSBURY (J)	117 091	4
SAPUTO	11 700	3
SCA SV CELLULOSA B	39 988	5
SEVEN & I HOLDINGS CO	278 340	44
SHISEIDO CO	24 200	2
SHOPPERS DRUG MART CORP	20 100	5
SUEDZUCKER	5 967	1
SYSCO CORP	56 052	10
TATE & LYLE	527 682	36
TESCO	1 849 844	56
TOYO SUISAN KAISHA	8 000	1
TREASURY WINE ESTATES	38 643	1
TYSON FOODS A	28 500	3
UNI-CHARM CORP	10 100	3
UNILEVER NV CERT	147 689	31
UNILEVER PLC	115 553	25
WALGREEN CO	246 314	51
WESTON (GEORGE)	7 300	3
WHOLE FOODS MARKET	16 700	8
WILMAR INTERNATIONAL	147 400	2
WOOLWORTHS LTD	117 670	20
YAKULT HONSHA CO	20 800	5
YAMAZAKI BAKING CO	10 000	1
SUM KONSUMENTVARER		2 156
AMEC	24 296	2
ANADARKO PETROLEUM CORP	36 730	15
APACHE CORP	28 704	13
ARC RESOURCES	35 993	5
ATHABASCA OIL	20 700	1
AWILCO DRILLING PLC	163 762	11
BAKER HUGHES	32 281	7
BASSDRILL LTD	679 427	5
BAYTEX ENERGY	10 362	2
BG GROUP	254 982	23
BONAVISTA ENERGY	9 654	1
BP	1 449 551	56
BW OFFSHORE LIMITED	6 287 038	32
CABOT OIL & GAS CORP	15 400	4
CALTEX AUSTRALIA	9 931	1
CAMECO CORP	25 100	3
CAMERON INTERNATIONAL	18 100	6
CANADIAN NAT RESOURCES	80 940	13
CANADIAN OIL SANDS	35 900	4
CENOVUS ENERGY	55 536	10
CGG	12 784	2
CHESAPEAKE ENERGY CORP	48 700	5
CIMAREX ENERGY CO	5 400	2
COBALT INTERNATIONAL	19 000	3
CONCHO RESOURCES	7 400	3
CONOCOPHILLIPS	188 756	61
CONSOL ENERGY	16 800	3
CONTINENTAL RESOURCES	2 700	1
CORE LABORATORIES	3 100	2
CRESCENT POINT ENERGY	23 500	5
DENBURY RESOURCES	28 700	3
DEVON ENERGY CORP	28 244	8
DIAMOND OFFSHORE DRILL.	9 900	4
ENBRIDGE	57 410	14

Millioner kroner	Antall	Markedsverdi
ENCANA CORP	54 148	6
ENERGEN CORP	4 700	1
ENERGY TRANSFER PARTNERS LP	2 369	1
ENERPLUS	14 662	1
ENI	187 148	25
ENSCO A	17 800	6
EOG RESOURCES	19 800	13
EQT	11 000	4
EXXON MOBIL CORP	412 949	199
FMC TECHNOLOGIES	17 600	4
FUGRO CERT	3 960	1
GALP ENERGIA SGPS SA-B	40 626	4
HALLIBURTON CO	70 600	14
HELMERICH & PAYNE	7 900	2
HESS	22 600	7
HOEGH LNG HOLDINGS LTD	212 500	10
HOLLYFRONTIER	17 600	5
HUSKY ENERGY	25 900	4
IDEMITSU KOSAN CO	1 600	1
IMPERIAL OIL	158 731	38
INDEPENDENT TANKERS CORP LTD	1 539 877	0
INGRAIN INC	1 358 799	45
INPEX CORP	161	5
JAPAN PETROLEUM EXP.	2 100	0
JX HOLDINGS	165 205	5
KINDER MORGAN	47 968	9
KINDER MORGAN MANAGEMENT	7 472	3
KINDER MORGAN MANAGEMENT LLC	31 868	1
WARRANT		
LUNDIN PETROLEUM	14 433	2
MARATHON OIL CORP	51 900	9
MARATHON PETROLEUM	25 100	9
MEG ENERGY CORP	13 000	2
MURPHY OIL CORP	13 800	5
NABORS INDUSTRIES	33 584	3
NATIONAL OILWELL VARCO	31 363	12
NESTE OIL	7 028	1
NEWFIELD EXPLORATION CO	20 700	3
NEXEN	38 969	6
NOBLE CORP	15 406	3
NOBLE ENERGY	13 100	7
OCCIDENTAL PETROLEUM	59 700	25
OCEANEERING INTL	7 500	2
OMV AG	15 194	3
ORIGIN ENERGY	575 247	39
PACIFIC RUBIALES ENERGY	19 700	3
PEABODY ENERGY CORP	17 200	3
PEMBINA PIPELINE	21 985	3
PENGROWTH ENERGY	32 434	1
PENN WEST PETROLEUM	29 067	2
PETROFAC	19 887	3
PHILLIPS 66	45 450	13
PIONEER NATURAL RES.	8 600	5
PLAINS EXPLORATION&PROD	8 400	2
QEP RESOURCES	13 100	2
RANGE RESOURCES CORP	11 900	4
READ WELL SERVICES HOLDING (A-AKSJE) AS	903 273	33
READ WELL SERVICES HOLDING (B-AKSJE) AS	201 212	7
REPSOL	60 461	7
ROWAN COS	7 200	1
ROYAL DUTCH SHELL A	285 289	55
ROYAL DUTCH SHELL B	197 243	39
SAIPEM ORD	20 119	4
SANTOS	61 812	4
SCHLUMBERGER	101 126	39
SD STANDARD DRILLING PLC	1 158 631	11
SEADRILL LTD	107 487	22
SHOWA SHELL SEKIYU K.K	13 900	0

Note 14 fortsetter på neste side

Note 14 Aksjer og aksjefondsandeler

Millioner kroner	Antall	Markedsverdi	Millioner kroner	Antall	Markedsverdi
SIEM OFFSHORE	994 584	8	BANK HAPOALIM	71 126	2
SOUTHWESTERN ENERGY CO	25 700	5	BANK KYOTO	34 000	2
SPECTRA ENERGY	260 300	40	BANK LEUMI LE-ISRAEL	92 727	2
SUBSEA 7	1 053 800	139	BANK MONTREAL	139 568	47
SUNCOR ENERGY	114 747	21	BANK NEW YORK MELLON	310 460	44
SUPERIOR ENERGY SERVICES	10 200	1	BANK NOVA SCOTIA	80 233	26
TALISMAN ENERGY	75 900	5	BANK OF AMERICA CORP	747 747	48
TECHNIP	7 348	5	BANK YOKOHAMA	127 000	3
TENARIS (IT)	30 085	3	BARCLAYS	808 238	19
TONENGENERAL SEKIYU	27 000	1	BB&T CORP	248 000	40
TOTAL	273 717	78	BBVA	362 359	18
TOURMALINE OIL CORP	9 900	2	BENDIGO & ADELAIDE BANK	49 070	2
TRANSCANADA CORP	51 797	14	BERKLEY (W.R.) CORP	7 000	1
TRANSOCEAN	25 785	6	BERKSHIRE HATHAWAY B	64 000	32
TULLOW OIL	66 690	8	BLACKROCK A	8 900	10
ULTRA PETROLEUM CORP	15 300	2	BNP PARIBAS	69 709	22
VALERO ENERGY CORP	40 682	8	BOC HONG KONG HOLDINGS	249 200	4
VERMILION ENERGY	6 023	2	BOSTON PROPERTIES	10 100	6
WEATHERFORD INT'L	47 284	3	BRITISH LAND CO	725 029	37
WHITEHAVEN COAL	33 542	1	BROOKFIELD ASSET MAN A	201 148	41
WHITING PETROLEUM	7 100	2	BROOKFIELD OFFICE PRO	30 255	3
WILLIAMS COS	46 043	8	CAIXABANK	55 044	1
WOODSIDE PETROLEUM	48 490	9	CAMDEN PROPERTY TRUST	4 800	2
WORLEYPARSONS	19 842	3	CANADIAN IMPERIAL BANK	98 258	44
SUM ENERGI		1 509	CAPITACOMMERCIAL TRUST	119 000	1
3I GROUP	133 225	3	CAPITAL ONE FINANCIAL	39 116	13
ABERDEEN ASSET MGMT	51 166	2	CAPITAL SHOPPING CENTRES	15 901	1
ACE	95 612	42	CAPITALLAND	254 000	4
ACOM CO	2 330	0	CAPITAMALL TRUST	157 000	2
ADMIRAL GROUP	12 102	1	CBRE GROUP	18 500	2
AEGON	120 604	4	CFS RETAIL PROP TRST GRP	2 995 847	33
AFFILIATED MANAGERS GRP	3 100	2	CHEUNG KONG HOLDINGS	95 900	8
AFLAC	31 515	9	CHIBA BANK	128 000	4
AGEAS	14 796	2	CHUBB CORP	18 192	8
AIA GROUP	741 100	16	CHUGOKU BANK	12 000	1
ALLEGHANY CORP	800	1	CI FINANCIAL	12 400	2
ALLIANZ	31 607	24	CINCINNATI FINL CORP	10 400	2
ALLSTATE CORP	33 007	7	CIT GROUP	13 300	3
AMERICAN CAPITAL AGENCY	22 700	4	CITIGROUP	197 409	43
AMERICAN EXPRESS	69 752	22	CITY DEVELOPMENTS	34 000	2
AMERICAN INT'L GROUP	77 178	15	CME GROUP	21 220	6
AMERICAN INT'L GROUP WARRANT	27 531	2	CNP ASSURANCES	36 648	3
AMERICAN TOWER CORP	26 600	11	COMERICA	14 700	2
AMERIPRISE FINANCIAL	14 370	5	COMMERZBANK	277 531	3
AMP LTD	180 906	5	COMMONWEALTH BANK	110 491	40
ANNALY CAPITAL MGMT	480 526	38	CORIO	3 688	1
ANZ BANKING GROUP	417 449	60	CREDIT AGRICOLE	56 850	3
AON PLC	20 846	6	CREDIT SAISON CO	10 600	1
AOZORA BANK	40 000	1	CREDIT SUISSE	82 291	11
ARCH CAPITAL GROUP	10 200	2	DAI-ICHI LIFE INSURANCE	537	4
ASCENDAS REAL ESTATE INV	128 000	1	DAITO TRUST CONSTRUCTION	4 900	3
ASSICURAZIONI GENERALI	78 615	8	DAIWA HOUSE IND CO	45 300	4
ASSURANT	6 700	1	DAIWA SECURITIES GROUP	164 900	5
ASX	193 440	35	DANSKE BANK	38 293	4
AVALONBAY COMMUNITIES	7 704	6	DBS GROUP HOLDINGS	122 400	8
AVIVA	196 453	7	DELTA LLOYD	9 334	1
AXA	119 032	12	DEUTSCHE BANK NAMEN	64 648	16
AXIS CAPITAL HOLDINGS	6 900	1	DEUTSCHE BOERSE	110 711	37
BALOISE HOLDING NAMEN	3 198	2	DEXUS PROPERTY GROUP	448 772	3
BANCA MONTE PASCHI ORD	146 059	0	DIGITAL REALTY TRUST	8 100	3
BANCO ESPIRITO SANTO	136 408	1	DISCOVER FINANCIAL	35 700	8
BANCO POPOLARE	118 746	1	DUKE REALTY CORP	17 900	1
BANCO POPULAR ESPANOL	420 924	2	EATON VANCE CORP NV	4 800	1
BANCO SABADELL	319 685	5	EQUITY RESIDENTIAL	127 299	40
BANCO SANTANDER	706 350	31	ERSTE GROUP BANK	17 612	3
BANK EAST ASIA	75 779	2	EVEREST RE GROUP	3 600	2
			FEDERAL REALTY INV TRUST	6 700	4

Millioner kroner	Antall	Markedsverdi
FIDELITY NAT'L FINANCIAL	271 400	36
FIFTH THIRD BANCORP	61 905	5
FIRST PACIFIC CO	144 000	1
FIRST REPUBLIC BANK	5 400	1
FONCIERE DES REGIONS	1 841	1
FRANKLIN RESOURCES	10 100	7
FUKUOKA FINANCIAL GROUP	56 000	1
GECINA	1 477	1
GENERAL GROWTH PPTYS	31 198	3
GLOBAL LOGISTIC PROP	139 000	2
GOLDMAN SACHS GROUP	31 467	22
GOODMAN GROUP	104 326	3
GPT GROUP	155 634	3
GREAT WEST LIFE CO	269 985	37
GROUPE BRUXELLES LAMBERT	10 359	5
GUNMA BANK	26 000	1
H&R REIT (CA)	6 000	1
HACHIJUNI BANK	28 000	1
HAMMERSON	91 657	4
HANG LUNG PROPERTIES	132 500	3
HANG SENG BANK	53 000	5
HANNOVER RUECKVERSICH.	80 180	35
HARGREAVES LANSDOWN	13 086	1
HARTFORD FINANCIAL SVCS	29 237	4
HCP	164 257	41
HEALTH CARE REIT	17 200	6
HENDERSON LAND DEV.	106 466	4
HIROSHIMA BANK	35 000	1
HONG KONG EXCH.&CLEARING	70 447	7
HOST HOTELS & RESORTS	48 396	4
HSBC HOLDINGS (GB)	1 289 161	75
HUDSON CITY BANCORP	28 300	1
HUNTINGTON BANCSHARES	100	0
HYSAN DEVELOPMENT	44 000	1
ICADE	1 648	1
ICAP	34 031	1
IGM FINANCIAL	159 293	37
IMMOFINANZ	113 624	3
INDUSTRIAL ALLIANCE INS	6 100	1
ING GROEP	257 876	13
INSURANCE AUSTRALIA GRP.	146 555	4
INTACT FINANCIAL	99 800	36
INTERCONTINENTAL	5 000	3
INTESA SANPAOLO ORD	678 372	6
INTESA SANPAOLO RNC	37 534	0
INVESCO LTD	27 358	4
INVESTEC PLC	32 025	1
INVESTOR B	31 476	5
IYO BANK (THE)	19 000	1
JAPAN PRIME REALTY INVT	52	1
JAPAN REAL ESTATE INV	651	35
JAPAN RETAIL FUND INVT	112	1
JOYO BANK	44 000	1
JPMORGAN CHASE & CO	261 886	64
JULIUS BAER GROUP	14 791	3
KBC GROUPE	19 418	4
KERRY PROPERTIES	38 500	1
KEYCORP	66 000	3
KIMCO REALTY CORP	25 300	3
KINNEVIK INVESTMENT B	20 898	2
KLEPIERRE	6 469	1
LAND SECURITIES GROUP	48 003	4
LEGAL & GENERAL GROUP	395 462	5
LEGG MASON	5 800	1
LEND LEASE GROUP	36 636	2
LEUCADIA NATIONAL CORP	22 700	3
LIBERTY PROPERTY TRUST	174 921	35
LINCOLN NATIONAL CORP	19 182	3
LINK REIT	152 080	4

Millioner kroner	Antall	Markedsverdi
LLOYDS BANKING GROUP	2 841 565	12
LOEWS CORP	21 400	5
LONDON STOCK EXCHANGE	11 671	1
M&T BANK CORP	7 700	4
MACERICH CO	9 900	3
MACQUARIE GROUP	19 008	4
MANULIFE FINANCIAL CORP	122 870	9
MAPFRE	40 571	1
MARSH & MCLENNAN COS	36 781	7
MEDIOBANCA	38 096	1
METLIFE	57 171	10
MIRVAC GROUP	340 303	3
MITSUBISHI ESTATE CO	84 379	11
MITSUBISHI UFJ FIN GRP	857 698	25
MITSUBISHI UFJ LEASE FIN	3 920	1
mitsui fUDOSAN CO	56 800	8
MIZUHO FINANCIAL GROUP	1 538 317	15
MOODYS CORP	21 082	6
MORGAN STANLEY	99 818	11
MS&AD INSURANCE GROUP	31 820	3
MUENCHENER RUECKVERSICH.	45 394	45
NASDAQ OMX GROUP	5 900	1
NATIONAL AUSTRALIA BANK	386 204	56
NATIONAL BANK OF CANADA	86 237	37
NATIXIS	40 927	1
NEW WORLD DEVELOPMENT	498 548	4
NEW YORK COMMUN. BANCORP	29 800	2
NIPPON BUILDING FUND	62	4
NKSJ HOLDINGS	19 900	2
NOMURA HOLDINGS	250 200	8
NORDEA BANK	809 420	43
NORTHERN TRUST CORP	14 623	4
NYSE EURONEXT	15 400	3
OCBC BANK	154 010	7
OLD MUTUAL (GB)	338 218	5
ONEX CORP	5 500	1
ORIX CORP	7 220	4
PARGESA HOLDING INH	1 864	1
PARTNERRE	5 100	2
PARTNERS GROUP HOLDING	899	1
PEOPLES UNITED FINANCIAL	28 500	2
PLUM CREEK TIMBER CO	17 000	4
PNC FINL SERVICES GROUP	138 521	45
POHJOLA BANK A	9 587	1
POWER CORP OF CANADA	254 916	36
POWER FINANCIAL CORP	236 861	36
PRICE (T. ROWE) GROUP	17 200	6
PRINCIPAL FINANCIAL GRP	21 300	3
PROGRESSIVE CORP	39 348	5
PROLOGIS	30 996	6
PRUDENTIAL	177 884	14
PRUDENTIAL FINANCIAL	31 405	9
PUBLIC STORAGE	51 100	41
QBE INSURANCE GROUP	81 737	5
RAIFFEISEN BANK INT'L	4 508	1
RATOS B	13 284	1
RAYONIER	126 316	36
REALTY INCOME CORP	7 900	2
REGENCY CENTERS CORP	6 100	2
REGIONS FINANCIAL (NEW)	106 941	4
RENAISSANCERE HOLDINGS	3 100	1
RESOLUTION LTD	96 037	2
RESONA HOLDINGS	112 142	3
RIOCAN REIT	219 476	34
ROYAL & SUN ALLIANCE INS	320 213	4
ROYAL BANK OF CANADA	100 242	34
ROYAL BANK OF SCOTLAND	143 728	4
SAMPO A	28 862	5
SBI HOLDINGS	14 070	1

Note 14 fortsetter på neste side

Note 14 Aksjer og aksjefondsandeler

Millioner kroner	Antall	Markedsverdi
SCHROEDERS	7 609	1
SCHWAB (CHARLES) CORP	72 830	6
SCOR	229 445	34
SEURO	49 947	1
SEI INVESTMENTS CO	9 500	1
SHINSEI BANK	73 000	1
SHIZUOKA BANK	67 000	4
SHOPPING CENTRES AUSTRALASIA	23 534	0
SIMON PROPERTY GROUP	20 436	18
SINGAPORE EXCHANGE	105 000	3
SINO LAND	206 330	2
SKAND.ENSKILDA BANKEN A	83 471	4
SL GREEN REALTY CORP	6 100	3
SLM CORP	34 000	3
SOCIETE GENERALE	47 026	10
SONY FINANCIAL HOLDINGS	10 300	1
STANDARD CHARTERED	164 781	23
STANDARD LIFE	158 856	5
STATE STREET CORP	159 743	42
STOCKLAND	225 917	5
SUMITOMO MITSUI FINL GRP	90 471	18
SUMITOMO MITSUI TRUST	184 769	4
SUMITOMO REALTY & DEV CO	36 500	7
SUN HUNG KAI PROPERTIES	108 080	9
SUN LIFE FINANCIAL	39 762	6
SUNCORP GROUP	76 761	5
SUNTRUST BANKS	36 248	6
SURUGA BANK	12 000	1
SVENSKA HANDELSBK A	33 238	7
SWEDBANK	55 327	6
SWIRE PACIFIC A	41 600	3
SWIRE PROPERTIES	81 600	2
SWISS LIFE HOLDING	1 448	1
SWISS PRIME SITE	3 201	1
SWISS RE	23 711	10
T&D HOLDINGS	56 700	4
TD AMERITRADE HOLDING CO	13 000	1
TOKIO MARINE HOLDINGS	48 779	7
TOKYU LAND CORP	29 000	1
TORCHMARK CORP	7 100	2
TORONTO-DOMINION BANK	134 494	63
TRAVELERS COS	105 099	42
UBI BANCA	85 393	2
UBS NAMEN	245 164	21
UDR	14 700	2
UNIBAIL-RODAMCO	6 181	8
UNICREDIT ORD	272 739	7
UNITED OVERSEAS BANK	437 437	39
UNUM GROUP	29 366	3
US BANCORP	130 496	23
VENTAS	19 800	7
VORNADO REALTY TRUST	11 680	5
WELLS FARGO & CO	515 213	98
WENDEL	2 000	1
WESTFIELD GROUP	130 870	8
WESTFIELD RETAIL TRUST	195 345	3
WESTPAC BANKING	431 316	65
WEYERHAEUSER CO	36 159	6
WHARF HOLDINGS	90 000	4
WHEELOCK AND CO	60 000	2
WILLIS GROUP HLDGS	183 100	34
WING HANG BANK	12 000	1
XL GROUP	19 900	3
YAMAGUCHI FINANCIAL GP	15 000	1
ZURICH INSURANCE GROUP	9 922	15
SUM FINANS		3 269

Millioner kroner	Antall	Markedsverdi
ABBOTT LABORATORIES	199 037	73
ACTAVIS	8 900	4
ACTELION	13 825	4
AETNA	20 956	5
AGILENT TECHNOLOGIES	23 421	5
ALEXION PHARMACEUTICALS	12 900	7
ALFRESA HOLDINGS	2 800	1
ALLERGAN	20 700	11
AMERISOURCEBERGEN	15 600	4
AMGEN	53 465	26
ASTELLAS PHARMA	29 944	7
ASTRAZENECA	207 985	55
BARD (C.R.)	5 400	3
BAXTER INTERNATIONAL	37 460	14
BAYER	55 676	29
BECTON DICKINSON	12 191	5
BIOGEN IDEC	15 369	13
BOSTON SCIENTIFIC CORP	81 776	3
BRISTOL-MYERS SQUIBB CO	113 753	21
CARDINAL HEALTH	162 670	37
CAREFUSION	23 235	4
CATAMARAN	14 600	4
CELGENE CORP	29 700	13
CERNER CORP	8 600	4
CHUGAI PHARMACEUTICAL CO	32 000	3
CIGNA CORP	20 050	6
COCHLEAR	3 231	1
COLOPLAST B	16 970	5
COVENTRY HEALTH CARE	8 500	2
COVIDIEN	134 035	43
CSL	34 362	11
DAIICHI SANKYO CO	39 875	3
DAINIPPON SUMITOMO PHARM	11 200	1
DAVITA HEALTHCARE PARTN.	9 400	6
DENTSPLY INTERNATIONAL	19 300	4
EDWARDS LIFESCIENCES	8 300	4
EISAI CO	17 500	4
ELAN CORP	42 721	2
ELEKTA B	29 868	3
ESSILOR INTERNATIONAL	13 536	8
EXPRESS SCRIPTS	54 217	16
FOREST LABORATORIES	16 800	3
FRESENIUS	58 498	37
FRESENIUS MED. CARE ST	14 771	6
GETINGE B	187 948	35
GILEAD SCIENCES	51 000	21
GLAXOSMITHKLINE	603 824	73
GRIFOLS	8 870	2
GRIFOLS SA - B	443	0
HCA HOLDINGS	15 700	3
HENRY SCHEIN	5 300	2
HISAMITSU PHARMACEUTICAL	3 700	1
HOLOGIC	38 800	4
HOSPIRA	11 400	2
HUMANA	11 000	4
ILLUMINA	14 400	4
INTUITIVE SURGICAL	2 700	7
JOHNSON & JOHNSON	274 901	107
KYOWA HAKKO KIRIN CO	10 000	1
LABORATORY CORP OF AMER	5 800	3
LIFE TECHNOLOGIES	12 115	3
LILLY (ELI) & CO	72 963	20
LONZA GROUP	1 675	1
M3	43	0
MCKESSON CORP	75 769	41
MEDIPAL HOLDINGS CORP	17 000	1
MEDTRONIC	208 872	48

Millioner kroner	Antall	Markedsverdi	Millioner kroner	Antall	Markedsverdi
MERCK & CO	343 828	78	ATLANTIA	350 853	35
MERCK KGAA STAMM	7 062	5	ATLAS COPCO A	51 786	8
MIRACA HOLDINGS	3 700	1	ATLAS COPCO B	31 175	4
mitsubishi tanabe pharma	14 900	1	AURIZON HOLDINGS	181 100	4
MYLAN	25 200	4	AVERY DENNISON CORP	4 711	1
NOVARTIS	250 697	88	BABCOCK INT'L GROUP	389 295	34
NOVO NORDISK B	27 420	25	BALFOUR BEATTY	54 379	1
OLYMPUS CORP	25 400	3	BIC	1 967	1
OMNICARE	6 700	1	BOMBARDIER B	96 300	2
ONO PHARMACEUTICAL CO	9 700	3	BOSKALIS WESTMINSTER CT	5 586	1
ORION-YHTYMAE B	6 501	1	BOUYGUES ORD	12 405	2
OTSUKA HOLDINGS CO	25 100	4	BRAMBLES	94 782	4
PATTERSON COS	6 000	1	BRENNTAG	3 673	3
PERRIGO CO	6 200	4	BUNZL	364 558	33
PFIZER	752 138	105	BUREAU VERITAS SA	2 997	2
QIAGEN	16 021	2	CAE	19 900	1
QUEST DIAGNOSTICS	107 148	35	CANADIAN NAT'L RAILWAY	29 506	15
RAMSAY HEALTH CARE	8 844	1	CAPITA	541 951	37
REGENERON PHARMACEUTICAL	4 900	5	CATERPILLAR	50 328	25
RESMED	9 700	2	CATHAY PACIFIC AIRWAYS	81 000	1
ROCHE HOLDING GENUSS	48 715	54	CENTRAL JAPAN RAILWAY CO	82 200	37
SANOFI	143 965	75	CH ROBINSON WORLDWIDE	11 200	4
SANTEN PHARMACEUTICAL CO	4 400	1	CHIYODA CORP	11 000	1
SHIONOGI & CO	32 800	3	CINTAS CORP	8 000	2
SHIRE	38 735	7	COBHAM	87 627	2
SMITH & NEPHEW	595 743	37	CP RAILWAY	11 846	7
SONIC HEALTHCARE	487 039	37	CSX CORP	69 926	8
SONOVA HOLDING	3 308	2	CUMMINS	14 100	9
ST JUDE MEDICAL	18 554	4	DAI NIPPON PRINTING CO	47 000	2
STRYKER CORP	20 490	6	DAIKIN INDUSTRIES	18 100	3
SUZUKEN CO	4 700	1	DANAHER CORP	45 396	14
SYSMEX CORP	4 300	1	DEERE & CO	29 134	14
TAISHO PHARM HOLDINGS CO	1 200	0	DELTA AIR LINES	14 300	1
TAKEDA PHARMACEUTICAL	181 400	45	DEUTSCHE POST	62 873	8
TERUMO CORP	9 000	2	DOVER CORP	12 477	5
TEVA PHARMACEUTICAL IND	63 476	13	DSV DE SAMMENSLUT VOGN	21 618	3
THERMO FISHER SCIENTIFIC	24 700	9	DUN & BRADSTREET CORP	2 900	1
TSUMURA & CO	4 100	1	EAST JAPAN RAILWAY CO	113 690	41
UCB (GROUPE)	6 543	2	EATON CORP PLC	32 916	10
UNITEDHEALTH GROUP	176 697	53	EDENRED	11 646	2
VALEANT PHARMACEUTICALS	19 600	6	EMERSON ELECTRIC CO	168 754	50
VARIAN MEDICAL SYSTEMS	7 500	3	EQUIFAX	8 500	3
VERTEX PHARMACEUTICALS	14 200	3	EXPEDITORS INTL WASH.	14 600	3
WARNER CHILCOTT	14 300	1	EXPERIAN	70 484	6
WATERS CORP	5 253	3	FANUC	14 800	15
WELLPOINT	22 272	8	FASTENAL CO	18 700	5
WILLIAM DEMANT HOLDING	1 768	1	FEDEX CORP	84 771	43
ZIMMER HOLDINGS	10 159	4	FERROVIAL	44 452	4
SUM HELSE		1 652	FIAT INDUSTRIAL ORD	67 388	4
3M CO	113 811	59	FINNING INT'L	11 000	2
ABB LTD	169 583	19	FLOWSERVE CORP	4 900	4
ABERTIS INFRASTRUCTURAS	394 346	36	FLUOR CORP	12 000	4
ACS ACTIV. CONST. Y SVCS	16 153	2	FRAPORT	2 540	1
ADECCO	12 447	4	FRASER AND NEAVE	63 000	3
ADP	1 692	1	FUJII ELECTRIC CO	44 000	1
AGCO CORP	16 600	5	FURUKAWA ELECTRIC CO	50 000	1
AGGREKO	17 107	3	G4S	1 521 846	35
ALFA LAVAL	20 975	2	GEA GROUP	17 398	3
ALL NIPPON AIRWAYS CO	76 000	1	GEBERIT	2 608	3
ALS	23 742	1	GENERAL ELECTRIC CO	837 244	98
AMADA CO	28 000	1	GRAINGER (WW)	4 600	5
AMETEK	15 750	3	GROUPE EUROTUNNEL	38 273	2
ANDRITZ	6 200	2	GS YUASA CORP	14 000	0
AP MOLLER MAERSK A	25	1	HANKYU HANSHIN HLDG	1 218 000	35
AP MOLLER MAERSK B	78	3	HERTZ GLOBAL HOLDING	14 800	1
ASAHI GLASS CO	80 800	3	HINO MOTORS	18 000	1
ASCIANO	65 669	2	HITACHI CONSTR. MACHINE.	9 200	1
ASSA ABLOY B	26 814	6	HOCHTIEF	3 218	1
			HOPEWELL HOLDINGS	43 500	1

Note 14 fortsetter på neste side

Note 14 Aksjer og aksjefondsandeler

Millioner kroner	Antall	Markedsverdi	Millioner kroner	Antall	Markedsverdi
HUNT (J.B.) TRANSPORT	10 900	4	PARK24 CO	7 000	1
HUTCHISON PORT TRUST	352 000	2	PARKER HANNIFIN CORP	11 689	6
HUTCHISON WHAMPOA	170 400	10	PENTAIR	16 133	4
IHI CORP	90 000	1	PHILIPS ELECTRS (KON.)	80 164	12
IHS INC A	6 900	4	PITNEY BOWES	14 300	1
ILLINOIS TOOL WORKS	129 832	44	PRECISION CASTPARTS CORP	11 200	12
IMI	25 854	3	PRYSMIAN	13 913	2
INGERSOLL-RAND	23 049	6	QANTAS AIRWAYS	70 645	1
INTERTEK GROUP	11 437	3	QUANTA SERVICES	30 300	5
INT'L AIRLINES GROUP	62 458	1	RANDSTAD HOLDING	7 458	2
INVENSYS	57 213	2	REPUBLIC SERVICES	220 975	36
IRON MOUNTAIN	10 069	2	REXEL	8 294	1
ITOCHU CORP	116 100	7	RITCHIE BROS. AUCTIONEER	6 500	1
JAPAN AIRLINES CO	4 000	1	ROBERT HALF INT'L	7 500	1
JAPAN STEEL WORKS	17 000	1	ROCKWELL AUTOMATION	11 000	5
JGC CORP	16 700	3	ROCKWELL COLLINS	113 081	37
JOY GLOBAL	7 100	3	ROLLS-ROYCE GROUP	559 731	44
JTEKT CORP	15 200	1	ROPER INDUSTRIES	7 500	5
KAJIMA CORP	67 000	1	SAINT-GOBAIN	31 378	7
KAMIGUMI CO	16 000	1	SANDVIK	79 903	7
KANSAS CITY SOUTHERN	7 700	4	SCANIA B	25 361	3
KAWASAKI HEAVY IND	156 000	2	SCHINDLER NAMEN	4 300	3
KBR	9 800	2	SCHINDLER PART	4 073	3
KEIKYU CORP	27 000	1	SCHNEIDER ELECTRIC	123 078	49
KEIO CORP	34 000	1	SECOM CO	129 800	36
KEISEI ELECTRIC RAILWAY	19 000	1	SECURITAS B	17 072	1
KEPPEL CORP	94 160	5	SEBACORP INDUSTRIES	131 000	3
KINDEN CORP	15 000	1	SEBACORP MARINE	135 000	3
KINTETSU CORP	144 900	3	SENSATA TECH HLDG	6 800	1
KOMATSU	72 000	10	SGS	387	5
KONE B	12 426	5	SHIMIZU CORP	43 000	1
KUBOTA CORP	86 100	5	SIEMENS	119 272	72
KUEHNE & NAGEL INT'L	5 042	3	SINGAPORE AIRLINES	62 800	3
KURITA WATER INDUSTRIES	6 000	1	SKANSKA B	398 469	36
LEGRAND	158 981	37	SKF B	31 434	4
LEIGHTON HOLDINGS	26 474	3	SMC CORP	4 200	4
LIXIL GROUP CORP	22 400	3	SMITHS GROUP	40 444	4
LUFTHANSA	16 060	2	SNC-LAVALIN GROUP	12 100	3
MABUCHI MOTOR CO	2 100	0	SOJITZ CORP	92 700	1
MAKITA CORP	13 400	3	SOUTHWEST AIRLINES CO	8 200	0
MAN STAMM	2 888	2	SPX CORP	3 500	1
MANPOWERGROUP	4 900	1	STANLEY BLACK & DECKER	12 554	5
MARUBENI CORP	127 000	5	STERICYCLE	8 100	4
MASCO CORP	52 601	5	STOLT NIELSEN	188 365	22
MEGGITT	53 425	2	SULZER	1 400	1
MELROSE	82 182	2	SUMITOMO CORP	556 200	39
METSO CORP	8 726	2	SUMITOMO ELECTRIC IND	58 200	4
MITSUBISHI CORP	108 400	11	SUMITOMO HEAVY IND	46 000	1
MITSUBISHI ELECTRIC CORP	149 200	7	TAISEI CORP	70 000	1
MITSUBISHI HEAVY IND	234 100	6	THALES	4 809	1
mitsui & co	134 000	11	THE ADT CORPORATION	15 075	4
MITSUI OSK LINES	65 000	1	THK CO	8 200	1
MTR CORP	72 758	2	TNT EXPRESS	21 592	1
NABTESCO CORP	7 000	1	TOBU RAILWAY CO	69 000	2
NGK INSULATORS	34 000	2	TOKYU CORP	76 200	2
NIDEC CORP	8 800	3	TOLL HOLDINGS	45 868	1
NIELSEN HOLDINGS	7 700	1	TOPPAN PRINTING CO	69 700	2
NIPPON EXPRESS CO	26 000	1	TOTO	19 000	1
NIPPON YUSEN K.K.	142 000	2	TOYOTA TSUSHO	16 300	2
NOBLE GROUP	302 617	2	TRANSDIGM GROUP INC	3 300	3
NORFOLK SOUTHERN CORP	116 924	40	TRANSURBAN GROUP	88 365	3
NSK	38 000	1	TYCO INTERNATIONAL	230 785	38
NWS HOLDINGS	115 241	1	UNION PACIFIC CORP	78 884	55
OBAYASHI CORP	42 000	1	UNITED CONTINENTAL HLD	5 800	1
ODAKYU ELECTRIC RAILWAY	42 000	2	UNITED PARCEL SERVICE B	128 824	53
PACCAR	26 086	7	UNITED TECHNOLOGIES CORP	139 989	64
PALL CORP	8 900	3	USHIO	8 100	0

Millioner kroner	Antall	Markedsverdi
VALLOUREC	7 425	2
VERISK ANALYTICS A	8 600	2
VINCI	159 319	42
VOLVO B	107 325	8
VOPAK (KON.)	4 181	2
WARTSILA B	13 384	3
WASTE MANAGEMENT	30 258	6
WEIR GROUP	16 388	3
WEST JAPAN RAILWAY CO	159 200	35
WOLSELEY	21 054	6
XYLEM	11 110	2
YAMATO HOLDINGS CO	433 400	36
ZARDOYA OTIS	11 128	1
ZODIAC AEROSPACE	3 319	2
SUM INDUSTRI		2 075

ACCENTURE A	126 600	47
ACTIVISION BLIZZARD	26 800	2
ADOBE SYSTEMS	33 804	7
ADVANTECH CORP	5 100	0
AKAMAI TECHNOLOGIES	10 000	2
ALLIANCE DATA SYSTEMS	3 300	3
ALTERA CORP	18 500	4
AMADEUS IT HLDG A	25 300	4
AMPHENOL CORP	11 100	4
ANALOG DEVICES	17 815	4
ANSYS	5 600	2
APPLE	64 360	191
APPLIED MATERIALS	86 285	5
ARM HOLDINGS	92 707	6
ARROW ELECTRONICS	6 600	1
ASML HLDG	21 765	8
ATOS	5 196	2
AUTODESK	22 900	5
AUTOMATIC DATA PROCESS	33 316	11
AVAGO TECHNOLOGIES	15 600	3
AVNET	9 400	2
BMC SOFTWARE	10 822	2
BROADCOM CORP A	33 519	6
BROTHER INDUSTRIES	15 900	1
CA INC	22 624	3
CANON INC	76 350	16
CAP GEMINI SA	9 765	2
CGI GROUP A	24 500	3
CISCO SYSTEMS	368 625	40
CITRIX SYSTEMS	11 300	4
COGNIZANT TECH SOLUTIONS	20 800	9
COMPUTER SCIENCES CORP	16 967	4
COMPUTERSHARE	54 572	3
CORNING	102 172	7
CREE INC	4 100	1
DASSAULT SYSTEMES	3 966	2
DELL	100 098	6
DENA CO	6 400	1
DOLBY LABORATORIES A	3 300	1
EBAY	82 320	23
ELECTRONIC ARTS	34 098	3
EMC CORP	141 400	20
EQUINIX	3 400	4
ERICSSON (LM) B	202 760	11
F5 NETWORKS	4 700	3
FACEBOOK A	71 200	11
FIDELITY NAT'L INFO SVCS	183 667	36
FISERV	9 661	4
FLEXTRONICS INT'L	101 200	3
FLIR SYSTEMS	10 500	1
FUJIFILM HOLDINGS CO	27 400	3
FUJITSU	100 200	2
GEMALTO	6 555	3

Millioner kroner	Antall	Markedsverdi
GOOGLE A	18 600	73
HAMAMATSU PHOTONICS K.K	4 800	1
HARRIS CORP	129 500	35
HEWLETT-PACKARD CO	549 023	44
HEXAGON B	20 400	3
HIROSE ELECTRIC CO	1 800	1
HITACHI	312 000	10
HOYA CORP	29 300	3
IBIDEN CO	18 700	2
IBM CORP	105 819	113
INFINEON TECHNOLOGIES	74 892	3
INTEL CORP	630 855	72
INTUIT	19 056	6
JUNIPER NETWORKS	36 300	4
KEYENCE CORP	3 075	5
KLA TENCOR CORP	11 288	3
KONAMI CO	8 300	1
KONICA MINOLTA HOLDINGS	40 500	2
KYOCERA CORP	10 300	5
LAM RESEARCH CORP	13 700	3
LINEAR TECHNOLOGY CORP	195 987	37
LINKEDIN CORP A	5 700	4
LSI LOGIC	33 800	1
MARVELL TECHNOLOGY GROUP	29 800	1
MASTERCARD A	7 400	20
MAXIM INTEGRATED PRDCTS	33 800	6
MELLANOX TECHNOLOGIES	2 127	1
MICROCHIP TECHNOLOGY	197 600	36
MICRON TECHNOLOGY	89 100	3
MICROSOFT CORP	739 062	110
MOTOROLA SOLUTIONS	17 680	5
MURATA MANUFACTURING CO	14 300	5
NEC CORP	244 400	3
NETAPP	25 039	5
NICE SYSTEMS	4 209	1
NINTENDO CO	7 200	4
NIPPON ELECTRIC GLASS CO	56 000	2
NOKIA CORP	223 430	5
NOMURA RESEARCH INST	6 900	1
NTT DATA CORP	172	3
NUANCE COMMUNICATIONS	14 800	2
NVIDIA	42 650	3
OMRON CORP	13 700	2
OPEN TEXT CORP	4 000	1
ORACLE CORP	276 375	51
ORACLE CORP JAPAN	3 900	1
PAYCHEX	22 965	4
QUALCOMM	118 310	41
RACKSPACE HOSTING	7 300	3
RED HAT	13 500	4
RESEARCH IN MOTION	27 400	2
RICOH CO	32 600	2
ROHM CO	7 200	1
SAGE GROUP (THE)	86 384	2
SAIC	36 800	2
SALESFORCE.COM	8 900	8
SANDISK CORP	14 300	3
SAP STAMM	64 646	29
SEAGATE TECHNOLOGY	25 000	4
SHIMADZU CORP	16 000	1
STMICROELECTRONICS	43 533	2
SUMCO	5 400	0
SYMANTEC CORP	49 600	5
SYNOPSYS	8 900	2
TDK CORP	11 300	2
TE CONNECTIVITY	28 750	6
TERADATA	11 500	4
TEXAS INSTRUMENTS	77 085	13
TOKYO ELECTRON	12 200	3

Note 14 fortsetter på neste side

Note 14 Aksjer og aksjefondsandeler

Millioner kroner	Antall	Markedsverdi	Millioner kroner	Antall	Markedsverdi
TOSHIBA CORP	275 700	6	HEIDELBERGCEMENT	11 380	4
TOTAL SYSTEM SERVICES	13 201	2	HOLCIM	17 641	7
TREND MICRO	7 200	1	IAMGOLD CORP	45 300	3
TRIMBLE NAVIGATION	7 400	2	ILUKA RESOURCES	25 800	1
UNITED INTERNET	6 719	1	IMERYS	2 598	1
VERIFONE SYSTEMS	7 600	1	INMET MINING CORP	4 000	2
VERISIGN	8 200	2	INT'L FLAVORS FRAGRANCES	93 964	35
VISA A	37 400	32	INT'L PAPER CO	32 650	7
VIZRT	1 370 000	27	ISRAEL CHEMICALS	29 819	2
VMWARE A	5 200	3	ISRAEL CORP	183	1
WESTERN DIGITAL	22 000	5	JFE HOLDINGS	32 100	3
WESTERN UNION	35 794	3	JOHNSON MATTHEY	16 248	3
XEROX CORP	82 063	3	JSR CORP	35 500	4
XILINX	18 473	4	K&S	13 774	4
YAHOO JAPAN CORP	1 490	3	KANSAI PAINT CO	17 000	1
YASKAWA ELECTRIC CORP	15 000	1	KAZAKHMYS	14 678	1
YOKOGAWA ELECTRIC CORP	13 600	1	KINROSS GOLD CORP	87 700	5
SUM IT		1 491	KOBE STEEL	277 000	2
AGNICO-EAGLE MINES	13 389	4	KONINKLIJKE DSM	10 352	3
AGRIUM	11 000	6	KURARAY CO	21 600	2
AIR LIQUIDE	24 061	17	LAFARGE (FRANCE)	13 979	5
AIR PRODUCTS & CHEMICALS	86 629	41	LANXESS	7 400	4
AIR WATER	11 000	1	LINDE	48 047	46
AIRGAS	4 400	2	LYONDELLBASELL INDS A	24 400	8
AKZO NOBEL	18 226	7	MARTIN MARIETTA MATRLS	3 500	2
ALBEMARLE CORP	6 100	2	MEADWESTVACO CORP	28 100	5
ALCOA	84 350	4	MITSUBISHI CHEMICAL HLDG	85 250	2
ALLEGHENY TECHNOLOGIES	8 900	2	MITSUBISHI GAS CHEMICAL	30 000	1
ALUMINA	198 826	1	MITSUBISHI MATERIALS	188 000	4
AMCOR	791 670	37	mitsui chemicals	48 100	1
ANGLO AMERICAN (GB)	107 101	18	MONSANTO CO	41 100	22
ANTOFAGASTA	31 028	4	MOSAIC CO (THE)	22 900	7
ARCELORMITTAL	72 158	7	NEW GOLD	31 400	2
ARKEMA	4 808	3	NEWCREST MINING	58 941	8
ASAHI KASEI CORP	123 200	4	NEWMONT MINING HLDG	169 814	44
BALL CORP	144 210	36	NIPPON STEEL & SUMITOMO	585 725	8
BASF	72 842	38	NITTO DENKO CORP	11 000	3
BHP BILLITON LTD	255 771	55	NORTHLAND RESOURCES SA	4 900 000	29
BHP BILLITON PLC	165 979	32	NOVOZYMES B	18 809	3
BOLIDEN	28 116	3	NUCOR CORP	25 164	6
BORAL	96 685	2	OJI HOLDINGS CORP	141 800	3
CELANESE CORP	12 100	3	ORICA	23 451	3
CENTERRA GOLD	12 700	1	OSISKO MINING CORP	33 800	2
CF INDUSTRIES HOLDINGS	4 500	5	OWENS-ILLINOIS	22 500	3
CLIFFS NATURAL RESOURCES	9 400	2	OXANE MATERIALS	2 000 000	23
CRH	57 408	6	OZ MINERALS	52 968	2
CRODA INTERNATIONAL	9 190	2	PAN AMERICAN SILVER CORP	11 900	1
CROWN HOLDINGS	21 900	4	PPG INDUSTRIES	56 526	43
DAICEL CORP	22 000	1	PRAXAIR	22 982	14
DOW CHEMICAL CO	92 056	17	RANDGOLD RESOURCES	6 340	3
DU PONT (E.I.) DE NEMOURS	203 967	51	REXAM	938 083	37
EASTMAN CHEMICAL CO	11 700	4	ROCK-TENN CO A	4 800	2
ECOLAB	22 500	9	SALZGITTER	2 456	1
ELDORADO GOLD CORP	46 600	3	SEALED AIR CORP	14 200	1
EMS-CHEMIE HOLDING	564	1	SHERWIN-WILLIAMS CO	6 800	6
EURASIAN NATURAL RES	22 349	1	SHIN-ETSU CHEMICAL CO	31 600	11
EVRAZ GROUP	26 028	1	SHOWA DENKO K.K	98 000	1
FIRST QUANTUM MINERALS	32 900	4	SIGMA-ALDRICH	9 544	4
FLETCHER BUILDING	92 280	4	SIKA INHABER	209	3
FORTESCUE METALS GROUP	84 297	2	SILVER WHEATON	27 200	5
FRANCO-NEVADA CORP	13 100	4	SIMS METAL MANAGEMENT	9 438	1
FRESNILLO PLC	22 000	4	SINO-FOREST CORPORATION	24 800	0
GIVAUDAN	661	4	SOLVAY	6 012	5
GLENORE INTERNATIONAL	303 366	10	STORA ENSO R	62 575	2
GOLDCORP	62 409	13	SUMITOMO CHEMICAL CO	160 100	3
HARDIE (JAMES) IND	29 696	2	SUMITOMO METAL MINING CO	33 700	3
			SYNGENTA	7 289	16

Millioner kroner	Antall	Markedsverdi
TAIHEIYO CEMENT CORP	76 000	1
TECK RESOURCES B	44 426	9
TEIJIN	69 000	1
THYSSEN KRUPP	26 692	3
TORAY INDUSTRIES	116 100	4
TOYO SEIKAN KAISHA	9 800	1
TURQUOISE HILL RES	28 100	1
UBE INDUSTRIES	77 000	1
UMICORE	7 129	2
UPM-KYMMENE	36 249	2
US STEEL CORP	14 800	2
VOESTALPINE	7 045	1
VULCAN MATERIALS CO	16 085	5
XSTRATA	161 943	15
YAMANA GOLD	58 800	6
SUM RÅVARER		1 031

AT&T	573 589	108
BCE INC	152 937	36
BELGACOM	15 903	3
BELL ALIANT	5 100	1
BEZEQ ISRAEL TELECOM.	173 888	1
BT GROUP	525 536	11
CENTURYLINK	41 818	9
CROWN CASTLE INT'L CORP	19 700	8
DEUTSCHE TELEKOM	189 111	12
ELISA A	9 543	1
FRANCE TELECOM	657 832	40
FRONTIER COMMUNICATIONS	72 965	2
HKT TRUST AND HKT	166 000	1
ILIAD	1 536	1
INMARSAT	26 655	1
KDDI	101 800	40
KPN (KON.)	1 273 377	35
LEVEL 3 COMMUNICATIONS	24 100	3
METROPCS COMMUNICATIONS	22 400	1
MILLICOM INT'L CELLULAR	3 200	2
NTT CORP	166 498	39
NTT DOCOMO	5 096	41
PORTUGAL TELECOM SGPS	55 307	2
ROGERS COMMUNICATIONS B	155 781	39
SBA COMMUNICATIONS A	9 500	4
SINGAPORE TELECOM	475 680	7
SOFTBANK CORP	59 700	12
SPRINT NEXTEL SERIES 1	201 879	6
SWISSCOM	1 610	4
TDC	55 000	2
TELE2 B	17 116	2
TELECOM CORP NEW ZEALAND	319 007	3
TELECOM ITALIA ORD	555 418	3
TELECOM ITALIA RNC	680 689	3
TELEFONICA	710 616	53
TELEKOM AUSTRIA	40 830	2
TELENET	3 821	1
TELIAISONERA	145 765	5
TELSTRA CORP	300 964	8
TELUS CORP NV	10 137	4
VERIZON COMMUNICATIONS	197 534	48
VIVENDI	352 713	44
VODAFONE GROUP	5 727 246	80
WINDSTREAM CORP	32 500	1
ZIGGO	5 268	1
SUM TELEKOM		728

ACCIONA	1 437	1
AGL ENERGY	50 755	4
ALLIANT ENERGY CORP	138 444	34
AMEREN CORP	217 120	37
AMERICAN ELECTRIC POWER	167 282	40

Millioner kroner	Antall	Markedsverdi
AMERICAN WATER WORKS CO	12 000	2
APA GROUP	43 737	1
CALPINE CORP	21 300	2
CANADIAN UTILITIES A	3 400	1
CENTERPOINT ENERGY	27 500	3
CENTRICA	1 420 550	43
CHEUNG KONG INFRASTRUCT.	113 000	4
CHUBU ELECTRIC POWER CO	43 200	3
CHUGOKU ELECTRIC POWER	17 800	2
CLP HOLDINGS	126 600	6
CMS ENERGY CORP	17 800	2
CONSOLIDATED EDISON	123 218	38
DOMINION RESOURCES	38 802	11
DTE ENERGY	107 962	36
DUKE ENERGY CORP	140 304	50
E. ON	122 216	13
EDF	333 224	34
EDISON INTERNATIONAL	21 000	5
EDP ENERGIAS DE PORTUGAL	2 127 246	36
ELECTRIC POWER DEV	6 140	1
ENAGAS	283 520	33
ENEL	446 705	10
ENEL GREEN POWER	118 762	1
ENERGY CORP	103 122	37
EXELON CORP	253 385	42
FIRSTENERGY CORP	171 412	40
FORTIS	15 173	3
FORTUM CORP	336 673	35
GAS NATURAL SDG	23 555	2
GDF-SUEZ	89 650	10
HOKKAIDO ELECTRIC POWER	6 000	0
HOKURIKU ELECTRIC POWER	8 400	1
HONGKONG CHINA GAS	301 250	5
IBERDROLA	276 576	8
INTEGRYS ENERGY GROUP	4 700	1
KANSAI ELECTRIC POWER CO	46 000	3
KYUSHU ELECTRIC POWER CO	48 900	3
MDU RESOURCES GROUP	12 600	1
NATIONAL GRID	253 074	16
NEXTERA ENERGY	26 850	10
NISOURCE	26 800	4
NORTHEAST UTILITIES	22 222	5
NRG ENERGY	29 700	4
OGE ENERGY CORP	7 000	2
ONEOK	19 000	5
OSAKA GAS CO	1 668 800	34
PEPCO HOLDINGS	15 500	2
PG&E CORP	171 779	38
PINNACLE WEST CAPITAL	120 700	34
POWER ASSETS HOLDINGS	771 300	37
PPL CORP	239 454	38
PUBLIC SV ENTERPRISE CO	225 721	38
RED ELECTRICA CORP	10 336	3
RWE STAMM	33 212	8
RWE VORZUG	2 126	0
SCANA CORP	134 472	34
SEMPRA ENERGY	15 493	6
SEVERN TRENT	18 565	3
SHIKOKU ELECTRIC POWER	5 300	0
SNAM	147 178	4
SOUTHERN CO	61 307	15
SSE	313 606	40
SUEZ ENVIRONNEMENT	34 801	2
TERNA	88 384	2
TOHO GAS CO	55 000	2
TOHOKU ELECTRIC POWER CO	21 600	1
TOKYO ELECTRIC POWER CO	82 600	1
TOKYO GAS CO	167 100	4
TRANSALTA CORP	17 342	1

Note 14 Aksjer og aksjefondsandeler

Millioner kroner	Antall	Markedsverdi
UNITED UTILITIES GROUP	46 270	3
VEOLIA ENVIRONNEMENT	19 414	1
VERBUND	3 460	0
WISCONSIN ENERGY CORP	22 000	5
XCEL ENERGY	246 660	37
SUM FORSYNING		1 084
SUM UTLAND		16 732
SUM AKSJER		19 587
SUM ENERGI		2 760
SUM FINANS		3 845
SUM FORBRUKSVARER		1 763
SUM FORSYNING		1 084
SUM HELSE		1 714
SUM INDUSTRI		2 320
SUM IT		1 629
SUM KONSUMENTVARER		2 159
SUM RÅVARER		1 312
SUM TELEKOM		962
SUM USPESIFISERT		37
SUM AKSJER		19 587

AKSJEFOND

21 CENTRALE PARTNERS IV, FCPR	35 000 000	178
ABERDEEN INDIRECT PARTNERS EUROPA	357 978	167
ABERDEEN INDIRECT PROPERTY PARTNERS ASIA	611 445	216
ABINGWORTH BIOVENTURES V CO-INVEST GROWTH EQ. FUND	8 000 000	39
ALLIANCE VENTURE INTERNAL PARTNERSHIP	17 175 000	6
ALTOR 2003 FUND	2 000 000	7
ASTORG V FCPR	50 000 000	50
CAPMAN BUYOUT FUND VIII	10 000 000	49
CEVIAN CAPITAL II LP EUR CLASS C	250 000	234
CUBERA SECONDARY (GP) KS	7 231 661	4
CUBERA SECONDARY KS	72 316 606	40
CUBILITY AS	14 994	53
DANSKE PRIVATE EQUITY PARTNERS IV K/S	20 000 000	49
DANSKE PRIVATE EQUITY PARTNERS V	15 000 000	4
ENERGY VENTURES II B IS	31 213 670	37
ENERGY VENTURES II KS	54 076 386	32
ENERGY VENTURES III LP	75 000 000	52
ENERGY VENTURES IV LP	30 000 000	34
EUROPRIZE SUB-FUND A	1 995	107
FORBION CAPITAL FUND I CO-INVESTMENT FUND I	7 000 000	41
FORBION CAPITAL FUND I CO-INVESTMENT FUND II	5 300 000	20
FORBION CAPITAL FUND II C.V.	15 000 000	59
FSN CAPITAL II L.P.	13 000 000	45
GERMAN EQUITY PARTNERS IV	15 000 000	2
HERKULES PRIVATE EQUITY III	120 000 000	82
HGCAPITAL 6	45 000 000	275
HGCAPITAL MERCURY A	20 000 000	11
HITECVISION ASSET SOLUTIONS	35 000 000	131
HITECVISION PRIVATE EQUITY III	30 000 000	0
HITECVISION PRIVATE EQUITY IV	13 000 000	85
HITECVISION PRIVATE EQUITY V LP	35 000 000	160
HITECVISION VI LP	70 000 000	33
INCITIA VENTURES II IS/AS	27 950 000	12
INDEX VENTURES GROWTH II, L.P.	20 000 000	44
INDEX VENTURES VI (JERSEY) LP	10 000 000	18
INNKAP 4 PARTNERS L.P.	5 000 000	19

Millioner kroner	Antall	Markedsverdi
JPMORGAN EUROPEAN PROPERTY FUND	1 990	66
KLP AKSJE FREMVOKSENDE MARKEDER INDEKS I	2 193 988	2 456
KLP AKSJE FREMVOKSENDE MARKEDER INDEKS II	25 000	28
KLP AKSJE VERDEN INDEKS	25 000	29
KLP AKSJEASIA INDEKS I	56 869	46
KLP AKSJEASIA INDEKS II	726 942	490
KLP AKSJE EUROPA INDEKS I	993 393	838
KLP AKSJE EUROPA INDEKS II	433 184	427
KLP AKSJEGLOBAL INDEKS I	1 546 650	1 900
KLP AKSJEGLOBAL INDEKS II	482 935	609
KLP AKSJENORDEN	935 373	1 829
KLP AKSJENORGE	1 005 485	3 439
KLP AKSJENORGE INDEKS	2 139 213	2 960
KLP AKSJEUSA INDEKS II	2 115 071	2 243
KLP AKSJEUSA INDEKS USD	1 634	13
KLP KOMBINASJONSFOND M	25 000	27
KLP KOMBINASJONSFOND	25 000	27
MORGAN STANLEY EUROZONE OFFICE FUND CLASS C2	1 824 497	57
NAZCA CAPITAL III, FCR	22 500 000	45
NEOMED INNOVATION IV L.P.	5 000 000	21
NMI FRONTIER FUND KS	17 975 000	18
NMI GLOBAL FUND KS	29 160 000	29
NORTHZONE V K/S		5 000 000
NORTHZONE VI L.P.	5 000 000	25
NORVESTOR IV L.P.	10 000 000	22
NORVESTOR V	17 000 000	61
NORVESTOR VI	156 000 000	42
PARTNERS GROUP SECONDARY 2008	40 000 000	268
PERUSA PARTNERS FUND 2, L.P.	18 000 000	13
PRIVEQ INVESTMENT FUND IV L.P.	225 000 000	75
QUADRIGA CAPITAL PRIVATE EQUITY FUND IV	25 000 000	30
SOFINNOVA CAPITAL VII	10 000 000	3
SPECIAL SITUATIONS VENTURE PARTNERS III LP	14 500 000	11
SSGA EMERGING MARKETS SRI ENHANCED EQUITY FUND	9 988 680	583
TRITON FUND III	30 000 000	157
VERDANE CAPITAL V B K/S	34 697 497	14
VERDANE CAPITAL VI K/S	50 000 000	17
VERDANE CAPITAL VII K/S	140 000 000	79
SUM AKSJEFOND		21 455

ALTERNATIVE PLASSERINGER

I AKSJER

KLP ALFA GLOBAL ENERGI	906 091	892
KLP ALFA GLOBAL RENTE	907 435	907
SECTOR SPESIT 1 A USD	14 166	3
SUM ALTERNATIVE INVESTERINGER		1 803
SUM PLASSERINGER		42 846

Note 14 Aksjer og aksjefondsandeler

AKSJER OG ANDELER FORDELT PER PORTEFØLJE	Kollektiv- porteføljen	Investeringsvalg- porteføljen	Selskaps- porteføljen	Sum
AKSJER	19 051	0	0	19 051
ANLEGGSAKSJER	347	0	189	536
AKSJEFONDSANDELER	21 137	318	0	21 455
ALTERNATIVE INVESTERINGER	1 803	0	0	1 803
SUM	42 339	318	189	42 846

PROSENTVIS ANDEL BØRSNOTERT

AKSJER NORGE	86 %
AKSJER UTLAND	99 %
AKSJEFONDSANDELER	0 %
ALTERNATIVE INVESTERINGER	0 %

Note 15 Kursreguleringsfond finansielle omløpsmidler

Millioner kroner	Anskaffelseskost 31.12.2012	Virkelig verdi 31.12.2012	Kursreserver 31.12.2012	Kursreserver 31.12.2011
Kursreserver aksjer	37 289	40 471	3 181	833
Kursreserver aksjederivater	0	-142	-142	-66
Kursreserver renteplasseringer	78 733	84 858	6 125	4 101
Kursreserver rentederivater	0	124	124	82
Variasjonsmargin futures med daglig oppgjør	0	0	0	7
Grunnlag for avsetning til kursreguleringsfond			9 288	4 958
Kursreguleringsfond			9 288	4 958

Kursreguleringsfondet består av netto positive urealiserte verdier på de finansielle omløpsmidlene tilknyttet kollektivporteføljen.

Dersom netto kursreserver er negative, settes kursreguleringsfondet til null. Endringer i kursreguleringsfondet føres over resultatregnskapet. Urealisert kursreserve tilknyttet finansielle omløpsmidler i utenlandsk valuta som kan tilskrives valutakursendringer avsettes ikke til kursreguleringsfond dersom investeringen er sikret mot valutakursendringer. Valutakursendring tilknyttet sikringsinstrumentet avsettes således heller ikke til kursreguleringsfond, men føres direkte over resultatet.

Note 16 Investeringseiendommer

Millioner kroner	2012	2011
Leieinntekter	40	38
Driftskostnader	0	0
Netto finansinntekt	1	1
Netto inntekter fra investeringseiendom	41	38

Millioner kroner	2012	2011
Bokført verdi 01.01	941	949
Årets resultat	41	38
Overføringer til KLP	-20	-46
Tilgang	3	0
Netto opp/nedskrivning som følge av endring i virkelig verdi	0	0
Bokført verdi 31.12	964	941

Note 17 Forsikringstekniske forhold

Forsikringsforpliktelser fordelt på bransjer

Millioner kroner	Kollektiv pensjon Offentlig	Gruppelivs-forsikring	31.12. 2012	31.12. 2011	Endring 2012	Endring 2011
Premiereserve	250 022	7	250 029	223 164	26 865	16 847
Tilleggsavsetning	12 375		12 375	12 319	56	2 156
Kursreguleringsfond	9 288		9 288	4 958	4 330	-2 492
Premiefond	3 931		3 931	2 829	1 103	-688
Erstatningsavsetning	152	60	212	163	49	84
Bufferavsetning	7		7	7	0	0
Sum forsikringsforpliktelser	275 776	67	275 843	243 439	32 403	15 906

Endringer i forsikringsforpliktelser i livsforsikring

Millioner kroner	Premie-reserve	Tilleggs-avsetninger	Kursreguler-ingsfond	Premie-fond	Buffer-avsetning	Erstatnings-avsetning	Sum 2012	Sum 2011
Forsikringsforpliktelser 01.01.	223 164	12 319	4 958	2 829	7	163	243 439	227 533
Netto resultatførte avsetninger	26 865	-7	4 330	60	0	49	31 296	16 653
Overskudd på avkastningsresultatet				2 122			2 122	1 133
Risikoresultat tilordnet forsikringskontraktene				38			38	154
Annen tilordning av overskudd				206			206	165
Sum resultatførte endringer	26 865	-7	4 330	2 426	0	49	33 663	18 104
Overføringer mellom fond/disponert til premiebetaling		-2		-1 406			-1 408	-2 241
Inn- /utbetalt ved flytting		66		83			149	43
Overføring til/fra selskapet							0	0
Sum ikke resultatførte endringer	0	64	0	-1 323	0	0	-1 259	-2 198
Sum endringer i forsikringsforpliktelser	26 865	56	4 330	1 103	0	49	32 403	15 906
Forsikringsforpliktelser 31.12.	250 029	12 375	9 288	3 931	7	212	275 843	243 439

Kollektiv pensjon offentlig med årlig avkastningsgaranti og gruppeliv

Millioner kroner	Premie-reserve	Tilleggs-avsetninger	Kursreguler-ingsfond	Premie-fond	Buffer-avsetning	Erstatnings-avsetning	Sum 2012	Sum 2011
Forsikringsforpliktelser 01.01.	221 889	12 234	4 958	2 801	0	163	242 045	227 260
Netto resultatførte avsetninger	26 720	-7	4 330	59		49	31 151	16 608
Overskudd på avkastningsresultatet				2 118			2 118	1 133
Risikoresultat tilordnet forsikringskontraktene				38			38	153
Annen tilordning av overskudd				205			205	166
Sum resultatførte endringer	26 720	-7	4 330	2 420	0	49	33 512	18 061
Overført til forpliktelser med flerårig avkastningsgaranti	0	0		0			0	-1 028
Overføringer mellom fond/disponert til premiebetaling				-1 410			-1 410	-2 272
Inn- /utbetalt ved flytting		66		83			149	27
Overføring til/fra selskapet							0	0
Sum ikke resultatførte endringer	0	66	0	-1 327	0	0	-1 261	-3 273
Sum endringer i forsikringsforpliktelser	26 720	58	4 330	1 093	0	49	32 251	14 786
Forsikringsforpliktelser 31.12.	248 610	12 293	9 288	3 894	0	212	274 296	242 045

Kollektiv pensjon offentlig med flerårig avkastningsgaranti

Millioner kroner	Premie-reserve	Tilleggs-avsetninger	Premie-fond	Buffer-avsetning	Sum 2012	Sum 2011
Forsikringsforpliktelser 01.01.	1 275	85	28	7	1 394	273
Netto resultatførte avsetninger	145	0	1		146	45
Overskudd på avkastningsresultatet			4		4	0
Risikoresultat tilordnet forsikringskontraktene			0		0	1
Annen tilordning av overskudd			1		1	-1
Sum resultatførte endringer	145	0	6	0	151	45
Overført fra forpliktelser med årlig avkastningsgaranti	0	0			0	1 028
Overføringer mellom fond/disponert til premiebetaling		-2	4		2	32
Inn- /utbetalt ved flytting		0			0	16
Sum ikke resultatførte endringer	0	-2	4	0	2	1 075
Sum endringer i forsikringsforpliktelser	145	-2	10	0	152	1 121
Forsikringsforpliktelser 31.12.	1 420	83	37	7	1 547	1 394

Resultat i livsforsikring

Teknisk regnskap

Millioner kroner	Kollektiv pensjon - Offentlig		Gruppeliv		Sum	
	2012	2011	2012	2011	2012	2011
Premieinntekter	28 891	21 606	134	146	29 025	21 752
Netto inntekter kollektivporteføljen	16 407	7 415	4	5	16 412	7 420
Netto inntekter investeringsvalgporteføljen	105	30			105	30
Andre forsikringsrelaterte inntekter	651	660			651	660
Erstatninger i livsforsikring	-10 752	-9 890	-130	-143	-10 882	-10 033
Endring forsikringsforpliktelse - kontraktsfastsatte	-31 101	-16 617	-1	-1	-31 101	-16 618
Endring forsikringsforpliktelse - investeringsvalg	-146	-45			-146	-45
Midler tilordnet forsikringskontrakter	-2 366	-1 451			-2 366	-1 451
Forsikringsrelaterte driftskostnader	-809	-784	-5	-4	-813	-788
Andre forsikringsrelaterte kostnader	-647	-656			-647	-656
Resultat av teknisk regnskap	233	268	3	3	236	271

Resultatanalyse

Millioner kroner	Kollektiv pensjon - Offentlig				Gruppeliv		Sum	
	Ytelsespensjon m/årlig avkastningsgaranti		Ytelsespensjon m/årlig avkastningsgaranti		2012	2011	2012	2011
Netto finansinntekter (inkl. poster fra andre inntekter/kostnader)	16 411	7 419	105	30	4	5	16 521	7 453
Endring kursreguleringsfond	-4 330	2 492					-4 330	2 492
Utbetalt andel kursreguleringsfond ved flytting	0	-16					0	-16
Garantert rente tilført kontrakter	-7 092	-6 596	-42	-41	-4	-5	-7 138	-6 642
Avkastningsresultat	4 989	3 299	63	-11	0	0	5 052	3 286
Til / fra tilleggs- og bufferavsetninger	0	-2 153	0	9			0	-2 143
Avkastningsresultat etter tilleggsavsetninger	4 989	1 146	63	-2	0	0	5 052	1 143
Risikoresultat	257	307	1	2	-1	-3	258	305
Administrasjonspremier og bidrag fra administrasjonsreserve	894	839	0	0	8	10	903	849
Forsikringsrelaterte driftskostnader	-809	-784	0	0	-5	-4	-813	-788
Administrasjonsresultat	86	55	0	0	4	7	89	61
Vederlag for rentegaranti	290	211	1	1			292	212
Sum resultatelementer før tildeling kunder	5 622	1 719	66	1	3	3	5 691	1 722
Avkastningsresultat og risikoresultat til oppreservering	-3 030	0	-60				-3 090	0
Avkastningsresultat og risikoresultat tilført premiefond	-2 155	-1 286	-5	0			-2 160	-1 286
Avkastning egenkapitaltilskudd tilført premiefond	-204	-165	-1	-1			-205	-165
Resultat av teknisk regnskap	233	268	0	0	3	3	236	271
Resultat av ikke teknisk regnskap							538	434
Resultat til selskapskapitalen							775	705

Note 18 Immaterielle eiendeler

Millioner kroner	2012	2011
Bokført verdi 01.01	293	306
Anskaffelseskost 01.01	652	576
Total tilgang	68	76
herav internt opparbeidet	20	17
herav kjøpt	47	59
Avgang	0	0
Anskaffelseskost 31.12 ¹	720	652
Akkumulerte avskrivninger og nedskrivninger tidligere år	-359	-269
Årets ordinære avskrivninger	-57	-55
Nedskrivning ²	0	-35
Akkumulerte avskrivninger og nedskrivninger 31.12	-416	-359
Bokført verdi 31.12	303	293

Avskrivningstid 3 til 10 år 3 til 10 år

¹ Immaterielle eiendeler i KLP består av kjøpt eller egenutviklet programvare.

² Ved utgangen av 2012 ble det ikke identifisert IT-systemer hvor bokført verdi oversteg antatt gjenvinnbart beløp. I 2011 var det tre IT-systemer der bokført verdi oversteg antatt gjenvinnbart beløp. Antatt gjenvinnbart beløp er beregnet ved å estimere framtidig inntjening. Dette resulterte i følgende vurdering:

Millioner kroner	31.12.2012	31.12.2011
Bokført verdi før nedskrivning	0	89
Gjenvinnbart beløp	0	54
Nedskrivning	0	35

Nedskrivningen inngår som en del av forsikringsrelaterte administrasjonskostnader i resultatoppstillingen.

Note 19 Sikringsbokføring

31.12.2012 Millioner kroner	Nominell verdi	Endret verdi i sikret risiko	Bokført verdi
Sikringsobjekt			
Fondsobligasjonslån	-984	10	-974
Sikringsinstrument			
Kombinert rente- og valutaswap	984	0	-10
Sikringseffektivitet pr 31.12.2012		100 %	
Sikringseffektivitet gjennom året		100 %	
31.12.2011			
Millioner kroner	Nominell verdi	Endret verdi i sikret risiko	Bokført verdi
Sikringsobjekt			
Fondsobligasjonslån	-984	-161	-1 145
Sikringsinstrument			
Kombinert rente- og valutaswap	984	161	161
Sikringseffektivitet pr 31.12.2011		100 %	
Sikringseffektivitet gjennom året		100 %	

Fondsobligasjonslånet er sikret mot endringer i rente- og valutakurser ved kjøp av en kombinert rente- og valutaswap. Sikringen er regnskapsført etter reglene om virkelig verdisikring. Dette innebærer at sikringen er utført av en ekstern part, at det er inngått en formell øremerking og dokumentasjon av sikringsforholdet, samt at den forventes å være svært effektiv og at dette vurderes på løpende grunnlag, i tillegg til at den bestemte føringen gjennomføres slik det er beskrevet nedenfor. I praksis innebærer sikringen bytte av valutabetingelser (15 mrd. JPY mot 0,984 mrd. NOK) og rentebetingelser (fast rente på 5,07 % mot NIBOR + 2,6475 %) på henholdsvis innlånet og den kombinerte rente- og valutaswapen. Sikringseffektiviteten måles ved å se på endring i virkelig verdi på sikringsobjekt og sikringsinstrumentet. Sikringseffektiviteten utgjør 100%.

Sikringseffektiviteten blir vurdert retrospektivt hver måned og den vurderes som effektiv hvis endringen i virkelig verdi mellom sikringsobjekt og sikringsinstrument samsvarer med intervallet 80% til 125%.

Virkelig verdi sikring innebærer at den sikrede verdiutviklingen på sikringsobjektet regnskapsføres over resultatet. Tilsvarende regnskapsføres verdiendringen på sikringsinstrumentet over resultatet. Hensikten med sikringsforholdet ovenfor er å sikre sikringsobjektet med et sikringsinstrument, hvor betingelsene til sikringsinstrumentet gir negativ korrelasjon i forhold til sikringsobjektet; noe som betydelig reduserer eller eliminerer resultateffekten.

Er sikringsgraden 100% vil netto resultateffekt på sikringsobjekt og sikringsinstrument være 0.

KLP benytter seg av sikring i stort omfang, men de fleste tilfeller er ordinær økonomisk sikring. Den ovenstående posten er den eneste hvor sikringsbokføring blir benyttet. Hensikten til økonomisk sikring er er den samme, nemlig å redusere eller eliminere resultataffekten den sikrede delen av sikringsforholdet representerer.

Ettersom verdiutviklingen på sikringsobjektet og sikringsinstrumentet er tilnærmet 100 prosent negativt korrelert på fondsobligasjonslånet vil resultateffekten bli tilnærmet null. Se også note 2 for nærmere omtale av regnskapsmessig sikringsbokføring.

Note 20 Ansvarlig lånekapital og fondsobligasjonslån

2012

Millioner kroner	Lånebeløp valuta	Lånebeløp NOK	Bokført verdi 31.12.2012	Forfall
Låneopptak¹				
Oktober 1997	JPY 9 500	554	615	Evigvarende
April 2006	EUR 300	2 372	2 276	Evigvarende
Sum ansvarlig lånekapital		2 926	2 891	
April 2004	JPY 15 000	984	974	Evigvarende
Sum fondsobligasjonslån		984	974	
Sum ansvarlig lånekapital og fondsobligasjonslån		3 911	3 865	

2011

Millioner kroner	Lånebeløp valuta	Lånebeløp NOK	Bokført verdi 31.12.2011	Forfall
Låneopptak¹				
Oktober 1997	JPY 9 500	554	742	Evigvarende
April 2006	EUR 300	2 372	2 401	Evigvarende
Sum ansvarlig lånekapital		2 926	3 143	
April 2004	JPY 15 000	984	1 145	Evigvarende
Sum fondsobligasjonslån		984	1 145	
Sum ansvarlig lånekapital og fondsobligasjonslån		3 911	4 288	

JPY 9 500 : Renten på lånet er fast 4,0 prosent p.a. Lånet er evigvarende, men KLP har rett til å innløse lånet etter 20 år. Etter 30. oktober 2017 vil renten være den høyeste av fast 4,75 prosent p.a. og 6 mnd JPY-rente + 2,05 prosent p.a. I 2009 ble den eksisterende økonomiske sikringen, som bestod av et utlån med en tilhørende renteswap, erstattet av en ny motforretning bestående av to obligasjoner på 4,5 mrd. JPY og 5 mrd. JPY, fra henholdsvis Telia FRN og United Utilities. Denne motforretningen er vist samlet i tabellen nedenfor. KLP har ikke påberopt seg regnskapsmessig sikring for den økonomiske sikringen knyttet til dette innlånet.

EUR 300 : Renten på lånet er fast 5,25 prosent p.a. frem til 11. april 2016, deretter endres den til en flytende rente fastsatt til 2,27 prosent over tre måneders EURIBOR. Lånet er evigvarende, men KLP har rett til å innløse det til pari kurs den 11. april 2016. Lånet er valutaskret ved en tilsvarende plassering i EUR-denominerte obligasjoner som vist i tabellen nedenfor. KLP har ikke påberopt seg regnskapsmessig sikring for den økonomiske sikringen knyttet til dette innlånet. Sammensetningen av obligasjoner ble endret i 2012.

JPY 15 000 : Renten på lånet er fast USD-rente på 5,07 prosent p.a. Lånet er evigvarende, men KLP har rett til å innløse lånet 28. april 2034. Dersom KLP ikke benytter sin rett til innløsning i 2034, får lånet flytende rente. Kredittmarginen øker da med 1 prosentpoeng til 6 mnd JPY LIBOR-rente + margin på 3,30 prosent p.a. For å sikre rente- og valutarisikoen knyttet til lånet, er det inngått en kombinert rente- og valutaswap, der KLP betaler 3 mnd NIBOR-rente + margin på 2,65 prosent p.a og mottar USD-rente på 5,07 prosent p.a. Denne sikringsforretningen er vist i note 18 i konsernet.

2012

Millioner kroner	Pålydende valuta	Anskaffelses- kost NOK	OIF renter	Urealisert valuta	Bokført verdi 31.12.2012	Forfall
Obligasjoner	JPY 9 500	635	2	-24	613	2017
Obligasjoner ²	EUR 304	2 411	37	-172	2 276	2015/2016
Sum sikringsforretninger		3 080	39	-195	2 889	

2011

Millioner kroner	Pålydende valuta	Anskaffelses- kost NOK	OIF renter	Urealisert valuta	Bokført verdi 31.12.2011	Forfall
Obligasjoner	JPY 9 500	635	2	102	739	2017
Obligasjoner	EUR 304	2 419	40	-77	2 382	2015/2016
Sum sikringsforretninger		3 055	42	25	3 121	

¹ Rentekostnader på de to ansvarlige lånene var NOK 143 millioner (NOK 151,3 millioner) og NOK 42,2 millioner (NOK 41,8 millioner) for fondsobligasjonslånet i 2012. Tall i parentes er 2011 tall.

² Endret sammensetning av obligasjoner gjennom 2012 og 2011.

Note 21 Kapitalstyring og kapitaldekning

Millioner kroner		31.12.2012	31.12.2011	
Innskutt egenkapital		6 891	6 217	
Opptjent egenkapital		6 499	5 723	
Sum egenkapital		13 390	11 941	
Fondsobligasjon		965	984	
Immaterielle aktiva		-303	-293	
Risikoutjevningfond		-490	-431	
Urealiserte kursendringer på selskapsporteføljen		-61	-133	
Fradrag for investeringer i andre finansinstitusjoner		-3	-3	
Annen egenkapital		-217	-217	
Overskuddsfond		-3	-19	
Kjernekapital		13 277	11 828	
Evigvarende ansvarlig lånekapital		2 813	3 032	
Fradrag ansvarlig kapital i andre finansinstitusjoner		-3	-3	
Tilleggskapital		2 809	3 028	
Netto ansvarlig kapital		16 087	14 857	
Eiendeler og poster utenom balansen fordelt på risikovekter ¹	Uvektet beløp	Vektet beløp	Uvektet beløp	Vektet beløp
Rentepapirer	48 626 0 %	0	49 884 0 %	0
Obligasjoner med fortrinnsrett	19 759 10 %	1 976	21 079 10 %	2 108
Rentepapirer, utlån, bankinnskudd og rentefond	76 562 20 %	15 312	64 271 20 %	12 854
Utlån med pant i bolig	8 805 35 %	3 082	6 338 35 %	2 218
Rentefond	25 606 50 %	12 803	15 954 50 %	7 977
Aksjer, aksjefond og rentepapirer	114 005 100 %	114 005	99 779 100 %	99 779
Private Equity	4 654 150 %	6 980	3 626 150 %	5 439
Sum vektete eiendeler i balansen		154 158		130 375
Derivater og betingede forpliktelser	56 401	2 928	37 895	3 031
Fradrag ansvarlig kapital i andre finansinstitusjoner		-6		-6
Fradrag urealiserte gevinster på finansielle investeringer		-5 885		-4 022
Risikovektet beregningsgrunnlag		151 195		129 378
Kapitaldekning		10,6 %		11,5 %
Kjernekapitaldekning		8,8 %		9,1 %

Kommunal Landspensjonskasse er et gjensidig eiet livsforsikringselskap hvor det overordnede målet er å forvalte den kapitalen medlemmene har plassert i selskapet enten som eier (egenkapital) eller som pensjonskunde (pensjonsfond) best mulig innenfor virksomhetens risikoevne.

Livsforsikringsvirksomhet er underlagt egen forskrift som setter krav til kapitalforvaltningen, og som gir plasseringsbegrensninger i forvaltningen av pensjonskundernes midler. Innenfor forskriftens handlingsrom utformes selskapets forvaltningsstrategi av pensjonskundernes midler. Det defineres hvilke investeringsområder (aktivaklasser) som kapitalen plasseres i. De ulike aktivaklassene har ulike egenskaper og risikoprofil, og andelen som investeres i de ulike aktivaklassene justeres løpende gitt virksomhetens risikoevne og risikoappetitt. Dette overvåkes og rapporteres på daglig basis. Foruten grunnleggende diversifisering av kundenes midler har selskapet en langsiktig investeringsstrategi hvor risikotagningen til enhver tid er tilpasset selskapets risikobærende evne. Den risikobærende evnen bygger på at risikoen skal korrelere med selskapets finansielle buffere og evnen til å tåle uforutsette negative bevegelser. For mer informasjon rundt kapital- og risikostyring henvises det til note 7 Risikostyring.

Virksomheten må til enhver tid oppfylle myndighetsfastsatte krav til kapitaldekning og kjernekapitaldekning. Kapitaldekningsreglene bygger på at sannsynligheten for at en finansinstitusjon eller et verdipapirforetak ikke skal klare å oppfylle sine betalingsforpliktelser vil være stigende med gjeldsgraden. Hovedkomponentene består av netto ansvarlig kapital sett i forhold til en balanse justert for antatt motpartsrisiko.

Kapitaldekningen rapporteres kvartalsvis på selskapsnivå og halvårlig på konsolidert nivå.

Kjernekapital

Innskutt og opptjent egenkapital inngår som den mest betydelige delen av kjernekapitalen. På generelt grunnlag kan det sies at andre poster, som regnskapsmessig inngår som egenkapital, men som har begrenset tapsabsorbering blir trukket ut av kjernekapitalen (se over for detaljer). Fondsobligasjoner inngår som kjernekapital med maksimum 15 prosent av øvrig kjernekapital. Eventuelt overskytende teller som tilleggskapital. Immaterielle eiendeler blir trukket ut av kjernekapitalen. Urealiserte kursendringer i selskapsporteføljen kommer som fradrag når resultat på selskap er inkludert.

Tilleggskapital

Ansvarelig lån i utenlandsk valuta verdsettes til laveste kurs av dagskurs på beregningstidspunktet og valutakursen på opptakstidspunktet, bortsett fra det ansvarlige lånet i japanske yen (JPY). På dette benyttes, istedenfor opptakstidspunkt, valutakurs pr. 29.10.01, tidspunkt for søknad til Finanstilsynet om å legge endret valutakurs til grunn. Fondsobligasjonslånet faller også under laveste verdis prinsipp. Fradrag ansvarlig kapital i andre finansinstitusjoner blir fordelt 50/50 på kjernekapital og tilleggskapital etter § 7 i forskriften om beregning av ansvarlig kapital. Myndighetenes krav til minimum kapitaldekning er fastsatt til 8 prosent for forsikringselskaper som for andre finansinstitusjoner.

¹ Beskrivelsen gitt på hver av satsene er gitt på bakgrunn av de eiendelene som utgjør majoriteten av grunnlaget for vektning

Note 22 Solvensmargin

Millioner kroner	2012	2011	2010	2009	2008
Solvensmarginkrav	9 641	8 718	8 172	7 580	7 030
Ansvarlig kapital	16 087	14 857	13 632	12 606	11 652
Andel av risikoutjevningfond 1	245	215	132	117	117
50 prosent av tilleggsavsetninger	6 146	6 160	5 081	4 076	1 970
Samlet solvenskapital	22 478	21 232	18 845	16 798	13 740
Solvensmargindekning	233,2 %	243,5 %	230,6 %	221,6 %	195,5 %

Selskapets solvensmargin er beregnet i henhold til forskrift 19. mai 1995 nr. 481 om beregning av solvensmarginkrav og solvensmarginkapital for norske livsforsikringselskaper kapittel 2.

Note 23 Kapitalavkastning

Kundeporteføljer

Prosent	2012	2011	2010	2009	2008
Kollektivporteføljen totalt					
Avkastning I	5,0	4,5	5,1	6,4	1,0
Avkastning II	6,7	3,2	7,5	7,7	-3,0
Avkastning III	7,5	3,9	7,4	7,6	-1,7
Investeringsvalgporteføljen totalt	7,5	2,2	8,6	9,2	ikke aktuell

Avkastning I = Bokført avkastning

Avkastning II = Verdijustert avkastning. Dette er den bokførte avkastning +/- urealiserte verdiendringer som føres mot kursreguleringsfond

Avkastning III = Verdijustert avkastning inklusive verdiendringer på eiendeler som regnskapsføres til amortisert kost. Disse verdiendringene inngår ikke i årets regnskapsmessige resultat.

Kollektivporteføljens underporteføljer har hatt følgende avkastning:

Prosent	2012		2011		2010		2009		2008	
	Avkastning I	Avkastning II	Avkastning I	Avkastning II	Avkastning I	Avkastning II	Avkastning I	Avkastning II	Avkastning I	Avkastning II
Balansert portefølje 1	5,0	6,7	4,5	3,2	5,1	7,5	6,1	7,4	0,9	-3,1
Balansert portefølje 2	5,0	6,7	4,5	3,3	5,1	7,5	7,0	8,2	1,1	-2,8
Offensiv portefølje	ikke aktuell		ikke aktuell		5,4	7,9	6,8	8,0	2,7	-2,3

Selskapsporteføljen

Prosent	2012	2011	2010	2009	2008
Avkastning på finansielle investeringer i selskapsporteføljen	4,5	4,2	5,2	6,7	4,0

For selskapsporteføljen er det ingen forskjell på avkastning I og II da det ikke gjøres særskilt avsetning for eventuelle urealiserte merverdier.

Note 24 Salgskostnader

Millioner kroner	2012	2011
Personalkostnader	62,4	54,6
Provisjoner	0,2	0,2
Øvrige kostnader	40,0	44,5
Sum salgskostnader	102,6	99,3

Note 25 Pensjonsansvar egne ansatte

Hoveddelen av pensjonsansvaret er dekket gjennom KLPs Fellesordning for kommuner og bedrifter («Fellesordningen»). Selskapet tilbyr også pensjonsordning utover Fellesordningen. Denne forpliktelsen dekkes over driften. Fellesordningen er en ytelsesbasert pensjonsordning som tilfredsstiller kravene om obligatorisk tjenestepensjon (OTP). Selskapet har AFP-ordning.

Den regnskapsmessige behandling av pensjonsforpliktelser er nærmere beskrevet i note 2 og 3.

Millioner kroner	Fellesordningen	Over drift	2012	2011
Pensjonskostnader				
Nåverdi av årets opptjening	60	5	66	50
Rentekostnad	22	3	25	30
Brutto pensjonskostnad	83	8	91	80
Forventet avkastning	-19	0	-19	-22
Administrasjonskostnad/Rentegaranti	2	0	2	2
Netto pensjonskostnad inkludert administrasjonskostnad	66	8	74	60
Arbeidsgiveravgift netto pensjonskostnad inkludert administrasjonskostnad	9	1	10	8
Resultatført planendring	0	0	0	0
Resultatført pensjonskostnad inkludert arbeidsgiveravgift	79	10	89	68

Millioner kroner	Fellesordningen	Over drift	2012	2011
Pensjonsforpliktelser				
Brutto påløpt forpliktelse	696	90	786	905
Pensjonsmidler	496	7	503	445
Netto pensjonsforpliktelser/ -midler før arbeidsgiveravgift	200	83	283	460
Arbeidsgiveravgift	28	12	40	65
Netto forpliktelse inkludert arbeidsgiveravgift	228	95	323	525
Ikke resultatført aktuarielt tap/gevinst eksklusiv arbeidsgiveravgift	64	-8	55	-143
Ikke resultatført aktuarielt tap/gevinst arbeidsgiveravgift	9	-1	8	-20
Balanseført netto forpliktelse/ -midler inkludert arbeidsgiveravgift	301	85	386	362

Antall	2012	2011
Medlemstatus («Fellesordningen»)		
Antall aktive	476	474
Antall oppsatte (tidligere ansatte med oppsatte rettigheter)	317	132
Antall pensjoner	118	140

Millioner kroner	Fellesordningen	Over drift	2012	2011
Utviklingen av ikke-resultatført actuariell gevinst/tap				
Ikke resultatført aktuarielt gevinst/tap 01.01	-139	-24	-163	-9
Aktuarielt gevinst/tap midler	1	0	1	-3
Aktuarielt gevinst/tap forpliktelse	181	12	193	-132
Aga på avvik	26	2	27	-19
Ikke resultatført aktuarielt gevinst/tap 31.12	73	-10	63	-163

Millioner kroner	Fellesordningen	Over drift	2012	2011
Endring i pensjonsmidler				
Brutto pensjonsmidler bokført verdi 01.01	438	7	445	402
Forventet avkastning	19	0	19	22
Aktuarielle tap/gevinster	1	0	1	-3
Administrasjonskostnad/rentegaranti	-2	0	-2	-2
Innbetalt premie/tilskudd (inkludert administrasjonskostnader)	53	4	57	41
Avkorting/oppgjør	0	0	0	0
Utbetalinger	-13	-4	-17	-15
Brutto pensjonsmidler bokført verdi 31.12	496	7	503	445

Note 25 Pensjonsansvar egne ansatte, forts.

Millioner kroner	Fellesordningen	Over drift	2012	2011
Endring i pensjonsforpliktelser				
Brutto pensjonsforpliktelser bokført verdi 01.01.	807	98	905	708
Brutto pensjonsforpliktelser IB etter planendring	807	98	905	708
Nåverdi av årets opptjening	60	5	66	50
Rentekostnad	22	3	25	30
Aktuarielle tap/gevinster	-181	-12	-193	132
Utbetalinger	-13	-4	-17	-15
Brutto pensjonsforpliktelser bokført verdi 31.12	696	90	786	905
Millioner kroner				
Pensjonsordningens over-/ underfinansiering				
Nåverdien av den ytelsesbaserte pensjonsforpliktelser	696	90	786	905
Virkelig verdi av pensjonseiendelene	496	7	503	445
Netto pensjonsforpliktelse	200	83	283	460
Millioner kroner				
Pensjonsordningens over-/ underfinansiering siste 4 år				
Nåverdien av den ytelsesbaserte pensjonsforpliktelser	786	905	708	664
Virkelig verdi av pensjonseiendelene	503	445	402	351
Netto pensjonsforpliktelse	283	460	306	312
Millioner kroner				
Avkastning på pensjonsmidlene				
Forventet avkastning på pensjonsmidlene	19	0	19	22
Aktuarielt tap/gevinst på pensjonsmidlene	1	0	1	-3
Faktisk avkastning på pensjonsmidlene	20	0	20	19
			2012	2011
Økonomiske forutsetninger for resultatet (felles for alle pensjonsordningene)				
Diskonteringsrente			2,60 %	4,00 %
Lønnsvekst			3,50 %	4,00 %
Folketrygdens grunnbeløp (G)			3,25 %	3,75 %
Pensjonsregulering			2,48 %	2,97 %
Forventet avkastning			4,10 %	5,40 %
Arbeidsgiveravgiftssats			14,10 %	14,10 %
Amortiseringstid			15 år	15 år
Korridorstørrelse			10,00 %	10,00 %
			2012	2011
Økonomiske forutsetninger for balansen (felles for alle pensjonsordningene)				
Diskonteringsrente			3,90 %	2,60 %
Lønnsvekst			3,50 %	3,50 %
Folketrygdens grunnbeløp (G)			3,25 %	3,25 %
Pensjonsregulering			2,48 %	2,48 %
Forventet avkastning			3,90 %	4,10 %
Arbeidsgiveravgiftssats			14,10 %	14,10 %
Amortiseringstid			15 år	15 år
Korridorstørrelse			10,00 %	10,00 %

Aktuarielle forutsetninger:

KLP's Fellesordning for kommuner og bedrifter («Fellesordningen»):

En viktig del av grunnlaget for pensjonskostnader og pensjonsforpliktelse er hvordan dødelighet og uførhet gjør seg gjeldende blant medlemmene i pensjonsordningen. For 2012 beregningen har man lagt til grunn en styrket K2005 tariff for dødelighet og en uførefrekvens i samsvar med den som er observert i KLPs totale medlemsbestand.

Uttak av AFP i 2012 (prosent i forhold til gjenværende arbeidstakere):

Kostnadene til AFP avhenger av hvor mange i hvert årskull som tar ut AFP. Ved fylte 62 år er det 45 prosent som går av med AFP-pensjon.

Det er bare de som er ansatt og i arbeid helt frem til pensjoneringen som har rett til AFP. Dette er tatt hensyn til i beregningen av AFP-forpliktelsen

Frivillig avgang for Fellesordning i 2012 (i %)

Alder	Turnover
< 20	20 %
20-23	15 %
24-29	10 %
30-39	7,5 %
40-50	5 %
51-55	2 %
>55	0 %

Levealder: Det er lagt til grunn en styrket K2005 som dødelighetsforutsetning.

Pensjoner over driften:

Uttak av AFP/tidligpensjon er ikke relevant for denne ordningen. Når det gjelder levealder, er samme variant av K2005 lagt til grunn som i Fellesordningen

	2012	2011
Pensjonsmidlenes sammensetning:		
Eiendom	11,5 %	11,7 %
Utlån	11,0 %	10,4 %
Aksjer	16,2 %	14,3 %
Anleggs-/HTF- obligasjoner	30,6 %	33,1 %
Omløpsobligasjoner	22,2 %	22,0 %
Likviditet/pengemarked	8,5 %	8,6 %
Sum	100,0 %	100,0 %

Pensjonsmidlene er basert på KLPs finansielle midler i kollektivporteføljen. Tabellen viser prosentvis plassering av pensjonsmidlene som administreres av KLP ved utgangen av året. Verdijustert avkastning av eiendelene ble 6,7 prosent i 2012 og 3,3 prosent i 2011.

Forventet innbetaling til ytelsesplaner etter ansettelsens opphør for perioden 1. januar 2012 – 31. desember 2013 er NOK 51 659 337.

Revidert regnskapsstandard IAS 19 trer i kraft for regnskapsår som starter fom 1 januar 2013. Endringene i IAS 19 har betydning for hvordan pensjonsforpliktelsen og pensjonskostnaden presenteres i regnskapet. En viktig endring er at aktuarielle gevinster og tap skal føres mot andre inntekter og kostnader i det utvidede resultatregnskapet, og ikke inngår i periodens ordinære resultat. Korridormetoden der aktuarielle gevinster og tap utover et visst nivå fordeles over gjenværende opptjeningstid vil ikke være tillatt. Ved overgang til nye regler må korridoren på overgangstidspunktet 1. januar 2013 innregnes i egenkapitalen. Korridoren viser en aktuariell gevinst per 31.12.2012 på NOK 63 068 746.

Note 26 Skatt

Millioner kroner	2012	2011
Regnskapsmessig resultat før skatt	775	705
<i>Forskjeller mellom regnskapsmessig- og skattemessig resultat:</i>		
Tilbakeføring av verdireduksjon finansielle eiendeler	2 808	5 210
Tilbakeføring av verdiøkning finansielle eiendeler	-8 251	-6 617
Regnskapsmessig tap ved realisasjon av aksjer og andre verdipapirer	0	840
Regnskapsmessig gevinst ved realisasjon av aksjer og andre verdipapirer	0	-663
Skattemessig gevinst ved realisasjon av aksjer og andre verdipapirer	198	54
Tilbakeføring av 3% skattefrie inntekter etter fritaksmetoden	0	4
Andel av skattemessig inntekter i deltagerlignede selskaper	0	72
Andel av regnskapsmessige inntekter i deltagerlignede selskaper	0	-34
Andre permanente forskjeller	-90	-203
Endring i forskjeller som påvirker forholdet mellom regnskapsmessig og skattemessig inntekt	205	-344
Skattemessig resultat	-4 355	-977
Mottatt konsernbidrag med skattemessig effekt	2 964	1 677
Årets over-/underskudd overføres til fremførbart underskudd	-1 391	701
Fremførbart underskudd fra tidligere år	-16 003	-16 703
Årets endring i fremførbart underskudd	-1 391	701
Sum fremførbart underskudd og godtgjørelse pr 31.12	-17 393	-16 003
Ubenyttet godtgjørelse fra tidligere år kan bare benyttes i 10 år. Selskapet benyttet ingenting i 2012 og det er mindre trolig at selskapet vil få anledning til å benytte resterende godtgjørelse før den utløper.		
Avstemming av grunnlag for utsatt skatt		
Skatteøkende midlertidige forskjeller:	31.12.2012	31.12.2011
Driftsmidler	36	33
Langsiktige fordringer	43	286
Risikoutjevningfond	490	431
Verdipapirer	12 860	4 914
Sum skatteøkende midlertidige forskjeller	13 429	5 663
Skattereduserende midlertidige forskjeller:		
Pensjonsforpliktelse	-386	-362
Ubenyttet godtgjørelse aksjeutbytte	-93	-238
Sum skattereduserende midlertidige forskjeller	-479	-600
Netto midlertidige forskjeller	12 950	5 063
Fremførbart underskudd	-17 393	-16 003
Grunnlag for utsatt skatt	-4 444	-10 939
28 % utsatt skattefordel	-1 244	-3 063
Nedvurdering av utsatt skattefordel	-1 244	3 063
Balanseført utsatt skattefordel	0	0
Resultatført endring av utsatt skatt	0	0
Oppsummering av årets skattekostnad		
Resultatført endring av utsatt skatt	0	0
Resultatført betalbar skatt	0	0
Sum skattekostnad	0	0
Formuesskatt		
Skattepliktig verdi eiendeler	271 822	234 054
Skattepliktig verdi forpliktelser	-282 455	-249 003
Netto skattepliktig formue	-10 633	-14 949

Note 27 Lønn og forpliktelser for ledende ansatte og styrende organer

Styret i KLP har fastsatt prinsipper og retningslinjer for godtgjørelse som gjelder for hele konsernet, samt etablert et kompensasjonsutvalg som er et underutvalg av styret. Utvalget innstiller på og fører kontroll med at godtgjørelsesordningene i konsernet er i tråd med styrets prinsipper og retningslinjer. Ytterligere opplysninger om godtgjørelsesordninger i selskaper som inngår i KLP - konsernet er tilgjengelig i dokumentet «Godtgjørelsesordninger i KLP» som kan søkes opp på www.klp.no.

Ledende ansatte er definert som konsernsjef og konserndirektører ansatt i morselskapet KLP og som inngår i konsernledelsen.

Alle som inngår i gruppen ledende ansatte gjengitt i denne noten har pensjonsalder på 65 år. Årets pensjonskostnad inkluderer årets opptjening og rentekostnad fratrukket forventet avkastning og planendring.

Konsernsjefen har etterlønn tilsvarende en årslønn inkludert tilleggsgoder ved eventuelt opphør av ansettelsesforholdet. Det foreligger ingen forpliktelser til å gi styreleder særskilt vederlag eller andre fordeler ved opphør eller endring av vervet. KLP betaler styreansvarsforsikring for sine styremedlemmer.

Alle medarbeidere i konsernet kan oppta lån i KLP til lånevilkår for ansatte. Ingen ledende ansatte har vilkår som avviker fra dette. For utlån som har en rentesats på 2,70 % betales i tillegg obligatorisk gjeldsforsikring (døds- og uføredeknning) tilsvarende 0,76 %. For utlån som har en rentesats på 2,95 % betales i tillegg obligatorisk gjeldsforsikring (dødsdekning) tilsvarende 0,21 %. Lån til eksterne styremedlemmer/kontrollkomitémedlemmer/representantskapsmedlemmer blir kun gitt til ordinære lånevilkår.

Honorar for styremedlemmer fastsettes av representantskapet. Selskapet har felles representantskap med datterselskapet KLP Skadeforsikring AS.

KLP har felles kontrollkomité med datterselskaper i konsernet som har krav til kontrollkomité.

Alle ytelser er oppgitt uten tillegg for arbeidsgiveravgift.

2012

Utbetalt fra selskapet

Tusen kroner	Lønn, honorar m.v.	Andre ytelser	Årets pensjonsopptjening	Lån	Rentesats pr 31.12.2012	Avdragsplan ²
Ledende ansatte¹						
Sverre Thornes, konsernsjef	3 254	122	1 230	7 507	2,70-3,60	A2042
Ole Jacob Frich, kommunikasjonsdirektør	1 380	124	456	7 053	3,15-3,90	A2041
Aage E. Schaanning, konserndirektør økonomi og finans	3 180	125	1 094	4 017	2,70-3,60	A og S2032
Rune Mæland, konserndirektør IT	1 463	136	365	1 638	2,70	A2035
Toril B. Ressem, konserndirektør konserntjenester	1 548	146	697	7 688	2,95-3,60	A og S2033
Mette-Jorunn Meisland, konserndirektør marked	1 203	120	487	5 999	2,95-3,45	A2038
Styret						
Arne Øren, leder	297	-	-	-	-	-
Finn Jebsen, nestleder	240	-	-	-	-	-
Herlof Nilssen	208	-	-	468	3,55	A2025
Gunn Marit Helgesen	103	-	-	-	-	-
Jan Helge Gulbrandsen	156	-	-	-	-	-
Marit Torgersen	175	-	-	-	-	-
Siv Holland, valgt av og blant de ansatte	156	-	-	-	-	-
Freddy Larsen, valgt av og blant de ansatte	208	-	-	-	-	-
Kontrollkomité						
Ole Hetland, leder	70	-	-	-	-	-
Jan Rune Fagermoen, nestleder	58	-	-	-	-	-
Bengt P. Johansen	58	-	-	-	-	-
Line Alfarustad	29	-	-	-	-	-
Dordi E. Flormælen	58	-	-	-	-	-
Thorvald Hillestad	44	-	-	-	-	-
Representantskap						
Sum representantskap, inkl. ansatterepresentanter ³⁾	550	-	-	36 012	-	-
Ansatte						
Sum lån til ansatte i KLP	-	-	-	478 162	-	-

Note 27 Lønn og forpliktelser for ledende ansatte og styrende organer, forts.

2012

Utbetalt fra annet selskap i samme konsern

Tusen kroner	Lønn, honorar m.v.	Andre ytelser	Årets pensjons- opptjening	Lån
Ledende ansatte ¹				
Sverre Thornes, konsernsjef	-	-	-	-
Ole Jacob Frich, kommunikasjonsdirektør	-	-	-	-
Aage E. Schaanning, konserndirektør økonomi og finans	-	-	-	-
Rune Mæland, konserndirektør IT	-	-	-	-
Toril B. Ressem, konserndirektør konserntjenester	-	-	-	-
Mette-Jorunn Meisland, konserndirektør marked	-	-	-	-
Styret				
Arne Øren, leder	-	-	-	-
Finn Jebsen, nestleder	-	-	-	-
Herlof Nilssen	-	-	-	-
Gunn Marit Helgesen	-	-	-	-
Jan Helge Gulbrandsen	-	-	-	-
Marit Torgersen	-	-	-	-
Siv Holland, valgt av og blant de ansatte	-	-	-	-
Freddy Larsen, valgt av og blant de ansatte	-	-	-	-
Kontrollkomité				
Ole Hetland, leder	19	-	-	-
Jan Rune Fagermoen, nestleder	16	-	-	-
Bengt P. Johansen	16	-	-	-
Line Alfarustad	8	-	-	-
Dordi E. Flormælen	16	-	-	-
Thorvald Hillestad	12	-	-	-
Representantskap				
Sum representantskap, inkl. ansatterepresentanter	-	-	-	4 573
Ansatte				
Sum lån til ansatte i KLP	-	-	-	42 942

2011
Utbetalt fra selskapet

Tusen kroner	Lønn, honorar m.v.	Andre ytelser	Årets pensjons- opptjening	Lån	Rentesats pr 31.12.2011	Avdragsplan ²
Ledende ansatte ¹						
Sverre Thornes, konsernsjef	3 063	165	1 001	7 507	2,70-3,60	A2038
Ida Espolin Johnson, konserndirektør livsforsikring	2 234	116	803	8 400	3,15-4,60	A2039
Ole Jacob Frich, kommunikasjonsdirektør	1 334	130	395	6 576	3,15-3,90	A2041
Aage E. Schaanning, konserndirektør økonomi og finans	2 814	120	871	2 977	2,70-2,95	A2031
Rune Mæland, konserndirektør IT	1 394	160	277	1 741	2,70	A2034
Toril B. Ressem, konserndirektør konserntjenester (januar og februar)	378	29	90	2 707	2,95-3,60	A2041
Cathrine Hellandsvik, konserndirektør konserntjenester (mars til des.)	990	88	260	2 002	2,95-3,45	A2037
Mette-Jorunn Meisland, konserndirektør marked	1 134	117	381	6 000	2,95-3,45	A2038
Styret						
Arne Øren, leder	283	-	-	-	-	-
Finn Jebsen, nestleder	226	-	-	-	-	-
Herlof Nilssen	188	-	-	497	3,75	A2031
Gunn Marit Helgesen	175	-	-	-	-	-
Jan Helge Gulbrandsen	150	-	-	-	-	-
Marit Torgersen	89	-	-	-	-	-
Siv Holland, valgt av og blant de ansatte	150	-	-	-	-	-
Freddy Larsen, valgt av og blant de ansatte	188	-	-	-	-	-
Kontrollkomité						
Ole Hetland, leder	67	-	-	-	-	-
Jan Rune Fagermoen, nestleder	56	-	-	-	-	-
Beng P. Johansen	84	-	-	-	-	-
Line Alfarustad	29	-	-	-	-	-
Dordi E. Flormælen	29	-	-	-	-	-
Representantskap						
Sum representantskap, inkl. ansatterepresentanter	530	-	-	36 770	-	-
Ansatte						
Sum lån til ansatte i KLP	-	-	-	621 400	-	-

¹ Oppgitt lønn/godtgjørelse gjelder kun for den perioden den ledende ansatte har innehatt stillingen.

² S=Serielån, A=Annuitetslån, siste avdrag.

Note 27 Lønn og forpliktelser for ledende ansatte og styrende organer, forts.

2011

Utbetalt fra annet selskap i samme konsern

Tusen kroner	Lønn, honorar m.v.	Andre ytelser	Årets pensjons- opptjening	Lån
Ledende ansatte ¹				
Sverre Thornes, konsernsjef	-	-	-	-
Ida Espolin Johnson, konserndirektør livsforsikring	-	-	-	-
Ole Jacob Frich, kommunikasjonsdirektør	-	-	-	-
Aage E. Schaanning, konserndirektør økonomi og finans	-	-	-	-
Rune Mæland, konserndirektør IT	-	-	-	-
Toril B. Ressem, konserndirektør konserntjenester (januar og februar)	-	-	-	-
Cathrine Hellandsvik, konserndirektør konsern-tjenester (mars til des.)	-	-	-	-
Mette-Jorunn Meisland, konserndirektør marked	-	-	-	-
Styret				
Arne Øren, leder	-	-	-	-
Finn Jebsen, nestleder	-	-	-	-
Herlof Nilssen	-	-	-	-
Gunn Marit Helgesen	-	-	-	-
Jan Helge Gulbrandsen	-	-	-	-
Marit Torgersen	-	-	-	-
Siv Holland, valgt av og blant de ansatte	-	-	-	-
Freddy Larsen, valgt av og blant de ansatte	-	-	-	-
Kontrollkomité				
Ole Hetland, leder	19	-	-	-
Jan Rune Fagermoen, nestleder	16	-	-	-
Beng P. Johansen	16	-	-	-
Line Alfarustad	8	-	-	-
Dordi E. Flormælen	8	-	-	-
Representantskap				
Sum representantskap, inkl. ansatterepresentanter	-	-	-	-
Ansatte				
Sum lån til ansatte i KLP	-	-	-	-

¹ S=Serielån, A=Annuitetslån, siste avdrag.

Note 28 Antall ansatte

	2012	2011
Antall fast ansatte 31.12.	477	460
Gjennomsnittlig antall ansatte	469	455

Note 29 Honorar til revisor

Millioner kroner	2012	2011
Ordinær revisjon	2,2	2,1
Attestasjonstjenester	0,0	0,0
Skatterådgivning	0,0	0,0
Andre tjenester utenfor revisjonen	0,1	0,0
Sum honorar til revisor	2,3	2,1

Beløpene ovenfor er inklusive merverdiavgift.

Note 30 Transaksjoner med nærstående parter

Alle transaksjoner mot nærstående parter er gjort til markedsmessige vilkår. Unntaket er administrative tjenester som benyttes på tvers i konsernet. Kostnader for administrative tjenester fordeles til selvkost etter faktisk forbruk.

Alt mellomværende med selskap i samme konsern gjøres opp fortløpende.

Millioner kroner	2012	2011
Resultatposter		
Kjøp forvaltningstjenester fra KLP Kapitalforvaltning AS	-91	-101
Kjøp forvaltningstjenester fra KLP Banken AS	-79	-59
Leie av kontorlokaler fra KLP Huset AS	-46	-45
Salg av pensjonsforsikring/gruppeliv til datterselskaper	85	63
Renteinntekt fra lån til datterselskaper	44	110
Netto refusjon administrative tjenester	187	165
Sum	100	132

Millioner kroner	31.12.2012	31.12.2011
Balanseposter		
Netto mellomværende til:		
KLP Skadeforsikring AS	7	57
KLP Bedriftspensjon AS	4	3
KLP Forsikringservice AS	0	2
KLP Kapitalforvaltning AS	-2	21
KLP Fondsforvaltning AS	1	9
KLP Eiendom AS ¹	1 819	1 503
KLP Banken AS ²	8	5 307
Konsernbidrag ³	7	0
Sum	1 846	6 902

¹ Fordring på KLP Eiendom gjelder mellomværende og ikke oppgjort konsernbidrag per 31.12.2012 og 31.12.2011.

² Fordringen på 2011 mot KLP Banken AS var et lån på 4,3 milliarder kroner eks. påløpte markedsrenter til fast rente som forfalt 15.03.2012 og et sertifikatlån på 1,0 milliarder kroner eks. påløpte markedsrenter til fast rente som forfalt 01.02.2012.

³ Konsernbidrag gjelder KLP Forsikringservice AS (1,3 mill.kroner) og KLP Fondsforvaltning AS (6,0 mill. kroner)

Note 31 Andre forpliktelseser

Millioner kroner	2012	2011
Leverandørgjeld	10	18
Gjeld til forsikringskunder	0	3
Skyldig mva og skattetrekk	236	225
Mellomværende konsernselskaper	-17	19
Uoppgjort verdipapirhandel	3 644	92
Sum andre forpliktelseser	3 874	357

Note 32 Andre forsikringsrelaterte inntekter og kostnader

Millioner kroner	2012	2011
Andre inntekter		
Tilskudd servicepensjon/AFP	642	655
Diverse renteinntekter	10	6
Sum andre inntekter	651	660
Andre kostnader		
Utbetalinger servicepensjon/AFP	642	655
Diverse rentekostnader	6	2
Sum andre kostnader	647	656

Note 33 Betingede forpliktelseser

Millioner kroner	31.12.2012	31.12.2011
Kausjonsansvar	2	2
Kommitert, ikke trukket investering i private equity og eiendomsfond	3 250	3 658
Godkjente, ikke utbetalte lånetilsagn	1 159	850
Sum poster utenfor balansen	4 410	4 510

FOTO VERONICA NOREVIK

FOTO ELI BLEIE MUNKELIEN

FOTO LILLAN NORA BERGLUND

FOTO ANDERS EIDSNES

Til generalforsamlingen i Kommunal Landspensjonskasse Gjensidig Forsikringsselskap

Revisors beretning

Uttalelse om årsregnskapet

Vi har revidert årsregnskapet for Kommunal Landspensjonskasse Gjensidig Forsikringsselskap som består av selskapsregnskap og konsernregnskap. Selskapsregnskapet består av balanse per 31. desember 2012, resultatregnskap, endringer i egenkapital og kontantstrøm for regnskapsåret avsluttet per denne datoen, og en beskrivelse av vesentlige anvendte regnskapsprinsipper og andre noteopplysninger. Konsernregnskapet består av balanse per 31. desember 2012, resultatregnskap, endringer i egenkapital og kontantstrøm for regnskapsåret avsluttet per denne datoen, og en beskrivelse av vesentlige anvendte regnskapsprinsipper og andre noteopplysninger.

Styret og daglig leders ansvar for årsregnskapet

Styret og daglig leder er ansvarlig for å utarbeide årsregnskapet og for at det gir et rettviseende bilde i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge for selskapsregnskapet og i samsvar med International Financial Reporting Standards som fastsatt av EU, for konsernregnskapet, og for slik intern kontroll som styret og daglig leder finner nødvendig for å muliggjøre utarbeidelsen av et årsregnskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller feil.

Revisors oppgaver og plikter

Vår oppgave er å gi uttrykk for en mening om dette årsregnskapet på bakgrunn av vår revisjon. Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder International Standards on Auditing. Revisjonsstandardene krever at vi etterlever etiske krav og planlegger og gjennomfører revisjonen for å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon.

En revisjon innebærer utførelse av handlinger for å innhente revisjonsbevis for beløpene og opplysningene i årsregnskapet. De valgte handlingene avhenger av revisors skjønn, herunder vurderingen av risikoene for at årsregnskapet inneholder vesentlig feilinformasjon, enten det skyldes misligheter eller feil. Ved en slik risikovurdering tar revisor hensyn til den interne kontrollen som er relevant for selskapets utarbeidelse av et årsregnskap som gir et rettviseende bilde. Formålet er å utforme revisjonshandlinger som er hensiktsmessige etter omstendighetene, men ikke for å gi uttrykk for en mening om effektiviteten av selskapets interne kontroll. En revisjon omfatter også en vurdering av om de anvendte regnskapsprinsippene er hensiktsmessige og om regnskapsestimaterne utarbeidet av ledelsen er rimelige, samt en vurdering av den samlede presentasjonen av årsregnskapet.

Etter vår oppfatning er innhentet revisjonsbevis tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon.

PricewaterhouseCoopers AS, Postboks 748 Sentrum, NO-0106 Oslo

T: 02316, org. no.: 987 009 713 MVA, www.pwc.no

Statsautoriserte revisorer, medlemmer av Den norske Revisorforening og autorisert regnskapsførerselskap

Konklusjon om selskapsregnskapet

Etter vår mening er morselskapets regnskap avgitt i samsvar med lov og forskrifter og gir et rettviseende bilde av den finansielle stillingen til Kommunal Landspensjonskasse Gjensidig Forsikringsselskap per 31. desember 2012, og av selskapets resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret som ble avsluttet per denne datoen i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge.

Konklusjon om konsernregnskapet

Etter vår mening er konsernregnskapet avgitt i samsvar med lov og forskrifter og gir et rettviseende bilde av den finansielle stillingen til konsernet Kommunal Landspensjonskasse Gjensidig Forsikringsselskap per 31. desember 2012, og av konsernets resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret som ble avsluttet per denne datoen i samsvar med International Financial Reporting Standards som fastsatt av EU.

Uttalelse om øvrige forhold

Konklusjon om årsberetningen

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, mener vi at opplysningene i årsberetningen om årsregnskapet, forutsetningen om fortsatt drift og forslaget til anvendelse av overskuddet er konsistente med årsregnskapet og er i samsvar med lov og forskrifter.

Konklusjon om registrering og dokumentasjon

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, og kontrollhandlinger vi har funnet nødvendig i henhold til internasjonal standard for attestasjonsoppdrag ISAE 3000 "Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller forenklet revisorkontroll av historisk finansiell informasjon" mener vi at ledelsen har oppfylt sin plikt til å sørge for ordentlig og oversiktlig registrering og dokumentasjon av selskapets regnskapsopplysninger i samsvar med lov og god bokføringsskikk i Norge.

Oslo, 19. mars 2013

PricewaterhouseCoopers AS

Magne Sem
Statsautorisert revisor

FOTO ØYVIND GARSJØ

FOTO KRISTIAN KAARØD

FOTO CHRISTIN OLDERBRÅTEN

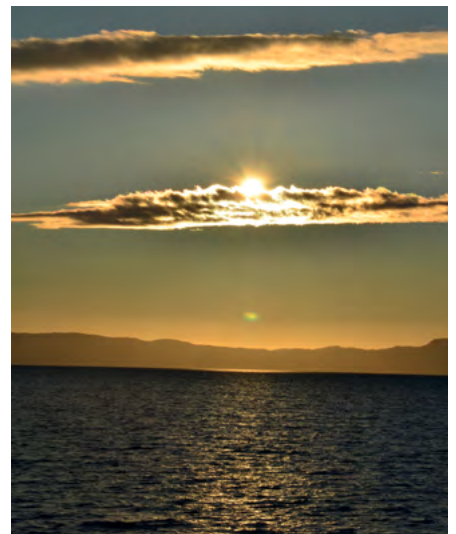

FOTO KAROLINE BALTERZEN

AKTUARENS ERKLÆRING – KOMMUNAL LANDSPENSJONSKASSE

Under henvisning til det fremlagte regnskapet for 2012 bekreftes det at de forsikringstekniske avsetninger er foretatt i samsvar med gjeldende beregningsgrunnlag og de rammer som gjelder for oppreservering for lengre levetid, og dermed er i overensstemmelse med regulatoriske krav.

Også de foreslåtte disponeringer til risikoutjevningfond og premiefond er i samsvar med forsikringsvirksomhetsloven.

I Fellesordningen for kommuner og bedrifter, Fellesordningen for fylkeskommuner, Fellesordningen for statlige helseforetak og Pensjonsordningen for folkevalgte har KLP hittil benyttet det forsikringstekniske beregningsgrunnlaget K2005 med sikkerhetsmarginer i henhold til Finanstilsynets minstekrav. Dette beregningsgrunnlaget er ikke lenger tilstrekkelig i lys av observert og forventet utvikling i levetid og vil per 1. januar 2014 bli erstattet av K2013, et nytt og sterkere grunnlag fastsatt av Finanstilsynet med utgangspunkt i en utredning fra Finans Norge. Opptrapping av premiereservene til det nye beregningsgrunnlagets nivå er påbegynt innenfor rammer som er akseptert av Finanstilsynet.

For uforhøyet har gjeldende beregningsgrunnlag vært i bruk siden 2010. Uføreutviklingen i kommunal sektor har i årene etter vært gjennomgående positiv slik at marginene i uforeforutsetningene har vært økende.

Oslo, 19. mars 2013

Roar Engen
Ansvarshavende aktuar

Til representantskapet og generalforsamlingen i
Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap

KONTROLLKOMITEENS UTTALELSE OM ÅRSOPPGJØRET FOR 2012

Kontrollkomiteen har, i henhold til instruksens § 9, gjennomgått styrets fremlagte årsoppgjør for Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap, selskap og konsern. Årsoppgjøret består av årsberetning, resultatregnskap, balanse, oppstilling over endring i egenkapital, kontantstrømpoppstilling og noter. I tillegg er aktuarens erklæring og revisjonsberetningen fremlagt.

Kontrollkomiteen tilrår overfor representantskapet og generalforsamlingen at selskapets og konsernets årsregnskap og årsberetning for 2012 fastsettes i samsvar med styrets forslag, der årsresultatet på 775,5 millioner kroner disponeres med 59,6 millioner kroner til risikoutjevningsfond, 715,9 millioner kroner overføres til egenkapitalfondet under annen opptjent egenkapital.

Oslo, den 5. april 2013

Ole Heland

Bengt P. Johansen

Dordi Flormælen

Thorvald Hillestad

Jan Rune Fagermoen

Til generalforsamlingen i
Kommunal Landspensjonskasse

Representantskapet i Kommunal Landspensjonskasse har gjennomgått styrets fremlagte årsoppgjør for Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringselskap, selskap og konsern, som består av årsberetning, resultatregnskap, balanse, oppstilling over endring i egenkapital, kontantstrømoppstilling, noter, aktuarens erklæring, revisjonsberetningen og kontrollkomiteens uttalelse.

Representantskapet vil anbefale overfor generalforsamlingen at selskapets og konsernets årsregnskap og årsberetning for 2012 fastsettes i samsvar med styrets forslag der årsresultatet på 775,5 millioner kroner disponeres med 59,6 millioner kroner til risikoutjevningsfond, 715,9 millioner kroner overføres til egenkapitalfondet under annen opptjent egenkapital.

Oslo, 17. april 2013

Ingunn Foss
Representantskapets leder

FOTO ANNE WESTAD

FOTO MARIE-LUISE LEITE

Tillitsvalgte

KLPS REPRESENTANTSKAP 2012 - 2014 VALGT AV GENERALFORSAMLINGEN

Bente Krauss	Sykehuset i Vestfold HF
Erik Arne Hansen	Helse Nord RHF
Gerd LisbethNauf	Sandefjord lufthavn Torp AS
Hilde Christiansen	Helse Vest RHF
Inger Østensjø	Stavanger kommune
Ingunn Foss	Lyngdal kommune
Kjell Fosse	Stjørdal kommune
Mette Qvortrup	Østfold Energi AS
Mildrid Søbstad	Vefsn kommune
Nils A Røhne	Stange kommune
Ole Haabeth	Østfold flykeskommune
Ole John Østenstad	Førde kommune
Per Karlsen	Helse Vest RHF
Siri Hovde	Aurskog-Høland kommune
Solfrid Borge	Ullensvang kommune
Sveinung Aune	Helse Midt-Norge RHF
Terje Olsen	Troms fylkeskommune
Tor Egil Bakken	Larvik kirkelige fellesråd
Torgeir Strøm	Sykehuset Innlandet HF
Torhild Bransdal	Vennesla kommune
Trond Lesjø	Gjøvik kommune
Unni Skaar	Sarpsborg kommune
Vibeke Stjern	Åfjord kommune
Hanne Gaaserød	Helse Sør-Øst

VARAMEDLEMMER

Iselin Marstrander	Valnesfjord helsesportssenter
Trond Søreide	Helse Bergen HF
Oddmar Blekkerud	Nes kommune
Kerstin Thoresen	Nordlandssykehuset HF
Mari Botterud	Øyer kommune
Kari Ask	Sigdal kommune
Rune Hovde	Ørsta kommune
Bersvend Salbu	Tynset kommune
Heidi Magnussen	St. Olav Hospital HF
Dag Sandvik	ASVL
Anna Welle	Saltdal kommune
Inga Manndal	Gamvik kommune

OPPNEVNT AV ARBEIDSTAKERORGANISASJONENE

Kjellfrid Blakstad	Fagforbundet
Stein Gulbrandsen	Fagforbundet
Geir Mosti	Fagforbundet
Erik Orskaug	UNIO
Erik Kollerud	Delta
Ole Jakob Knudsen	Naturviterne

VARAMEDLEMMER

Svein Kristiansen	Fagforbundet
Anne Bondevik	Fagforbundet

ANSATTEVALGTE REPRESENTANTER

Ann Sundal	KLP Eiendom Trondheim
Anne Beate Lien	KLP Bergen
Erik Falk	KLP Oslo
Gry Løvlund	KLP Oslo
Helge Mæland Nielsen	KLP Bergen
Jøran Østom	KLP Oslo

Kari Bakken	KLP Oslo
Lisbeth Arnesen	KLP Bergen
Magnus Haldorsen	KLP Skadeforsikring
Morten Eidsnes	KLP Bergen
Nina Høgdahl	KLP Skadeforsikring
Torkell Dobbe	KLP Skadeforsikring
Trine Bjelland Ottosen	KLP Oslo
Vidar Stenseth	KLP Oslo
Wenche Westby	KLP Oslo

VARAMEDLEMMER

Alexander Vistnes	KLP Skade
Susanne Torp-Hansen	KLP Oslo
Steinar Haugland	KLP Skade
Arne Henriksen	KLP Oslo
Eskil Kjeldsen	KLP Oslo

VALGKOMITÉ

Nils A. Røhne, Ingunn Foss, Mette Qvortrup, Trond Lesjø (vara)

REPRESENTANTSKAP I KLP BANKEN, KLP BANKHOLDING, KLP KREDITT OG KLP KOMMUNEKREDITT (pr. 19. mars 2013)

Arne Sandbu	Nord-Fron kommune
Arne Sigurd Mossige	Stavanger kirkelige fellesråd
Arve Varden	Høyanger kommune
Berit Bore	Helse Vest RHF
Egon Bjune	Tønsberg parkering
Eva Lian	KS
Hege Sørli	Namsos kommune
Heidi Nilsen	Helse Møre og Romsdal HF
Jan Davidsen	Fagforbundet
Lillian Nærem	Hurdal kommune
Rita Ottervik	Trondheim kommune

VARAMEDLEMMER

Anne Rudi	Rollag kommune
Aud Norunn Strand	Modum kommune
Rune Arnøy	Narvik Havn KF
Solveig Abrahamsen	Seljord kommune
Ørjan Sandvik	Vestre Viken HF
Øystein Sivertsen	KS Troms

ANSATTEVALGTE REPRESENTANTER

Gordana Grøttjord-Forberg
Grethe R. Nikolaisen
Oddvar Engelsåstrø
Terje Granvold

VARAMEDLEMMER

Monika Wiktorsdatter
Ragnar Norstad

KONTROLLKOMITÉ

Ole Hetland (leder), Jan Rune Fagermoen (nestleder), Bengt P. Johansen
Dordi Flormælen, Thorvald Hillestad (vara)

Postboks 400 Sentrum
0103 Oslo

Besøksadresse:
Dronning Eufemias gate 10,
0191 Oslo

Telefon 22 03 35 00
Telefaks 22 03 36 00

klp@klp.no
www.klp.no